

305.8951

จุ 119ป

ว
จ. 3

บทบาทของชาวจีนในหมู่เกาะอินโดนีเซียระหว่างสมัยอาณานิคม ค.ศ. 1800 - 1945
๔

สารนิพนธ์

ของ

ผู้ดากรณ์ ศุภสร

13 พ.ค. 2540

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต วิชาเอกประวัติศาสตร์เอเชีย

มีนาคม 2540

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

๖๖๙๖๕

บทบาทของชาวจีนในหมู่เกาะอินโดนีเซียระหว่างสมัยอาณานิคม ค.ศ. 1800 - 1945

บทคัดย่อ
ของ
จิตาภรณ์ สุภสร

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต วิชาเอกประวัติศาสตร์เอเชีย

มีนาคม 2540

สารนิพนธ์ฉบับนี้มุ่งศึกษาถึงบทบาทของชาวจีนในหมู่เกาะอินโดนีเซียระหว่างสมัยอาณานิคม (ค.ศ. 1800 - 1945)

จากการศึกษาพบว่า ชาวจีนเดินทางมาค้าขายในบริเวณหมู่เกาะอินโดนีเซียตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 10 และเข้ามาตั้งถิ่นฐานในหมู่เกาะอินโดนีเซียอยู่บริเวณเมืองท่าชายฝั่งทะเล โดยเฉพาะในเกาะชวาซึ่งอุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรธรรมชาติ จะมีชาวจีนมาตั้งรกรากอยู่เป็นจำนวนมาก ชาวจีนจำนวนมากแต่งงานกับสตรีพื้นเมือง และค่อย ๆ ผสมกลมกลืนกับชาวพื้นเมือง แต่ก็ยังคงรักษาระเพณีจีนอย่างเหนียวแน่น ภายใต้การปกครองของบริษัทดัตช์อีสต์อินเดีย ชาวจีนกลายมาเป็นพ่อค้าคนกลาง มีบทบาทสำคัญในการสัมปทานการเก็บภาษีอากร ภาษีตลาด ไร่รับจ่านา ผืน และการพนัน ชุมชนชาวจีนจึงมีอำนาจทางเศรษฐกิจมาก มีเครือข่ายการค้าโยงใยไปทั่วภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ แต่กลับได้รับการกีดกันทางการเมือง สังคม ชาวอินโดนีเซียเรียกชาวจีนว่า "ชาวต่างชาติตะวันออก" และภาพพจน์ของชาวจีนคือ ผู้ตักตวงผลประโยชน์ การถูกกีดกันจากรัฐบาลอาณานิคมทำให้ชาวจีนพยายามแสวงหาหนทางที่ดีขึ้นในชีวิต และพบว่าการศึกษาทำให้พวกเขามีฐานะทัดเทียมชาวตะวันตก แต่สถานภาพของชาวจีนในหมู่เกาะอินโดนีเซียก็ยังคงคลุมเครือ และไม่ได้รับการยอมรับจากชาวอินโดนีเซียก่อให้เกิดปัญหาในการผสมกลมกลืนเป็นอย่างยิ่ง

ROLES OF THE CHINESE IN THE INDONESIAN ARCHIPELAGO DURING
THE COLONIAL PERIOD, 1800 - 1945 A.D.

AN ABSTRACT

BY

TITHAPORN SUPASORN

Presented in the partial fulfillment of the requirements for the
Master of Arts degree in History
at Srinakharinwirot University

March 1997

This research paper studies the roles of the Chinese in the Indonesian Archipelago during the colonial period, 1800-1945 A.D.

The study reveals that Chinese traders already came to trade in the Indonesian Archipelago in approximately the 10th century, forming their own settlements in the coastal ports, especially in Java which was blessed with abundant natural resources. Many Chinese immigrated to settle in Java and married local women; their descendants merged with the indigenous population

Under the Dutch East Indies Company, the Chinese began to act as entrepreneurs. They found the most profitable employment on the fringes of VOC activity: as farmers to collect tolls and taxes. In the 19th century, the Chinese were the operators of pawnshops, opium dens, and gambling houses. With family connections in other parts of Southeast Asia, The Chinese were able to build up powerful regional trading networks. But they had no opportunity in politics.

Indonesians called the Chinese "Foreign Orientals" and regarded them as economic exploiters. The Dutch also discriminated against them. The Chinese discovered that western education was a new way that could improved their life

The status of Chinese in Indonesian society was rather vague. Although they had been in Indonesia for centuries, they were not fully assimilated or intergrated into Indonesian society.

คณะกรรมการควบคุม และคณะกรรมการสอบได้พิจารณาสารนิพนธ์ฉบับนี้แล้ว เห็นสมควร
รับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต วิชาเอกประวัติศาสตร์เอเชีย
ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒได้

คณะกรรมการควบคุม

..... ประธาน

(รศ.ดร.วิทยา สุจริตชนารักษ์)

..... กรรมการ

(รศ.ดร.ชาติชาย วัฒนานนท์)

คณะกรรมการสอบ

..... ประธาน

(รศ.ดร.วิทยา สุจริตชนารักษ์)

..... กรรมการ

(รศ.ดร.ชาติชาย วัฒนานนท์)

..... กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม

(รศ.ถนอม อานามวัฒน์)

บัณฑิตวิทยาลัยอนุมัติให้รับสารนิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญา
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต วิชาเอกประวัติศาสตร์เอเชีย ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

(ดร.ศิริยุภา พูลสุวรรณ)

วันที่ 14 เดือน มิถุนายน พ.ศ. 2540

ประกาศคุณูปการ

สารนิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จเรียบร้อยด้วยความกรุณาจากบุคคลหลายฝ่าย ผู้วิจัยขอกราบ
ขอบพระคุณ รศ.ดร.วิทยา สุจริตชนารักษ์ และ รศ.ดร.ชาติชาย พฒานานนท์ ที่ได้กรุณา
ช่วยเหลือแนะนำแก้ไขข้อบกพร่อง ด้วยความเอาใจใส่เป็นอย่างดี จึงสารนิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จ
ด้วยดี

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ รศ.ณอม อานามวัฒน์ แห่งภาควิชาประวัติศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร ที่ได้กรุณารับเป็นกรรมการสอบเพิ่มเติม และ
กรุณาช่วยแก้ไขข้อบกพร่อง

ขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์ทุกท่านแห่งภาควิชาประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร ที่ได้ประสิทธิ์ประสาทความรู้ในด้านประวัติศาสตร์ให้กับผู้วิจัย

ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่ หอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ หอสมุดกลาง
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร หอสมุด มหาวิทยาลัยศิลปากร ทับแก้ว
สำนักวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่กรุณาให้ข้อมูลต่าง ๆ เพื่อการวิจัย

ขอกราบขอบพระคุณ ท่านผู้อำนวยการ วิโรจน์ หุตะจุฑะ อดีตผู้อำนวยการโรงเรียน
จันทร์หุ่นบำเพ็ญ ท่านผู้อำนวยการ สายสมร ภูเจริญ ผู้อำนวยการโรงเรียนจันทร์หุ่นบำเพ็ญ
และท่านผู้อำนวยการ จริมศรี เพ็ชรกุล ผู้อำนวยการโรงเรียนบางกระทุ่มพิทยาคม ผู้เปรียบ
เสมือนพี่สาวที่รักยิ่ง ที่กรุณาให้ความช่วยเหลือ ให้ความกำลังใจ ให้ความเวลาและโอกาสแก่ผู้วิจัย

ขอขอบคุณพี่ ๆ เพื่อน ๆ ในหมวดสังคมศึกษาทุกท่าน ตลอดจนเพื่อน ๆ และน้อง ๆ
นิสิตปริญญาโท วิชาเอกประวัติศาสตร์ ระหว่าง พ.ศ. 2533 - 2537 ทุกคนที่กรุณาช่วยเหลือ
และให้กำลังใจด้วยดีตลอดมา

ขอขอบคุณ คุณเกษม สุภสร "น้องตุนส์" และ "น้องตัม" ผู้คอยให้กำลังใจ เข้าใจ
และช่วยเหลือตลอดเวลาแห่งการเขียนสารนิพนธ์ฉบับนี้

คุณค่าของสารนิพนธ์ฉบับนี้ ขอมอบแต่ทุกท่านที่สามารถใช้ประโยชน์จากสารนิพนธ์ฉบับนี้
เพื่อขยายแวงดวงแห่งความรู้ให้กว้างไกลไปสู่วงการวิชาการ

ฐิตาภรณ์ สุภสร

สารบัญ

บทที่	หน้า
บทนำ	ก
1 ภูมิหลังของชุมชนชาวจีนในหมู่เกาะอินโดนีเซีย	1
1.1 สภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์	1
- สภาพภูมิอากาศ	4
- ทรัพยากรธรรมชาติ	4
- ประชากร	5
1.2 การติดต่อระหว่างจีนกับหมู่เกาะอินโดนีเซีย (ค.ศ. 400 – 1500)..	6
1.3 การอพยพของชาวจีนมาสู่หมู่เกาะอินโดนีเซีย (ค.ศ.1500 – 1945)..	9
1.4 การตั้งถิ่นฐานของชาวจีนในหมู่เกาะอินโดนีเซีย (ค.ศ.1800-1945)..	14
2 บทบาทของชาวจีนภายใต้การปกครองของบริษัทดัตช์อีสต์อินเดีย	20
2.1 อาณานิคมชาวจีนแห่งแรกในหมู่เกาะอินโดนีเซีย	21
2.2 ชุมชนชาวจีนในเกาะรอบนอก	31
3 บทบาทชาวจีนทางด้านเศรษฐกิจในหมู่เกาะอินโดนีเซีย	34
3.1 ชาวจีนในฐานะพ่อค้าคนกลาง	37
- การค้ามะพร้าวและน้ำมันมะพร้าวแห้ง	39
- การค้าฝิ่น	44
3.2 ชาวจีนในฐานะนายทุนเงินกู้	53
3.3 ชาวจีนในฐานะแรงงานบนเกาะสุมาตรา	58
3.4 สรุปปัจจัยที่ส่งเสริมให้ชาวจีนมีบทบาทสำคัญในด้านเศรษฐกิจ	63

บทที่	หน้า
4 บทบาททางด้านสังคมของชาวจีนในหมู่เกาะอินโดนีเซีย.....	67
4.1 ความแตกต่างระหว่างจีนเปอรานากันและจีนโศด็อก.....	68
4.2 บทบาททางการศึกษาของชาวจีน.....	71
4.3 บทบาทของชาวจีนในหมู่เกาะอินโดนีเซียกับกิจการหนังสือพิมพ์....	87
5 บทบาททางการเมืองของชาวจีนในหมู่เกาะอินโดนีเซีย.....	95
5.1 แนวความคิดชาตินิยมของชาวจีนในหมู่เกาะอินโดนีเซีย.....	96
5.2 ความร่วมมือด้านการเมืองกับชาวพื้นเมืองในการสร้างลัทธิชาตินิยม	99
5.3 การรวมกลุ่มทางการเมืองของชาวจีนในหมู่เกาะอินโดนีเซีย.....	103
- ระบบกสิกรรมกับการปกครองตนเอง.....	103
- การก่อตั้งกลุ่มชินโปและบทบาทของกลุ่มชินโป.....	104
- การก่อตั้งพรรค จุง หวา ฮุย (Chung Hwa Hui).....	108
- การก่อตั้งพรรคจีนอินโดนีเซีย(Partai Tionghoa Indonesia)	110
5.4 ชาวจีนในหมู่เกาะอินโดนีเซียกับลัทธิชาตินิยม.....	115
6 บทสรุป	118
บรรณานุกรม	121
ภาคผนวก	127
ประวัติย่อของผู้วิจัย	147

บัญชีตาราง

ตาราง	หน้า
1 การให้กู้ยืมทรัพย์สินระหว่าง ค.ศ. 1930	58
2 จำนวนกุลิชาวจีนบนชายฝั่งด้านตะวันออกของเกาะสุมาตรา ค.ศ. 1888 - ค.ศ. 1900	60
3 ชุมชนชาวจีนเปอรานากันและชาวจีนโตต็อกในหมู่เกาะอินโดนีเซีย ปี ค.ศ.1920	69

บัญชีแผนที่

แผนที่

หน้า

1	แผนที่แสดงที่ตั้งของหมู่เกาะอินโดนีเซีย	๖
2	แผนที่แสดงที่ตั้งของเมืองปัตตาเวีย	19

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ	หน้า
1 ภาพการดำเนินชีวิตของชาวจีนในเมืองปัตตาเวีย.....	28

บทนำ

หมู่เกาะอินโดนีเซียตั้งอยู่ทางใต้ของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ทอดตัวเป็นแนวยาวตามเส้นศูนย์สูตร ประกอบด้วยเกาะน้อยใหญ่หลายพันเกาะ ทางทิศเหนือและตะวันออกเฉียงเหนือของหมู่เกาะ เป็นที่ตั้งของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ทิศตะวันออกเฉียงใต้ของหมู่เกาะ เป็นที่ตั้งของประเทศอินเดีย สภาพที่ตั้งของหมู่เกาะอินโดนีเซีย นับว่าเป็นปัจจัยธรรมชาติที่กำหนดความสำคัญของหมู่เกาะอินโดนีเซียในประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้สมัยโบราณ กล่าวคือ ช่องแคบมะละกาและช่องแคบซุนดาเป็นเส้นทางเชื่อมที่เปรียบเสมือนประตูเปิดมหาสมุทรอินเดียให้ติดต่อกับทะเลจีนใต้ได้ การติดต่อค้าขายระหว่างดินแดนแถบทะเลเมดิเตอร์เรเนียนกับจีนโดยอาศัยเส้นทางทะเลเส้นนี้มีมานานแล้ว¹ จึงมีผลทำให้เมืองต่าง ๆ บนหมู่เกาะอินโดนีเซียกลายเป็นสถานีการค้าที่มีพ่อค้าจากทั่วทุกมุมโลกมาพบปะและซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้ากัน พ่อค้าชาวจีนคือหนึ่งในจำนวนพ่อค้านานาชาติที่เข้ามาติดต่อค้าขายกับชาวพื้นเมืองอินโดนีเซีย โดยเริ่มจากการค้าขายที่ต้องเดินทางไปกลับตามฤดูกาลแล้วพัฒนามาเป็นการตั้งสถานีการค้าทำให้ชาวจีนต้องเข้ามาพักและตั้งถิ่นฐานอยู่ในบริเวณหมู่เกาะอินโดนีเซีย จนกระทั่งประมาณคริสต์ศตวรรษที่ 13 - 14 เมื่อกระแสน้ำของการค้าได้ขยายตัวแผ่ไปถึงดินแดนต่าง ๆ ของหมู่เกาะอินโดนีเซีย อาทิเช่น ตะวันตกของเกาะบอร์เนียว เกาะชวา และหมู่เกาะทางด้านตะวันออก พ่อค้าชาวจีนจึงเป็นชนกลุ่มหนึ่งที่เข้ามามีบทบาทในวิถีชีวิตและสังคมของชาวพื้นเมืองอินโดนีเซีย กล่าวคือ พวกเขาได้เข้ามาพักและตั้งถิ่นฐานอยู่อย่างถาวรในบริเวณเมืองต่าง ๆ อาทิเช่น เมืองปาเลมบังซึ่งมีชาวจีนกวางตุ้ง ชื่อเหลียงเต้าหมิง (Liang Tao Ming) เป็นหัวหน้าปกครองเมือง โดยมีชาวจีนหลายพันคนจากแคว้นฟูเกี้ยนและกวางตุ้งเป็นบริวาร² หรือจากการเดินทางของ เจิ้งเหอ (Cheng Ho) นักเดินเรือชาวจีนในคริสต์ศตวรรษที่ 15 ซึ่งได้ค้นพบเรือมาทางใต้ถึง 7 ครั้ง ในแต่ละครั้งจะประกอบด้วยกองเรือขนาดใหญ่และลูกเรือชาวจีนจำนวนมาก

¹ชาติชาย พานานนท์. เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ การอ่านและการวิเคราะห์.

2526. หน้า 17.

²ม.จ.สุภัทรดิศ ดิศกุล. ประวัติศาสตร์เอเชียอาคเนย์ ถึง พ.ศ. 2000. 2516.

เจิ้งเหอได้นำกองเรือแวะที่เกาะชวาและปาเลมบัง ลูกเรือชาวจีนเหล่านี้บางคนได้ตั้งถิ่นฐานบนหมู่เกาะอินโดนีเซียและได้แต่งงานกับชาวพื้นเมือง¹

การตั้งถิ่นฐานของชาวจีนมักจะอยู่บริเวณเมืองท่าริมฝั่งทะเล เช่น บัตตาเวียและเซอมารัง ทั้งนี้เพื่อเป็นการสะดวกและสอดคล้องกับการประกอบอาชีพทางการค้านั่นเอง ตั้งแต่ ค.ศ. 1602 เป็นต้นไป เมื่อฮอลันดาเข้ามาตั้งบริษัทดัตช์อีสต์อินเดียเพื่อทำการค้าในหมู่เกาะอินโดนีเซีย ชาวจีนได้เริ่มอพยพเข้ามาอยู่อาศัยและประกอบอาชีพการค้าในหมู่เกาะอินโดนีเซียมากขึ้น ทั้งนี้เพราะฮอลันดาต้องการแรงงานชาวจีนในกิจการด้านต่าง ๆ ของบริษัท จำนวนผู้อพยพชาวจีนเพิ่มจำนวนอย่างรวดเร็วในระหว่างคริสต์ศตวรรษที่ 19 - 20 ซึ่งเป็นช่วงที่อาณานิคมของชาติตะวันตกขยายตัวเต็มที่ การแข่งขันทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศมหาอำนาจทำให้เกิดความต้องการแรงงานเพื่อนำไปป้อนให้แก่โรงงานอุตสาหกรรมต่าง ๆ อย่างไม่จำกัด ประกอบกับสถานการณ์ภายในประเทศจีน คือ ชาวจีนไม่พอใจการปกครองของราชวงศ์ชิงเกิดความอดอยากแร้นแค้นและภัยธรรมชาติคุกคาม² ชาวจีนจึงอพยพเข้ามาสู่หมู่เกาะอินโดนีเซียอย่างมากมาย ประมาณว่าในปี ค.ศ. 1930 มีชาวจีนอยู่ในหมู่เกาะอินโดนีเซียถึง 1,233,000 คน³ หลังจากนั้นจำนวนชาวจีนที่อพยพเข้ามาค่อย ๆ ลดลงไป จนอาจกล่าวได้ว่า เมื่อสิ้นสุดศตวรรษ 1950 ชาวจีนส่วนใหญ่นิคมหมู่เกาะอินโดนีเซียจะตั้งถิ่นฐานอยู่กันมาแล้วถึง 3ชั่วอายุคน⁴

ชาวจีนที่อพยพมาตั้งถิ่นฐานในหมู่เกาะอินโดนีเซียส่วนใหญ่มักจะมาจากมณฑลทางใต้ของประเทศจีน คือ มณฑลฟูเกี้ยน (Fukien) และมณฑลกวางตุ้ง (Kwangtung) ประกอบด้วย 4 กลุ่มภาษา คือ ฮกเกี้ยน (Hokkien) ฮักกา (Hakka) หรือแคะ กวางตุ้ง (Cantonese) และแต้จิ๋ว (Teochius) ชาวจีนฮกเกี้ยนเป็นชาวจีนกลุ่มแรกที่เข้ามาตั้งถิ่นฐาน

¹Victor Purcell. The Chinese in Southeast Asia. 1965. p.18.

²Yen Ching - Hwang. Coolies and Mandarins. 1985. p.33 - 36.

³Victor Purcell. op.cit. p.386.

⁴Charles A. Coppel. Indonesian Chinese in Crisis. 1983. p.1.

ในหมู่เกาะอินโดนีเซีย¹ ประมาณว่าในปี ค.ศ. 1930 มีชาวจีนชกเกินถึง 550,000 คน ในหมู่เกาะอินโดนีเซีย² ส่วนใหญ่จะอยู่ในเกาะชวาและมาดูรา สำหรับชาวจีนกลุ่มอื่นจะกระจายอยู่ทั้งในเกาะชวาและเกาะรอบนอก ชาวจีนจำนวนประมาณ 2 ใน 3 ของชาวจีนทั้งหมดในหมู่เกาะอินโดนีเซียตั้งถิ่นฐานอยู่บนเกาะชวา³ จึงเป็นประเด็นที่น่าสนใจว่า อะไรคือแรงจูงใจให้ชาวจีนส่วนใหญ่อพยพมาตั้งถิ่นฐานอยู่บนเกาะชวามากกว่าเกาะรอบนอก

ชาวจีนในหมู่เกาะอินโดนีเซียระหว่างสมัยอาณานิคม (ค.ศ. 1800 - 1945) ประกอบอาชีพด้านการค้าทั้งขายส่งและขายปลีก เกษตรกรรม การประมง เหมืองแร่ กรรมกร ตลอดจนเป็นพ่อค้าคนกลางระหว่างฮอลันดากับชาวพื้นเมืองอินโดนีเซีย ในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 19 เศรษฐกิจของหมู่เกาะอินโดนีเซียมีการเปลี่ยนแปลงไปมาก กิจกรรมทางเศรษฐกิจเกือบทุกชนิดตกอยู่ภายใต้อำนาจของชาวจีนแม้กระทั่งอุตสาหกรรมบาติกซึ่งเป็นของชาวอินโดนีเซีย จึงเป็นประเด็นที่น่าสนใจว่าชาวจีนมีบทบาทอย่างไรในด้านเศรษฐกิจและมีปัจจัยอะไรบ้างที่ส่งเสริมให้ชาวจีนก้าวเข้ามามีบทบาทสำคัญในด้านเศรษฐกิจของหมู่เกาะอินโดนีเซีย

ชาวจีนที่อพยพเข้ามามีหลายกลุ่มชนหลายอาชีพ แต่ในหมู่ชาวจีนด้วยกันจะแบ่งเป็น 2 กลุ่มใหญ่ คือ จีนเปอรานากัน (Peranakan) ซึ่งเป็นชาวจีนที่เกิดในหมู่เกาะอินโดนีเซีย มีมารดาเป็นชาวอินโดนีเซีย และมีวัฒนธรรมความเป็นจีนน้อยกว่าจีนโตต็อก (Totok) ซึ่งเป็นชาวจีนที่เกิดในจีนทะเล มีบิดามารดาเป็นชาวจีนทั้งคู่และยังคงรักษาวัฒนธรรมความเป็นจีนไว้ได้มากกว่าจีนเปอรานากัน เนื่องจากบทบาทและวิถีชีวิตของชาวจีนทั้งสองกลุ่มจะแตกต่างกันมาก จึงเป็นอีกประเด็นหนึ่งที่น่าสนใจว่าบทบาทในด้านสังคมและการเมืองของชาวจีนทั้งสองกลุ่มนั้นดำเนินไปอย่างไรและมีผลกระทบต่อรัฐบาลฮอลันดาที่เป็นเจ้าอาณานิคมอย่างไร ตลอดจนเกิดปัญหาหรืออุปสรรคในการผสมผสานกลมกลืน (Assimilation) กับชาวพื้นเมืองอินโดนีเซียหรือไม่อย่างไร

¹G. William Skinner. "The Chinese Minority," in Ruth T. McVey. Indonesia. 1963. p.102.

²Victor Purcell. The Chinese in Southeast Asia. 1965. p.387.

³G. William Skinner. op.cit. p.98.

จุดมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาเรื่องบทบาทของชาวจีนในหมู่เกาะอินโดนีเซียระหว่างสมัยอาณานิคม ค.ศ. 1800 - 1945 นี้ มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษา

1. ปัจจัยที่เป็นแรงจูงใจให้ชาวจีนอพยพมาตั้งถิ่นฐานอยู่บนเกาะชวามากกว่าเกาะรอนนอก
2. บทบาทด้านเศรษฐกิจของชาวจีนในหมู่เกาะอินโดนีเซีย ตลอดจนปัจจัยที่ส่งเสริมให้ชาวจีนก้าวเข้ามามีบทบาทสำคัญในด้านเศรษฐกิจของหมู่เกาะอินโดนีเซียระหว่างสมัยอาณานิคม ค.ศ. 1800 - 1945
3. บทบาทด้านสังคมของชาวจีนในหมู่เกาะอินโดนีเซียระหว่างสมัยอาณานิคม ค.ศ. 1800 - 1945
4. บทบาทด้านการเมืองของชาวจีนในหมู่เกาะอินโดนีเซียระหว่างสมัยอาณานิคม ค.ศ. 1800 - 1945 ตลอดจนผลกระทบต่อรัฐบาลฮอลันดาที่ปกครองอาณานิคมและต่อชาวพื้นเมืองในอินโดนีเซีย

ความสำคัญของการศึกษา

1. ทำให้ทราบพัฒนาการของการเข้ามาตั้งถิ่นฐานของชาวจีนในหมู่เกาะอินโดนีเซีย ตั้งแต่ต้นจนถึงสิ้นสุดสมัยอาณานิคม ค.ศ. 1800 - 1945
2. ทำให้ทราบถึงปัจจัยที่เป็นแรงจูงใจให้ชาวจีนอพยพมาตั้งถิ่นฐานอยู่บนเกาะชวามากกว่าเกาะรอนนอก
3. ทำให้ทราบถึงปัจจัยที่ส่งเสริมให้ชาวจีนก้าวเข้ามามีบทบาทสำคัญในด้านเศรษฐกิจของหมู่เกาะอินโดนีเซียระหว่างสมัยอาณานิคม ค.ศ. 1800 - 1945 ,
4. ทำให้ทราบถึงบทบาทด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองของชาวจีนในหมู่เกาะอินโดนีเซียระหว่างสมัยอาณานิคม ค.ศ. 1800 - 1945 ตลอดจนผลกระทบต่อรัฐบาลฮอลันดาที่ปกครองอาณานิคมและต่อชาวพื้นเมืองอินโดนีเซีย

5. เป็นประโยชน์ในการศึกษาบทบาทของชาวจีนในหมู่เกาะอินโดนีเซียระหว่างสมัยอาณานิคม ค.ศ. 1800 - 1945 และเป็นพื้นฐานสำหรับการศึกษาวิเคราะห์เหตุการณ์ปัจจุบันในอินโดนีเซียได้ชัดเจนต่อไป

วิธีการศึกษาค้นคว้า

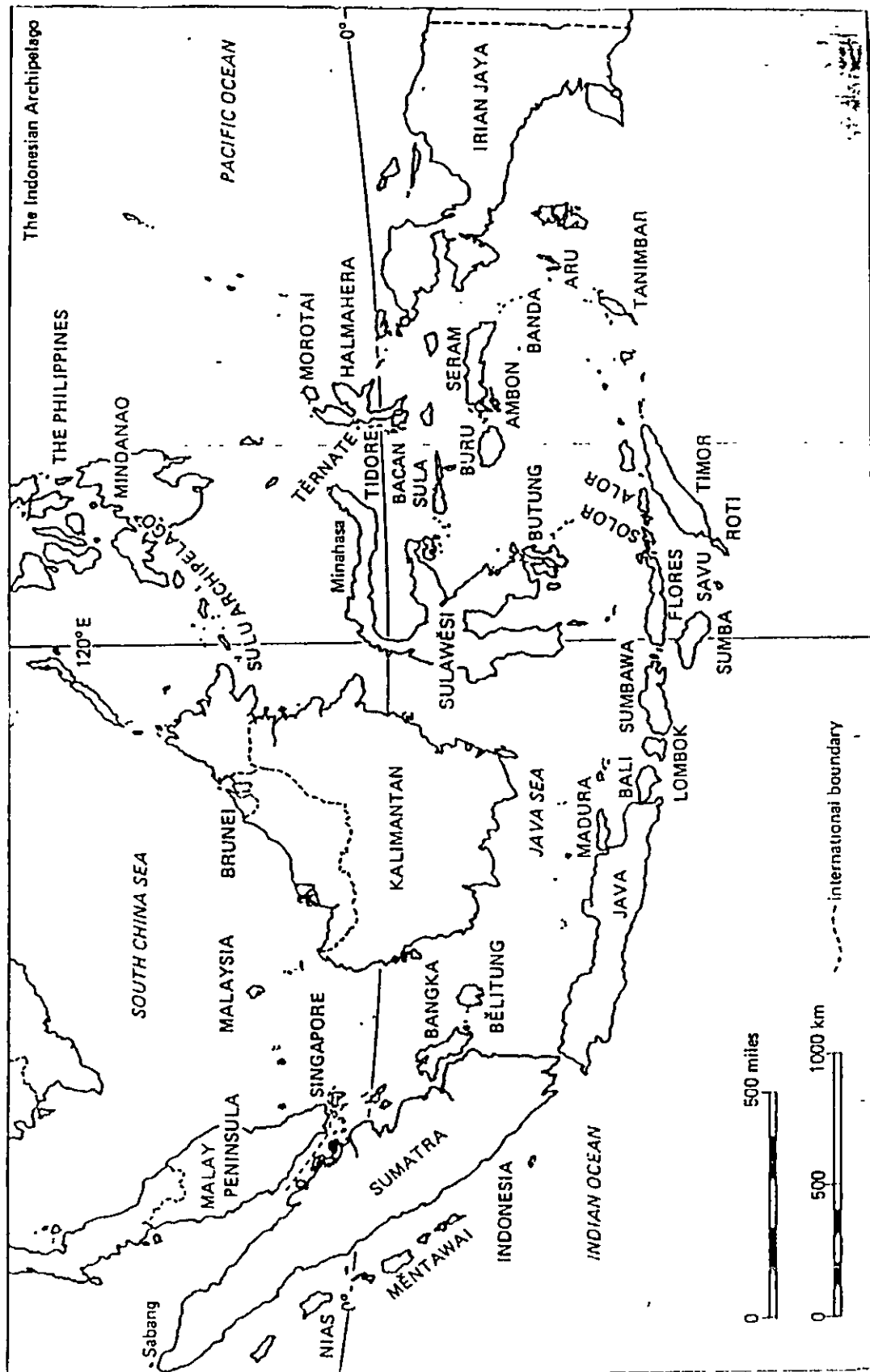
การศึกษาค้นคว้าเรื่องนี้ใช้วิธีการวิจัยทางประวัติศาสตร์ และการนำเสนอรายงานแบบพรรณนาวิเคราะห์โดยใช้ข้อมูลทุติยภูมิเป็นส่วนใหญ่ ทั้งที่เป็นเอกสารภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

ขอบเขตของการศึกษา

การศึกษาค้นคว้าในเรื่องนี้จะศึกษาวิเคราะห์บทบาทของชาวจีนในหมู่เกาะอินโดนีเซียในระหว่างสมัยอาณานิคม โดยเฉพาะในเกาะชวา เกาะสุมาตรา เกาะบอร์เนียว และเกาะสุลาเวสี ตั้งแต่ ค.ศ. 1800 - 1945

แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า

1. ห้องสมุดมหาวิทยาลัยต่าง ๆ เช่น สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร หอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ หอสมุด มหาวิทยาลัยศิลปากร หอสมุดกลาง สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
2. หอสมุดแห่งชาติ
3. สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนที่ 1 แสดงหมู่เกาะอินโดนีเซีย

ภูมิหลังของชุมชนชาวจินานหมู่เกาะอินโดนีเซีย

การศึกษาระวัติศาสตร์ของชนกลุ่มใดก็ตาม มีอยู่เรื่องหนึ่งที่เราไม่สามารถละเลย และถือได้ว่าเป็นข้อมูลที่สำคัญที่จะให้คำตอบในเรื่องต่าง ๆ แก่เราได้เป็นอย่างดี รวมทั้งเป็น โครงสร้างที่สำคัญให้แก่เราในการศึกษาระวัติศาสตร์ของชนกลุ่มนั้นด้วย ซึ่งก็คือการศึกษา ภูมิหลังของชนกลุ่มนั้นกับสภาพแวดล้อมต่าง ๆ การศึกษาบทบาทของชาวจินานหมู่เกาะอินโดนีเซีย ระหว่างสมัยอาณานิคมเป็นการศึกษาที่จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องทราบถึงสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ ของหมู่เกาะอินโดนีเซีย ตลอดจนลักษณะของประชากร ซึ่งย่อมมีส่วนปฏิสัมพันธ์กับชุมชนชาวจีน ที่อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในหมู่เกาะอินโดนีเซียนับแต่อดีตเป็นต้นมา

1.1 สภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์

หมู่เกาะอินโดนีเซียเป็นดินแดนที่มีทรัพยากรธรรมชาติอุดมสมบูรณ์ และนับได้ว่าเป็น เส้นทางค้าขายที่สำคัญแห่งหนึ่งของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มุลตาตุลี (Multatuli) นักเขียนที่มีชื่อเสียงของเนเธอร์แลนด์ กล่าวว่า หมู่เกาะอินโดนีเซียเป็น "มรดกเมื่องาม แห่งเส้นศูนย์สูตร"¹ นับว่ากล่าวเช่นนั้นสอดคล้องเป็นอย่างยิ่งกับสภาพทางภูมิศาสตร์ของ หมู่เกาะอินโดนีเซีย ซึ่งประกอบด้วยเกาะน้อยใหญ่มากกว่า 13,000 เกาะ ทอดตัวเป็น แนวขนานกับเส้นศูนย์สูตร ระหว่างเส้นละติจูดที่ 6 องศาเหนือ กับเส้นละติจูดที่ 11 องศาใต้ หมู่เกาะอินโดนีเซียมีพื้นที่รวมทั้งหมดประมาณ 735,000 ตารางไมล์ ประกอบด้วยเกาะใหญ่ ๆ 5 เกาะ คือ เกาะสุมาตรา เกาะชวา เกาะบอร์เนียว เกาะสุลาเวสี และอีเรียนจายา นอกจากนี้ก็ยังมีเกาะเล็ก ๆ เช่น เกาะบาหลี เกาะลอมบอก เกาะมาดูรา และหมู่เกาะมาลุกู ซึ่งรู้จักกันในนามหมู่เกาะเครื่องเทศ ในบรรดาเกาะต่าง ๆ ทั้งหมดในอินโดนีเซียประมาณ

¹ J.S. Furnivall. Netherlands India : A Study of Plural Economy. 1944. p.1.

² หมู่เกาะมลุกกะหรือหมู่เกาะเครื่องเทศ เป็นชื่อที่รู้จักกันโดยทั่วไป แต่ชาวพื้นเมือง อินโดนีเซียเรียกหมู่เกาะนี้ว่า "มาลุกู".

13,000 เกาะนั้น เกาะชวา (Java) เป็นเกาะที่สำคัญที่สุด เกาะชวามีพื้นที่อุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การเพาะปลูกข้าว มะพร้าว ชา กาแฟ อ้อย และมันสำปะหลัง มาตั้งแต่ยุคอาณานิคมแล้ว โดยเฉพาะในบริเวณเขตชนบทของที่ราบภาคเหนือมีประชากรอาศัยอยู่มากกว่าบริเวณทางภาคใต้ซึ่งเป็นเขตเทือกเขาสูง ทั้งนี้เพราะบริเวณที่ราบภาคเหนือของเกาะชวามีดินอันอุดมสมบูรณ์ ซึ่งเกิดจากลาวาและเถ้าถ่านภูเขาไฟ จาการ์ตา (Jakarta) ซึ่งเป็นเมืองหลวงของอินโดนีเซียในขณะนี้ ในอดีตสมัยโบราณเคยเป็นเมืองท่าเล็ก ๆ ที่มีชื่อเรียกว่า ซุนดา เกอลิปา (Sunda Kelapa)¹ ต่อมาเมื่อดัตช์เข้ามายึดครองหมู่เกาะอินโดนีเซียได้เปลี่ยนชื่อเมืองนี้เป็นปัตตาเวีย (Batavia) และกลายมาเป็นเมืองท่าที่สำคัญของหมู่เกาะอินโดนีเซียในการติดต่อค้าขายกับโลกภายนอก ทั้งนี้เพราะสภาพที่ตั้งของปัตตาเวียเหมาะสมคือ ตั้งอยู่บนเกาะชวภาคเหนือ ซึ่งเป็นทางผ่านของเรือสินค้าต่างชาติที่แล่นผ่านช่องแคบมะละกา เพื่อไปค้าขายยังจีนหรืออินเดีย หรือไปซื้อขายเครื่องเทศในบริเวณหมู่เกาะมาลุก

จังหวัดชวากลางนับเป็นส่วนที่แคบที่สุดของเกาะ พื้นที่เพาะปลูกส่วนใหญ่มีขนาดเล็ก และอุดมสมบูรณ์น้อยกว่าชวาตะวันตก เมืองสำคัญในเขตนี้คือ เมืองสุราการ์ตา (Surakarta) เมืองยอกยาการ์ตา (Yogyakarta) เมืองเซมารัง (Semarang) หรือเสมารัง ส่วนจังหวัดชวาตะวันออกนั้นพื้นที่ส่วนใหญ่มีอากาศแห้งแล้งกว่าเขตอื่นในเกาะชวา เมืองสำคัญของเขตนี้คือ เมืองสุราบายา (Surabaya)

ในบรรดาเกาะต่าง ๆ ของหมู่เกาะอินโดนีเซีย เกาะสุมาตรามีพื้นที่มากที่สุดโดยเฉพาะพื้นที่ราบชายฝั่ง แต่พื้นที่ราบชายฝั่งเหล่านั้นส่วนใหญ่เป็นที่ลุ่มป่าชายเลนซึ่งแทบจะขยี้เอารมิได้ ส่วนพื้นที่ซึ่งอุดมสมบูรณ์ของเกาะสุมาตราส่วนใหญ่อยู่ในเขตที่ราบสูงหรือเนินเขาทางทิศตะวันตกของเกาะ การแบ่งเขตตามสภาพภูมิศาสตร์ของเกาะนี้สามารถแบ่งออกเป็น 2 เขต คือ เขตสุมาตราเหนือ (Northern Sumatra) และเขตสุมาตรากลาง (Middle Sumatra)

บริเวณภาคเหนือของเกาะสุมาตราเป็นเขตเทือกเขาและเป็นที่ราบแคบ ๆ ริมฝั่งทะเล บริเวณปลายเหนือสุดของเกาะเป็นที่ตั้งของจังหวัดอะเจห์ (Aceh Province) ซึ่งเคยเป็น

¹Susan Abeyasekere. Jakarta : A History. 1989. p.5.

เมืองท่าค้าขายที่สำคัญอีกแห่งหนึ่งของหมู่เกาะอินโดนีเซีย ศูนย์กลางของเขตสุมาตราเหนืออยู่ที่เมืองเมดาน (Medan) อันเป็นเมืองที่ได้รับการพัฒนาจากพ่อค้าชาวจีน เป็นศูนย์กลางการค้า ยางพารา ปาล์มน้ำมัน และยาสูบ เขตของเมืองเมดานครอบคลุมบริเวณปากแม่น้ำเดลี (The Deli River) หรือบริเวณเมืองเดลี (Deli) ซึ่งในอดีตเคยเป็นแหล่งที่มีการทำการค้าขนาดใหญ่ และมีกุลีจีนมารับจ้างทำงานที่นี้มากแห่งหนึ่งของหมู่เกาะอินโดนีเซีย

บริเวณตอนกลางของเกาะสุมาตรา นับว่าเป็นบริเวณที่กันดารที่สุด เพราะพื้นที่ส่วนใหญ่ ปกคลุมด้วยป่าชายเลนจนกระทั่งกลายเป็นอุปสรรคสำคัญในการพัฒนาเส้นทางคมนาคมทางบก แบบนี้ทั้งหมด

บริเวณที่สำคัญอีกแห่งหนึ่งคือเกาะกาลิมันตัน (Kalimantan) หรือบริเวณดินแดน ส่วนที่เป็นของอินโดนีเซียในเกาะบอร์เนียว โดยมีเมืองบันจาร์มาซิน (Bandjarmasin) เป็นเมืองศูนย์กลางของจังหวัดกาลิมันตันใต้ (South Kalimantan) เมืองปอนดิอานัค (Pontianak) เป็นศูนย์กลางของจังหวัดกาลิมันตันตะวันตก (West Kalimantan) และ เป็นจังหวัดที่มีชาวจีนอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก โดยชาวจีนเหล่านี้สืบเชื้อสายจากบรรพบุรุษที่อพยพ เข้าไปทำเหมืองทองคำในอดีตเป็นส่วนมา¹

ส่วนบริเวณทางทิศตะวันออกของเกาะบอร์เนียวและเกาะชวายังประกอบด้วยหมู่เกาะ ขนาดใหญ่เล็กอื่น ๆ อีกมากมาย ซึ่งหมู่เกาะเหล่านี้ได้ถูกรวบรวมแบ่งเป็นกลุ่ม ๆ และมีชื่อเรียก ต่าง ๆ ดังต่อไปนี้คือ 1) เกาะเซเลเบส (Celebes) หรือที่มีชื่อเรียกสมัยใหม่ว่าเกาะ สุลาเวซี (Sulawesi) นั้น มีเมืองมาคัสซาร์ (Macassar) เป็นศูนย์กลางของจังหวัด สุลาเวซีใต้ (South Sulawesi) และเมืองเมนาโด (Menado) เป็นศูนย์กลางของ จังหวัดสุลาเวซีเหนือ (North Sulawesi) 2) หมู่เกาะซุนดาน้อย (The Lesser Sunda Islands) ซึ่งทางการอินโดนีเซีย ปัจจุบันเรียกว่า นูซา เต็งการา (Nusa Tenggara) นั้น รวมทั้งบริเวณติมอร์ตะวันออก (East Timor) ที่เพิ่งผนวกมาจาก อาณานิคมของปอร์ตุเกสด้วย โดยมีเมืองมะตะรัม (Mataram) เป็นศูนย์กลางของจังหวัด นูซา เต็งการาตะวันตก (West Nusa Tenggara) เมืองกูบัง (Kupang) เป็นเมือง

¹เอลซา ไซนุดิน. เพ็ชรี สุมิตร แปล. ประวัติศาสตร์อินโดนีเซีย. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2523. หน้า 91.

ศูนย์กลางจังหวัดนุซา เติงการาตะวันออก (East Nusa Tenggara) 3) หมู่เกาะโมลุกกะ (The Moulucca Islands) หรือที่เรียกกันทั่วไปว่าหมู่เกาะเครื่องเทศ (The Spice Islands) หรือที่ทางการอินโดนีเซียปัจจุบันเรียกว่าหมู่เกาะมาลุกกู (The Maluku Islands) มีเมืองสำคัญเพียงเมืองเดียวคือเมืองอัมบอน (Ambon) ซึ่งเป็นศูนย์กลางของเกาะอัมบอยนา (Amboina Island) และ 4) อีเรียนตะวันตก (West Irian) หรือที่ทางการอินโดนีเซียปัจจุบันเรียกว่าอีเรียน จายา (Irian Jaya) ซึ่งถือเป็นจังหวัดหนึ่งที่ครอบคลุมพื้นที่ทางด้านตะวันตกของเกาะนิวกินี (New Guinea) อีกประมาณ 160,000 ตารางไมล์ด้วยนั้น มีเมืองศูนย์กลางสำคัญสุดคือเมืองซูการ์โนปุระ (Sukarnopura) ซึ่งในอดีตชาวตะวันตกเรียกว่าเมืองฮอลแลนด์ (Hollandia) นั่นเอง ดินแดนอีกส่วนหนึ่งที่ทางทิศตะวันออกของเกาะนิวกินีนั้นยังอยู่ภายใต้การควบคุมดูแลของรัฐบาลออสเตรเลียเสียตลอดมาในสมัยหลังสงครามโลกครั้งที่ 2

สภาพภูมิอากาศ

สำหรับสภาพภูมิอากาศทั่วไปนั้น อินโดนีเซียเป็นดินแดนที่อยู่ภายใต้อิทธิพลของลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือและมรสุมตะวันตกเฉียงใต้มากที่สุดดินแดนหนึ่งในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ยกเว้นแต่บริเวณเกาะติมอร์ตะวันออกเท่านั้นที่จะมีฤดูแล้งยาวนานถึงปีละกว่า 7 เดือนขึ้นกับส่วนบริเวณอื่น ๆ ทั้งทั้งประเทศจะมีอากาศร้อนชื้นแบบศูนย์สูตรเป็นส่วนใหญ่ เช่นในชวาตะวันออกจะมีฝนตกอย่างน้อยปีละ 9 เดือนขึ้นไป

ทรัพยากรธรรมชาติ

อินโดนีเซียเป็นประเทศที่มีทรัพยากรธรรมชาติอุดมสมบูรณ์ที่สุดแห่งหนึ่งของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือ การที่พื้นดินส่วนใหญ่เป็นดินภูเขาไฟที่เหมาะสมต่อการเพาะปลูกธัญพืชและพืชเศรษฐกิจเขตร้อนทั่วไป อินโดนีเซียปัจจุบันยังมีป่าเมืองร้อนครอบคลุมพื้นที่ของประเทศทั้งหมดถึงร้อยละ 60 อีกด้วย อินโดนีเซียอุดมด้วยสัตว์น้ำนานาชนิด ทั้งสัตว์น้ำจืดและสัตว์น้ำทะเล ตลอดจนมีแหล่งทรัพยากรประเภทแร่ธาตุที่สามารถจะใช้อีกหลายทศวรรษเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือน้ำมันปิโตรเลียม ก๊าซธรรมชาติ ดีบุก พอสเฟต ปิอกาซต์

เหล็ก นิเกิล ตะกั่ว เกลือไอโอดีน ถ่านหิน ทองคำ เงิน และเพชร ขณะที่แหล่งผลิตน้ำมัน และก๊าซธรรมชาติสำคัญส่วนใหญ่พบทั้งหมดจะจำกัดอยู่ในบริเวณเกาะสุมาตราและเกาะกาลิมันตัน ดีบุกก็ขุดและถลุงได้จากเกาะบิลลิตัน เกาะบังกา และเกาะซิงเก็ป (Singkep) แหล่งถ่านหิน จะกระจุกกระจายทั่วไปทั้งในทางด้านตะวันออกของเกาะกาลิมันตันทางบริเวณทิศใต้และทิศตะวันตก ของเกาะสุมาตราเป็นต้น แหล่งผลิตแร่บ็อกไซต์จะอยู่ในเกาะเรียว (Island of Riau) และ เกาะสุมาตรา แหล่งผลิตแร่นิเกิลอยู่ในบริเวณทางด้านตะวันออกเฉียงใต้ของเกาะสุลาเวสี แหล่งแร่เหล็กขนาดใหญ่ก็อยู่กระจุกกระจายทั้งในเกาะนูซา เต็งการา เกาะสุลาเวสี เกาะกาลิมันตัน และเกาะสุมาตรา แหล่งแร่ฟอสเฟตสำหรับผลิตปุ๋ยต่าง ๆ ในเกาะชวา เป็นต้น

ประชากร

ประชากรของอินโดนีเซียประกอบด้วยผู้คนจากหลายเผ่าพันธุ์ซึ่งอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐาน ในบริเวณเมืองท่าริมฝั่งทะเล บนยอดเขาสูง และกลางป่าดงดิบ อาทิเช่น

ชาวอะเจห์ (Acehnese) ซึ่งส่วนใหญ่เป็นชาวมุสลิม อาศัยอยู่ตอนเหนือของเกาะ สุมาตรา ชาวอะเจห์เป็นช่างไม้และช่างต่อเรือที่มีฝีมือยอดเยี่ยม อะเจห์เคยเป็นศูนย์กลาง การค้าที่สำคัญในอดีต และเป็นเมืองแรกที่ได้รับอิทธิพลจากศาสนาอิสลาม

ชาวบาตัก (Bataks) ตั้งถิ่นฐานบริเวณทะเลสาบบาตอกกลางของเกาะ สุมาตรา

ชาวมินังกาเบา (Minangkabau) อยู่ทางตะวันตกของเกาะสุมาตรา

ชาวบาหลี (Balinese) อาศัยอยู่ในเกาะบาหลี และเป็นชนกลุ่มเดียวที่นับถือ ศาสนาฮินดู

ชาวซุนดา (Sundanese) ตั้งถิ่นฐานด้านตะวันตกของเกาะชวา

ชาวชวา (Javanese) ซึ่งเป็นชนกลุ่มใหญ่ของชาวอินโดนีเซีย อยู่บนเกาะชวา พวกเขามีอาชีพเกษตรกร ปลุกข้าว

ชาวจีนซึ่งอพยพเข้ามาทำงานในไร่การค้าขนาดใหญ่ ตลอดจนการเข้ามาค้าขาย

อาชีพทั่วไปของชาวอินโดนีเซียคือการเป็นเกษตรกร โดยเฉพาะอย่างยิ่งการทำนา ตามชนบทต่าง ๆ ทั่วไป ชาวนาอินโดนีเซียถือว่าการทำนาเป็นวิถีชีวิตที่สำคัญที่มีส่วนหล่อหลอม

ประเพณี วัฒนธรรมชุมชน โดยเฉพาะในเกาะชวาซึ่งมีพื้นดิน อากาศ และระบบการชลประทานดีกว่าภูมิภาคอื่น ๆ กลายเป็นแหล่งเพาะปลูกข้าวสำคัญสุดของอินโดนีเซียมาแต่สมัยโบราณ จนกระทั่งกลายเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ประชากรของเกาะนี้อยู่กันอย่างหนาแน่นที่สุดมากกว่าเกาะใด ๆ ในโลก

จากลักษณะภูมิประเทศที่เป็นหมู่เกาะและอุดมไปด้วยเครื่องเทศนี้เองทำให้หมู่เกาะอินโดนีเซีย โดยเฉพาะหมู่เกาะโมลุกกะหรือหมู่เกาะเครื่องเทศ เป็นที่รู้จักกันในหมู่พ่อค้าทั้งชาวยุโรปและชาวเอเชีย ที่เดินทางผ่านมาค้าขายในบริเวณ "ทะเลใต้" หรือหนานยาง (Nanyang) ตั้งแต่ในอดีต พ่อค้าเหล่านี้จะเดินเรือผ่านช่องแคบมะละกา และช่องแคบซุนดา เส้นทางการค้าทั้งสองเส้นนี้เป็นเส้นทางที่ช่วยย่นระยะทางไปยังยุโรปและอินเดีย รวมทั้งเป็นเส้นทางเดินเรือระหว่างจีนกับตะวันตกที่สั้นที่สุด¹ เมื่อกระแสน้ำแห่งการค้าผ่านทั่วบริเวณหมู่เกาะอินโดนีเซีย นับแต่คริสต์ศตวรรษที่ 13, 14 ทำให้บริเวณหมู่เกาะอินโดนีเซียเกิดเมืองทำการค้าจำนวนมากมายังจุดค้าผู้คนเข้ามาตั้งถิ่นฐานปะปนกับชาวพื้นเมืองจนเกิดสังคมที่เรียกว่า "พหุสังคม" ขึ้นในหมู่เกาะอินโดนีเซีย หนึ่งในพ่อค้านานาชาติที่เดินทางเข้ามาค้าขายในบริเวณหมู่เกาะอินโดนีเซียก็คือ พ่อค้าชาวจีน

1.2 การติดต่อระหว่างจีนกับหมู่เกาะอินโดนีเซีย (ค.ศ. 400 - 1500)

ชาวจีนรุ่นแรกที่ปรากฏหลักฐานเดินทางมาถึงหมู่เกาะอินโดนีเซียก็คือ พระภิกษุ ฟาเหียน (Fa Hsien, Fa Hien) ซึ่งออกเดินทางจากประเทศจีนเพื่อไปแสวงบุญที่อินเดีย ท่านได้แวะที่เกาะชวาเมื่อประมาณ ค.ศ. 413 พระภิกษุฟาเหียนได้กล่าวไว้ในบันทึกการเดินทางของท่านว่าไม่พบชาวจีนบนเกาะชวาหรือที่มลายูเลย แต่ท่านกลับพบพ่อค้าด้วยผ้าแพรจีน ทำให้ท่านคิดถึงบ้านเกิดเมืองนอนที่ท่านจากมาเป็นอย่างยิ่ง² พระภิกษุอีกองค์หนึ่ง que เดินทางมาถึงหมู่เกาะอินโดนีเซียในช่วง ค.ศ. 692 ก็คือ พระภิกษุอี้จิง (I Tsing)

¹J.S. Furnivall. Netherlands India : A Study of Plural Economy. 1944. p.2.

²Victor Purcell. The Chinese in Southeast Asia. 1965. p.13.

ความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับหมู่เกาะอินโดนีเซียปรากฏในรูปแบบที่เรียกว่าระบบบรรณาการ นับแต่สมัยราชวงศ์ซ่ง ก็มีกองเรือจากหมู่เกาะอินโดนีเซียเดินทางไปถวายบรรณาการต่อจักรพรรดิจีนเป็นประจำทุกปี อาทิเช่น ในสมัยราชวงศ์ถัง (ค.ศ. 618 - 907) ก็มีกองเรือจากชาวอินโดนีเซียเดินทางไปยังประเทศจีน หรือใน ค.ศ. 813 ก็มีกองเรือเดินทางไปยังเมืองหลวงของจีนและนำเครื่องราชบรรณาการหลายชนิดมาถวายจักรพรรดิจีน อาทิเช่น ทาสนิโกร 4 คน นกแก้วหลากสี นกสีชมพู ฯลฯ¹

การติดต่อในรูปแบบบรรณาการค่อย ๆ แปรรูปเป็นความสัมพันธ์ในเชิงการค้า จึงทำให้มีกองเรือจากหมู่เกาะอินโดนีเซียเดินทางไปยังประเทศจีนเพิ่มมากขึ้น และในทางกลับกัน พ่อค้าชาวจีนก็เดินทางมายังดินแดนแถบนี้มากขึ้น เช่น หนังสือประวัติศาสตร์ของราชวงศ์ซ่งได้บันทึกข้อมูลและตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับเกาะชวาไว้ว่า "...บ้านของชาวเกาะล้วนสวยงามหลังคามุงด้วยกระเบื้องสีเหลืองและสีเขียว เมื่อพ่อค้าชาวจีนเดินทางไปถึงจะได้รับการต้อนรับในฐานะแขกเป็นอย่างดี อาหารที่นำมาต้อนรับก็ล้วนแต่อุดมสมบูรณ์ และสะอาดสะอ้าน..."²

ในช่วงเวลานี้ จึงมีพ่อค้าชาวจีนบางกลุ่มเข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ในหมู่เกาะอินโดนีเซีย เช่น ที่เมืองปาเลมบัง ซึ่งตั้งอยู่บนชายฝั่งด้านตะวันออกของเกาะสุมาตรา ก็ตกอยู่ภายใต้การปกครองของจีนถึง 200 ปี ชาวจีนที่นี่เดิมจะเป็นพวกโจรสลัดมาก่อน ส่วนใหญ่จะอพยพมาจากมณฑลฝูเจี้ยน และกวางตุ้ง หัวหน้าคนสำคัญของชาวจีนที่ปาเลมบัง ก็คือ เหลียงเต๋า - หมิง (Liang Tau-Ming)

ในบรรดาชาวจีนที่เดินทางมายังหมู่เกาะอินโดนีเซียนี้ บุคคลสำคัญอีกท่านหนึ่งที่นำชาวจีนมาตั้งถิ่นฐานในบริเวณหมู่เกาะอินโดนีเซียก็คือ เชนโฮ หรือเจิ้งเหอ (Cheng Ho) ท่านเป็นขันทีซึ่งดูแลกิจการภายในพระราชวังของจักรพรรดิ หย่งเล่อ (Yung Lo) แห่งราชวงศ์หมิง การกิจที่ท่านได้รับจากองค์จักรพรรดิ ก็คือการออกสำรวจทางทะเล เพื่อติดตามจักรพรรดิที่หลบหนีไป ซึ่งคาดว่าอยู่ในดินแดนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อีกประการหนึ่งก็เพื่อ "อวดธง" ทำให้ประชาชนในภาคพื้นทะเลประทับใจในอำนาจและความมั่นคงของราชวงศ์หมิง

¹Victor Purcell. The Chinese in Southeast Asia. 1965. p.13.

²Ibid. p.14.

การสำรวจทางทะเลซึ่งดำเนินการในภายภาคหน้าที่ของเจ้าเหออยู่ระหว่างปี ค.ศ. 1405 - 1433 รวมทั้งหมด 7 ครั้ง การสำรวจทางทะเลทั้ง 7 ครั้ง ของเจ้าเหอจะนำลูกเรือชาวจีนเดินทางมาเป็นจำนวนมาก ทุกครั้งจะแวะเกาะชวาและสุมาตรา เช่นในครั้งที่ 6 ซึ่งเป็นการเดินทางระหว่าง ค.ศ. 1421 - 1424 จักรพรรดิหย่งเล่อ ทรงสั่งให้เจ้าเหอออกเดินทางมาเมืองปาเลมบัง เพื่อส่งข้าหลวงจีนมาประจำที่นั่น ซึ่งแสดงให้เห็นว่าในบริเวณเกาะชวาและสุมาตรา มีชาวจีนอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานกันมากแล้ว

เมืองที่ชาวจีนนิยมตั้งถิ่นฐานส่วนใหญ่จะอยู่ริมฝั่งทะเล ทั้งนี้เพื่อความสะดวกในการค้าขายนั่นเอง เช่น กริสเซ่ (Grise) ชาวจีนจากเมืองนี้ส่วนใหญ่จะเป็นชาวจีนอพยพมาจากกวางตุ้ง และเคยส่งเครื่องบรรณาการไปถวายจักรพรรดิจีน อีกเมืองหนึ่งซึ่งอยู่ใกล้กริสเซ่ ก็คือ ตูบัน (Tuban) มีชาวจีนตั้งบ้านเรือนอยู่ประมาณ 1,000 ครอบครัว มีหัวหน้าเป็นชาวจีนปกครองดูแล ชาวจีนที่ตูบันส่วนใหญ่อพยพมาจากกวางตุ้งและกวางเจา มีบันทึกกล่าวถึงเมืองนี้ว่า เบ็ด, ไม้, แพะ และปลารวมทั้งผักที่เมืองนี้ราคาถูกมาก สุราบายา (Surabaya) ก็เป็นอีกเมืองหนึ่งที่มีชาวจีนเข้ามาตั้งถิ่นฐานเป็นจำนวนมาก ชาวจีนที่อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐาน ในหมู่เกาะอินโดนีเซียนั้น บางกลุ่มก็ยึดอาชีพเป็นโจรสลัดมาก่อน เช่น เฉิน จือ อี้ (Ch' en Tsu-yi) ในขณะที่เดียวกันก็ค้าขายไปด้วย เขามีกิจการค้ามากมายในบริเวณหมู่เกาะอินโดนีเซีย¹ แต่ในที่สุดก็ถูกเจ้าเหอจับตัวไป

พ่อค้าชาวจีนที่เดินทางมาค้าขายโดยเรือสำเภาจะอาศัยลมมรสุม คือ เดินทางมาโดยลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ และกลับประเทศจีนด้วยลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ การเดินเรือมักจะเสียบริมฝั่งชายทะเลของภาคพื้นทวีป แต่ในภายหลังถือเป็นประเพณีว่า พ่อค้าชาวจีนจะเดินเรือไปแวะเกาะบอร์เนียว เกาะปาลาวัน เมืองลูซอน พอร์โมซา บันเจอร์มาซิน และเกาะชวา การเดินทางไปมาค้าขายอยู่เสมอ ทำให้พ่อค้าชาวจีนคุ้นเคยกับเส้นทางการค้าในบริเวณหมู่เกาะอินโดนีเซีย ตลอดจนรู้จักสนิทสนมกับชาวพื้นเมืองในบริเวณหมู่เกาะเป็นอย่างดี โดยเฉพาะกับชาวพื้นเมืองบนเกาะบอร์เนียว บันทึกของชาวจีนกล่าวถึงการสร้างเมืองขึ้นมาบริเวณปากน้ำ คินาบาตังกิง (Kinabatangan River) ต่อมาก็มีอำนาจครอบคลุมบริเวณแม่น้ำ ซูลู (Sulu River) ด้วย พระธิดาองค์หนึ่งของเจ้าเมืองนี้ต่อมาได้อภิเษกสมรสกับ

¹Victor Purcell. The Chinese in Southeast Asia. 1965. p. 18

²Ibid. p. 19.

สุดด้านองค์ที่ 2 ของบรูไน และเป็นบรรพบุรุษของราชวงศ์แห่งบรูไนในปัจจุบัน¹ ในส่วนของ พ่อค้าชาวจีนอื่น ๆ เมื่อเข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่บนเกาะบอร์เนียว ก็ได้แต่งงานกับสตรีพื้นเมืองชาวดยก แต่ก็ยังคงรักษาวัฒนธรรมประเพณีแบบจีนอย่างเหนียวแน่น

การติดต่อในด้านการค้าระหว่างพ่อค้าชาวจีนกับชาวพื้นเมืองในหมู่เกาะอินโดนีเซียยังคงดำเนินต่อไป แม้ว่าชาวยุโรป เช่น โปรตุเกส สเปน อังกฤษ และฮอลันดา จะเดินทางเข้ามามีบทบาทในด้านการค้าในบริเวณหมู่เกาะอินโดนีเซีย ส่งผลให้รูปแบบการค้าแบบเดิมเปลี่ยนแปลงไปอย่างมากมาย แต่ความสัมพันธ์อันดีระหว่างชาวจีนกับชาวพื้นเมืองก็ยังคงดำเนินต่อไป ชาวจีนกลายเป็นส่วนหนึ่งของสังคมในหมู่เกาะอินโดนีเซียมีวิถีชีวิตใกล้เคียงกับชาวพื้นเมือง เมื่อมีตัวแปรทางการค้าเพิ่มมากขึ้น ผลกระทบที่ตามมา ก็ย่อมทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างคน 2 กลุ่มนี้เปลี่ยนแปลงไปสู่อีกระดับหนึ่ง แต่บทบาทของชาวจีนในหมู่เกาะอินโดนีเซียก็ยังคงดำเนินต่อไป ทั้งด้านเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม

1.3 การอพยพของชาวจีนสู่หมู่เกาะอินโดนีเซีย (ค.ศ. 1500 - 1945)

การอพยพเข้าสู่หมู่เกาะอินโดนีเซียของชาวจีน สามารถจำแนกออกได้เป็น 3 ช่วงใหญ่ คือ

1. ก่อนคริสตกาลจนถึงคริสต์ศตวรรษที่ 13 - 14 ซึ่งเป็นช่วงก่อนที่อิทธิพลของชาวยุโรป จะแผ่เข้ามาในภูมิภาคนี้ แม้ช่วงแรกนี้จะกินเวลานานนับพันปี แต่การอพยพเข้ามาเป็นปริมาณมาก เกิดขึ้นในศตวรรษหลัง ๆ ซึ่งตรงกับราชวงศ์หยวนและราชวงศ์หมิงตอนต้นของจีน (ค.ศ. 1279 - 1644)
2. ตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 15 การกอบโกยผลประโยชน์จากหมู่เกาะอินโดนีเซียกลับเข้าสู่ประเทศของตน มีส่วนทำให้เกิดกิจการด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะการค้า แรงงานและการเพาะปลูก ขยายตัว ช่วงนี้จึงเป็นอีกช่วงเวลาหนึ่งที่ชาวจีนอพยพเข้ามาอยู่มากขึ้น
3. ช่วงที่อาณานิคมตะวันตกขยายตัวเต็มที่ ในระหว่างคริสต์ศตวรรษที่ 19 - 20 เกิดการแข่งขันทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศมหาอำนาจ ทำให้เกิดความต้องการแรงงาน เพื่อนำ

¹Victor Purcell. The Chinese in Southeast Asia. 1965. p. 18

แบบบ้านหันแก่โรงงานอุตสาหกรรมอย่างไม่มีจำกัด ชาวจีนทุกสาขาอาชีพโดยเฉพาะคนงานที่เรียกว่ากุลี หลังไหลเข้ามามากมาย ประกอบกับสถานการณ์ภายในประเทศจีนวุ่นวาย ชาวจีนไม่พอใจการปกครองของราชวงศ์ชิง ซึ่งเกิดความอดอยากแร้นแค้นและมีภัยธรรมชาติคุกคาม ชาวจีนจึงมุ่งหน้าออกเหยียบย่ำดินแดนโพ้นทะเล เช่น หมู่เกาะอินโดนีเซียอย่างขนานใหญ่

ปัจจัยที่ก่อให้เกิดการอพยพของชาวจีน

เนื่องจากสภาพภูมิศาสตร์ของจีนอยู่ห่างไกลออกมาทางซีกโลกตะวันออกและมีอาณาเขตกว้างขวางมาก ทำให้ประเทศจีนตั้งแต่โบราณมีลักษณะโดดเดี่ยว แยกตัว อารยธรรมความเจริญต่าง ๆ จึงมีเอกลักษณ์ประจำชาติของตนเองที่เด่นชัด ทำให้ชาวจีนเกิดความรู้สึกพึงพอใจในชาติตนเองขาดการติดต่อกับโลกภายนอก นอกจากนี้ชาวจีนยังคงยึดถือจริยธรรมทางสังคม คือ การเคารพขานบรรพบุรุษและความกตัญญูต่อบิดามารดา จริยธรรมข้อนี้ทำให้ความคิดของชาวจีนที่จะละทิ้งถิ่นกำเนิดของบรรพบุรุษอพยพไปอยู่ต่างถิ่นมีน้อยมาก แต่เมื่อเวลาล่วงเลยไป ชาวจีนเริ่มออกเดินทางออกนอกประเทศ เพื่อไปค้าขาย แสวงหาโชคลาภ ตลอดจนเพื่อการไปตั้งถิ่นฐานในหมู่เกาะอินโดนีเซียมีดังนี้คือ

1. การเกิดความวุ่นวายทางการเมือง เมื่อมีการเปลี่ยนราชวงศ์แต่ละครั้ง และการกบฏทำให้ผู้ที่พ่ายแพ้ ตลอดจนประชาชนบางส่วนพากันหลบหนีออกนอกประเทศ ความวุ่นวายทางการเมืองภายในประเทศของจีนส่วนมากจะเกิดขึ้นในดินแดนตอนใต้ของประเทศ เช่น มณฑลกว่างโจว กลางสี พูเกี้ยน ชุนาน ไกวเจา เช่น เมื่อสิ้นสุตราวงศ์ซ้อง (ค.ศ. 1279) ชาวจีนจำนวนมากได้อพยพหลบหนีการปกครองของพวกมองโกลไปยังเกาะไหหลำและเอเซียตะวันออกเฉียงใต้ หรือเมื่อสิ้นสุตราวงศ์เหม็ง (ค.ศ. 1644) ชาวจีนได้อพยพหนีพวกแมนจูไปตั้งรกรากที่เกาะไหหลำ เอเซียตะวันออกเฉียงใต้ และเกาะใต้หวันอีกครั้งหนึ่ง

ในระหว่าง ค.ศ. 1850 - 1864 ได้เกิดความวุ่นวายทางการเมืองขึ้นในประเทศจีนอีกหลายครั้ง อาทิเช่น กบฏบัวขาว (White Lotus Insurrection) ในเมืองฮูเป่ (Hupei) เซนสี (Shensi), กบฏเหียน และที่มีชื่อเสียงที่สุดคือ กบฏไต้เผิง ซึ่งเกิดขึ้นทางภาคใต้และภาคกลางของประเทศจีน ในระหว่าง ค.ศ. 1851 - 1864

กบฏแต่ละครั้งมีผลต่อประเทศจีนและชาวจีนมากโดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจของประเทศ การเกิดกบฏได้ทำลายระบบเศรษฐกิจทำไร่ไถนาเสียหายและชาวนาจำนวนมากต้องอพยพไปอาศัยอยู่ตามเมืองชายฝั่งทะเล การที่ชนบทถูกทำลายทำให้ผู้คนต้องมารวมกันตั้งถิ่นฐานใหม่ตามเมืองท่า ผู้คนเกิดการว่างงาน สิ่งที่มาคือ มีแรงงานจากกรรมกรเหลือเฟือและนั่นคือปัจจัยสำคัญที่นำไปสู่การอพยพออกไปสู่ดินแดนต่าง ๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้รวมทั้งหมู่เกาะอินโดนีเซียด้วย

2. การรุกรานของประเทศตะวันตกต่อจีน โดยเฉพาะในเขตภาคใต้ที่มีผลต่อการอพยพออกนอกประเทศของชาวจีนเช่นกัน เช่น ในระหว่าง ค.ศ. 1839 - 1842 และ ค.ศ. 1856 - 1858 กองทัพเรือและกองทัพบกของอังกฤษได้บุกเข้ายึดเมืองกวางตุ้ง เอ๋อหมิง และเมืองท่าชายฝั่งอีกหลายเมืองทำให้สังคมจีนยุ่งเหยิง จีนต้องยกเกาะฮ่องกงให้อังกฤษเช่า อาจกล่าวได้ว่าการเปิดเมืองกวางตุ้งและเอ๋อหมิงให้เป็นเมืองท่าตามสนธิสัญญา ค.ศ. 1842 หรือการเปิดเมืองซัวเถา ใน ค.ศ. 1858 ตลอดจนการก่อกบฏได้เฟื่อง ล้วนแล้วแต่เป็นตัวเร่งให้มีการอพยพออกไปหลายทางด้วยกัน แม้เมื่อเหตุการณ์กบฏได้สิ้นสุดลงแล้ว วิธีการของรัฐบาลที่จะทำให้สังคมมีระเบียบกลับคืนมาก็เป็นไปอย่างรุนแรง ในที่สุดชาวจีนจึงพากันหนีออกไปจากบริเวณนั้น ทั้งผู้ที่ร่วมมือกับกบฏและผู้ที่ไม่เห็นด้วยกับการกบฏ

3. ความสับสนวุ่นวายในการคมนาคม ในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 19 เมื่อความเจริญก้าวหน้าด้านเทคโนโลยีเพิ่มมากขึ้น มีการนำเรือกลไฟเข้ามารับส่งผู้คนข้ามมหาสมุทร การสัญจรไปมาระหว่างจีนกับหมู่เกาะอินโดนีเซียก็มีความสะดวกมากขึ้น ในขณะที่ความปลอดภัยก็มีมากยิ่งขึ้น ค่าโดยสารก็ลดต่ำลง ความเจริญก้าวหน้าทางด้านนี้นับเป็นหัวเลี้ยวหัวต่อที่สำคัญในการทำให้การอพยพออกเพิ่มขึ้น และในขณะเดียวกันการปฏิบัติโดยมิชอบของเจ้าหน้าที่จีนตามเมืองท่าต่าง ๆ ในเรื่องเกี่ยวกับการสัญจรไปมาของผู้โดยสารก็ได้รับการดัดแปลงแก้ไขให้ดีขึ้นเรื่อย ๆ ซึ่งแตกต่างจากในอดีต ถ้าชาวจีนต้องการเข้ามาเป็นกุลีสานหมู่เกาะอินโดนีเซียจะต้องติดต่อผ่านตัวแทน นายหน้า ซึ่งมีสำนักงานอยู่ตามเมืองท่าที่เรียกว่า "Barracoons" นายหน้าที่มีชื่อเสียงในการขนส่งกุลีไปยังดินแดนต่าง ๆ เช่น ลู กวาง-ฮุง (Loo Kwang-hung) ลู ฉาง-เปียว (Loo Chang-piao) จากเมืองกวางตุ้ง หรือ หวางไว-ฉาง (Wang Wei-chang)

หลิน คิน-เตา (Lin Kin-Toan), หลิว จี - นิว (Lew Shih-new) นายหน้าเหล่านี้จะมีสำนักงานอยู่ตามเมืองท่าที่สำคัญ เช่น เอ็มโง (Amoy) กวางตุ้ง ชัวเถา ชาวจีนคนใดต้องการจะมาทำงานเป็นกุลีก็ต้องจ่ายค่าเดินทาง ถ้าไม่มีเงินก็จะมีนายหน้าจ่ายให้แทนเป็น "สัญญาจ้าง" หรือ "สัญญาผูกมัด" ที่ชาวจีนผู้นั้นต้องทำงานทดแทนให้กับนายจ้าง การเดินทางในสมัยก่อนนับเป็นการเดินทางที่ลำบากมาก ทุกคนต้องลงไปอัดกันอยู่ในเรือซึ่งอาจบรรทุกได้จำนวนน้อย แต่กลับมีคนเดินทางเป็นจำนวนมาก ดังนั้นปัญหาในการเดินทาง จึงมีมากมายต่างกับระยะหลังซึ่งมีการปรับปรุงสภาพเรือให้ดีขึ้น สะดวกและปลอดภัย จึงเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ชาวจีนอพยพมายังหมู่เกาะอินโดนีเซียมากกว่าเดิม

4. ปัญหาทางเศรษฐกิจ เนื่องจากการเพิ่มจำนวนประชากรอย่างรวดเร็ว จากสถิติใน ค.ศ. 1794 จีนมีประชากรประมาณ 313,000,000 คน แต่เมื่อถึง ค.ศ. 1850 ประชากรจีนเพิ่มขึ้นถึง 430,000,000 คน¹ ดังนั้นในช่วงเวลาเพียงครึ่งศตวรรษประชากรจีนเพิ่มขึ้นถึง 3 เท่าตัว เกิดผลกระทบที่ตามมาคือ ปัญหาที่ดินทำกินไม่เพียงพอ ทำให้เกิดภาวะอดอยากขึ้นทั่วประเทศจีน และเมื่อเกิดภาวะฝนแล้งและน้ำท่วม เช่น ระหว่าง ค.ศ. 1877 - 1878 นับเป็นช่วงปีที่เกิดภาวะฝนแล้งที่สุดในประเทศจีน² ปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้เกิดขึ้นในมณฑลทางภาคเหนือ และมณฑลทางภาคตะวันออก ประชาชนในมณฑลเหล่านี้จะรอดตายจากทุพภิกขภัยจึงอพยพลงมาทางใต้ซึ่งพวกเขาคิดว่าคงจะมีความอุดมสมบูรณ์ แต่กับธรรมชาติที่ทวีความรุนแรง การแย่งแย่งอาหารทำให้ชาวจีนคิดว่าการออกมาเสี่ยงโชคในดินแดนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ซึ่งเป็นโลกภายนอกที่พวกเขาเคยติดต่อกันมาก่อนแล้ว อาจทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ของพวกเขาดีขึ้นกว่าเดิม

5. ความต้องการแรงงานหรือกุลี โดยเฉพาะในช่วงที่อาณานิคมของดัตช์กำลังเติบโตอย่างเต็มที่ การแข่งขันทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศมหาอำนาจกำลังขยายตัว ก่อนสิ้นสุดคริสต์ศตวรรษที่ 19 กุลีชาวจีนอพยพเข้ามายังหมู่เกาะอินโดนีเซียโดยเฉพาะบริเวณชายฝั่งด้าน

¹Yen Ching Wang. Coolies and Mandarins. 1985. p.33.

²Ibid. p.34.

ตะวันออกของเกาะสุมาตราเป็นจำนวนมากถึง 4,000 คน¹ จาก ค.ศ. 1864 เป็นต้นไป ภูลีสาวจีนอพยพเข้ามาเพิ่มจำนวนมากขึ้น โดยเฉพาะในรัฐยาสูบขนาดใหญ่ และสวนยางพารา เพื่อเข้ามาทำงานแทนคนงานชาวชวาที่มีจำนวนน้อย ระหว่าง ค.ศ. 1888 - 1931 มีภูลีสจีนเดินทางจากเมืองชวาและชองกง จำนวน 305,000 คน² เพื่อมาทำงานที่เกาะเบลาวัน (Belawan) การเดินทางเข้ามาในระยะแรกมีตัวแทนที่สิงคโปร์คอยดูแลภูลีสเหล่านี้ แต่จาก ค.ศ. 1890 - 1914 บริษัทเดินเรือของเยอรมันจะพาหน้ที่ขนส่งภูลีสเหล่านี้จากประเทศจีนมายังเกาะเบลาวัน

ภูลีสส่วนใหญ่เมื่อเดินทางมาทำงานที่เกาะสุมาตราแล้วมักจะไม่ค่อยเดินทางกลับ มีเพียง 20% ของผู้ที่อพยพเข้ามาเดินทางออกไป ภูลีสจีนที่เข้ามาทำงานต้องทำสัญญากับนายจ้างประมาณ 3 ปี หลังจากนั้นพวกเขาเป็นอิสระหลังจากเป็นอิสระแล้วชาวจีนบางส่วนก็ยังใช้ชีวิตอยู่ในสุมาตรา โดยการรับจ้างหรือเปิดร้านขายของต่อไป ดังนั้นผลที่ตามมาคือจำนวนชาวจีนเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ

นอกจากความต้องการแรงงานแล้ว สายสัมพันธ์ทางเครือญาติก็มีส่วนชักจูงให้นำน้าพาให้ชาวจีนเดินทางมาสู่หมู่เกาะอินโดนีเซีย ชาวจีนที่เดินทางเข้ามาในรุ่นแรก ๆ เมื่อมาแต่งงานกับสตรีชาวพื้นเมืองและมีบุตร โดยเฉพาะถ้าเป็นบุตรชายก็มักจะส่งกลับไปเรียนหนังสือที่ประเทศจีน เพื่อจะได้รู้จักญาติพี่น้อง การเดินทางไปมาค้าขายอยู่เสมอรหว่างดินแดนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เช่น สิงคโปร์ ฟิลิปปินส์ หรือหมู่เกาะอินโดนีเซีย ทำให้ชาวจีนเหล่านี้สามารถอพยพมาอยู่กับญาติพี่น้องได้เมื่อเกิดปัญหาภายในประเทศตน

สภาพบ้านเมืองของหมู่เกาะอินโดนีเซียก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ดึงดูดให้ชาวจีนอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐาน โดยเฉพาะพ่อค้าจีนในระยะแรก ๆ ที่เข้ามาค้าขายในแถบนี้ย่อมประจักษ์ได้ดีถึงความอุดมสมบูรณ์ของหมู่เกาะอินโดนีเซีย เช่นที่หมู่เกาะเครื่องเทศ ชาวพื้นเมืองซึ่งมีอิทธิพลดีใช้ชีวิตอย่างเรียบง่ายและยินดีต้อนรับพ่อค้าต่างชาติย่อมเป็นการเปิดโอกาสให้ชาวจีนเข้ามาค้าขายได้อย่างสะดวกสบายและไม่มีขีดจำกัด

¹Victor Purcell. The Chinese in Southeast Asia. 1965. p.434.

²Ibid. p.434.

1.4 การตั้งถิ่นฐานในหมู่เกาะอินโดนีเซีย (ค.ศ. 1800 - 1945)

สังคมชาวจีนในหมู่เกาะอินโดนีเซียนั้น เรียกได้ว่าเป็นสังคมหลากหลาย ทั้งนี้อาจเนื่องจากระยะเวลาที่อพยพเข้ามานั้นมีหลายช่วงเวลาด้วยกัน การอพยพเกิดขึ้นเป็นระลอก ๆ ภายในช่วงเวลาถึงสามศตวรรษ ชาวจีนที่อพยพมายังหมู่เกาะอินโดนีเซีย ต่างก็มีหลายกลุ่มภาษาและหลายจุดประสงค์คละเคล้ากันไป ดังนั้นในตอนต้นคริสต์ศตวรรษที่ 19 จึงประมาณกันว่ามีชาวจีนเข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ในเกาะชวาและมาดูลา ถึง 100,000 คน¹ ส่วนชาวจีนในเกาะรอบนอกนั้น ยังไม่สามารถประมาณจำนวนที่แท้จริงได้ ชาวจีนอพยพเข้ามาสู่หมู่เกาะอินโดนีเซียมากในช่วง ค.ศ. 1920 - 1930 ซึ่งเพิ่มถึง 4.3% ต่อปี² ถ้านำมาเปรียบเทียบกับ การเพิ่มของประชากรกลุ่มอื่นที่อพยพเข้ามาเพียง 1 - 2% ก็นับว่าเป็นอัตราส่วนที่สูงมาก ดังตัวเลขซึ่งมีการประมาณว่าเมื่อ ค.ศ. 1930 ในชุมชนชาวจีนมีชาวจีนที่เกิดในอินโดนีเซียจำนวน 750,000 คน ส่วนชาวจีนที่เพิ่งอพยพเข้ามามีจำนวนประมาณ 450,000 คน

ชาวจีนที่อพยพมาตั้งถิ่นฐานในหมู่เกาะอินโดนีเซียส่วนใหญ่มาจากมณฑลฟูเกี้ยนและกวางตุ้ง ซึ่งได้ชื่อว่าเป็นมณฑลที่มีความหลากหลายในทางวัฒนธรรมโดยเฉพาะภาษาพูด กลุ่มภาษาพูดของชาวจีนที่อพยพมาสู่หมู่เกาะอินโดนีเซีย มี 4 กลุ่ม คือ ฮกเกี้ยน, อักกา (แคะ), กวางตุ้ง และแต้จิ๋ว³

ชาวจีนฮกเกี้ยน เป็นชาวจีนกลุ่มแรกที่อพยพมาตั้งถิ่นฐานในหมู่เกาะอินโดนีเซียเป็นกลุ่มที่มีจำนวนมากและมีบทบาทเด่นกว่าชาวจีนกลุ่มอื่น ๆ ชาวจีนฮกเกี้ยนนิยมตั้งบ้านเรือนอยู่ริมฝั่งทะเลทางใต้ของมณฑลฟูเกี้ยน เพื่อความสะดวกในการค้าขายนั่นเอง ดังนั้นเมื่ออพยพเข้ามาสู่หมู่เกาะอินโดนีเซียความสามารถในการค้าขายจึงเป็นคุณสมบัติส่วนตัวที่ยังคงปรากฏอยู่ พวกเขาประสบความสำเร็จในด้านการค้าขายมากกว่าชาวจีนกลุ่มอื่น รวมทั้งสามารถปรับตัวให้ผสมผสานกลมกลืนกับชาวพื้นเมืองได้ดีกลุ่มหนึ่ง ชาวจีนฮกเกี้ยนในหมู่เกาะอินโดนีเซียจะตั้งถิ่นฐาน

¹Victor Purcell. The Chinese in Southeast Asia. 1965. p.385.

²Ibid.

³G. William Skinner. "The Chinese Minority," in Ruth T. McVey. Indonesia. p.102

อยู่ในชวาตะวันตก ขวากลางและชายฝั่งทะเลด้านตะวันตกของเกาะสุมาตรา¹

ชาวจีนแต้จิ๋ว เป็นชาวจีนอีกกลุ่มหนึ่งซึ่งอาศัยอยู่แถบชายฝั่งทะเลของเมืองชัวเถาในประเทศจีน เมื่ออพยพมายังหมู่เกาะอินโดนีเซียพวกเขานิยมตั้งถิ่นฐานอยู่นอกเกาะชวา เช่น ชายฝั่งตะวันออกของเกาะสุมาตรา ซึ่งพวกเขาเข้าไปเป็นคณงานในไร่เกษตรขนาดใหญ่ นอกจากนี้ก็พบในหมู่เกาะรีอูว (Riouw Archipelago) หรือในบอร์เนียวตะวันตก โดยเฉพาะที่เมืองปอนติอานัค (Pontianak) ชาวจีนแต้จิ๋วประกอบอาชีพด้านการเกษตร

สำหรับชาวจีนแคะหรือฮักกานั่น แม้ว่าพวกเขาจะเป็นชาวจีนโพ้นทะเลเช่นเดียวกับชาวจีนกลุ่มอื่น ไม่ชำนาญทางทะเลเพราะถิ่นฐานบ้านเกิดเมืองนอนในประเทศจีนนั้นอยู่ที่มณฑลกว่างตุง ซึ่งภูมิประเทศเต็มไปด้วยเทือกเขา ขาดแคลนทรัพยากรธรรมชาติ ดังนั้นเมื่อต้องอพยพมาสู่ดินแดนโพ้นทะเลเพราะความจำเป็นทางเศรษฐกิจ ชาวจีนฮักกาจึงถือเป็นกลุ่มคนที่ยากจนที่สุด² ชาวจีนฮักกาเป็นกลุ่มแรกที่อพยพมาตั้งถิ่นฐานในบริเวณเกาะรอบนอกพวกเขาเข้ามาทำเหมืองแร่ทองคำในเกาะบอร์เนียวตะวันตก บางกลุ่มเข้าไปทำเหมืองแร่ดีบุกในเกาะบังกา ในตอนปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 ชาวจีนฮักกาอพยพมาตั้งถิ่นฐานอยู่ที่ชวาตะวันตกสืบเนื่องจากความเจริญของเมืองปัตตาเวีย และนโยบายของรัฐบาลอาณานิคมที่ต้องการขยายพื้นที่เพาะปลูกในเขตปรีองจิน (ชวาตะวันตก) เพื่อให้ชาวจีนเข้ามาตั้งถิ่นฐานในพื้นที่แถบนี้ ในปัจจุบันชาวจีนฮักกาส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในเมืองจาการ์ตาและชวาตะวันตก

เพื่อนบ้านบนแผ่นดินใหญ่ของชาวจีนฮักกาทางตะวันตกและทางใต้ก็คือจีนกว่างตุงซึ่งตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณที่ราบดินดอนสามเหลี่ยมปากแม่น้ำเพิร์ล ชาวจีนกว่างตุงมีชื่อเสียงในการทำเหมืองแร่ พวกเขาอพยพเข้ามาทำเหมืองแร่ดีบุกในเกาะบังกา แม้ว่าชาวจีนกว่างตุงจะอพยพเข้าสู่หมู่เกาะอินโดนีเซียในเวลาไล่เรี่ยกับจีนฮักกา แต่การดำเนินชีวิตของชาวจีน 2 กลุ่มนี้จะแตกต่างกันมาก คือ ชาวจีนกว่างตุงมักจะมีทุนติดตัวเข้ามาเป็นจำนวนมาก ส่วนใหญ่จะมีความรู้และทักษะในด้านการใช้เครื่องมือทางด้านอุตสาหกรรม พวกจีนกว่างตุงจึงเป็นช่างฝีมือที่เก่ง และเนื่องจากพวกเขาเคยมีประสบการณ์ในการติดต่อกับชาวยุโรปที่เมืองกว่างตุง

¹G. William Skinner. "The Chinese Minority," in Ruth T. McVey. Indonesia. p.102.

²Ibid. p. 103.

และฮ่องกงทำให้มีความรู้ในเรื่องเครื่องจักร เมื่อชาวจีนกวางตุ้งอพยพมาสู่หมู่เกาะอินโดนีเซีย พวกเขาจึงเป็นช่างฝีมือที่มีคนต้องการ บางคนก็ประกอบอาชีพซ่อมเครื่องจักรหรือบางกลุ่มก็ไปเป็นเจ้าของร้านขายอุปกรณ์ เครื่องจักรรวมทั้งเป็นเจ้าของโรงงานอุตสาหกรรมขนาดเล็ก นอกจากนี้บางกลุ่มก็ไปเป็นพ่อครัวในภัตตาคารและโรงแรม โดยสรุปแล้ว ชาวจีนกวางตุ้งได้ชื่อว่าเป็นชาวจีนกลุ่มที่เด่นเป็นที่สองรองจากชาวจีนฮกเกี้ยน ในชุมชนชาวจีนของหมู่เกาะอินโดนีเซียเราจะพบชาวจีนกวางตุ้งได้ที่ชวากลาง ชวาตะวันออก ทางใต้และตะวันตกของเกาะบอร์เนียวเกาะบังกา และตอนกลางของเกาะสุมาตรา

ชาวจีนในรุ่นแรก ๆ เมื่ออพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในหมู่เกาะอินโดนีเซีย ก็พยายามปรับตัวให้ผสมกลมกลืนกับชาวพื้นเมืองดั้งเดิม อาทิเช่น การแต่งงานกับสตรีพื้นเมือง แต่ลักษณะด้านวัฒนธรรมก็ยังคงรักษาขนบธรรมเนียมประเพณี ความเป็นจีน บุตรหลานยังคงได้รับการสั่งสอนให้เป็นคนจีน เช่น ในเขตบอร์เนียวตะวันตก รูปแบบของการตั้งถิ่นฐานในเขตชนบทมีลักษณะคล้ายกับชนบทในประเทศจีน เช่น มีการทำนาปลูก อุตสาหกรรมที่ใช้ในการทำนา เช่น คันไถ เคียวก็มีลักษณะเช่นเดียวกับของชาวจีนบนแผ่นดินใหญ่ และชาวจีนในหมู่เกาะอินโดนีเซียยังคงมีการติดต่ออย่างใกล้ชิดกับชาวจีนบนแผ่นดินใหญ่ส่งผลให้ชาวจีนบางกลุ่มเป็นชาวจีนที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ทางด้านตะวันออกเฉียงเหนือของเกาะบังกา ยังคงใช้ภาษาฮกเกี้ยนเป็นภาษาพูด และอาจมีภาษาพื้นเมืองมาเลนีเซียปนอยู่บ้าง

ในขณะเดียวกัน อิทธิพลของวัฒนธรรมมาเลย์ก็ปรากฏในสังคมจีนบ้าง เช่น รูปแบบการตั้งถิ่นฐาน โครงสร้างครอบครัว การนับถือศาสนา ซึ่งเราอาจพบเห็นได้ในสังคมมินังกาเบาบนเกาะสุมาตรา บาหลี มินาฮซา อัมบน และเกาะชวา

การขยายตัวเพื่อการตั้งถิ่นฐานของชาวจีนในหมู่เกาะอินโดนีเซีย

เมื่อชาวจีนเดินทางเข้ามาตั้งถิ่นฐานในหมู่เกาะอินโดนีเซีย ชาวจีนปรับตัวให้มีวิถีชีวิตเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนชาวอินโดนีเซีย โดยการขยายตัวเพื่อการตั้งถิ่นฐานในหลายลักษณะได้แก่

1. การเข้ามาตั้งถิ่นฐานโดยการติดต่อด้านการค้า กล่าวคือเมื่อชาวจีนเข้ามาค้าขายในแถบนี้และมีการติดต่อกับชาวพื้นเมืองอินโดนีเซีย การตั้งถิ่นฐานในระยะแรก ๆ จะอยู่บริเวณเมืองท่าใกล้กับปากอ่าวทั้งนี้เพื่อสะดวกในการเดินเรือติดต่อค้าขายนั่นเอง

ชาวจีนมีสถานภาพเป็นเพียงพ่อค้าต่างด้าวเช่นเดียวกับชาวจีนอีกจำนวนมากซึ่งพำนักอยู่ตามเมืองต่าง ๆ ในทวีปเอเชีย ลักษณะการตั้งถิ่นฐานแบบนี้คล้ายกับการเข้าไปค้าขายของชาวยุโรป และพำนักอยู่ในเมืองกวางตุ้งก่อน ค.ศ. 1839 ซึ่งจะถูกจำกัดบริเวณให้อยู่เฉพาะในเขตของตนเท่านั้น สำหรับชาวจีนในหมู่เกาะอินโดนีเซียตัวอย่างการตั้งถิ่นฐานแบบนี้พบมากในเกาะชวา¹ นับจาก ค.ศ. 1835 - 1919 รัฐบาลอาณานิคมได้มีคำสั่งจำกัดถิ่นที่อยู่ของชาวจีนให้อยู่เฉพาะในเมืองสำคัญ ๆ ของเกาะชวาเท่านั้น ภายในเขตของชาวจีนจึงมีหน่วยงานของชาวจีนทำหน้าที่คล้ายกับเป็นตัวแทนของรัฐบาลเนเธอร์แลนด์ ผู้บริหารก็คือชาวจีนซึ่งได้รับการแต่งตั้ง เรียกว่า "กัปตันชาวจีน" ส่วนใหญ่มักจะเป็นชาวจีนที่มีฐานะร่ำรวยทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงานระหว่างชาวจีนกับรัฐบาลอาณานิคม

2. ความต้องการผลผลิตด้านการเกษตรเพื่อส่งออกเพิ่มปริมาณมากขึ้น ทำให้ผลประโยชน์ของพ่อค้าชาวจีนและพ่อค้าดัตช์ต้องเข้ามาเกี่ยวข้องกัน กล่าวคือ ชาวจีนจะทำหน้าที่เป็นพ่อค้าคนกลางในการรับซื้อผลผลิตจากชาวพื้นเมืองและนำมาขายให้กับพ่อค้าชาวดัตช์เพื่อส่งไปขายยังต่างประเทศ ในทางกลับกันสินค้าขาเข้าที่นำเข้ามาโดยพ่อค้าชาวดัตช์ก็จะผ่านมือพ่อค้าชาวจีนก่อนจะนำไปขายให้ชาวพื้นเมือง รูปแบบการค้าเช่นนี้พบมากในเกาะชวา การที่จะเข้าไปซื้อผลผลิตจากชาวพื้นเมือง พ่อค้าชาวจีนจำเป็นต้องออกเดินทางไปตามเมืองต่าง ๆ และมีแหล่งพักแรม ในปี ค.ศ. 1920 รัฐบาลอาณานิคมได้ออกกฎหมายจำกัดถิ่นที่อยู่อาศัย ซึ่งมีผลต่อการตั้งถิ่นฐานของชาวจีนมาก พ่อค้าชาวจีนไม่สามารถเดินทางไปรับซื้อสินค้าได้ทำให้ชาวจีนต้องตั้งถิ่นฐานอยู่ที่เดิม แต่หลังจากยกเลิกกฎหมายนี้ก็มิมีชาวจีนถึง 58% ตั้งถิ่นฐานอยู่ในชาวตะวันตก ในชวาภาคกลางมีชาวจีนอยู่ 44% และในชวาตะวันออกมีชาวจีนอยู่ 34% โดยอาศัยอยู่นอกเมืองสำคัญ ๆ ทั้ง 78 เมือง² การที่ชาวจีนต้องไปตั้งถิ่นฐานอยู่ในชนบททำให้วิถีชีวิตของพวกเขาค่อนข้างจะแตกต่างจากชาวพื้นเมือง การออกไปค้าขายในชนบทและตั้งถิ่นฐานอยู่ในชนบททำให้ชุมชนชาวจีนขยายกว้างขึ้น มีการติดต่อกับญาติพี่น้องที่อยู่ในเมืองซึ่งมีส่วนชักจูงให้ชาวจีนในเมืองใหญ่ ๆ มีการอพยพสู่ชนบทมากขึ้น

¹Mary F. Somers. Peranakan Chinese Politics in Indonesia. 1961. p.1.

²Ibid.

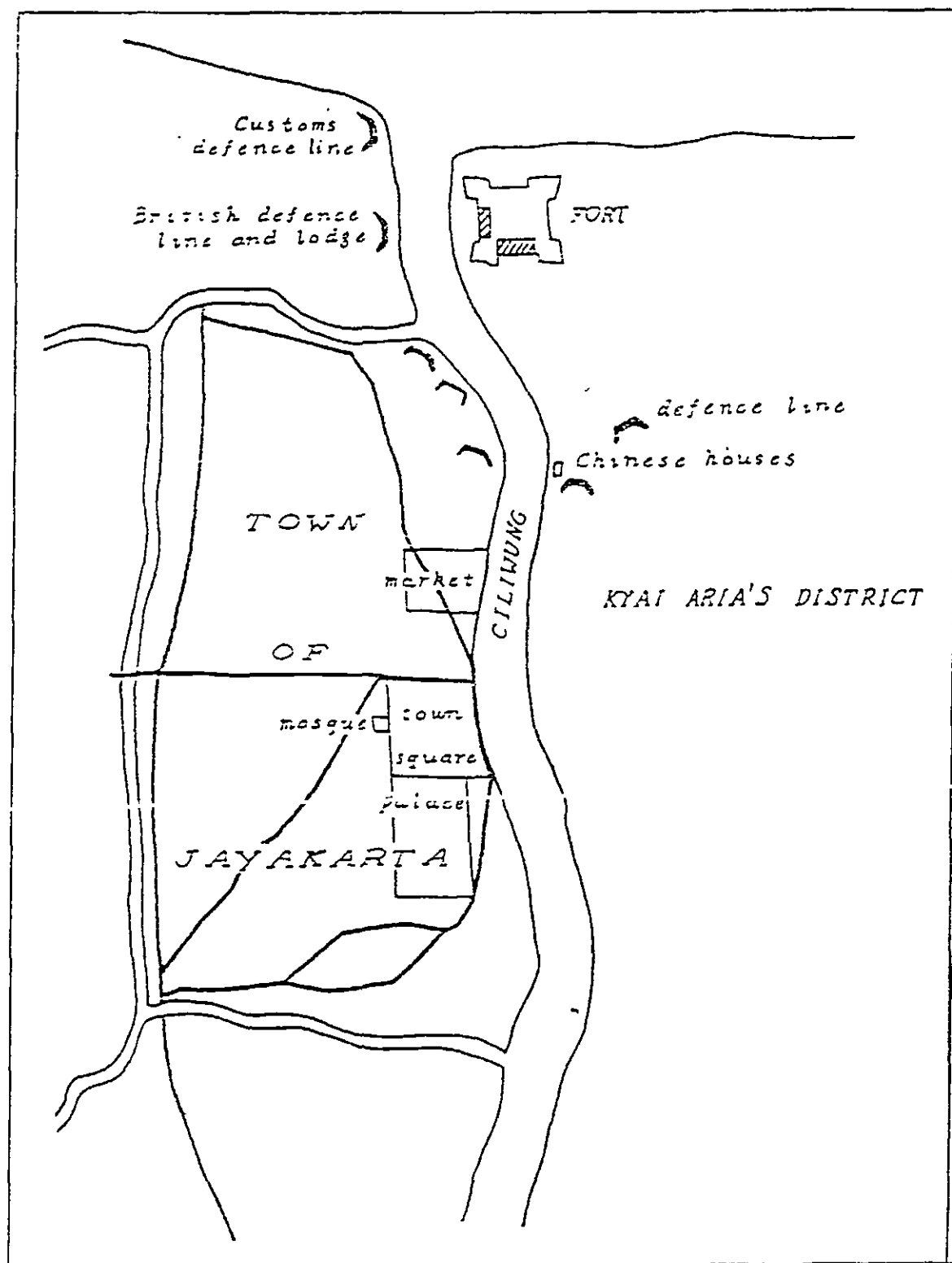
3. การเข้ามาทำไร่ไถ่และตั้งโรงงานน้ำตาลบนเกาะชวา โดยเฉพาะรอบ ๆ กรุงจาการ์ตานับแต่คริสต์ศตวรรษที่ 17 ทำให้เกิดชุมชนชาวจีนขึ้น ชาวจีนที่ประกอบอาชีพเหล่านี้ต่างก็ซื้อหาที่ดินเป็นของตนเอง แม้ว่าในข้าหลวงใหญ่ ดาเอนด์เอล (Daendels) และราฟเฟิล (Raffles) ออกกฎหมายห้ามชาวอินโดนีเซียขายที่ดินให้กับชาวยุโรปและชาวจีน แต่ก็ยังมีที่ดินจำนวนมากตกอยู่ในกำมือของชาวจีน อาทิเช่น ในปัตตาเวีย, โบกอร์ (Bogor) และกราวัง (Krawang) โดยเฉพาะที่ดินรอบ ๆ ปัตตาเวีย ในเขตทังเกอร์ัง (Tangerang) รัฐบาลอาณานิคมได้ซื้อและนำมาขายให้กับชาวจีนที่เป็นเกษตรกรหรือคนงานในไร่นา โดยวิธีการเหล่านี้เอง ทำให้ชาวจีนได้เข้าไปตั้งถิ่นฐานในดินแดนนั้น ๆ แต่การตั้งถิ่นฐานในรูปแบบนี้มีจำนวนน้อยเฉพาะในเกาะชวา เพียง 5.9% เท่านั้น¹

4. การค้นพบเหมืองทองคำในดินแดนกาลิมันตันตะวันตก ก็มีส่วนดึงดูดให้ชาวจีนอพยพเข้าไปตั้งถิ่นฐานอยู่ในบริเวณเมืองต่าง ๆ เช่น ปอนเตอานัก (Pontianak) เป็นจำนวนมาก ชาวจีนเหล่านี้นอกจากจะเข้าไปทำเหมืองแร่แล้วก็ไปทำการเพาะปลูก บางกลุ่มก็ค้าขายตามบริเวณเมืองท่าชายฝั่ง ทำให้เกิดเครือข่ายทางการค้าระหว่างชาวจีนบนเกาะบอร์เนียวกับพ่อค้าชาวจีนบนเกาะสังครีร์และกรุงจาการ์ตา

5. การขยายกิจการของชาติตะวันตกในหมู่เกาะอินโดนีเซีย เช่นในสุมาตราตะวันออก เกาะบังกา และเกาะบิลลิตันมีชาวจีนอพยพเข้าไปเป็นกู่ลีเป็นจำนวนมาก การตั้งถิ่นฐานในลักษณะนี้เริ่มจากการมีชาวจีนอพยพไปเป็นกู่ลีในไร่นาของชาวยุโรป เช่น ที่เดลี (Deli) หรือไปเป็นกู่ลีในเหมืองแร่บนเกาะบังกาและบิลลิตัน การอพยพเข้ามาของกู่ลีชาวจีนเพิ่มมากขึ้นในทศวรรษ 1930 ในช่วงนี้มีชาวจีนบางกลุ่มอพยพกลับไปประเทศจีน แต่บางกลุ่มก็ยังคงอยู่ต่อไปโดยประกอบอาชีพด้านการเกษตร ซึ่งก็ประสบความสำเร็จพอสมควร

ชาวจีนอพยพมาตั้งถิ่นฐานอยู่ในหมู่เกาะอินโดนีเซียเป็นจำนวนมาก ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติตลอดจนสภาพคล่องทางการค้าเป็นสิ่ง "ล่อใจ" ให้ชาวจีนหลั่งไหลเข้ามาเผชิญกับปัญหามากมายทั้งปัญหาจากชาวพื้นเมืองและปัญหาจากเจ้าอาณานิคม พวกเขาจะดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างไรเป็นสิ่งที่พวกเขาต้องเผชิญต่อไป

¹Mary F. Somers. Peranakan Chinese Politics in Indonesia. 1961. p.3.

แผนที่แสดงที่ตั้งเมืองปัตตาเวีย ค.ศ. 1618 (ปรับปรุงจาก F.de Haan, Oud Batavia 1992)

บทที่ 2

ชาวจีนภายใต้การปกครองของบริษัทดัตช์อีสต์อินเดีย

นับตั้งแต่เรือฮอลันดาลำแรกมาถึงหมู่เกาะอินโดนีเซียในปี ค.ศ. 1596 ก็เป็นสิ่งบอกเหตุให้ชาวจีนซึ่งตั้งถิ่นฐานอยู่ในบริเวณนี้ได้ตระหนักถึงผู้มาเยือนกลุ่มใหม่ที่ต้องเกิดการเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะด้านการค้าในบริเวณนี้อย่างแน่นอน ต่อมาใน ค.ศ. 1602 เมื่อราชสำนักและภาคเอกชนดัตช์ได้ลงทุนร่วมกันจัดตั้งบริษัทอินเดียตะวันออก (The Dutch East Indies : VOC) ชาวจีนก็ยิ่งแน่ใจว่าพวกเขาควรจะวางตัวอย่างไร หรือดำเนินชีวิตต่อไปเช่นไร เพื่อมิให้ผลประโยชน์ทางการค้าของตนเองเกิดความเสียหาย จึงเกิดการประสานประโยชน์ระหว่างกองเรือของบริษัทกับบรรดาผู้นำชาวจีนโพ้นทะเล โดยเฉพาะผู้นำชุมชนชาวจีนฮกเกี้ยนซึ่งผูกขาดเศรษฐกิจท้องถิ่นของเมืองท่าต่าง ๆ ในเกาะชวา และเกาะรอบนอกอื่น ๆ ใน ค.ศ. 1619 กองเรือของดัตช์ทำการปิดล้อมก่อนที่จะยึดเมืองปัตตาเวีย (Batavia) หรือจาการ์ตาในปัจจุบันได้สำเร็จด้วยความช่วยเหลือจากชาวจีนนั่นเอง ดังนั้นความสัมพันธ์ระหว่างชาวจีนกับพ่อค้าดัตช์ในระยะแรกจึงดำเนินไปอย่างราบรื่นด้วยดีอยู่ด้วยกัน แต่เมื่อเกิดผลประโยชน์ขัดกันเหตุการณ์ที่เรียกว่า "วิกฤตการณ์ปัตตาเวีย" (The Batavian Fury) จึงเกิดขึ้น เหตุการณ์ครั้งนั้นเป็นผลกระทบต่อชาวจีนที่มีอันมากโดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจ การค้าขายของพ่อค้าชาวจีนต้องหยุดชะงักไปชั่วระยะหนึ่ง เมื่อเหตุการณ์สงบลงชาวจีนเหล่านี้ก็หันมาประกอบอาชีพต่าง ๆ ไปตามปกติเหมือนเดิมขณะเดียวกันจำนวนชาวจีนที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ในเกาะชวาก็ทวีมากขึ้นตามลำดับ และกลายเป็นผู้มีบทบาทครอบงำกิจกรรมทางเศรษฐกิจภายในเกาะชวาไว้ได้อย่างมั่นคง ยกเว้นการผูกขาดสิ่งเข้าและส่งออกสินค้าทุกประเภทเท่านั้นที่ยังคงอยู่ในกำมือของนายทุนดัตช์อย่างเหนียวแน่น

สำหรับบริเวณเกาะรอบนอกนั้น ชุมชนชาวจีนจะมีขนาดเล็กและกระจัดกระจายตามบริเวณรอบ ๆ เมืองท่าของแต่ละเกาะเป็นส่วนใหญ่ ไม่มีการรวมตัวกันอยู่อย่างเหนียวแน่นเหมือนชุมชนจีนฮกเกี้ยนในเกาะชวา อย่างไรก็ตามตั้งแต่ครึ่งหลังของคริสต์ศตวรรษที่ 18 เป็นต้นมา จำนวนชาวจีนโพ้นทะเลที่อพยพเข้ามายังเกาะกาลิมันตัน (Kalimantan) ได้ทวีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว เพราะมีการค้นพบทองคำบนเกาะนี้ ชาวจีนอพยพในยุคตื่นทองค่าเหล่านี้ส่วนใหญ่เป็นพวกจีนแคะ (Hakka) มักอยู่รวมกันเป็นกงสีและปกครองกันเองแบบอั้งยี่ เมื่อบรรดาผู้นำแต่ละกงสี และอั้งยี่

แต่ละก็ไม่สามารถประสานผลประโยชน์กับดัตช์ซึ่งเป็นเจ้าอาณานิคมที่แท้จริงได้ การทำสงครามปิดเยื่อระหว่างกองทัพฮังกับกองทัพดัตช์จึงเกิดขึ้นบนเกาะนี้เรื่อยมาตั้งแต่ ค.ศ 1854 - 1884 จนกระทั่งกองทัพดัตช์สามารถปราบปรามกองทัพฮังยี่ได้จนหมดสิ้น ชาวจีนที่เหลือบางส่วนจึงได้อพยพไปยังดินแดนอื่น ๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หรือไม่กี่เดินทางกลับมาตุภูมิของพวกเขา จนแทบหมดสิ้นในปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19¹

บนเกาะอื่น ๆ ชุมชนชาวจีนส่วนใหญ่ประกอบธุรกิจการค้าขนาดเล็ก ทำสวนเกษตรขนาดเล็ก ย่อย เป็นเจ้าภานายอากรที่ตัดตอนสิทธิมาจากเจ้าผู้ครองแต่ละดินแดน และจากทางการอาณานิคมของดัตช์ หรือไม่กี่เป็นก๊วยชางแรงงานในส่วนเกษตรขนาดใหญ่ ก๊วยชางแรงงานให้กับงานโยธาในแต่ละเมือง และก๊วยชางแรงงานในเมืองแร่ดีบุก ยกเว้นในหมู่เกาะโมลุกกะและหมู่เกาะซุนดาน้อย เท่านั้นที่ชาวจีนไม่นิยมอพยพตั้งถิ่นฐานบนเกาะเหล่านี้ เพราะดัตช์ยังผูกขาดการค้าเครื่องเทศ และในระยะต่อมาในหมู่เกาะเหล่านี้เป็นที่ล่อล่อของโจรสลัดชาวพื้นเมือง ทำให้พ่อค้าชาวจีนไม่กล้าเสี่ยงที่จะเข้าไปทำธุรกิจการค้าใด ๆ

ชาวจีนภายใต้การปกครองของบริษัทดัตช์อีสต์อินเดียประสบกับปัญหาเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองอย่างกว้าง จะได้กล่าวในรายละเอียดต่อไปนี้

2.1 อาณานิคมชาวจีนแห่งแรกบนหมู่เกาะอินโดนีเซีย

ก่อนที่กองเรือดัตช์เข้ายึดเมืองปัตตาเวียด้วยความช่วยเหลือจากชาวจีนได้สำเร็จนั้น ปัตตาเวียเป็นเพียงชุมชนเล็ก ๆ ลักษณะภูมิประเทศโดยรอบเป็นที่ลุ่มและหนองบึง เมื่อข้าหลวงใหญ่อยาน ปีเตอร์ ไซน คูน (Jan Pieterszoon Coen) เดินทางมาสำรวจเมืองนี้เข้าก็สรุปได้ว่าเมืองนี้เหมาะสมสำหรับเป็นศูนย์กลางการค้าของฮอลันดาในภาคพื้นเอเชีย รวมทั้งเหมาะสมในด้านยุทธศาสตร์ด้วย² โดยมีเหตุผลดังนี้ คือ

¹Victor Purcell. The Chinese in Southeast Asia. 1965. p. 423 - 425.

²Leonard Blussé. "Batavia, 1691 - 1740 : The Rise and Fall of a Chinese Colonial Town," Journal of Southeast Asian Studies. Vol XII - No. March 1981. p. 160.

1. ลักษณะที่ตั้งของปัตตาเวียอยู่ใกล้กับช่องแคบซุนดา เป็นการสะดวกสำหรับเรือสินค้าของดัตช์ที่เดินทางมาค้าขายอยู่ในมหาสมุทรอินเดีย หรือจากยุโรปมายังแหลมกู๊ดโฮป แล้วเดินทางต่อมายังหมู่เกาะอินโดนีเซียก็กระทำได้สะดวก

2. สุลต่านที่ปกครองเมืองปัตตาเวียในขณะนั้นมีความต้องการที่จะสร้างความร่ำรวยให้กับตนเองและปลีกตัวออกจากบันเต็นอยู่แล้ว¹ ดังนั้นใน ค.ศ. 1610 พ่อค้าดัตช์ได้ทำสัญญากับสุลต่านแห่งปัตตาเวีย และสร้างคลังสินค้าบนฝั่งตะวันตกของแม่น้ำอิริวุงได้ จึงนับเป็นก้าวแรกของการเข้ายึดครองเมืองปัตตาเวีย

ตัวแทนของพ่อค้าดัตช์ที่ทำสัญญากับสุลต่านแห่งปัตตาเวีย ก็คือข้าหลวงใหญ่ กูเน (Coen) ซึ่งในสายตาของรัฐบาลฮอลันดาเขาเป็นคนที่วิสัยทัศน์กว้างไกลพร้อมที่จะพัฒนางาน พัฒนาริษัทให้เจริญรุดหน้าและนำผลประโยชน์กลับสู่เมืองแม้อย่างเต็มกอบเต็มกำ เขาวางแผนในอนาคตโดยมีเป้าหมายว่าบริษัทจะต้องควบคุมกิจการค้าได้ทั่วทั้งทวีปเอเชีย เป็นศูนย์กลางของสินค้าพื้นเมืองทุกชนิดของเอเชีย และมีบทบาทสำคัญด้านกองทัพ ความมุ่งมั่นของเขาสะท้อนให้เห็นจากการที่เขาเขียนจดหมายถึงตัวแทนรัฐบาลเนเธอร์แลนด์ ซึ่งเรียกว่า "สุภาพบุรุษ 17 ท่าน" (Gentlemen Seventeen) ในจดหมายฉบับดังกล่าว เขาได้กล่าวถึงความจำเป็นว่า การที่ดัตช์จะก้าวเข้ามาเป็นมหาอำนาจทางการค้าได้ก็จะต้องมีเรือรบ เงิน และอำนาจ²

ในที่สุดท่ามกลางความพร้อมเพียงหลายประการ ใน ค.ศ. 1619 กองเรือของดัตช์ได้จ้างชาวจีนเป็นผู้ส่งเสบียงอาหารและอาวุธ เป็นผู้ทำหน้าที่ล่าม เป็นผู้ทำหน้าที่ใส่ศึกลงกำแพงเมือง และเป็นผู้ทำหน้าที่คนกลางในการเจรจาระหว่างตัวแทนบริษัทดัตช์อีสต์อินเดียกับสุลต่านแห่งปัตตาเวีย เข้ายึดเมืองปัตตาเวียมาได้ และเริ่มการก่อสร้างเมืองปัตตาเวียขึ้นมาใหม่เพื่อเป็นศูนย์กลางการค้าของอาณานิคมต่อไป

¹ เมืองบันเต็นอยู่ในเขตตะวันตกตรงข้ามกับช่องแคบซุนดา เป็นศูนย์กลางการค้าที่เหมาะสม มีพ่อค้าต่างชาติเข้ามาค้าขายกันอย่างเนืองแน่น ทำให้สุลต่านบันเต็นคิดจะเพิ่มภาษีศุลกากร พ่อค้าดัตช์จึงชักชวนชาวจีนให้ย้ายจากบันเต็นไปอยู่ที่ปัตตาเวียซึ่งเป็นเมืองขึ้นของบันเต็น.

² Susan Abeyasekera. Jakarta : A History. 1989. p. 9.

นโยบายของบริษัทดัตช์อีสต์อินเดียต่ออาณานิคมชาวจีน

การก่อสร้างเมืองปัตตาเวียถูกลงมือด้วยดีด้วยความช่วยเหลือจากชาวจีน ประชากรหลายกลุ่มหลายอาชีพเริ่มอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐาน อาทิเช่น พ่อค้าดัตช์ พ่อค้าอินเดีย อาหรับ ฯลฯ ในส่วนของชาวดัตช์ได้มีการส่งสตรีและเด็กหญิงจากเมืองแม่ให้เข้ามาตั้งถิ่นฐาน ทั้งนี้อาจเพื่อเป็นการชักจูงให้ครอบครัวของสตรีเหล่านี้เข้ามาทำงานในปัตตาเวีย เพราะชาวดัตช์ที่อพยพเข้ามาสู่หมู่เกาะอินโดนีเซียส่วนใหญ่มิได้เข้ามาเพียงเพื่อประกอบผลประโยชน์กลับบ้านเกิดเมืองนอนซึ่งมิใช่เป้าหมายของบริษัทดัตช์อินเดียที่ต้องการให้คนเหล่านี้ตั้งถิ่นฐานอยู่ที่อินโดนีเซียโดยเฉพาะที่เมืองปัตตาเวีย ดังนั้นในระยะต่อมาบริษัทจึงอนุญาตให้ชาวดัตช์แต่งงานกับสตรีชาวพื้นเมืองได้อันนับเป็นวิธีการหนึ่งในการผูกมัดให้ชาวดัตช์เป็นพลเมืองของปัตตาเวีย

ชาวจีนภายใต้การปกครองของดัตช์นับว่าประสบความสำเร็จพอสมควรพวกเขามีความมั่งคั่งมีอิสระและมีสิทธิที่จะเลือกที่อยู่อาศัยได้ ชาวจีนส่วนใหญ่จะแต่งงานกับสตรีชาวเกาะบาห์ลีและชาวชวาเนื่องจากสังคมชวาและบาห์ลีสันตเป็นสังคมฮินดูและอิสลามที่เคร่งครัดในขนบธรรมเนียมประเพณีต่าง ๆ มากนัก สตรีชาวพื้นเมืองเหล่านี้ไม่นิยมแต่งงานกับคนกลุ่มหรือคนแก่ที่เป็นชาวจีน ทั้งหลายต้องห้าม นับถือ ศาสนา อิสลามหรือฮินดูก่อนทำพิธีสมรสกับพวกเธอ นอกจากนั้นแล้วสตรีชาวพื้นเมืองยังพร้อมที่จะสมรสอยู่กับชาวจีนคนใดก็ได้ตามประเพณีจีนหรือประเพณีตามวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยอาศัยเงื่อนไขทางเศรษฐกิจและสังคมของแต่ละฝ่ายในขณะนั้นเป็นตัวกำหนด แล้วหาเหตุผลต่าง ๆ นานามาสนับสนุนการครองเรือนของคู่สมรสในภายหลัง¹ ลักษณะทางวัฒนธรรมเช่นนี้ทำให้บริษัทตั้งข้อสังเกตว่าถ้าชาวจีนเพิ่มจำนวนมากขึ้นอาจจะไม่ปลอดภัยต่ออาณานิคมแห่งนี้ ควรจะมีชาติอื่น เช่น ชาวอินเดียเข้ามาตั้งถิ่นฐานเพิ่มมากขึ้นเพื่อให้สมดุลกับจำนวนชาวจีน และควรได้รับสิทธิเช่นเดียวกับชาวจีน ดังนั้นในระยะต่อมาบริษัทจึงออกกฎหมายให้เมืองปัตตาเวียประกอบด้วยประชากรจากทุกเชื้อชาติโดยเฉพาะชาวจีนนับเป็นความหวังของบริษัทว่าความสามารถทางด้านการค้าของพ่อค้าชาวจีนจะทำให้เมืองปัตตาเวียเจริญก้าวหน้าประดุจแสงไฟที่ลุกโชติช่วงงาน

¹Susan Abeyasekere. Jakarta : A History. 1989. p. 33.

ภูมิภาคนี้¹

ในการพัฒนาเศรษฐกิจและธุรกิจการค้าภายในเกาะชวาให้สามารถดำรงอยู่ได้ต่อไปนั้น ดัตช์ตระหนักดีว่าพวกเขาจำเป็นต้องประสานผลประโยชน์กับชุมชนชาวจีนในเกาะชวาเพิ่มขึ้นโดยการเปิดโอกาสให้ชาวจีนสามารถเพาะปลูกพืชต่าง ๆ ตลอดจนทำธุรกิจการค้าได้อย่างเสรี อาทิเช่น โครงการพัฒนาเขตชานเมืองซึ่งเรียกว่า ออมเมลแลนด์เดน (Ommelanden) ให้เป็นพื้นที่การเกษตร โดยการเปิดพื้นที่ป่ารอบ ๆ บัตตาเวียให้ชาวจีนทำการเกษตร ชาวจีนได้เริ่มปลูกอ้อยในรูปแบบการค้าขนาดใหญ่ ผลสำเร็จจากโครงการนี้ ทำให้ข้าหลวงใหญ่ของบริษัทในขณะนั้นคือ วาน โฮร์น (Van Hoorn) ได้วางโครงการที่จะพัฒนาเมืองบัตตาเวียให้เป็นอาณานิคมแห่งการเกษตรและการค้า² แต่อุปสรรคที่ตามมาประการหนึ่งคือ ชาวจีนต้องเช่าที่ดินทำการเกษตร พวกเขาไม่สามารถซื้อที่ดินเป็นของตนเองได้ ดังนั้นชาวจีนจึงพยายามกระทำทุกวิถีทางเพื่อหาที่ดินตกเป็นของตน เช่น การเป็นนายทุนเงินกู้ การรับจำนองที่ดิน เป็นต้น ผลกระทบจากปัญหาดังกล่าวจึงตกอยู่กับชาวพื้นเมืองอินโดนีเซียอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ทั้งนี้เพราะนโยบายของบริษัทที่ต้องการประสานประโยชน์กับชาวจีน ทำให้ต้องละเลยสิทธิของชาวพื้นเมือง

นอกจากนโยบายด้านเศรษฐกิจแล้ว ดัตช์ยังได้นำเอามาตรการต่าง ๆ มาใช้มากขึ้น ทั้งนี้เพื่อตึงตู่ชาวจีนซึ่งตั้งหลักแหล่งในบริเวณอื่น ๆ อพยพเข้ามาพัฒนาเศรษฐกิจของเกาะชวาตลอดเวลา หนึ่งในมาตรการนั้น คือ การปกครองชาวจีนในเมืองบัตตาเวียโดยแต่งตั้งชาวจีนฮกเกี้ยนชื่อ โจว บิงก้อง (So Bin Kong) หรือดัตช์เรียกว่า "เบนคอน" (Bencon) เป็นหัวหน้าชาวจีนทั้งหมดของเมืองในฐานะกัปตันชาวจีน (Captain of the Chinese) คอยดูแลปกครองชาวจีนทั้งหมด รวมทั้งเป็นผู้ประสานงานระหว่างบริษัทกับชาวจีน ดัตช์ยังนำระบบดังกล่าวไปให้ชาวจีนในเมืองอื่น ๆ ทั่วเกาะชวาใช้ปกครองกันเองอย่างมีประสิทธิภาพ เมื่อชาวจีนมีจำนวนมากขึ้น ก็มีการพัฒนาระบบการปกครองแบบนี้ โดยการแต่งตั้งรองกัปตัน (lieutenant)

¹Leonard Blussé . "Batavia, 1619 - 1740 : The Rise and Fall of a Chinese Colonial Town," Journal of Southeast Asian Studies. Vo XII - No. March 1981. p. 167.

²Ibid.

และเลขานุการ (secretarie) เพื่อช่วยแบ่งเบางานของกับตันชาวจีน ในส่วนของสภาฝ่ายบริหารของเมืองปัตตาเวีย ชาวจีนก็มีโอกาสเข้าไปเป็นสมาชิกด้วยเช่นกัน ทั้งนี้อาจเนื่องจากชาวจีนเป็นชาวเมืองกลุ่มหนึ่งที่จ่ายภาษีให้กับบริษัทในอัตราค่อนข้างสูง

นอกจากนโยบายด้านการปกครองแล้ว ดัตช์ก็กำหนดนโยบายให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้ทราบโดยทั่วไปคือ ขณะที่บริษัททำหน้าที่เป็นพ่อค้าสั่งเข้าและส่งออกสินค้าผูกขาดทุกชนิด การค้าขายปลีกและการเก็บภาษีอากรจากชาวพื้นเมือง ดัตช์จะปล่อยให้ผู้นักค้าชาวจีนทั้งหมด นอกจากนี้ยังเปิดโอกาสให้ชาวจีนสามารถทำธุรกิจขนส่งและค้าขายทางเรือกับเมืองท่าอื่น ๆ บริเวณภาคใต้ของจักรวรรดิจีนได้ตามปกติ ควบคู่ไปกับการเปิดโอกาสให้ชาวจีนทำไร่่อ้อย และผลิตน้ำตาลได้อย่างเต็มที่ โดยผลผลิตที่ได้ทั้งหมดจะต้องขายให้แก่บริษัทดัตช์อีสต์อินเดียเท่านั้น เมื่อความต้องการน้ำตาลในตลาดโลกทวีขึ้นอย่างรวดเร็ว ตั้งแต่ ค.ศ. 1637 เป็นต้นมา ดัตช์จึงประกาศยกเว้นภาษีโรงงานผลิตน้ำตาลของชาวจีนเพื่อให้ผู้ประกอบการเหล่านั้นสามารถได้ส่วนที่เคยเสียภาษีไปใช้ขยายโรงงานและขยายพื้นที่ทำไร่่อ้อยมากขึ้น ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น คือ ตั้งแต่กลางคริสต์ศตวรรษที่ 17 ปริมาณน้ำตาลที่ผลิตได้ในเกาะชวาได้เพิ่มสูงขึ้นถึงปีละประมาณ 12,000 ทอน และเมื่อ ค.ศ. 1710 เฉพาะปัตตาเวียเพียงเมืองเดียว มีโรงงานผลิตน้ำตาลของชาวจีนรวมทั้งสิ้นถึง 131 โรงงาน¹ ถึงแม้ว่าในช่วงเวลาดังกล่าวมีชาวจีนเข้ามาตั้งถิ่นฐานอย่างถาวรในเกาะชวาปีละมากมาย แต่ดัตช์ก็ยังจำเป็นต้องใช้เงินทุนและแรงงานจีนเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจชวาให้แข็งแกร่งมากกว่านั้น ค่าหัวของชาวจีนแต่ละคนจึงจำเป็นต้องใช้ถูกลบรายทุกรูปแบบมากขึ้น เพื่อดึงดูดให้ชาวจีนเข้าไปอยู่ในเกาะชวาโดยเร็วและยาวนานตลอดไป เช่น การแต่งตั้งบุคคลเหล่านั้นเป็นเจ้าภาษีนายอากร และเป็นตัวแทนการค้าผูกขาดในระดับท้องถิ่นทั่วชนบทของเกาะชวา นอกจากนั้น ดัตช์ยังได้ออกเงินทดลองเพื่อเป็นค่าใช้จ่าย ในการกวาดต้อนกุลีจีนราคาถูกจากดินแดนโพ้นทะเลให้กับเจ้าของไร่่อ้อย และสวนเกษตรต่าง ๆ ที่มีเชื้อสายจีน พร้อม ๆ กับการดัดแปลงเรือรบเป็นเรือโจรสลัดเพื่อไปโจมตีกวาดต้อนผู้คนตามบริเวณชายฝั่งทะเลของมณฑลฟูเจี้ยนและมณฑลกว่างตุง ตลอดจนปลายคริสต์ศตวรรษที่ 17 แล้วแรงงานเหล่านั้นมาขายให้กับบรรดาผู้นำชาวจีน ซึ่งทำสวนเกษตรและไร่่อ้อยอีกทอดหนึ่ง

¹Susan Abeyasekera. Jakarta : A History. 1989. p. 38.

ส่วนนโยบายเกี่ยวกับสังคมจีน ดัตช์ได้กำหนดไว้อย่างแน่นอนชัดเจน คือ จะไม่เข้าไปแทรกแซงวิถีชีวิตต่าง ๆ ของคนเหล่านี้โดยเด็ดขาด ถ้าหากการยึดถือขนบธรรมเนียมประเพณี และการประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจใด ๆ ของคนเหล่านี้ ไม่กระทบกระเทือนเสถียรภาพทางการเมืองและผลประโยชน์โดยรวมของบริษัทดัตช์อีสต์อินเดียแล้ว ชาวจีนจะมีสิทธิเสรีภาพอย่างเต็มที่แม้แต่การแต่งงานอยู่กับชาวพื้นเมืองและการอบรมบุตรธิดาตามวิถีทางแบบจีนหรือแม้กระทั่งการปรับเปลี่ยนสถานภาพจากผู้ที่เคยเป็นทาสขายแรงงานกลายเป็นพ่อค้าคนกลาง นายทุนเงินกู้หรือเจ้าภานายอากร ดัตช์เปิดโอกาสให้ชาวจีนเหล่านี้สามารถพัฒนาชีวิตของพวกเขาได้อย่างเต็มที่ด้วยเหตุนี้เองจึงทำให้เกาะชวาและเกาะรอบนอกกลายเป็นดินแดนที่ชาวจีนเข้ามาตั้งถิ่นฐานอย่างถาวรมากขึ้น จนกระทั่งใน ค.ศ. 1733 เฉพาะในเขตเมืองปัตตาเวียเพียงแห่งเดียว มีชาวจีนมากกว่า 80,000 คน¹ ชาวจีนเหล่านี้จะสร้างอิทธิพลต่าง ๆ ขึ้นมาโดยการสืบทอดรูปแบบสมาคมลับแบ่งแยกเป็นก๊กเป็นฝ่ายและประเพณีค่านิยมของดัตช์ไปด้วย จนที่สุดกลายเป็นปัญหาบานปลายจนต้องใช้อาวุธปราบปรามอย่างเด็ดขาด

นโยบายของดัตช์ต่ออาณานิคมชาวจีนคือเมืองปัตตาเวียนั้นเป็นนโยบายที่กำหนัทธิพิเศษแก่ชาวจีนมาก เป็นความพยายามของดัตช์ที่จะดึงชาวจีนเข้ามาช่วยกันสร้างเมืองปัตตาเวียให้กลายเป็นศูนย์กลางการค้าของดัตช์ที่ยิ่งใหญ่ที่สุดในเอเชีย ผลจากการที่ดัตช์ให้โอกาสสิทธิพิเศษแก่ชาวจีนมากเกินไปทำให้เกิดปัญหาตามมาอีกมากมาย โดยเฉพาะเมื่อดัตช์ไม่สามารถควบคุมชาวจีนไว้ได้ทั้งในด้านเศรษฐกิจสังคม และการเมืองความเป็นมิตรก็จะแปรเปลี่ยนเป็นศัตรูดังในเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในเวลาต่อมา

วิกฤตการณ์ปัตตาเวีย (The Batavian Fury)

วิกฤตการณ์ปัตตาเวียเกิดขึ้นในเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 1740 เป็นความขัดแย้งระหว่างดัตช์กับชาวจีนที่อาศัยอยู่ในเมืองปัตตาเวีย สาเหตุสืบเนื่องมาจากมีชาวจีนอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในปัตตาเวียเป็นจำนวนมากโดยเฉพาะในเขตชานเมือง จึงมีการทำไร่ไถ่เป็นไร่การค้าขนาดใหญ่ และต้องจ้างลูกจีนจำนวนมากมาเป็นแรงงานในไร่ไถ่ ทำให้หน่วยงานที่ดูแลชาวจีนไม่สามารถ

¹Victor Purcell. The Chinese in Southeast Asia. 1965. p. 404.

ควบคุมผู้ที่เข้ามาใหม่ได้ ดังนั้นบริษัทจึงต้องกำหนดกฎเกณฑ์ที่เข้มงวดขึ้น เช่น

1. ต้องจำกัดโควตาของชาวจีนที่จะเดินทางมาโดยทางเรือ แต่วิธีการนี้ก็ยังมีการหลบเลี่ยง โดยการแอบลักลอบเข้ามาทางเมืองท่าอื่น ๆ ที่อยู่ใกล้กับปัตตาเวีย
2. ผลกระทบจากราคาน้ำตาลในตลาดโลกตกต่ำลง บริษัทจึงจำต้องลดจำนวนคนงานลง
3. บริษัทวางแผนจะส่งกุลิชาวจีนเหล่านี้ไปยังศรีลังกา เพราะพวกเขาหันไปเป็นโจรก่อความเดือดร้อนให้กับบริษัทชาวพื้นเมืองและกลุ่มคนจีนด้วยกันเอง

ข้อกำหนดที่บริษัทตั้งขึ้นดังกล่าวข้างต้นทำให้ชาวจีนไม่พอใจ โดยเฉพาะ "กลุ่มโจรจีนจากซานเมือง เป็นผู้ก่อเหตุการณ์ขึ้นมาและเข้าโจมตีล้อมรอบ ๆ เมืองปัตตาเวีย โดยมีชาวจีนจากเมืองเข้าไปช่วยเหลือกลุ่มโจรเหล่านี้..."¹ จากเหตุการณ์กลางคืนครั้งนี้ชาวจีนถูกฆ่าตายไม่ต่ำกว่า 10,000 คน² และยังคงมีชาวจีนเหลืออยู่เพียง 3,431 คน ในจำนวนนี้เป็นพ่อค้า 1,442 คน เกษตรกร 935 คน คนงานในไร่ฮ้อยและคนงานในการทำไม้สัก 728 คน และช่างไม้ 326 คน³ ดังนั้นการทำลายล้างในครั้งนี้จึงมิใช่การสูญเสียชาวจีนไปจนหมดเมื่อเหตุการณ์สงบลงชาวจีนก็หันมาประกอบอาชีพต่าง ๆ ได้เหมือนเดิมเหมือนเดิม

¹Victor Purcell. The Chinese in Southeast Asia. 1965. p. 406.

²Ibid.

³Ibid.

การดำเนินชีวิตของชาวจีนในเมืองปัตตาเวีย

ภาพที่ 1 ชาวจีนรวมกลุ่มกันเล่นไพ่

ภาพที่ 2 กุสิจีนนั่งคอยงานในโรงงานแห่งหนึ่งในเมืองปัตตาเวีย

ที่มา: Susan Abeyasekera. Jakarta: A History. 1989 p.142-143.

สังคมของชาวจีนภายใต้การปกครองของบริษัทดัตช์อีสต์อินเดีย

หลังจากเหตุการณ์ใน ค.ศ. 1740 ยุติลง สังคมของชาวจีนโดยเฉพาะในเมืองปัตตาเวีย มีการพัฒนาไปสู่ความเจริญอีกระดับหนึ่ง เหตุการณ์ดังกล่าวเปรียบเสมือนขนาดผลของชาวจีน ทำให้ชาวจีนหันมาสนใจตัวเองมากขึ้น ชาวจีนที่อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในช่วงนี้ ส่วนใหญ่จะเป็นชาวจีนฮกเกี้ยน ซึ่งเคยมีภูมิลำเนาอยู่รอบ ๆ เมืองแอมอย (Amoy) และมีประสบการณ์ทางการค้าในระดับต่าง ๆ มาแล้วเป็นอย่างดีมีความขยันขันแข็งและมีเชื้อสายมาจากตระกูลขุนนาง พร้อมทั้งจะจัดตั้งองค์กรทางสังคมที่แข็งแกร่งและมีความสามารถยืดหยุ่นพอที่จะพัฒนาบทบาททางเศรษฐกิจของพวกเขาในดินแดนโพ้นทะเลได้ตลอดเวลา พวกเขาจึงอยู่ในฐานะที่ได้เปรียบที่จะสร้างทั้งความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจและสังคมวัฒนธรรมทางสังคมโพ้นทะเลของพวกเขาได้ดีกว่าผู้อพยพรุ่นหลัง ๆ ที่จะหลั่งไหลสู่หมู่เกาะอินโดนีเซียอีกมากมาย

ความเป็นอยู่ของชาวจีน

ชาวจีนที่อพยพมาสู่หมู่เกาะอินโดนีเซียนั้นมีทั้งผู้ที่ประสบความสำเร็จในชีวิตมีฐานะมั่งคั่งร่ำรวยและผู้ที่มิมีฐานะยากจน ชาวจีนที่มีฐานะร่ำรวยอาศัยอยู่ในบ้านที่สวยงาม มีสวนล้อมรอบ มีทาสคอยรับใช้และมีอาหารดีเลิศ ย่านที่อยู่ของชาวจีนที่ร่ำรวยรวมทั้งบ้านพักของกัปตันชาวจีนก็คือ บริเวณเมืองเปกอลองัน (Pekalongan) ชาวจีนที่มีชื่อเสียง ระบุว่าชื่อ ออง ซัม โป (Ong Sam - po,) ตัน ปัก กุง (Tan P' ak - kung) ซึ่งเป็นหลานของหยาง (Yang) กัปตันชาวจีนแห่งเซอมารัง

เมื่อมีคนหลายเชื้อชาติมาอาศัยปะปนกันไป สังคมของหมู่เกาะอินโดนีเซียจำเป็นต้องมีภาษากลางเพื่อใช้ติดต่อค้าขาย หรือดูแลกิจการต่าง ๆ สำหรับประชากรทั่วไป เมื่อชาวตะวันตกเข้ามาในระยะแรกนิยมใช้ภาษามลายูและภาษาโปรตุเกสเป็นสื่อกลาง สำหรับชาวจีนนั้นเมื่ออพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในหมู่เกาะอินโดนีเซียพวกเขาก็พยายามปรับตัวให้เข้ากับวัฒนธรรมท้องถิ่น ชาวจีนที่แต่งงานกับสตรีพื้นเมืองก็เรียนรู้ภาษาพื้นเมือง ส่วนสตรีพื้นเมืองก็เรียนภาษาเดิมของสามี แต่การที่ต้องใช้ชีวิตท่ามกลางชาวพื้นเมืองทำให้ชาวจีนต้องเรียนรู้ภาษาท้องถิ่นเพื่อใช้ในการติดต่อสื่อสาร ดังนั้นภาษามลายูจึงกลายเป็นภาษากลางสำหรับพวกเขา

การแต่งกายของชาวจีน

การแต่งกายของชาวจีนในหมู่เกาะอินโดนีเซียยังคงได้รับอิทธิพลจากชาวจีนในสมัยราชวงศ์หมิง คือ ชายชาวจีนจะสวมเสื้อเชิ้ตตัวยาวและแขนเสื้อกว้างสีขาวหรือสีน้ำเงินเข้มเรียกว่า คาเบส (Cabaies¹) และชายชาวจีนยังคงไว้หางเปีย พวกเขานิยมไว้หนวดแต่ไม่นิยมไว้เครา บุคคลสำคัญในชุมชนสวมหมวกทำด้วยผ้าขนสัตว์ หรือผ้าไหม แล้วประดับด้วยเครื่องประดับ เช่น ทอง, เงิน, งาช้าง หรือทองเหลือง

ส่วนสตรีชาวจีนนิยมไว้ผมยาว แล้วมัดไว้ด้วยเชือกหรือเครื่องประดับ สตรีชาวจีนนิยมแต่งกายด้วยสีแดงหรือสีที่สดใส ชายชาวจีนส่วนใหญ่ผิวขาว ส่วนภรรยาของพวกเขาอาจจะผิวสีน้ำตาลบ้าง และบางคนผิวอาจจะค่อนข้างดำ ทั้งนี้เพราะภรรยาชาวจีนส่วนใหญ่เป็นสตรีชาวพื้นเมืองจากเกาะบาหลิ² ซึ่งชายชาวจีนใช้ชีวิตคู่ต่อมาเป็นทาส แล้วต่อมาก็กลายเป็นภรรยา ทั้งนี้ก็เพราะสตรีชาวจีนมีข้อพิพาทติดตามชายชาวจีนเข้ามาตั้งถิ่นฐานในหมู่เกาะอินโดนีเซีย สตรีนับว่ามีบทบาทสำคัญในครอบครัวของชาวจีน มีผู้กล่าวถึงถึงสตรีชาวพื้นเมืองเหล่านี้ว่า ภรรยาของชาวจีนเรียกว่า Nyai หรือนายหญิง และผู้ชายค่อนข้างจะเกรงกลัวภรรยา เพราะกิจการงานภายในทุกอย่างอยู่ภายใต้การดูแลของภรรยา ดังนั้นจึงเคยมีตัวอย่างว่า ภรรยาชาวบาหลิของกับตันชาวจีนผู้หนึ่งได้รับการแต่งตั้งให้ทำหน้าที่แทนสามีหลังจากสามีถึงแก่กรรมใน ค.ศ. 1648³ ซึ่งมีความเป็นไปได้สูง เพราะสตรีเหล่านี้ไม่ได้เป็นชาวจีนที่แท้จริง อาจมีมารดาเป็นชาวพื้นเมืองอินโดนีเซีย ทำให้สตรีเหล่านี้มีอิสระในการใช้ชีวิตโดยไม่ต้องผูกมัดกับวัฒนธรรมของชาวจีนมากนักและการที่สตรีมีจำนวนน้อย รวมทั้งการที่มีการติดต่อกับกลุ่มชาวจีนกลุ่มอื่นนอกเหนือจากกลุ่มชาวจีนด้วยกัน ยิ่งเป็นแรงหนุนให้สตรีเหล่านี้มีอิทธิพลในสังคมชาวจีนมากยิ่งขึ้น

ความสัมพันธ์ระหว่างสองวัฒนธรรม ทำให้วิถีชีวิตของชาวจีนในหมู่เกาะอินโดนีเซียเปลี่ยนแปลงไปจากวิถีชีวิตดั้งเดิมในประเทศจีน การต้องปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมใหม่ ๆ

¹Victor Purcell. The Chinese in Southeast Asia. 1965. p. 400.

²Ibid.

³Susan Abeyasekere. Jakarta: A History. 1989. p. 34.

ทำให้ชุมชนชาวจีนจำเป็นต้องยอมรับค่านิยมใหม่ ๆ ซึ่งแตกต่างไปจากค่านิยมในบ้านเกิดเมืองนอน ดังกล่าวไว้ว่า

"เมื่อชาวจีนอพยพไปตั้งถิ่นฐานอยู่ในพื้นที่ทะเล หลายชั่วอายุคน โดยไม่ได้กลับไปยังบ้านเกิดเมืองนอนเลย พวกเขาปรับตัวจากภาษา อาหาร และการแต่งกายแบบดั้งเดิม และหันไปศึกษาหนังสือของต่างชาติ และไม่ลังเลใจที่จะปรับตัวให้กลายเป็นคนชวา โดยการหันมานับถือศาสนาอิสลาม..."¹

ดังนั้นวิถีชีวิตของชาวจีนในช่วงที่อยู่ภายใต้การปกครองของดัตช์นั้น จึงเป็นวิถีชีวิตที่ค่อนข้างสุขสบาย ได้รับอิสระในการนับถือศาสนาต่าง ๆ ตามความต้องการ เช่น ศาสนาพุทธ ลัทธิขงจื้อ และลัทธิเต๋า และพร้อมที่จะประยุกต์อารยธรรมจีนและอารยธรรมชวาเข้าด้วยกันให้เป็นประโยชน์ต่อการตั้งถิ่นฐานใหม่

2.2 ชุมชนชาวจีนในเกาะรอนนอก

ชาวจีนอพยพมาตั้งถิ่นฐานในเกาะรอนนอกหลายเกาะด้วยกัน อาทิเช่น เกาะสุมาตรา เกาะสุลาเวสี เกาะบอร์เนียว ฯลฯ ชุมชนชาวจีนในเกาะบอร์เนียวนับได้ว่าเป็นชุมชนชาวจีนที่ยิ่งใหญ่และมีประวัติการต่อสู้อันยาวนานเช่นเดียวกับชาวจีนบนเกาะชวา

ชาวจีนอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานบริเวณตะวันตกของเกาะบอร์เนียว นับแต่ ค.ศ. 1760 โดยเข้ามาเป็นกรรมกรในเมืองแร่ทองคำของสุลต่านแห่งแซมบัส (Sambas) ต่อมาชาวจีนได้ก่อการกบฏเพราะทนต่อการกดขี่ของสุลต่านแห่งแซมบัสไม่ได้ หลังจากนั้นชาวจีนได้เข้าไปดำเนินกิจการเหมืองทองคำด้วยตนเอง และดำเนินการปกครองตนเองในรูปแบบที่เรียกว่าระบบกงสี (Kongsi)

¹Susan Abeyasekere. Jakarta: A History. 1989. p. 34.

นอกจากการทำเหมืองแร่ ชาวจีนในเกาะบอร์เนียวยังเข้าพื้นที่ทำการเกษตร
ปลูกพืชไทยพืชผักและชาวจีนยังได้รับสัมปทานการทำไม้สัก ชาวจีนนำไม้สักมาต่อเรือแล้ว
บรรทุกสินค้าไปขายยังประเทศจีน บางครั้งก็อาจขายเรือที่ต่อด้วยไม้สัก โดยซื้อเรือที่คุณภาพ
ด้อยกว่าเพื่อเดินทางกลับมายังเกาะบอร์เนียว แล้วก็เริ่มต้นต่อเรือไม้สักเพื่อนำไปขายยัง
ประเทศจีนต่อไป

ชุมชนชาวจีนบนเกาะบอร์เนียวตั้งอยู่ห่างจากแม่น้ำปาตาตัน (Patatan) ไป 3 - 4 ไมล์
เป็นหมู่บ้านลอยน้ำ บนพื้นดินเหนือหมู่บ้านขึ้นไปจะเป็นสวนพริกไทยของชาวจีน เรือของชาวยุโรป
แวะมาค้าขายกับชุมชนชาวจีนที่นี่ สินค้าที่มีคุณภาพดี อาทิเช่น ไม้สีดาซึ่งใช้ทำเฟอร์นิเจอร์
หวาย เปลือกไม้ กระดองเต่า ริงนก ฯลฯ นิสัยของชาวจีนที่เกาะบอร์เนียวเป็นคนขยัน
และแคล่วคล่องว่องไว พวกเขาทำการค้าเก่ง และตั้งใจทำงานในส่วนของตนเป็นอย่างดี¹

ชาวจีนเดินทางมาถึงเกาะบอร์เนียวในสมัยของสุลต่าน โอมาร์ อลามุดดิน (Omar
Alamudin) ซึ่งตรงกับ ค.ศ. 1772 ชาวจีนได้เข้ามาขออนุญาตตั้งถิ่นฐานจากสุลต่าน และ
ได้รับอนุญาตให้ตั้งถิ่นฐานอยู่ ณ เขตที่เรียกว่า ลาร่าห์ (Larah) พวกเขาตั้งกองกำกับการ
องค์สุลต่าน ชาวจีนกลุ่มนี้มักจะแต่งงานกับชาวพื้นเมืองเผ่าดยัก (Dyaks) และเมื่อชาวจีน
อพยพเข้ามาเป็นจำนวนมากมักรวมกันอยู่ในรูปของกองสื การเปลี่ยนแปลงในชุมชนชาวจีนก็เริ่ม
จะมีมากขึ้น กองสืที่ตั้งขึ้นมาแห่งแรกในเกาะบอร์เนียว คือ ลานฟง (Lanfong) โดยหัวหน้า
ชาวจีนก็คือ โล ฟง บัก (Lo Fong - Phak) เขาเดินทางมาถึงเกาะบอร์เนียว เมื่อ
ค.ศ. 1772 พร้อมด้วยชาวจีนและครอบครัว จำนวน 100 คน และได้ตั้งถิ่นฐานอยู่ที่เกาะ
บอร์เนียว ประมาณ ค.ศ. 1812 มีชาวจีนอาศัยอยู่ในเมืองต่าง ๆ ในเกาะบอร์เนียวเพิ่มมากขึ้น
อาทิ ที่แอมบัส มี 30,000 คน ที่เมืองซาลาโก (Salako) ซึ่งอยู่ทางใต้ของแม่น้ำแอมบัส
มีชาวจีนประมาณ 20,000 คน ทำงานอยู่ในเหมืองแร่ ที่มันดอร์ (Mandor) ซองโง (Songo)
มาตัน (Matan) และปอนตียานัก (Pontianak) การที่ชาวจีนเพิ่มจำนวนมากขึ้นเรื่อย ๆ ส่งผล
ให้ดัตช์และชาวพื้นเมืองหัวนักรงในอาณานิคมและอิทธิพลของชาวจีนที่จะตามมา

¹Victor Purcell. The Chinese in Southeast Asia. 1965. p.420.

ดังนั้นภายหลังจากสงครามโบเลียน ฮอลันดาเข้ามาควบคุมและปกครองชาวจีนในเกาะบอร์เนียวโดยตรง โดยการสลายระบบกงสี และเข้าควบคุมกิจการเหมืองแร่ไว้ทั้งหมด แม้ว่าชาวจีนจะต้องเผชิญกับศัตรู 2 ด้าน คือ ชาวพื้นเมือง และพวกดัตช์ แต่ชาวจีนก็ยังคงยืนหยัดต่อสู้ต่อไป ซึ่งมีผู้เปรียบเทียบชาวจีนบนเกาะบอร์เนียวในช่วงนี้ว่า คล้ายกับรังมดซึ่งตัวมดนางพญาถูกทำลายไปจนหมดรัง แต่ในสภาพที่เป็นจริงชาวจีนยังคงกลับมามีสภาพแข็งแรงดังเดิมได้มากที่สุด

สำหรับหมู่เกาะในด้านตะวันออกของอินโดนีเซียนั้น จะสังเกตได้ว่านับตั้งแต่ฮอลันดาเข้ามาสัมปทานการค้าเครื่องเทศจนถึง ค.ศ. 1854 ชาวจีนไม่มีความต้องการที่จะเข้าไปยังดินแดนด้านตะวันออกเลย โดยเฉพาะบริเวณหมู่เกาะโมลุกกะ หรือหมู่เกาะเครื่องเทศ ทั้งนี้เพราะไม่มีแรงจูงใจใด ๆ เลย อาทิเช่น พื้นที่ในการเพาะปลูกหรือความต้องการแรงงานจากกุลิชาวจีน ซึ่งก็คงจะเป็นเหตุผลเดียวกับที่เกาะสุลาเวซีและหมู่เกาะซุนดาน้อย ชาวจีนเพียงแต่เดินทางค้าขายกับชาวพื้นเมืองตามบริเวณเมืองท่าริมฝั่งทะเลเท่านั้น ทั้งนี้อาจจะเนื่องมาจากบริเวณด้านตะวันออกของหมู่เกาะอินโดนีเซียนั้นได้ชื่อว่ามีโจรสลัดอยู่มากมาย จึงเป็นเหตุผลหนึ่งที่ชาวจีนเดินทางเข้าไปตั้งถิ่นฐานอยู่น้อยนั่นเอง

บทที่ 3

บทบาทชาวจีนทางด้านเศรษฐกิจในหมู่เกาะอินโดนีเซีย

ชาวจีนในหมู่เกาะอินโดนีเซียส่วนใหญ่ประกอบอาชีพค้าขายเป็นสำคัญ แต่อาจประกอบอาชีพอื่น เช่น การประมง, เป็นเจ้าภานายอากร, เป็นกรรมกรในไร่การดำและเหมืองแร่ หรือทำการเกษตรปลูกข้าวหรือปลูกพริกไทย อ้อย ชา กาแฟ ฯลฯ ในด้านอาชีพค้าขาย ชาวจีนเป็นพ่อค้าคนกลางระหว่างดัตช์กับชาวพื้นเมือง การค้าขายของพ่อค้าชาวจีนในระยะแรกอาจจำกัดอยู่เฉพาะเมืองท่าใหญ่ ๆ ต่อมาจึงค่อย ๆ แผ่ขยายไปสู่พื้นที่ชนบท การประสานประโยชน์ระหว่างพ่อค้าดัตช์กับพ่อค้าชาวจีนทำให้พ่อค้าชาวจีนพัฒนาบทบาททางเศรษฐกิจจนสามารถเข้าไปครอบงำเศรษฐกิจของหมู่เกาะอินโดนีเซียไว้เกือบทั้งหมด โดยเฉพาะนับแต่กลางคริสต์ศตวรรษที่ 19 เป็นต้นมา เมื่อรัฐบาลอาณานิคมได้ยกเลิกนโยบายการเพาะปลูก (The Cultivation System) ซึ่งใช้ควบคุมการผลิตสินค้าเกษตรเพื่อการส่งออก แล้วหันมาใช้ระบบการปกครองใหม่ให้สอดคล้องกับยุคเสรีนิยม (Liberal Period)¹ ชาวจีนเริ่มที่จะได้รวมทั้งชาวจีนพื้นเมืองจึงมีโอกาสนำมาพัฒนาสถานภาพทางเศรษฐกิจของพวกเขาดีกว่าในอดีตที่ผ่านมา อย่างไรก็ตามขณะที่ชาวพื้นเมืองส่วนใหญ่ยังมิมีฐานะยากจนและถูกกดขี่ขูดรีดมาต่างจากอดีตมากนัก ยกเว้นผู้ที่ดำรงตนเป็นขุนนางหรือพวกชนชั้นปรียาอี (Priyayi) ซึ่งเป็นแขนงจากโลกการปกครองของเจ้าอาณานิคมดัตช์ต่อไปเท่านั้นที่จะมีสถานภาพทางเศรษฐกิจดีขึ้น เพราะโอกาสในการทำธุรกิจและการทุจริตฉ้อโกงผู้ยากไร้ทั่วไปได้เปิดให้มากกว่าในยุคที่ใช้นโยบายการเพาะปลูก บรรยายการเสรีนิยมทางเศรษฐกิจ

¹ยุคเสรีนิยม (Liberal Period) ในหมู่เกาะอินโดนีเซีย เป็นยุคที่จัดตั้งนโยบายที่ว่าจะเปิดกิจการให้เอกชนเข้ามาลงทุนในหมู่เกาะอินโดนีเซียมากขึ้น ตลอดจนทำให้ชาวพื้นเมืองมีอิสระพ้นจากการกดขี่ ยกเลิกการผูกขาดการเพาะปลูกของรัฐบาลซึ่งเป็นผลมาจากการใช้นโยบายเพาะปลูกที่ไม่ประสบผลสำเร็จนั่นเอง.

และสังคมที่เปิดกว้างมากขึ้นนั้นกลับส่งเสริมให้บรรดาพ่อค้าพ่อขายชาวจีนทั่วไปพัฒนาตนเองกลายเป็นพ่อค้าคนกลางที่มีฐานะมั่นคงมากขึ้น ขณะเดียวกันบรรยากาศดังกล่าวก็เปิดโอกาสให้ชาวจีนที่มีฐานะดีอยู่แล้วสามารถสะสมทุนได้อย่างกว้างขวางกว่าในอดีต โดยผ่านกลไกของระบบเจ้าภาษีนายอากรที่ตนเองหรือครอบครัวผูกขาดติดต่อมาอีกทอดหนึ่ง ในที่สุดคนเหล่านี้ก็จะกลายเป็นนายทุนหรือจูกง (Cukong) ที่ทรงอิทธิพลของแต่ละท้องถิ่น และจะเริ่มพัฒนาการลงทุนขนาดใหญ่ในธุรกิจต่าง ๆ ซึ่งในอดีตนายทุนคัตซ์ได้ผูกขาดไว้เพียงกลุ่มเดียว โอกาสทางเศรษฐกิจที่เปิดให้มากขึ้นเช่นนี้ ย่อมมีส่วนสำคัญในการดึงดูดชาวจีนโพ้นทะเลอื่น ๆ ให้อพยพเข้ามาตั้งหลักแหล่งอย่างถาวรในหมู่เกาะอินโดนีเซียเพิ่มขึ้นในปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 ขณะเดียวกันนโยบายต่าง ๆ ของคัตซ์ก็ได้ผ่อนปรนลงเรื่อย ๆ พัฒนาการเหล่านี้ ในที่สุดก็กลายเป็นเป้าหมายสำคัญให้บรรดาชาวจีนโพ้นทะเลในอินโดนีเซีย สามารถพัฒนาบทบาททางเศรษฐกิจของพวกเขาให้สอดคล้องกับโอกาสทางธุรกิจต่าง ๆ ที่เปิดมากขึ้น แม้ว่าในยุคจริยธรรม (Ethical Policy)¹ ชาวจีนจะถูกโจมตีว่าเป็นผู้ที่ทุจริตชาวพื้นเมืองและก่อกบฏผลประโยชน์ จนรัฐบาลอาณานิคมต้องดึงเอากิจการบางอย่างไปดำเนินการเอง อาทิเช่น กิจการโรงสี โรงรับจำนำ การกระทำความผิดของรัฐบาลอาณานิคมมิได้ทำให้บทบาททางเศรษฐกิจของชาวจีนลดลงไปเลยชาวจีนกลับนำทรัพย์สินที่ได้สะสมมานานไปลงทุนในธุรกิจเกี่ยวกับการค้า ส่วนเกษตรขนาดใหญ่ เหมืองแร่ดีบุก และอุตสาหกรรมเพื่อการอุปโภคบริโภคส่วนใหญ่ในหมู่เกาะอินโดนีเซีย นายทุนชาวจีนบางกลุ่มยังได้ขยายการลงทุนของตระกูลเข้าไปในคาบสมุทรมลายู ภาคใต้ของประเทศไทย ยองกง และจีนตามลำดับ² ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่าความมั่งคั่งร่ำรวยของชาวจีนนั้นมาจากธุรกิจการค้าเหล่านี้เช่น

1. การเช่าที่ดิน ซึ่งเดิมชาวจีนไม่สามารถซื้อขายหรือเช่าที่ดินได้ แต่เมื่อเวลาผ่านไป ผลจากการเป็นนายทุนเงินกู้ การดำเนินการโรงรับจำนำ ทำให้ชาวพื้นเมืองต้องนำ

¹ยุคจริยธรรม (Ethical Policy) เริ่มต้นประมาณปี ค.ศ. 1900 เป็นต้นไป เป็นยุคที่รัฐบาลอาณานิคมต้องการที่จะปรับปรุงคุณภาพชีวิตสภาพเศรษฐกิจและสังคมของชาวพื้นเมืองให้ดีขึ้น.

²Victor Purcell. The Chinese in Southeast Asia. 1965. p. 459.

ที่ดินมาจากรองไว้กับนายทุนชาวจีน เมื่อไม่สามารถมาถดถอยคืนได้ ที่ดินจึงตกเป็นของชาวจีน

2. การค้าข้าว ซึ่งเป็นการค้าขายส่ง ส่วนใหญ่จะนำเข้ามาจากไทยและประเทศแถบอินโดจีน

3. การค้าสินค้าพื้นเมือง เช่น พริกไทย ถั่วลิสง ชา กาแฟ เครื่องเทศ
4. การค้าไม้สัก
5. การตั้งโรงงานน้ำตาล
6. การค้ายางพารา
7. การค้าเนื้อมะพร้าวแห้ง
8. การทำสวนเกษตรขนาดใหญ่ เช่น ยางพารา พริกไทย
9. การทำประมง

ฯลฯ

ดังนั้นภายในทศวรรษ 1930 กิจกรรมทางเศรษฐกิจแทบทุกประเภทในหมู่เกาะอินโดนีเซียแห่งนี้ ก็จะถูกครอบงำมากขึ้นจากพ่อค้าชาวจีน บทบาทของพ่อค้าชาวจีนในช่วงนี้อาจกล่าวได้ว่าพัฒนาจากการเป็นกาฝากไปสู่การสร้างสรรค์ (from Parasitism to Construction)¹ และกลายเป็นชนชั้นกระฎุมพีพาณิชย์ (commercial bourgeoisie) อย่างรวดเร็ว² บทบาทด้านเศรษฐกิจของชาวจีนที่สำคัญในช่วงนี้ คือ บทบาทในฐานะพ่อค้าคนกลาง การเป็นนายทุนเงินกู้ และบทบาทในด้านแรงงาน

¹Victor Purcell. The Chinese in Southeast Asia. 1965. p. 459.

²ภูวดล ทรงประเสริฐ. "ชาวจีนในอินโดนีเซีย," สังคมศาสตร์ปริทัศน์.

18(2): 99; มกราคม - มิถุนายน 2540.

3.1 ชาวจีนในฐานะพ่อค้าคนกลาง (ค.ศ. 1800 - 1945)

การค้าในระดับพื้นฐานที่สุดที่ฮอลันดาในหมู่เกาะอินโดนีเซียก็คือ การแลกเปลี่ยนระหว่างสินค้าผลผลิตทางการเกษตรและวัตถุดิบอื่น ๆ กับสินค้าอุปโภค-บริโภคสำเร็จรูปที่นำเข้ามาจากภายนอก สำหรับรัฐบาลอาณานิคมนั้นในช่วงที่ใช้ระบบบังคับการเพาะปลูก (cultivation system) นั้นก็สามารถที่จะควบคุมการผลิตและการค้าบนเกาะชาววาได้ในระดับหนึ่ง รัฐบาลอาณานิคมได้จัดตั้งบริษัท *Nederlandse Handel Maatschappij* (NHM) ขึ้นมาเป็นตัวแทนรัฐบาลในการนำเข้าและส่งออกสินค้า โดยบริษัทนี้จะได้รับความช่วยเหลือและสิทธิพิเศษในการซื้อขายเหนือพ่อค้าเอกชนอื่น ๆ ด้วยเหตุนี้รัฐบาลอาณานิคม จึงได้รับผลประโยชน์จากการผลิตและส่งออกสินค้าพื้นเมืองอย่างเต็มที่ จะเห็นได้ว่าสองในสามของผลผลิตจากชาวอินโดนีเซียในช่วงทศวรรษ 1840 ถูกส่งออกโดยบริษัทนี้

หลังจาก ค.ศ. 1870 รัฐบาลอาณานิคมเริ่มเปลี่ยนแปลงมาจากรูปแบบเศรษฐกิจแบบเสรีนิยม โดยการเปิดโอกาสให้เอกชนต่างชาติทำการค้ากับรัฐบาลอาณานิคม โดยตัดเทียมกัน จาก ค.ศ. 1870 - ค.ศ. 1930 การค้าในบริเวณหมู่เกาะอินโดนีเซียได้มีผลประโยชน์มาสู่รัฐบาลอาณานิคมเป็นอย่างมาก สำหรับทิศทางการค้าในหมู่เกาะอินโดนีเซียนั้น ก็มีแหล่งผลิตของตนเอง สินค้าออกซึ่งได้แก่ผลผลิตทางการเกษตรและแร่ธาตุจะถูกส่งออกโดยตรงไปยังเนเธอร์แลนด์ สหรัฐอเมริกา และประเทศในยุโรป รวมประมาณ 50% ของมูลค่าสินค้าออกทั้งหมด ส่งผ่านเมืองท่าสเตรทเซทเทิลเมนต์ เพื่อออกสู่ตลาดโลกอีกประมาณ 20% และที่เหลือส่งออกสู่ประเทศอื่น ๆ ในเอเชีย และบริเวณใกล้เคียง ส่วนสินค้าเข้า ซึ่งได้แก่อาหาร สินค้าอุปโภค บริโภคสำเร็จรูป และสินค้าอุตสาหกรรมนั้นนำเข้ามาจากเนเธอร์แลนด์และอังกฤษเป็นส่วนใหญ่ ทั้งนี้นำเข้ามาโดยตรงและผ่านสิงคโปร์

จากการศึกษาเกี่ยวกับโครงสร้างทางการค้า (structure of trade) จะเห็นว่า การค้าในหมู่เกาะอินโดนีเซียอยู่บนรากฐานของความร่วมมือระหว่างกลุ่มพ่อค้าตะวันตกและพ่อค้าจีน พ่อค้าตะวันตกทำหน้าที่เป็นผู้นำเข้า - ส่งออก (import-exporter) และควบคุมการติดต่อกับตลาดตะวันตก ในขณะที่พ่อค้าจีนเป็นผู้ดำเนินการค้าภายในรูปภาค (internal distributor) พ่อค้าจีนจึงอยู่ในสถานะคนกลางที่เชื่อมระหว่าง "พ่อค้ายุโรปซึ่งนำเข้าสินค้าสำเร็จรูปจากตะวันตกกับผู้ผลิตของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้" ความร่วมมือของ

ผู้ค้าทั้งสองกลุ่มเกิดขึ้นในวิธีดำเนินงาน คือ พ่อค้าจีนจะเป็นผู้ติดต่อค้าขายกับผู้ผลิต - ผู้บริโภค
พื้นเมือง ทั้งนี้มีวิธีติดต่อหลัก ๆ สามอย่าง

วิธีแรก ชาวจีนจะทำการค้ากับผู้ผลิตพื้นเมืองที่นำผลผลิตมาแลกเปลี่ยนด้วยตนเอง
ที่เมืองท่า

วิธีที่สอง พ่อค้าจีนจะเป็นผู้นำสินค้าสำเร็จรูปนานาชนิดรวมทั้งอาหารและสิ่งของอื่น ๆ
ซึ่งเป็นที่ต้องการของชาวพื้นเมืองเข้าไปยังแหล่งผลิตไม่ว่าใกล้หรือไกล เพื่อแลกเปลี่ยนกับสินค้า
พื้นเมืองออกมาส่งต่อที่เมืองท่าอีกครั้ง

วิธีที่สาม คือ การค้าผ่านตัวแทนชาวจีนด้วยกันที่กระจายอยู่ตามเมืองท่าหรือชุมชน
การค้าใหญ่ ๆ ของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (ระบบกงสี) ตัวแทนเหล่านี้ก็จะส่งสินค้าต่อไป
ตามเครือข่ายของตนไปจนถึงระดับหมู่บ้าน และนำผลผลิตพื้นเมืองส่งผ่านกลับมาทางเครือข่าย
เดิม (ลักษณะร้านชาเล็ก ๆ ของชาวจีนที่พบเห็นได้แม้แต่ในหมู่บ้านที่ห่างไกล) ปัจจุบันที่ทำให้
วิธีดำเนินการค้าดังกล่าวผูกพันพ่อค้าจีน และตะวันตกเข้าด้วยกัน อยู่ที่ว่าสินค้าสำเร็จรูปที่พ่อค้าจีน
นำไปแลกเปลี่ยนกับผลผลิตนั้นส่วนใหญ่รับมาจากพ่อค้าตะวันตกเป็นการรับมาโดยมิได้ซื้อขาย
ด้วยเงินหากเป็นการชำระหนี้ (credit) ตามความนิยมในขณะนั้น พ่อค้าตะวันตกจะให้
เครดิตการค้าแก่กลุ่มพ่อค้าคนกลาง ชาวจีนประมาณ 60 - 90 วัน พ่อค้าจีนก็จะนำสินค้า
ดังกล่าวไปแลกเปลี่ยนกับผลผลิตพื้นเมืองเพื่อนำกลับไปส่งต่อให้พ่อค้าชาวตะวันตกแทนเงิน
เมื่อครบกำหนดตามที่ได้รับเครดิตมา บางครั้งพ่อค้าจีนอาจเอาผลผลิตที่ได้ไปขายเพื่อนำเงิน
ไปชำระหนี้ก็เป็นได้ตามแต่จะตกลงกัน แต่วิธีหลังนี้ยังไม่เป็นที่นิยมก่อนคริสต์ศตวรรษที่ 20
เหตุผลหนึ่งคือ มูลค่าเงินที่ซื้ออยู่นั้นไม่แน่นอน โดยที่พ่อค้าตะวันตกต้องพึ่งพ่อค้าจีนในการกระจาย
สินค้าสำเร็จรูปที่นำเข้า และในการรวบรวมผลผลิตพื้นเมืองเพื่อส่งออก โดยที่พ่อค้าจีนต้องอาศัย
เครดิตของชาวตะวันตกนี้เอง หากให้มองได้ว่า "พ่อค้าชาวยุโรปและชาวจีนไม่ชกู่แข่งกัน
ทั้งสองกลุ่มดำเนินกิจการที่เอื้อประโยชน์และพึ่งพาซึ่งกันและกัน"

ตั้งแต่ทศวรรษ 1920 เป็นต้นมา การแข่งขันในทางการค้าเพิ่มมากขึ้น บริษัทการค้า
ที่ก่อตั้งมานาน และนำธุรกิจการนำเข้า-ส่งออก มาตลอด จะมีการพัฒนาตัวเองจากบริษัทการค้า
ธรรมดา (Merchant house) ขึ้นเป็นบริษัทดำเนินธุรกิจและตัวแทนจำหน่าย (Managing -
agency firm) โดยจะรับหน้าที่ด้านการบริหารงานให้กับผู้ประกอบการผลิตควบคู่ไปกับการหา

ตลาดและจัดจำหน่าย พ่อค้าคนกลางชาวจีนก็ยังยิ่งเพิ่มบทบาทของตนมากขึ้นจนเป็นที่ยอมรับกัน โดยทั่วไปว่าพ่อค้าชาวจีนนั้นมีบทบาทสำคัญที่สุดในธุรกิจการค้า ดังมีคำกล่าวไว้ว่า "...ถ้าขายสินค้าที่นำเข้าไม่ว่าขั้นตอนใดตอนหนึ่งของการขาย จะต้องผ่านมือพ่อค้าชาวจีนเสมอ..." บทบาทพ่อค้าคนกลางของชาวจีนที่ปรากฏเด่นชัด เช่น บทบาทในการค้ามะพร้าวและการค้าฝิ่น

การค้ามะพร้าวและเนื้อมะพร้าวแห้งที่เกาะเซลายาร์ (Selayar)

เกาะเซลายาร์เป็นเกาะเล็ก ๆ อยู่ทางใต้ของเกาะสุลาเวสี มีรูปร่างยาวจากเหนือจดใต้ประมาณ 80 ก.ม. แต่ส่วนที่กว้างที่สุดมีความยาวเพียง 13 กิโลเมตรเท่านั้น ลักษณะภูมิประเทศโดยทั่วไปเป็นเทือกเขาหินและภูมิอากาศแห้งแล้งจนไม่สามารถเพาะปลูกพืชเพื่อเป็นอาหารได้ โดยเฉพาะในภาคเหนือ ประชากรส่วนใหญ่เป็นชาวมุสลิม อาหารหลักของชาวเกาะก็คือข้าวโพด ซึ่งปลูกกันบริเวณเชิงเขาภายในเกาะ ส่วนข้าวเจ้านั้นส่งมาจากเกาะสุลาเวสี และหมู่เกาะซุนดาน้อย ชาวเกาะนิยมปลูกมะพร้าวเป็นสวนขนาดใหญ่ สวนมะพร้าวที่ให้ผลดีที่สุดจะอยู่ทางด้านตะวันตกของเกาะ ผลผลิตจากมะพร้าวคือรายได้ที่สำคัญสำหรับชาวพื้นเมืองอินโดนีเซีย นับตั้งแต่ ค.ศ. 1880 เป็นต้นมา ชาวยุโรปหันมาใช้เนื้อมะพร้าวแห้งในอุตสาหกรรมนี้ น้ำมันมะพร้าว ไขมัน ทาสุบู และเนยเทียม ประมาณกันว่า 1/3 ของผลผลิตเนื้อมะพร้าวแห้งของโลกถูกส่งออกไปจากอาณานิคมของเนเธอร์แลนด์ โดยเฉพาะจากอินโดนีเซียตะวันออก เช่นใน ค.ศ. 1939 การส่งออกเนื้อมะพร้าวแห้งมีปริมาณถึง 80% ของมูลค่าสินค้าออกทั้งหมด ดังนั้นสำหรับชาวพื้นเมืองอินโดนีเซียแล้วเนื้อมะพร้าวแห้งคือ "ทองสีเขียว" (green gold)

ในอดีตเกาะเซลายาร์เคยเป็นศูนย์กลางเครือข่ายทางเศรษฐกิจที่สำคัญ ทั้งนี้เพราะที่ตั้งของเกาะเซลายาร์อยู่ระหว่างเส้นทางการค้าเครื่องเทศในบริเวณหมู่เกาะโมลุกกะ ชาวเกาะเซลายาร์ส่วนใหญ่จะเป็นพวกภูเกิสและมากัสซาร์ แต่ละเขตมีผู้ปกครอง (regent) ซึ่งเรียกว่า โอบู (Opu) โอบูได้รับการเลือกตั้งมาจากบรรดาขุนนางชั้นสูงที่เรียกว่าอานัค บาโตลา (anak patola) พ่อค้าต่างชาติเมื่อเดินทางมาถึงเกาะเซลายาร์ในช่วงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 19 ก็ยังให้ความสนใจกับการทำสวนมะพร้าวอย่างมาก เพราะเห็นว่าการทำสวนมะพร้าวต้องใช้เวลาอย่างน้อย 10 ปี มะพร้าวจึงจะให้ผล ซึ่งเป็นการรอคอยที่นานมาก

พ่อค้าต่างชาติเข้ามามีบทบาทในการค้าเนื้อมะพร้าวแห้งในต้นคริสต์ศตวรรษที่ 19 เกิดเครือข่ายการค้ามีการแลกเปลี่ยนสินค้าซึ่งกันและกัน ระบบการควบคุมดูแลสินค้าเข้าและสินค้าออกบนเกาะเซลาเยร์นั้นยังไม่รัดกุมโดยเฉพาะบริเวณตอนเหนือของเกาะ ซึ่งมีการลักลอบนำสินค้าเข้ามามาก รัฐบาลอาณานิคมได้พยายามที่จะเก็บภาษีจากการทำสวนมะพร้าวของชาวเกาะเซลาเยร์หลายครั้ง แต่ทว่าไม่ประสบผลสำเร็จ เพราะเป็นงานที่ยุ่งยากซับซ้อน และเสียค่าใช้จ่ายสูง ตลอดจนไม่ได้รับความร่วมมือจากชาวพื้นเมือง

การทำสวนมะพร้าวทวีความสำคัญยิ่งขึ้นในช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 มะพร้าวเป็นสินค้าหลักที่ใช้ในการแลกเปลี่ยนกับ ผ้าย ช้าว หรือข้าวโพด นักเดินทางชาวเยอรมัน ชื่อ ซอลลิงเงอร์ (Zollinger) ได้บันทึกไว้ว่า "...การค้ามะพร้าว และน้ำมันมะพร้าว เป็นรายได้พื้นฐานของประชากรในเขตนี้ ต้นมะพร้าวมีความสำคัญต่อพวกเขาอย่างมาก พอ ๆ กับที่ข้าวเป็นพืชหลักของดินแดนอื่น..."¹

นอกจากนี้ยังเกิดการขาดแคลนมะพร้าวในบางเกาะ เช่น เกาะสุลาเวซี ชาวกาลิมันตัน ชุมบาวา ฯลฯ รัฐบาลอาณานิคมจึงหันมาส่งเสริมให้มีการปลูกมะพร้าวเพิ่มมากขึ้น การค้ามะพร้าวและเนื้อมะพร้าวแห้งบนเกาะเซลาเยร์อยู่ภายใต้การสัมปทานของพ่อค้า 2 กลุ่ม คือ พ่อค้าอิสลามจากบาตัง มาตา (Batang mata) และพ่อค้าชาวจีนจากบาตัง (Padang) ซึ่งอพยพมาตั้งถิ่นฐานอยู่ตอนกลางของเกาะเซลาเยร์ พ่อค้าอิสลามที่มีชื่อเสียงคือเต็ง กราสซิง (Daeng Grassing), โมฮัมหมัด กาซิม (Mohamad Kasim)

ในส่วนของพ่อค้าชาวจีนนั้น นับตั้งแต่ ค.ศ. 1840 ได้มีพ่อค้าชาวจีนกลุ่มแรกเข้ามาตั้งถิ่นฐานที่บาตังบนเกาะเซลาเยร์ โดยได้รับความช่วยเหลือจาก โรบู แห่งบอนตอบังงุน (Bontobangun) ซึ่งต้องการนำพ่อค้าชาวจีนเหล่านี้มาคานอำนาจกับพ่อค้าชาวพื้นเมือง พ่อค้าชาวจีนที่มีชื่อเสียง คือ โจว เลอซัง (Tjoa Lesang, Baba Lesang) เขามีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับชุมชนชาวจีนที่เมือง มากัสซาร์² และเป็นตัวแทนทางการค้าของดัตช์

¹Christiaan G. Heersink. "Selayar and the Green Gold : The Development of the Coconut Trade on an Indonesian Island (1820 - 1950)," Journal of Southeast Asian Studies. 25(1): 53; March, 1994

²มากัสซาร์เป็นเมืองท่าสำคัญบนเกาะสุลาเวซี.

การสัมพันธการค้ามะพร้าวของพ่อค้าชาวจีน (ค.ศ. 1880 - 1930)

การค้าเนื้อมะพร้าวแห้ง มีปริมาณมากในช่วง ค.ศ. 1880 - 1900 และนับตั้งแต่ ค.ศ. 1900 เป็นต้นไป การค้าเนื้อมะพร้าวแห้งตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของพ่อค้าชาวจีนจากปาตัง ทั้งนี้เพราะพ่อค้าชาวจีนกลุ่มนี้มีเครือข่ายทางการค้ากับพ่อค้าชาติดะวันตกซึ่งมาตั้งบริษัทการค้าอยู่ที่เมืองมาเก๊าซาร์ พ่อค้าชาวจีนมีทุนจำนวนมากประกอบกับมีความสัมพันธ์เป็นอันดีกับชาวจีนที่ปาตังและมาเก๊าซาร์ จึงทำให้พ่อค้าชาวจีนกลายเป็นพ่อค้าคนกลางที่ทรงอิทธิพลในการค้ามะพร้าว นอกจากนี้สาระสำคัญของกฎหมายที่ดินซึ่งประกาศใช้ใน ค.ศ. 1870 มีข้อห้ามชาวจีนที่มาเช่าชาวพื้นเมืองมีที่ดินไว้ในครอบครอง ผลจากกฎหมายฉบับนี้ทำให้พ่อค้าชาวจีนนำเงินไปลงทุนในด้านการค้าหรือผลผลิตทางการเกษตรแทน ซึ่งยิ่งทำให้ชาวจีนก้าวเข้ามามีบทบาทในฐานะพ่อค้าคนกลางโดดเด่นขึ้น

ที่มาเก๊าซาร์ มีบริษัทการค้าของชาวยุโรปหลายบริษัทด้วยกันที่ขนส่งเนื้อมะพร้าวแห้งไปยังยุโรป บริษัทเหล่านี้จะมีตัวแทนจำหน่ายเป็นพ่อค้าชาวจีนเรียกว่าเตาเก หรือเต้าแก่ (Tauke) ซึ่งพ่อค้าชาวจีนเหล่านี้ก็จะไปจ้างชาวพื้นเมือง (papalele) ว่าเป็นตัวแทนกว้านซื้อผลผลิตมาส่งให้พ่อค้าชาวจีนอีกต่อหนึ่ง เตาเก (Tauke) จะเป็นผู้ออกเงินให้ตัวแทนเหล่านี้ไปกว้านซื้อเนื้อมะพร้าวแห้งก่อนแล้วนำมาเก็บไว้ในโรงดังก่อนที่จะถูกส่งไปจำหน่ายที่มาเก๊าซาร์โดยเรือกลไฟของบริษัท รอยัล แพคเกจโบต (Royal Packetboat Company) หรือ KPM

ในช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่ 1 เนื้อมะพร้าวแห้งมีราคาสูงทำให้ชาวเกาะเซลาแยร์มีเงินสะสมไว้ใช้ในการดำรงชีวิตอย่างสุขสบาย ส่วนพ่อค้าชาวจีนเมื่อสภาพการค้าล่องตัวจึงมีการก่อตั้งสภาหอการค้าจีน (Siang Hwee) ที่มาเก๊าซาร์ พ่อค้าจีนมักจะจัดรูปแบบค้าขายในระบบกงสี¹ กงสีที่มีชื่อเสียงในการค้าเนื้อมะพร้าวแห้งของเกาะเซลาแยร์ คือ Hap Tjoen and Co.

¹ระบบกงสี คือ บริษัทการค้าที่มีหุ้นส่วนหลายคน ผลกำไรที่ได้จากการค้า มีการนำมาแบ่งกันระหว่างหุ้นส่วน.

ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อค้าชาวจีนกับชาวเกาะเซลายาร์เป็นไปอย่างราบรื่น ก่อนปี ค.ศ. 1930 ชาวจีนเปอรานากันก็เข้ามาครอบงำการค้าเนื้อมะพร้าวแห้งของชาวเซลายาร์ได้หมด เช่น หวี หลิม ฮง (Kwee Liem Hong) นอกจากเป็นพ่อค้าคนกลางแล้วยังได้ชื่อว่าเป็นนายทุนเงินกู้ที่สำคัญคนหนึ่งของทศวรรษ 1920 โดยเฉพาะการออกเงินกู้ให้กับเจ้าของสวนมะพร้าวทั้งหมด ปัญหาที่ตามมาคือเจ้าของสวนมะพร้าวหลายแห่งต้องสูญเสียสวนมะพร้าวให้กับนายทุนเพราะไม่สามารถหาเงินมาถ่ถอนส่วนที่นำมาจำนองไว้ได้ ทำให้รัฐบาลอาณานิคมคิดว่าบทบาทของพ่อค้าจีนอาจก่อให้เกิดความเสียหายแก่ชาวพื้นเมือง ดังนั้นในปลายทศวรรษ 1920 รัฐบาลอาณานิคมจึงพยายามลดอำนาจของพ่อค้าคนกลางชาวจีน แต่ถึงอย่างไรช่องว่างระหว่างชาวพื้นเมืองกับรัฐบาลอาณานิคมก็ยังห่างไกล แม้ว่าพ่อค้าคนกลางในท้องถิ่นซึ่งเป็นตัวแทนของเตาเก (Tauke) จะเดินทางไปยังมาเลเซียบ่อยครั้งก็ตาม คู่แข่งอีกกลุ่มหนึ่งของพ่อค้ามุสลิมและพ่อค้าชาวจีนก็คือบริษัทรอยัล แพคเกจ นาวิเกชั่น (Royal Packet Navigation Company Ltd.) ซึ่งได้รับสัมปทานการเดินเรือในหมู่เกาะอินโดนีเซีย บริษัทพยายามเข้ามาควบคุมกิจการขนส่งเนื้อมะพร้าวแห้งและข้าวในภาคใต้ของเกาะสุลาเวซีแต่ไม่ประสบผลจึงหันไปใช้วิธีการลดราคาค่าระวางบรรทุกของในดินแดนหมู่เกาะเหล่านี้ ส่วนพ่อค้ามุสลิมก็ลดราคาค่าระวางสินค้าลงเช่นกัน แต่โดยสรุปแล้วพ่อค้าชาวจีนก็ยังคงมีบทบาทในฐานะพ่อค้าคนกลางที่โดดเด่นของบริเวณนี้

การค้าเนื้อมะพร้าวแห้งในช่วงปี ค.ศ 1930 - 1950

ใน ค.ศ 1930 ได้เกิดภาวะเศรษฐกิจตกต่ำทั่วโลก สำหรับพ่อค้าชาวจีน นับเป็นปีสำคัญอีกปีหนึ่ง เพราะในปีนั้นพ่อค้าชาวจีนเปอรานากันซึ่งเคยมีอิทธิพลในการค้าขายเนื้อมะพร้าวแห้งมาโดยตลอดต้องสูญเสียอิทธิพลด้านนี้ให้แก่ชาวจีนโตนีอ็อก ทั้งนี้เป็นผลมาจากภาวะเศรษฐกิจตกต่ำนั่นเอง ทำให้กิจการของพ่อค้าจีนเปอรานากันหลายคนล้มละลายไม่สามารถที่จะหมุนเงินมาใช้ในการค้าได้ทันทางที่และในช่วงนี้เองจีนโตนีอ็อกซึ่งชาวพื้นเมืองเซลายาร์เรียกว่า *ance* (แปลว่า ผู้มาใหม่)¹

¹*Ance* เป็นภาษามากัสซาร์ หมายถึง ชาวจีนที่อพยพเข้ามาใหม่ และหมายถึงลูก ในการ การพูดคุยระหว่างชาวจีนกับชาวมากัสซาร์.

เริ่มอพยพเข้ามา ในระยะแรกพวกจีนโตด็อกก็จะประกอบอาชีพค้าขายปลีก หรือเป็นพ่อค้าเร่ หลังจากเก็บสะสมเงินทุนได้สักก้อนหนึ่งก็เริ่มเปิดกิจการของตนเอง ชาวจีนโตด็อกที่มีชื่อเสียงทางการค้ามากในแถบเกาะเซลายา คือ เอี้ยว เอ็ค จาน(Oei EK Tjoan)เขาเป็นผู้นำเข้ายาสูบ และน้ำมันปิโตรเลียม นอกจากนี้เขายังมีธุรกิจการค้าเนื้อมะพร้าวแห้งที่மாகัสซาร์ ด้วย

ใน ค.ศ. 1930 หวี หลิม ฮง (Kwee Liem Hong) ยังคงมีบทบาทในการค้าเนื้อมะพร้าวแห้งแต่เขาให้ตัวแทนจำหน่ายชาวพื้นเมือง (papalele) ติดต่อกับพ่อค้าชาวจีนที่மாகัสซาร์โดยตรง และให้บุตรชายเข้ามาดำเนินกิจการแทนตัวเขา ราคาของเนื้อมะพร้าวแห้งค่อย ๆ คงที่ ทั้งนี้เพราะมีการพัฒนาอุตสาหกรรมน้ำมันและพลังงานอื่นมาแทนที่ ความตกต่ำของราคาเนื้อมะพร้าวแห้งส่งผลให้รัฐบาลอาณานิคมเริ่มตระหนักว่าถึงเวลาแล้วที่จะต้องปฏิรูปการค้าเนื้อมะพร้าวแห้งในหมู่เกาะอินโดนีเซีย แต่ขณะนั้นได้เกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 ขึ้นทำให้ทุกสิ่งทุกอย่างต้องหยุดชะงักไปชั่วคราว ในระหว่างการยึดครองของญี่ปุ่น (ค.ศ. 1942 - ค.ศ. 1945) มีการฟื้นฟูการค้าขายเนื้อมะพร้าวแห้งขึ้นมาอีกครั้งหนึ่ง มีการส่งไปขายยังமாகัสซาร์และสิงคโปร์ ในช่วงนี้บทบาทของพ่อค้าชาวจีนค่อย ๆ ลดลงไป เนื่องจากพ่อค้าอิสลามและรัฐบาลอาณานิคมเองต่างก็พยายามพัฒนาการค้าโดยการติดต่อกับชาวพื้นเมืองโดยตรง เช่น ตัวแทนจำหน่าย (papalele) ในเกาะเซลายาร์ จะเป็นตัวแทนจำหน่ายซื้อขายที่மாகัสซาร์โดยไม่ต้องผ่านพ่อค้าจีนอีกต่อไป

การค้าเนื้อมะพร้าวแห้งที่เกาะเซลายาร์ เป็นเพียงบทบาทหนึ่งในฐานะพ่อค้าคนกลางของพ่อค้าชาวจีนในหมู่เกาะอินโดนีเซีย ซึ่งกล่าวได้ว่าพวกเขาทำได้ดีที่สุด (Par excellence) ในช่วงเวลาหนึ่ง

การค้าฝิ่น

พ่อค้าชาวอาหรับเป็นผู้นำฝิ่นมายังทวีปเอเชีย ฝิ่นมาถึงเกาะชวาเมื่อหลายศตวรรษล่วงมาแล้ว แต่ผู้ใดเป็นคนนำมาและนำมาเมื่อใดไม่มีใครทราบ ในคริสต์ศตวรรษที่ 16 พ่อค้าชาวดัตช์เดินทางมาถึงชายฝั่งด้านเหนือของเกาะชวาก็พบว่าฝิ่นเป็นสินค้าสำคัญของภูมิภาคนี้แล้ว พ่อค้าดัตช์พยายามเข้ามามีบทบาทด้านการค้าในชนบทของเกาะชวา คู่แข่งของพ่อค้าดัตช์ ก็คือ อังกฤษ, อาหรับ และเดนมาร์ค แต่ในที่สุดในปี ค.ศ. 1677 บริษัทดัตช์อีสต์อินเดียได้ทำสัญญากับพระเจ้าอะมังกรัตที่ 2 แห่งชวา โดยดัตช์เข้ามาสัมปทานการขนส่งฝิ่นเข้ามาในอาณาจักรของพระองค์นอกจากสุราการ์ตาแล้วก็ยังมีอาณาจักรมะตะรัม เซอริบอน รวมอยู่ด้วย และนี่คือจุดเริ่มต้นของการสัมปทานการค้าฝิ่นของดัตช์บนเกาะชวา ดัตช์ค่อย ๆ ขยายอิทธิพลไปทั่วหมู่เกาะอินโดนีเซีย ครอบงำจนกระทั่งอินโดนีเซียได้รับเอกราช

การขนส่งฝิ่นมายังเกาะชวาเพิ่มปริมาณมากขึ้น เช่น จากปี ค.ศ. 1619 - ค.ศ. 1799 บริษัทได้ขนส่งฝิ่นดิบ ถึง 56,000 กิโลกรัมต่อปีมายังเกาะชวา¹ ถ้าพิจารณาจากสภาพของเกาะชวาในขณะนั้น ซึ่งอาจมีโจรสลัดในบริเวณชายฝั่งทางเหนือและความสัมพันธ์ระหว่างบริษัทกับอาณาจักรพื้นเมืองที่ไม่ค่อยจะราบรื่นนัก ปริมาณของฝิ่นที่ขนส่งมายังเกาะชวาอาจจะมียอดสูงกว่าจำนวนนี้ในตอนต้นคริสต์ศตวรรษที่ 19 ปริมาณฝิ่นในเกาะชวามีมากโดยเฉพาะบริเวณชายฝั่งตอนเหนือ ซึ่งมีเมืองท่าและมีผู้คนอาศัยอยู่หนาแน่น เช่น ในเมืองสุราการ์ตาและยอกยาคาร์ต้า รายได้จากการสัมปทานฝิ่น สูงมากในครั้งแรกของศตวรรษนี้ ในปี ค.ศ. 1820 ในเมืองยอกยาคาร์ต้า มีสถานที่ซึ่งได้รับอนุญาตให้ขายฝิ่น ถึง 372 แห่ง² การค้าฝิ่นเพิ่มปริมาณมากยิ่งขึ้น เนื่องจากในปี ค.ศ. 1830 รัฐบาลอาณานิคมหันมาขึ้นนโยบายเพาะปลูก และรัฐบาลอาณานิคมได้ก่อตั้งหน่วยงานเกี่ยวกับการปลูกฝิ่นขึ้นในบริเวณชวาตอนใน

¹James R. Rush. Opium to Java. 1990. p.26 - .27

²Ibid. p.27.

ในช่วงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 19 เขตหวาดะวันตก คือ บริเวณเมืองบันเต็น และปรีอังจัน มีการค้าขายค่าน้อยกว่าบริเวณอื่นในเกาะชวา ทั้งนี้เพราะได้รับการต่อต้านจากศาสนาอิสลาม แต่ยังคงมีตลาดมืดสำหรับขายฝิ่น ตลาดขายฝิ่นมีมากในภาคตะวันออกและตอนกลางของเกาะชวา ภาษีฝิ่นที่เก็บจากสุราการ์ตา และเคติรี เซอมารัง หรือมาติอุณ จะมีปริมาณสูงมากระหว่างคริสต์ศตวรรษที่ 19 ดินแดนเหล่านี้ได้ชื่อว่าเป็นเขตที่มีการค้าขายฝิ่นมากที่สุด โดยเฉพาะในช่วงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 การค้าฝิ่นของประชากรต่อหัวมีปริมาณสูงมาก บริเวณชายฝั่งทะเลทางเหนือ เช่น จาปารา, เรมบัง, สุราการ์ตา, เคตุ และยอกยาการ์ตา ก็มีประชาชนนิยมกันมาสูบฝิ่นกันมาก บริเวณนี้ถือว่าเป็นศูนย์กลางของเกาะชวา และเป็นบริเวณที่มีชาวจีนค้าขายกันอยู่มาก การค้าของชาวจีนค่อย ๆ กระจายเข้าสู่ชนบทของอินโดนีเซียและนั่นคือช่วงเวลาซึ่งรูปแบบของการค้าฝิ่นมีความสมบูรณ์ที่สุด

ในคริสต์ศตวรรษที่ 19 ถ้าเราพิจารณาจากเมืองต่าง ๆ ในเกาะชวา คือ จากปัตตาเวีย ไปยังเปอกาลังจัน ทางตะวันตกไปยังด้านตะวันออก คือ ปาสูรูอัน (Pasuruan) ปราโบลิงโก (Prabalinggo) เบซูกิ (Besuki) และเกาะมาตุรา บริเวณเหล่านี้เป็นบริเวณที่ประชาชนสูบฝิ่นกันมาก แม้ว่าจำนวนประชากรจะน้อย แต่การบริโภคฝิ่นกลับมีปริมาณมาก การสูบฝิ่นเป็นเรื่องปกติธรรมดาในชีวิตของชาวชวาในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 19 แม้กระทั่งชาวคริสต์เองซึ่งนิยมดื่มสุราก็ยังหันมานิยมชมชอบจนถูกกล่าวถึงว่ามักจะหายตัวไปในหมู่บ้านและสลัมบ่อย ๆ สำหรับชาวจีน การสูบฝิ่นนั้นเป็นที่รู้จักและชื่นชอบอย่างมากโดยเฉพาะในหมู่ชาวจีนที่ตั้งถิ่นฐานบริเวณริมฝั่งทะเลหรือในเมืองต่าง ๆ ชาวจีนที่ร่ำรวยนิยมการสูบฝิ่นที่บ้านหรือที่สมาคม ในขณะที่ชาวจีนที่ยากจนก็ไปสูบที่โรงยาฝิ่น หรือสถานที่ที่พบปะในหมู่ญาติพี่น้อง

ในการค้าฝิ่น รัฐบาลอาณานิคมจะใช้วิธีให้พ่อค้าต่างชาติและพ่อค้าชาวพื้นเมืองเป็นผู้ประมูล การค้าฝิ่นโดยรัฐบาลอาณานิคมคอยเก็บเกี่ยวผลประโยชน์จากเงินภาษีและผลประโยชน์ด้านอื่น พ่อค้าชาวจีนจะเข้าไปร่วมเสนอราคาในการประมูลด้วยเพราะถ้าเขาสามารถผูกขาดการค้าฝิ่นได้ก็หมายถึงว่าเขาสามารถควบคุมรายได้เกือบทั้งหมดของรัฐบาลไว้ได้รวมถึงลูกค้าขาประจำ ตลอดจนสิทธิพิเศษที่จะตามมา คู่แข่งของพ่อค้าชาวจีนก็คือพ่อค้าชาวชวาที่ร่ำรวย

และนั่นคือเหตุผลที่ชาวจีนเรียกการประมูลผืนว่าการต่อสู้ของพระราชา (Peperangan antara raja - raja)

พ่อค้าชาวจีนที่คิดว่าจะเข้าไปประมูลจะต้องมีการเตรียมพร้อมพอสมควร พวกเขาจะต้องศึกษาเงื่อนไข และความต้องการของท้องถิ่นตลอดจนความสามารถส่วนตนว่าจะเข้าไปดำเนินการได้มากน้อยแค่ไหน นอกจากนี้ก็ต้องศึกษาฐานนโยบายของรัฐบาลอาณานิคมด้วยว่าต้องการอะไร ซึ่งวิธีการเตรียมพร้อมของพ่อค้าชาวจีนก็คือ ก่อนที่จะมีการประมูลสัมปทานผืนกันนั้น ชาวจีนในระดับหัวหน้าจะมารวมกันในเมือง ปรีกษาหารือเกี่ยวกับการแข่งขัน พวกเขาจะทราบว่าจะเสนอราคาต่ำสุด และอาจจะปรึกษาเรื่องเกี่ยวกับความร่วมมือในการประมูลด้วย เมื่อสิ่งเหล่านี้ประสบผลสำเร็จ การตกลงเซ็นสัญญาการควบคุมการสัมปทาน ก็ทำได้ง่ายขึ้น โดยการมีตัวแทนนายหน้าทำหน้าที่แทนกลุ่มพ่อค้าชาวจีน สำหรับพ่อค้าชาวจีนแล้ว หุ่นส่วนนับว่ามีความสำคัญมากในการประมูล ผู้ที่อยู่เบื้องหลังของพ่อค้าชาวจีนก็คือ ระบบกงสี ซึ่งจะมีสมาชิกมากมายลงนามร่วมกันเป็นสมาชิก ตัวอย่างเช่น ตัน กัม ลอง (Tan Kam Long) ซึ่งก่อตั้งกงสีขึ้นมาเพื่อจัดการเรื่องการค้ากับภายในปัตตาเวีย กงสีนี้มีสมาชิก 6 คน มีการลงนามตกลงร่วมกันและแต่งตั้งผู้ดูแลจัดการตั้งแต่เรื่องรายจ่าย รายรับ การเลือกเป็นสมาชิกของแต่ละกงสีก็เป็นไปด้วยความระมัดระวัง เพราะว่าบางกงสีอาจล้มละลายหรือขาดทุนไม่สามารถจะแบ่งเงินปันผลให้แก่สมาชิกได้

พ่อค้าชาวจีนที่ได้รับสัมปทานในการค้าผืนเป็นเพียงกลุ่มเล็ก ๆ แต่เป็นกลุ่มที่มีอิทธิพลมาก โดยเฉพาะในเกาะชวา ภาษาอินโดนีเซียเรียกคนกลุ่มนี้ตลอดจนครอบครัวและเครือข่ายธุรกิจของพวกเขาว่ากลุ่มชนชั้นสูง (Cabang Atas) พ่อค้าชาวจีนเหล่านี้มีฐานะมั่งคั่งร่ำรวยและประสบความสำเร็จในธุรกิจอย่างสูงซึ่งเป็นผลมาจากการที่รัฐบาลอาณานิคมได้แต่งตั้งพวกเขาให้เป็นผู้นำในชุมชนชาวจีนนั่นเอง ความมั่งคั่งร่ำรวยและอำนาจของชนชั้นสูงนั้นมีพื้นฐานมาจากการที่เขาสามารถควบคุมเครือข่ายการค้าของชาวจีนไว้ได้แทบทั้งหมด นับตั้งแต่ในเมืองจนกระทั่งในชนบทของหมู่เกาะอินโดนีเซีย ซึ่งเครือข่ายการค้านี้มีตั้งแต่การค้าข้าวและผลผลิตทางการเกษตร ซึ่งในจำนวนนี้การค้าผืนนับว่าเกิดขึ้นหลังสุด คือ ในปี ค.ศ. 1809 แต่ก็เป็นการค้าผืนทางการค้าที่ได้รับผลกำไรสูงสุด กลุ่มพ่อค้าจีนที่ได้รับสัมปทานการค้าผืนและมีชื่อเสียง มีด้วยกันทั้งหมด 4 กลุ่มใหญ่ ๆ ได้แก่

1. กลุ่มของตระกูลตัน (Tan) ซึ่งมีตันบิง (Tan Bing) เป็นผู้นำ เขาอพยพจาก

ประเทศจีนมาสู่เกาะชวาในปลายปี ค.ศ. 1700 โดยมาตั้งถิ่นฐานที่ เซอมารัง และเป็นพ่อค้าแร่ เมื่อมีทุนเขาได้เปิดร้านขายของชา กิจกรรมค้าของเขาเจริญก้าวหน้ามาก จนในที่สุดเขาได้เข้าไปสัมปทานเกลือ และมีโรงงานน้ำตาลเป็นของตนเอง เขามีเครือข่ายการค้าในหลายเมือง อาทิเช่น บัตตาเวีย เซอริบอน และสุราบายา ตัวเขาเองก็ประสบความสำเร็จในการควบคุมการค้าฝิ่น ได้ทั้งเขตชวาภาคกลาง¹

2. กลุ่มที่ 2 คือ ตระกูลเป้ (Be) ผู้นำคือ เป้ อิง เจียว (Be Ing Tjioe) เขาเป็นเพื่อนกับตัน ฮอง ยาน (Tan Hong Yan) เขาอพยพมาจากประเทศจีนตั้งแต่ยังอยู่ในวัยเยาว์ และประสบความสำเร็จในการเป็นพ่อค้ายาสูบ และการเดินเรือขนส่งสินค้าระหว่างหมู่เกาะ นอกจากค้าฝิ่นแล้ว ก็ยังมีการเก็บภาษีอากรการเดินเรือ คลังสินค้า และการค้าข้าว เครือข่ายการค้าของพวกเขาขยายต่อไปถึง สิงคโปร์²

ความมั่งคั่งร่ำรวยของกลุ่มชนชั้นสูงเหล่านี้ เห็นได้ชัดจากการที่พวกเขามีความเป็นอยู่อย่างฟุ่มเฟือย ชาวจีนเหล่านี้ได้ช่วยสร้างโรงพยาบาล โรงเรียนเด็กกำพร้า ตลอดจนวัดวาอาราม แม้ในสถานที่ทำงานก็ตกแต่งอย่างสวยงาม งานเลี้ยงระหว่างเพื่อนฝูงและญาติมิตร มักจะจัดขึ้นเป็นประจำ และค่านิยมว่าเป็นสิ่งที่เอาไว้ต้อนรับแขกอย่างถูกต้องและเชิดหน้าชูตา ฝิ่นหมายถึงโชคดี เพราะบุตรสาวคนหนึ่งของตระกูลตัน ซึ่งเกิดมาในช่วงปีที่มีการค้าฝิ่นได้ผลกำไรดี ก็ได้ตั้งชื่อว่าตัน อาเปียน (Tan Apioen³)

กลุ่มการค้าตระกูลตันและตระกูลเป้ (Be - Tan) เป็นเพียงกลุ่มการค้าฝิ่นกลุ่มหนึ่งในเกาะชวาเท่านั้น พวกเขาค้าขายอยู่เฉพาะในเมืองบัตตาเวีย กราวัง, บันดัม และบาเกเลน (Bagelen) เท่านั้น

¹ในขณะนั้นเกาะชวา ถูกแบ่งเขตในการค้าฝิ่นเป็น 3 เขต คือ เขตตะวันตก เขตตอนกลาง และเขตตะวันออก.

²James R. Rush. Opium to Java. 1990. p.94.

³คำว่า apioen หรือ apiun ในภาษามลายู หมายถึง opium หรือฝิ่นนั่นเอง.

3. กลุ่มของโฮ ยัม โล (Ho Yam Lo) เขาเข้ามามีบทบาทในการค้าฝิ่นโดยมีหุ้นส่วนกับชาวอเมริกันในตระกูลแอนเดรีย (Andreas) เขาได้ชื่อว่าเป็นชาวจีนที่ร่ำรวยที่สุดคนหนึ่งในเกาะชวา ระหว่างทศวรรษ 1880 เขาเข้าไปผูกขาดการค้าฝิ่นในเซอมารัง ยอกยาคาร์ตา และเคดู (Kedu) และในปี ค.ศ. 1889 กลุ่มของโฮ ได้เข้าไปดำเนินกิจการแทนที่สองกงสีซึ่งล้มละลายในเมือง สุราการ์ตา และมาติอุณ บุตรชายของเขา คือ โฮ เจียว อิง (Ho Tjiau Ing) ได้รับการแต่งตั้งเป็นผู้ช่วยกับต้นชาวจีนที่เซอมารังในปี ค.ศ. 1887

4. กลุ่มของฮัน เหลียง อิง (Han Liong Ing) จากเบอร์เบค (Berbeck) และเคดิริ (Kediri) กลุ่มนี้มีชื่อว่า "กงสีเคดิริ" (The Kediri Kongsí) ได้เข้าสัมปทานการค้าฝิ่นใน เซอริบอน เตอกาล เปอกาลงจัน เรมบัง และจาปารา และยังมีความสัมพันธ์อย่างแนบแน่นกับกลุ่มกับต้นชาวจีน คือ ตัน ก๊อก ตัน (Tan Kok Tan) แห่งเคดิริ

กลุ่มพ่อค้าชาวจีนที่สัมปทานการค้าฝิ่นนั้น ในความเป็นจริงแล้วแต่ละกลุ่มล้วนแล้วแต่มีความสัมพันธ์กันทางเครือข่ายเศรษฐกิจและด้านสังคม แต่ละกลุ่มต่างก็โยงใยกันด้วยผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ ความสัมพันธ์ทางครอบครัวและวัฒนธรรมประเพณีที่มาจากรากฐานเดียวกันเพียงแต่ต่างก็เก็บเกี่ยวผลประโยชน์และขยายอิทธิพลทางด้านการค้าของตนออกไปเท่าที่จะทำได้

จากสายตาของบุคคลภายนอก ระบบการค้าแบบนี้ก็คือ ระบบอุปถัมภ์ซึ่งประกอบด้วยกลุ่มลูกข้าบาทประจำ เจ้าหน้าที่อาวุโสชาวจีนประจำสำนักงาน พ่อค้าฝิ่น และนายประกัน เบื้องหลังก็คือระบบกงสี พ่อค้ารายย่อยและเจ้าหน้าที่ชาวจีนในระดับต่ำลงไป และอาจจะมีญาติพี่น้องเพื่อนฝูงของลูกข้าบาทประจำด้วยหัวใจสำคัญของกลุ่มการค้าเหล่านี้ก็คือระบบกงสี ซึ่งมีหน้าที่จัดการดูแลเกี่ยวกับธุรกิจการค้าทั้งหมดไม่ว่าในเรื่องของสินเชื่อ การจ้างงาน หรือการ

ใช้อิทธิพลในแวดวงการค้า ลูกค้าชาวประจักษ์นับเป็นเครือข่ายที่สำคัญของแต่ละกองสี ดังนั้นชาวจีน ยกเกียนที่อพยพเข้ามาใหม่จะถูกดึงตัวเข้ามาเป็นลูกค้าชาวประจักษ์ โดยเฉพาะถ้าเป็นคนในตระกูลเดียวกันที่ตลาดและแข็งแกร่งก็จะถูกผูกพันไว้ด้วยการแต่งงาน

กลุ่มพ่อค้าชาวจีนเหล่านี้ค่อนข้างจะมีบทบาทในธุรกิจหลายประเภท อาทิเช่น การเก็บภาษีอากรของรัฐ การค้าพืชผลทางการเกษตร และอุตสาหกรรม ดังนั้นจึงทำให้เกิดเครือข่ายทางการค้าขึ้น เช่น พ่อค้าชาวจีน นำผลผลิตจากเกษตรกรในชนบทมาขายในเมือง ในขณะที่เดียวกันก็นำสิ่งทอ เชื้อเพลิง เหล็ก ฯลฯ ไปขายให้ชาวชนบทในลักษณะร้านชาหรือขายเร่ไปตามตลาดนัด ดังนั้นจึงทำให้เกิดเครือข่ายทางการค้าของพวกเขาค่อนข้างเข้มแข็งและมีอำนาจในทางสังคม

การค้าฝิ่นนับเป็นก้าวแรกและเป็นก้าวที่สำคัญในการแผ่อิทธิพลทางเศรษฐกิจ อาทิเช่น ในแวดวงการค้าไม้ โรงฆ่าสัตว์ การเก็บรังนก โรงรับจำนำ ล้วนแล้วแต่ต้องเกี่ยวข้องกับการค้าฝิ่นทั้งสิ้น แม้กระทั่ง ในการเก็บรังนก ก่อนที่คนงานจะบินขึ้นไปเก็บรังนกในถ้ำก็จะต้องมีการเสี่ยงเวดดวงวิญญาณถ้ำซึ่งต้องใช้ฝิ่นเป็นเครื่องเซ่นไหว้¹

การขยายอิทธิพลของพ่อค้าฝิ่นและความสัมพันธ์กับกลุ่มอิทธิพลอื่น

การแข่งขันระหว่างกลุ่มพ่อค้าชาวจีนในอันที่จะขอสัมปทานการค้าฝิ่นเพื่อรายได้ของพวกเขานั้นนับว่ารุนแรงมาก พ่อค้าชาวจีนแต่ละกลุ่มจะต้องเข้าไปสร้างอิทธิพลของพวกเขาในทุกระดับสังคมของชุมชนบนหมู่เกาะอินโดนีเซีย เช่น ในระดับชนบท ในระดับผู้ปกครองเมือง และแม้แต่ในปัตตาเวีย การเข้าไปติดต่อกับผู้นำระดับท้องถิ่น เช่น กลุ่มชนชั้นสูง ผู้ปกครองเมือง และผู้ช่วยผู้ปกครองเมือง (wedana) ใต้นับเป็นความสำเร็จของพ่อค้าชาวจีนในระดับหนึ่ง ทั้งนี้เพราะ

¹James R. Rush. Opium to Java. 1990. p.100.

การค้าฝิ่นนั้นทำให้พ่อค้าชาวจีนต้องเผชิญกับปัญหาอาชญากรรมโดยเฉพาะในตลาดมืดที่มีการค้าฝิ่น การควบคุมการค้าฝิ่นในตลาดมืดไว้ได้เป็นสิ่งที่สำคัญมาก ซึ่งพ่อค้าชาวจีนไม่สามารถกระทำได้ตามลำพังผู้เดียว การต่อต้านการค้าฝิ่นของพ่อค้าชาวจีนก็เป็นอีกปัญหาหนึ่งซึ่งพ่อค้าชาวจีนต้องประสบและแก้ปัญหาให้ได้ โดยเฉพาะกลุ่มที่ต่อต้านจะใช้ชีวิตลักลอบขมยฝิ่นแล้วนำไปขายหรือจำหน่าย ดังนั้นเจ้าของโรงรับจำนำก็เป็นอีกกลุ่มหนึ่งนอกเหนือจากตำรวจ (mata - mata) และผู้นำท้องถิ่น ซึ่งพ่อค้าจีนจะต้องมีความสัมพันธ์อันดี

ศาลก็เป็นกลุ่มอิทธิพลอีกกลุ่มหนึ่งที่พ่อค้าชาวจีนจะต้องเข้าไปสร้างสัมพันธ์อันดี ทั้งศาลในระดับท้องถิ่นและศาลที่จัดตั้งโดยรัฐบาลอาณานิคม เนื่องจากมีคดีเกี่ยวกับฝิ่นหลายคดีที่ถูกส่งฟ้องศาล เช่น การครอบครองฝิ่นดิบ ประมาณ 1 tahil หรือ 38 กรัม ก็จะถูกจับ¹ หรือการแอบขายฝิ่นโดยมิได้ผ่านผู้ที่ได้รับสัมปทาน นับได้ว่าตำรวจเป็นผู้มีอิทธิพลอีกกลุ่มหนึ่งที่พ่อค้าจีนจะต้องเข้าไปติดต่อกันอยู่เสมอและมีความสำคัญต่อการค้าฝิ่นของพวกเขา จากสถิติระหว่าง ค.ศ. 1878 - ค.ศ. 1880 แสดงให้เห็นว่ามีคดีต่าง ๆ เกี่ยวกับการค้าฝิ่นถึง 14,175 คดี ที่ตำรวจจะต้องเข้าไปเกี่ยวข้อง

นอกจากนี้ในชนบทยังมีตำรวจลับอีกกลุ่มหนึ่ง ซึ่งเรียกว่าจากาบายา (Jagabaya) พวกนี้จะรับจ้างพ่อค้าชาวจีนในการตรวจจับผู้ที่ลักลอบขายฝิ่นในตลาดมืด

สำหรับชนชั้นสูงที่เรียกว่าปรียาอี (Priyayi) นั้น พ่อค้าชาวจีนจำเป็นต้องอาศัยอิทธิพลของพวกเขาในการดูแลกิจการรังฝิ่น โดยเฉพาะในเขตนอกเมืองซึ่งพ่อค้าชาวจีนก็ตอบแทนโดยการให้ของขวัญ รางวัล เงินเดือน การให้ยืมสิ่งของ พ่อค้าชาวจีนจะให้การอุดหนุนกลุ่มคนชั้นสูง (Priyayi) ในทุก ๆ ด้าน หรือในกลุ่มผู้ปกครองเมือง ก็เช่นกันพ่อค้าชาวจีนจะให้การช่วยเหลือในงานทุกอย่างที่กลุ่มอิทธิพลเหล่านี้ขอความช่วยเหลือ อาทิเช่น การจัดงานฉลอง ช่วยเหลือในการขนส่งสินค้าเกษตรออกไปจำหน่าย

ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อค้าฝิ่นชาวจีนกับกลุ่มอิทธิพลแทบทุกกลุ่ม จากระดับสูงจนกระทั่งถึงระดับท้องถิ่น ล้วนแล้วแต่ชาวจีนที่ได้รับสัมปทานนั้นจำเป็นต้องร่วมมือเพื่อการแสวงหาผลประโยชน์ซึ่งกันและกัน สำหรับการสัมปทานฝิ่นของพ่อค้าชาวจีนนั้นแม้ว่าจะถูกควบคุมอย่างเข้มงวด

¹James R. Rush. Opium to Java. 1990. p. 111

โดยนโยบายของรัฐบาลอาณานิคม แต่ในบางขณะก็มีบางสิ่งบางอย่างที่อยู่นอกเหนือจากการควบคุมของอาณานิคม ซึ่งสะท้อนให้เห็นจากการต่อต้านการแพร่ขยายของฝิ่นไปสู่ชาวพื้นเมืองทั่วหมู่เกาะอินโดนีเซียในเวลาต่อมา

บทบาทของพ่อค้าฝิ่นชาวจีนในยุคนโยบายจริยธรรม (Ethical Policy)

การที่รัฐบาลอาณานิคมมีนโยบายจริยธรรมมาขึ้นหมู่เกาะอินโดนีเซียตั้งแต่ปี ค.ศ. 1900 เป็นต้นมาส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างใหญ่หลวงในชุมชนชาวจีน โดยเฉพาะการสัมปทานฝิ่น ซึ่งนับเป็นรายได้หลักและสำคัญมากของชาวจีน แต่การนำนโยบายจริยธรรมมาใช้ทำให้การสัมปทานฝิ่นถูกรวมจัดว่าเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้องทางจริยธรรม เพราะฝิ่นถือเป็นยาเสพติดชนิดหนึ่ง นอกจากนี้การต่อต้านชาวจีนจากดัตช์และชาวพื้นเมืองทวีความรุนแรงยิ่งขึ้น จึงทำให้ชาวจีนต้องสูญเสียเงินไปเป็นจำนวนมาก ธุรกิจการค้าซึ่งมีพื้นฐานอยู่ในตลาดในเขตชนบทก็พลอยล้มละลายไปตาม ๆ กัน เพราะรัฐบาลอาณานิคมเข้ามาดูแลการสัมปทานฝิ่นด้วยตนเอง และในปี ค.ศ. 1897 ก็ออกกฎหมายการเดินทาง รวมทั้งกฎหมายเกี่ยวกับการตั้งถิ่นฐานที่ออกในปี ค.ศ. 1900 ส่งผลให้ชาวจีนต้องล้มระเนระนาด หนังสือพิมพ์ในสุราบายาได้รายงานไว้ว่า เมื่อปี ค.ศ. 1896 การล้มละลายของพ่อค้าคนกลางชาวจีนในเกาะมาตุรา, ปาสุรุวัน (Pasuruan) และเบซูกิ (Besuki) มีมูลค่าประมาณ 14 ล้านปอนด์¹

การล้มละลายทางการเงินมีผลไปถึงเครือข่ายการค้าของพ่อค้าชาวจีนด้วย โดยเฉพาะเครือข่ายการค้าฝิ่น และในช่วงนี้เองที่ชาวจีนอพยพเข้ามาอีกระลอกหนึ่ง ชาวจีนที่อพยพเข้ามาในรุ่นนี้มีชาวจีนฮกเกี้ยนแต่เป็นชาวจีนกวางตุ้งและฮกกา ชาวจีนที่เข้ามาใหม่นี้คงความ "เป็นจีน" ไว้มาก และเรียกพวกเขาว่าจีนโตต็อก ๆ จะมีวิถีชีวิตซึ่งแตกต่างจากชาวจีนเปอรานากัน ดังนั้นจึงเกิดการต่อต้านในความเป็นจีนของพวกเขามากขึ้น ระบบหน่วยงานของ

¹James R. Rush. Opium to Java. 1990. p.243.

ชาวจีนที่ค่อย ๆ หย่อนกำลังลงไปเช่นกัน ทั้งนี้เพราะรายได้จากการค้าฝิ่นที่หดหายไปนั่นเอง ในขณะที่ตัวผู้ค้าชาวจีนหลายคนก็ค่อย ๆ ลดบทบาทของตนไป ดังกล่าวไว้ว่า "แทนที่จะยังคงเป็นพระราชา ท่ามกลางพรรคพวกของตน พวกเขากลับหันไปเป็นคนรับใช้ของรัฐบาลอาณานิคม"¹

ความสูญเสียที่เกิดขึ้นทำให้ชาวจีนเริ่มหันมาสนใจกับตนเอง และคิดว่าหาอย่างไร พวกเขาจึงจะสามารถปรับตัวและสามารถดำรงอยู่ได้ในสังคมที่ต้องอยู่ภายใต้การปกครองของรัฐบาลฮอลันดา สิ่งแรกที่พวกเขาต้องปรับปรุงก็คือการศึกษา เพราะการศึกษาเท่านั้นที่จะทำให้พวกเขามีความรู้ มีหน้าตาทัดเทียมกับชาวยุโรปได้ ดังนั้นชาวจีนจึงเริ่มส่งบุตรหลานเข้าเรียนหนังสือในโรงเรียนที่ตั้งขึ้นมาเอง² หรือโรงเรียนซึ่งรัฐบาลอาณานิคมจะจัดให้ นอกจากนี้ชาวจีนในรุ่นหนุ่มสาวจะหันไปนิยมการแต่งกายแบบตะวันตกมากขึ้น

การปรับตัวของชาวจีนในช่วงนี้ นับว่าประสบความสำเร็จเพราะรัฐบาลอาณานิคมเริ่มเห็นความสำคัญของชาวจีนอีกครั้งหนึ่ง ชาวจีนกลับมามีฐานะเป็นที่ปรึกษาของรัฐบาลอาณานิคม แทนที่จะเป็นผู้ร่วมงานเช่นในอดีต³ นอกจากประสบความสำเร็จในด้านการศึกษาแล้ว ในปี ค.ศ. 1910 ชาวจีนยังประสบความสำเร็จในเรื่องการเรียกร้องเกี่ยวกับกฎหมายการเดินทางผ่าน โดยในปี ค.ศ. 1919 รัฐบาลก็ได้ยกเลิกกฎหมายฉบับนี้ไป สำหรับกลุ่มชนชั้นสูง (Cabang Atas) จะค่อย ๆ ลดบทบาทต่อไป

เมื่อกระแสความคิดของปัญญาชนจากประเทศจีนและซีกโลกตะวันตกได้หลั่งไหลมาสู่หมู่เกาะอินโดนีเซีย ย่อมมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงแนวความคิดของพ่อค้าฝิ่นชาวจีนในหมู่เกาะอินโดนีเซียอย่างมากมาย ฝิ่นได้กลายเป็นสัญลักษณ์ของความอ่อนแอและความเลวทรามของชาติ ตัวแทนของรัฐบาลจีน ได้เดินทางมายังเกาะชวาในปี ค.ศ. 1907 เพื่ออธิบายถึงผลเสียของการใช้ฝิ่นให้ชาวจีนในหมู่เกาะอินโดนีเซียได้เรียนรู้ถึงโทษของฝิ่น จนทำให้ชาวจีนจำนวนมากเกิดความ

¹James R. Rush. *Opium to Java*. 1990. p.215.

²ดูรายละเอียดในบทที่ 4 เรื่องการศึกษา.

³*Ibid.* p.248.

ละอายที่จะสู้บั่น สาขาของสมาคมชาวจีนและสมาชิกของหอการค้าจีน คือตัวแทนของชาวจีนกลุ่มแรกที่เริ่มต้นรณรงค์ต่อต้านการใช้ฝิ่น และแนะนำวิธีการเลิกสูบบุหรี่

รัฐบาลอาณานิคมก็ช่วยส่งเสริมโดยการตั้งโรงพยาบาลขึ้นมาช่วยเหลือผู้ที่ติดฝิ่นและภาวะเศรษฐกิจตกต่ำในปี ค.ศ. 1930 ก็มีสวนทากัฟฝิ่นค่อย ๆ ลดลงไป แม้ว่าใน ปี ค.ศ. 1930 การค้าฝิ่นยังคงอยู่ภายใต้การดูแลของรัฐบาลอาณานิคมแต่จำนวนผู้ค้าฝิ่นก็ยังคงจាក់อยู่ในกลุ่มคนขาวหรือบางคนที่ยังคงเชื่อถือในคุณประโยชน์ของฝิ่นเท่านั้นซึ่งก็เท่ากับเป็นการยุติบทบาทของพ่อค้าฝิ่นชาวจีนไปในที่สุด

สรุป ชาวจีนแสดงบทบาทพ่อค้าคนกลางอย่างดีที่สุดจนต้องยอมรับว่าพ่อค้าชาวจีนมีประโยชน์อย่างมาก เป็นกลุ่มที่ขาดไม่ได้สำหรับพวกเขา เพราะพ่อค้าชาวจีนคือผู้เชื่อมเกาะทุกเกาะเพื่อที่จะนำสินค้าจากพ่อค้ายุโรปไปจำหน่ายยังท้องถิ่นต่าง ๆ และนำไปแลกเปลี่ยนกับชาวพื้นเมือง ขณะเดียวกันก็รวบรวมสินค้าของชาวพื้นเมืองมาขายให้กับพวกเขา ดังนั้นการค้าของพ่อค้าชาวจีนกับดัชชีจึงไม่ได้อยู่ในรูปการแข่งขัน แต่พวกเขาต่างร่วมมือและพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน การค้าของดัชชีจึงจะขาดพ่อค้าคนกลางชาวจีนไม่ได้ แม้ว่าในบางช่วงเวลา พ่อค้าชาวจีนถูกกีดกันจากรัฐบาลอาณานิคม แต่ความเป็นผู้มีความสามารถทางการค้า มีนิสัยขยัน อดทน จึงทำให้ชาวจีนประสบความสำเร็จ ต่อมาเมื่อจะเห็นทุนที่สะสมไว้มาใช้ลงทุนในธุรกิจด้านอื่นที่รัฐบาลอาณานิคมยังเปิดโอกาสให้อยู่ ความสามารถในการปรับตัวดังกล่าว จึงทำให้พ่อค้าชาวจีนในอินโดนีเซียยังมีความแข็งแกร่งในทางเศรษฐกิจตลอดมา

3.2 ในฐานะนายทุนเงินกู้

ชาวอินโดนีเซียนั้นเป็นคนเรียบง่าย มีชีวิตอย่างสบาย ๆ ดังนั้นจึงไม่มีเงินทุนเก็บสะสมไว้เลย การทำมาหากินของพวกเขาก็เป็นไปตามแบบดั้งเดิม โดยใช้จ่ายแรงงานจากควายและคนในครอบครัว ในระหว่างรอการเก็บเกี่ยว ถ้าต้องการจะใช้จ่ายเงินในงานต่าง ๆ เช่น วันขึ้นปีใหม่ งานแต่งงาน ก็จะต้องไปกู้ยืมจากนายทุนเงินกู้ เมื่อเก็บเกี่ยวเสร็จจึงจะใช้หนี้คืน ซึ่งต้องจ่ายเป็นข้าวเปลือก ถ้าเขาไม่สบายใจไม่สามารถทำมาหากินได้ ก็ต้องไปจ้างลูกจ้าง (bujang) ชาวนาอินโดนีเซียบางคนไม่มีข้าวเปลือกคืนให้กับเจ้าหนี้ ก็อาจถึงกับต้องเอาลูกมาจัดดอกเบี้ยโดยที่พวกเขาไม่สนใจว่าเงินนั้นจะมาจากไหน ขอให้เขามีเงินใช้ในงานฉลองของพวกเขา

ชาวพื้นเมืองอินโดนีเซียมักจะขาดแคลนเงินเนื่องจากสาเหตุต่าง ๆ คือ

1. ประเพณีนิยม ซึ่งชอบจัดงานเลี้ยงใหญ่โตทางพิธีที่ต้องใช้จ่ายเงินมาก
2. ชอบซื้อทุกสิ่งทุกอย่างด้วยความสะดวกให้กับชีวิตของตน
3. ในกรณีเป็นชาวนาต้องจ่ายเงินเพื่อซื้อเมล็ดพืช เครื่องมือในการทำนา เช่น คันไถ, วัว, ควาย เพื่อเตรียมการเพาะปลูกข้าวและการเก็บเกี่ยวที่จะตามมา
4. ชาวนาส่วนใหญ่ไม่มีที่ดินเป็นของตนเองจึงต้องเช่าที่นาของนายทุนเจ้าของที่ดิน

ในบางพื้นที่ของอินโดนีเซียที่มีการเพาะปลูกซึ่งต้องจ้างแรงงาน คนชาวพื้นเมืองอาจมีรายได้จากการไปรับจ้างทำงานในไร่ นา เหล่านี้ แต่ก็มักจะมาซึ่งจะมีงานให้ทำแน่นอนเสมอสำหรับชาวนานั้นถ้าไม่มีเมล็ดพันธุ์ข้าว ก็จะใช้วิธีขอยืมจากเพื่อนบ้านซึ่งเมื่อต้องคืนเมล็ดพันธุ์ข้าวจะต้องจ่ายคืนเป็น 2 เท่าของจำนวนที่ยืมไป ดังนั้นการกู้ยืมเงินจากนายทุนเงินกู้จึงเป็นวิธีการที่ดีที่สุด นายทุนเงินกู้ชาวจีนทราบถึงจุดอ่อนในเรื่องนี้ดี ดังนั้นการเข้ามาให้การช่วยเหลือจึงเป็นไปอย่างง่ายดาย ผลประโยชน์ที่นายทุนเงินกู้เหล่านี้ได้รับสูงถึง 100 - 200% โดยเฉพาะการยืมเมล็ดพันธุ์ข้าวเปลือก ซึ่งชาวนาต้องจ่ายคืนหลังฤดูเก็บเกี่ยว

ในเขตดงเกอรัง (Tangerang) และบูยเทนซอริก (Buitenzorag) ของเกาะชวา บริเวณส่วนใหญ่จะสูญเสียที่ดินของตนให้กับนายทุนเงินกู้ชาวจีน นายทุนเงินกู้ชาวจีนมีวิธีการให้ลูกหนี้ของพวกเขาค่อย ๆ เพิ่มหนี้สินมากขึ้น โดยการยินยอมให้ผ่อนชำระหนี้สินได้บางส่วน เมื่อปลอดไว้นาน ๆ ดอกเบี้ยจะทบทวีคูณมากขึ้น ดังนั้นในที่สุดชาวพื้นเมืองอินโดนีเซียก็ต้องสูญเสียที่ดินให้กับนายทุนเหล่านี้ เช่น ในเตกาล (Tegal) ชาวไร่องาแพต้องนำผลผลิตมาขายให้กับนายทุนในราคาต่ำกว่าท้องตลาดหรือในเปอากาลัง (Pekalongan) ก็มีข้อตกลงว่าหลังจากฤดูเก็บเกี่ยวแล้วภายในหกเดือนจะต้องจ่ายหนี้สินคืนให้นายทุนซึ่งถ้าเก็บเกี่ยวได้ผลผลิตน้อย ชาวนาก็ยอมไม่มีข้าวเปลือกคืน และในที่สุดก็ต้องไปยืมเงินนายทุนมาใช้อีกเมื่อถึงฤดูเก็บเกี่ยว ซึ่งวนเวียนเป็นวัฏจักรไปเช่นนี้ ทั้งชาวนาชาวไร่องาแพ ชาวไร่ย่อย ชาวนาเกลือ ชาวประมง ก็ต้องมาหยิบยืมเงินไปจากนายทุนชาวจีน ทำให้พวกเขาเข้ามามีอิทธิพลครอบงำชาวไร่ชาวนาในเขตชนบทของอินโดนีเซียเป็นอย่างมาก

การที่นายทุนเงินกู้ชาวจีน สามารถเข้ามามีอิทธิพลในชนบทของหมู่เกาะอินโดนีเซียได้ส่วนหนึ่งก็เพราะความช่วยเหลือจากหัวหน้าหมู่บ้าน และคณะกรรมการหมู่บ้านนั่นเอง นายทุนเหล่านี้รู้จักกันในนามว่า เตเก โดยเตเก จะให้เงินทุนกับหัวหน้าหมู่บ้าน แล้วนำปลอดเงินกู้

ให้กับชาวนาอีกต่อหนึ่ง เมื่อชาวนามากู้ยืมเงินและไม่สามารถจ่ายเงินคืนได้ ที่ดินก็ต้องตกไปเป็นของหัวหน้าหมู่บ้านและเตาเถานที่สุด

ดังนั้นความจำเป็นเรื่องเงินจึงเป็นจุดอ่อนของชาวพื้นเมือง ท้าให้พ่อค้าชาวจีนเข้ามาแทรก และมีบทบาทสูงในเรื่องนี้ วิธีการกู้ยืมเงินนั้นมีหลายรูปแบบ คือ

วิธีการแรก พ่อค้าชาวจีนตั้งอัตราให้กู้ยืมเงินได้ไม่เกิน 5 ฟลอรีน¹ และจะต้องจ่ายหลังจากการเก็บเกี่ยวเสร็จเรียบร้อยแล้ว ซึ่งถ้าจ่ายเป็นข้าวเปลือกก็ประมาณ 50 เลียง หรือหนักประมาณ 9 - 10 คาติ (Kati)² พ่อค้าชาวจีนพยายามดักดวง และจู่โจมชาวนา เช่น จากเงินต้น 5 ฟลอรีน ภายใน 6 เดือน จะเพิ่มขึ้นถึง 7.50 ฟลอรีน และในเวลา 12 เดือน จากเงินต้น 12.50 ฟลอรีน จะขึ้นถึง 15 ฟลอรีน

วิธีการที่สอง ก็คือชาวนาจะยืมเงินไปในขณะที่เรานาถูกแดดหว่านไปครึ่งหนึ่ง และเมล็ดพันธุ์พืชกำลังแตกหน่อขึ้นมา

วิธีการที่สาม ก็คือการกู้ยืมเงินไปโดยเอาที่ดินไปจำนอง แต่เจ้าของที่ดินยังคงเพาะปลูกจนกว่าหนี้สินจะได้รับการชดเชย การกู้ยืมวิธีนี้มีกำหนดระยะเวลา วิธีการเช่นนี้ถ้าเจ้าของที่ดินไม่มีเงินมาชดเชย ในที่สุดที่ดินก็ต้องตกเป็นของนายทุนชาวจีนและเจ้าของที่ดินก็ลดฐานะไปเป็นลูกจ้าง นายทุนชาวจีนมีวิธีการหลายอย่าง ถ้าเขาต้องการที่ดินผืนนั้น ก็นำเสื้อผ้ามาขายให้แก่ชาวนาในราคาสูงหรือขอค่าตอบแทนเป็นข้าวเปลือก

วิธีที่สี่ คือการกู้ยืมเงินจากนายทุนชาวจีน โดยให้ที่นาเป็นประกันและผ่อนชำระเป็นงวด ๆ โดยจ่ายคืนเป็นข้าวเปลือก วิธีนี้นิยมใช้กันมาก

การแก้ปัญหาเรื่องนายทุนเงินกู้ของรัฐบาลอาณานิคม

ในปี ค.ศ. 1892 ชาวไร์กาแพน โปรโบลิงโก (Probolinggo), ปาสูรัน (Pasuruan) และ มาดิอุน (Madiun) ประสบปัญหาเรื่องหนี้สิน รัฐบาลอาณานิคมจึงเริ่ม

¹ 1 ฟลอรีน หรือ 1 กิลเดอร์ = 100 เซนต์.

² 1 คาติ = 0.6 กิโลกรัม.

เข้ามาช่วยเหลือโดยการให้เงินช่วยเหลือและไม่คิดดอกเบี้ยแก่ชาวไร่อากาแฟเหล่านี้ ผลที่ตามมา ก็คือนายทุนเงินกู้ต่างก็ขาดรายได้ไปตาม ๆ กัน ชาวไร่อากาแฟสามารถซื้อสวนกาแฟของตนกลับคืน มาจากนายทุนเงินกู้ได้ แต่วิธีการแก้ปัญหของรัฐบาลวิธีการนี้มีข้อ เป็นการแก้ปัญหาในระยะยาว เพราะนายทุนเงินกู้ชาวจีนนั้นมักมีวิธีย่อยยงที่ชาวพื้นเมืองต้องตกเป็นลูกหนี้ไม่มีที่สิ้นสุด เช่น การยินยอมให้ระยะผ่อนหนี้ขยายเวลาไปได้อีกหลายเดือน หรือชวามบางคนที่ไม่รู้หนังสือ ก็อาจตกเป็นเหยื่อต้องเซ็นหนังสือสัญญาที่คืนให้กับนายทุนไปโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ดังนั้น รัฐบาลอาณานิคมจึงได้ติดต่อตั้งธนาคารขึ้นมาเพื่อรับจำนองที่ดินจากชาวพื้นเมือง และจัด อิทธิพลที่ร้ายกาจของนายทุนเงินกู้ชาวจีน¹ รัฐบาลอาณานิคมโดยความคิดของข้าหลวงใหญ่ เดอ วูล์ฟ (De Wolff) จึงทดลองตั้งธนาคารแห่งแรกที่กราวัง (Krawang) และการังโกโบ (Karangkobo) เพราะที่กราวังพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นไร่นา และการังโกโบ จะเป็นพื้นที่ปลูกยาสูบ รัฐบาลอาณานิคมจึงเริ่มให้มีการสำรวจที่ดินตลอดจนการไ้ที่ดิน ธนาคารที่ตั้งขึ้นนี้รัฐบาลอาณานิคม เปิดให้ชาวพื้นเมืองกู้ยืมเงินได้โดยการนำที่ดินมาจำนอง และคิดดอกเบี้ยเพียงร้อยละ 1-1 1/4 ต่อเดือน ซึ่งนับว่าเป็นอัตราดอกเบี้ยที่สูงมากถ้าเปรียบเทียบกับอัตราดอกเบี้ยในเนเธอร์แลนด์ แต่ถ้าเปรียบเทียบกับ ดอกเบี้ยที่ชาวอินโดนีเซียต้องจ่ายให้กับนายทุนเงินกู้แล้วนับว่าต่ำมาก

ใน ค.ศ. 1904 หลังจากข้าหลวงใหญ่เดอวูล์ฟถึงแก่กรรม ธนาคารของรัฐบาลอาณานิคม ประกอบด้วย 3 รูปแบบ คือ

1. ธนาคารภาค (Afdeeling Bank)
2. ธนาคารหมู่บ้าน (Village Bank)
3. ธนาคารข้าวเปลือก (Paddy Bank)

เจตจำนงของเดอวูล์ฟ ต้องการให้แต่ละธนาคารได้พัฒนากิจการได้เจริญก้าวหน้า มีสาขาเพิ่มขึ้น แต่ยังคงอยู่ภายใต้การควบคุมของรัฐบาล โดย "...ไม่จำเป็นต้องมีจำนวนมาก เพียงแต่เป็นธนาคารที่ดี มีประสิทธิภาพเท่านั้น..." (not many banks but good banks)²

¹J.S. Furnivall. Netherlands India : A Study of Plural Economy. 1944. p.357.

²Ibid. p.358.

เหตุผลประการหนึ่งที่รัฐบาลอาณานิคมเข้ามาช่วยเหลือชาวพื้นเมืองอินโดนีเซียอย่างเต็มที่ ก็เพราะในระยะนี้เป็นระยะที่รัฐบาลอาณานิคมประกาศนโยบายจริยธรรม (Ethical Policy) ซึ่งต้องการให้ประชาชนมีฐานะความเป็นอยู่ดีขึ้น ข้าราชการทุกคนพร้อมที่จะทำงานดูแลกิจการของธนาคาร เสมือนหนึ่งเป็นหน้าที่ ๆ สำคัญที่สุดของพวกเขา ใน ค.ศ. 1912 ธนาคารภาค (Afdeeling Bank) ตั้งขึ้นในทุกเขตบนเกาะชวายกเว้นมาดูรา ส่วนธนาคารหมู่บ้านตั้งขึ้นมาถึง 1,161 แห่ง และธนาคารข้าวอีก 12,000 แห่ง¹ ส่วนในเกาะรอบนอกมีธนาคารภาคและธนาคารหมู่บ้านน้อยมาก

โครงการของเดอวูล์ฟนั้นต้องการให้การดำเนินงานของธนาคารหมู่บ้านได้มีส่วนเชื่อมโยงกับธนาคารภาค แต่สังคมในชนบทของอินโดนีเซียนั้น บุคคลสำคัญในท้องถิ่นก็คือ หัวหน้าหมู่บ้าน และจากลักษณะภูมิประเทศ ซึ่งเป็นเกาะแต่ละแห่งอยู่ห่างไกลกัน ไม่มีการติดต่อมาอย่างส่วนกลางมากนัก ดังนั้นการดำเนินงานของธนาคารจึงไม่ค่อยจะประสานกัน แต่ละธนาคารต่างก็มีอิสระในการบริหารงาน ในที่สุดจึงนำไปสู่การล้มละลาย โครงการของเดอวูล์ฟไม่ประสบผลสำเร็จ ทำให้อิทธิพลของนายทุนเงินกู้ชาวจีนเข้ามาครอบงำชาวชนบทในหมู่เกาะอินโดนีเซียต่อไป

นอกจากการก่อตั้งธนาคารเพื่อแก้ปัญหาเรื่องการกู้ยืมเงินของชาวอินโดนีเซียแล้ว รัฐบาลอาณานิคมยังแก้ปัญหาโดยการตั้งโรงรับจำนำขึ้นมา ซึ่งแนวความคิดนี้ก็มาจากเดอวูล์ฟ เช่นกัน ปรากฏว่าโรงรับจำนำก็ได้รับความสนใจจากชาวพื้นเมืองมากเพราะอัตราดอกเบี้ยต่ำ และได้รับการประกันที่มั่นคง รัฐบาลมีรายได้จากโรงรับจำนำสูงถึง 12 ล้านฟลอรีนต่อปี นับแต่การก่อตั้งโรงรับจำนำภายใน 25 ปี รัฐบาลมีรายได้เพิ่มถึง 150 ล้านฟลอรีน ดังปรากฏในตารางข้างล่าง

¹J.S. Furnivall. Netherlands India : A Study of Plural Economy. 1944. p.359.

ตาราง 1 การให้กู้ยืมทรัพย์สินระหว่าง ค.ศ. 1930 (ล้านฟลอรีน)

รายการ	เกาะชวา	เกาะรอนนอก	รวม
1. โรงรับจำนำ	171.7	22.4	194.1
2. ธนาคารภาค	57.6	14.7	72.3
3. ธนาคารหมู่บ้าน	40.8	3.5	44.3
4. ธนาคารข้าว	7.2	-	7.2
5. อื่น ๆ	0.1	-	0.1
รวม	277.4	40.6	318.0

ที่มา : J.S. Furnivall. Netherlands India : A Study of Plural Economy. p.359.

การแก้ปัญหาของรัฐบาลอาณานิคมเช่นนี้ส่งผลกระทบต่อชาวจีนมาก ทำให้นายทุนเงินกู้ชาวจีนต้องประสบปัญหาหระสาหัสสาบ เป็นกรพยายามสลายนายทุนชาวจีนให้หมดไปให้ได้ แต่จนกระทั่งญี่ปุ่นบุกกรุกเข้ามาในหมู่เกาะอินโดนีเซียก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 ก็ไม่ประสบผลสำเร็จ นายทุนเงินกู้ชาวจีนยังคงมีอิทธิพลอยู่ในท้องถิ่นของหมู่เกาะอินโดนีเซียต่อไป

3.3 ชาวจีนในฐานะแรงงานบนเกาะสุมาตรา

กุลิจีนซึ่งเป็นแรงงานถือว่าเป็นทุนพื้นฐานในการสะสมทุน ในการทำไร่ขนาดใหญ่และการทำเหมืองแร่ ชาวจีนรุ่นแรก ๆ ที่อพยพเข้ามายังหมู่เกาะอินโดนีเซียมักจะมีค่าโดยสารเรือมาเอง แต่เมื่อความต้องการแรงงานเพิ่มขึ้นบวกกับความไม่สนใจของชาวพื้นเมือง ทำให้นายทุนต้องเกณฑ์แรงงานจีนอย่างมาก

นโยบายของรัฐบาลอาณานิคมในยุคเสรีนิยมเปิดโอกาสให้เอกชนได้เข้าจับจองที่ดินทำกินได้อย่างเสรี ในเกาะสุมาตราพื้นที่ซึ่งเอกชนเข้าไปบุกเบิกก็จะเป็นบริเวณชายฝั่งตะวันออก เช่น เมือง เดลี (Deli) เอกชนรายแรกที่เข้าไปตั้งบริษัทเพื่อทำการเพาะปลูกยาสูบ คือ จาโคบัส เนียนฮุย (Jacobus Nienhuys) เข้าตั้งบริษัทชื่อเดลี (The Deli Company) นับเป็นบริษัทการค้าที่ใหญ่อีกบริษัทหนึ่งในยุคอาณานิคม บริษัทนี้ประสบปัญหาการขาดแคลนแรงงานในไร่ยาสูบ เพราะขณะนั้นในเกาะสุมาตรามีชาวพื้นเมืองเผ่าบาตัก เพียง 20,000 คน จาก 272 หมู่บ้าน และมีชาวมาเลย์อาศัยอยู่ตามหมู่บ้านชายฝั่งทะเล เพียง 12,000 คน ส่วนกุลีสจีนก็มีเพียง 3,979 คน¹ เท่านั้น แรงงานชาวพื้นเมืองนั้นนับเป็นแรงงานที่ไม่มีประสิทธิภาพและค่อนข้างขี้เกียจ ไม่เหมาะที่จะทำงานในไร่ยาสูบขนาดใหญ่ ดังนั้นความต้องการแรงงานชาวจีนจึงมีมากขึ้น วิธีการแก้ไขของบริษัท ในระยะแรกก็คือเดินทางไปยังปีนัง ในปี ค.ศ. 1864 และได้ทำสัญญาว่าจ้างกุลีสจีนมาได้ 120 คน² พื้นที่การเพาะปลูกที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วทำให้ความต้องการกุลีสจีนในเขตการเพาะปลูกบนเกาะสุมาตราเพิ่มมากขึ้น ดังนั้นจึงได้มีการจัดตั้งหน่วยงานเกี่ยวกับการอพยพเข้ามาของกุลีสจีนขึ้นที่เมดาน เพื่อดูแลในเรื่องการเพิ่มจำนวนกุลี การขนส่ง การเก็บเงินของกุลี

หน่วยงานนี้นับเป็นหัวใจสำคัญของทั้งเจ้าของไร่และกุลีสจีนเพราะเป็นผู้ประสานระหว่างคน 2 กลุ่มนี้ ตัวแทนของหน่วยงานนี้ยังได้กลับไปยังประเทศจีนเพื่อชักชวนหนุ่มชาวจีนเข้ามาทำงานเพาะปลูกในไร่ที่เกาะสุมาตรา บางครั้งก็อาจจ้างกุลีเหล่านี้เข้ามาด้วยเงินสด แต่บางครั้งก็จ่ายเป็นตัวเงิน นอกจากนี้ยังมีพ่อค้าคนกลางชาวจีนซึ่งเรียกว่าเคเตา (Kheh-thau) เข้าไปชักชวนชาวจีนให้เข้ามาทำงานที่เกาะสุมาตรา พวกนี้อาจมีหน้าที่พิเศษอยู่ในพื้นที่เพาะปลูกแล้ว เช่น บางคนก็เป็นคนขายของชำ คนปลูกผักหรือช่างฝีมือ ตลอดจนหัวหน้าคนงาน ดังนั้นการเข้าไปเป็นตัวแทนทำให้ได้รับการไว้วางใจจากชาวจีนในประเทศ เพราะคิดว่าเป็นพวกเดียวกัน การทำงานของพวกนี้จึงเป็นไปอย่างสะดวกสบายจนมีผลทำให้จำนวนกุลีเพิ่มขึ้นมาก ดังตารางต่อไปนี้

¹Jan Breman. Taming the Coolie Beast 1989. p.21.

²Ibid.

ตาราง 2 จำนวนกุลีชาวจีนบนชายฝั่งด้านตะวันออกของเกาะสุมาตรา ค.ศ. 1888 -
ค.ศ. 1900

ปี	เดินทางมาจาก		จำนวนทั้งหมด	เดินทาง กลับไป
	จีน	สตรีทแซท เดิลเมนต์		
1888	1152	2820	3972	586
1889	5176	3494	8670	1562
1890	6666	2462	9128	1476
1891	5356	1511	6862	1127
1892	2160	109	2269	693
1893	5152	730	5882	964
1894	5607	857	6464	1350
1895	8163	2142	10305	2140
1896	6661	559	7220	2043
1897	4435	1384	5819	1910
1898	5105	1424	6529	1635
1889	7561	331	7892	1948
1900	6922	4	6926	1835
จำนวนทั้งหมด	70111	17827	87938	19269

ที่มา : Bool 1903 a : appendix.

ส่วนในประเทศจีนก็มีหน่วยงานที่ดูแลส่งกุลีออกมาทำงานอยู่ที่ซัวเถา จาก ปี ค.ศ. 1888 - ค.ศ. 1931 กุลีจีน 305,000 คน เข้ามาอยู่ที่เบลาวัน ส่วนใหญ่มาจากซัวเถา และฮ่องกง ซึ่งสมาคมผู้เพาะปลูกแห่งเดลี (D.P.V.) มีตัวแทนอยู่ที่นั่น แต่ในช่วง ค.ศ. 1864 - 1888 การส่งกุลีเข้ามาจะผ่านตัวแทนนายหน้าทีสิงคโปร์ และจาก ค.ศ. 1890 - 1914 ผู้ที่พาพาหน้ำที่ขนส่งกุลีจากประเทศจีนมายังเกาะเบลาวัน ก็คือ บริษัทเดินเรือของเยอรมัน จาก ค.ศ. 1914 - 1931 เรือที่ขนส่งกุลีมายังสุมาตราเป็นของบริษัท K.P.M ในช่วงทศวรรษ 1920 การขนส่งกุลีจะค่อย ๆ ลดลงและหยุดไปในวันที่ 13 ธันวาคม 1931 เนื่องจากการประท้วงในเรื่องมนุษยธรรมเพราะกุลีมักจะถูกลงโทษอย่างหนัก โดยเฉพาะกุลีที่เข้ามาโดยระบบการเซ็นสัญญา ถ้าหลบหนีงานหรือยกเลิกสัญญา ระบบดังกล่าวทำให้กุลีตายไปเป็นจำนวนมากโดยเฉพาะกุลีที่เมืองเดลี ได้รับการกดขี่เลวร้ายที่สุดอันสมัยที่ถูกปกครองโดยรัฐบาลอาณานิคมเนเธอร์แลนด์¹

แรงงานเหล่านี้ แบ่งออกเป็นหลายระดับ คือ²

1. แรงงานยากจนเป็นพวกเข้ามาหม่ หรือ สิงเค (Sinkhehs) เข้ามาทำงานโดยมีสัญญา 3 ปี
2. ลูเคห์ (Loukhehs) พวกนี้เคยเข้ามาทำงานแล้วแต่ได้รับอนุญาตให้ต่อสัญญาได้
3. กงสีกัง (Kongsikangs) หรือคนงานรายวัน
4. นูมปัง (Noempangs) กุลีซึ่งทำสัญญาจ้างเข้ามาให้ทำงานบางอย่าง บางช่วงเวลาไม่เกิน 6 เดือน หลังจากนั้นก็มีอิสระไปหางานใหม่ทำ
5. ปังลอง (Panglongs) เป็นกุลีที่ทำงานกับบริษัททำไม้สัก ซึ่งมีชาวจีนเป็นเจ้าของกิจการ การทำป่าไม้จะมีมากด้านชายฝั่งตะวันออกของเกาะสุมาตรา และในเขตรีบว (Rio) นอกจากนี้กุลีเหล่านี้ยังทำงานโรงเลื่อย โรงเผาถ่าน กุลีประเภทนี้มีจำนวนมาก มีความเป็นอยู่ค่อนข้างลำบาก เพราะรัฐบาลไม่สามารถเข้าไปดูแลได้ทั่วถึง นายจ้างมีอิทธิพลต่อพวกเขาในทุก ๆ เรื่องนับตั้งแต่ความเป็นอยู่จนกระทั่งถึงอัตราค่าจ้าง กุลีประเภทนี้มีมากในเขตเบงกาลีส์ (Bengkalis)

¹Yen Ching Wang. Coolies and Mandarins. 1985. p.161.

²Victor Purcell. The Chinese in Southeast Asia. 1965. p. 463.

การหลั่งไหลเข้ามาสู่หมู่เกาะอินโดนีเซียของชาวจีนเนื่องจากภาวะสงครามกลางเมืองในประเทศจีนนั้น นับว่าเป็นความยากลำบากสำหรับรัฐบาลอาณานิคมที่จะเข้าไปตรวจสอบหรือทราบจำนวนที่แท้จริง วิธีการตรวจสอบวิธีการหนึ่งซึ่งอาจจะทำให้พอทราบจำนวนผู้อพยพชาวจีนได้ก็คือ การตรวจสอบจากเจ้าภาษีนายอากร เพราะมีข้อกำหนดว่าชาวจีนทุกคนที่เข้ามายังหมู่เกาะอินโดนีเซียจะต้องเสียภาษีทุกคน ในเกาะบังกาลีและเกาะบิลิตันซึ่งมีการทำเหมืองแร่ดีบุก ก็มีกุลีชาวจีนเป็นจำนวนมากระหว่าง 20,000 - 40,000 คน ในระยะต่อมาเมื่อมีการนำเรือขุดมาใช้ในการทำเหมืองแร่ จำนวนกุลีจะค่อย ๆ ลดน้อยลงไป ในเมืองเดลีซึ่งอยู่บนชายฝั่งตะวันออกของเกาะสุมาตรา พื้นที่ส่วนใหญ่จะมีการเพาะปลูกใบยาสูบ จำนวนกุลีก็จะค่อย ๆ ลดลงไปเพราะความต้องการใบยาสูบของตลาดโลกค่อย ๆ ลดไปด้วย ส่วนในบางกิจการ เช่น สวนยางพารา น้ำมันปาล์ม ไร่ชา โรงงานทำเชือก ก็หันไปจ้างคนงานชาวชวาเข้ามาแทนกุลีชาวจีน และเมื่อมีการนำเครื่องจักรที่ทันสมัยเข้ามาแทนที่ กุลีชาวจีนก็ค่อย ๆ ลดบทบาทไป เหลือแต่ความทรงจำในอดีตว่าครั้งหนึ่งกุลีเหล่านี้ก็มีส่วนช่วยทำให้เศรษฐกิจของชาวจีนได้ก้าวไปสู่จุดสูงสุด

การปกครองกุลีจีนในไร่นาขนาดใหญ่มีหัวหน้าชาวจีนซึ่งเรียกว่าทันดิล (Tandil) คอยดูแลควบคุมการทำงานตลอดจนความเป็นอยู่ของพวกเขา กุลีจีนต้องตื่นก่อนพระอาทิตย์ขึ้นและเริ่มทำงานในไร่ตั้งแต่เวลา 5.30 น. หรืออย่างช้า 6 นาฬิกา ในตอนเช้า¹ งานของพวกเขาเริ่มจากการรดน้ำต้นไม้หาตัวหนอน และเตรียมพรวนดินเพื่อปลูกต้นไม้ พวกเขาได้หยุดพักกลางวัน 1 - 2 ชั่วโมง หลังจากนั้นก็ทำงานต่อไปจนถึงเวลา 17.00 น. หรือ 18.00 น ถ้าคืนไหนพระจันทร์เต็มดวง พวกเขา ก็อาจทำงานต่อไป ซึ่งกุลีจีนมักส่งเสียงเอะอะวอยวาย แต่เจ้าของไร่ก็ต้องยอมทนต่อพฤติกรรมของกุลีเหล่านี้เพราะการทำงานและความสามารถของพวกเขา โดยเฉพาะในฤดูกาลเก็บเกี่ยว ซึ่งต้องรีบทำงานให้เสร็จอย่างรวดเร็ว เจ้าของไร่จำเป็นต้องพึ่งพากุลีชาวจีนเป็นอย่างมาก

รายได้ของกุลีชาวจีนจะได้รับใน 2 รูปแบบ คือจ่ายเป็นรายเดือนและรายวัน แต่ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับปริมาณงานที่ทำงานแต่ละวันด้วย เช่น ในไร่ยาสูบจะกำหนดงานไว้ว่าให้กุลีเตรียมพื้นที่ในการเพาะปลูก ไร่หวาน ตลอดจนการเก็บเกี่ยว ดังนั้นเมื่อพิจารณาจากปริมาณงาน นายจ้าง

¹Jan Bremen. Taming the Coolie Beast. 1989. p.96.

จึงต้องจ่ายค่าจ้างเป็นรายเดือน ค่าจ้างของกุลิชาวจีนค่อนข้างต่ำ แต่ถ้าใครขยันก็จะได้เงินพิเศษ เช่น ใครไม่เคยขาดงานเลย ถ้าเป็นกุลิชายจะได้รับเงิน 4.60 กิลเดอร์ต่อเดือน หรือผู้หญิงจะได้รับ 2.30 กิลเดอร์ต่อเดือน¹ นอกจากนี้การจ่ายค่าจ้างแก่กุลิ เจ้าของไร่ส่วนใหญ่จะจ่ายค่าแรงเป็นอุปโภคหรือเหี้ยม ซึ่งนำไปใช้ได้เฉพาะร้านค้าในไร่ของนายจ้างเท่านั้น วิธีการเช่นนี้ทำให้กุลิชาวจีนไม่สามารถเปลี่ยนงานได้เพราะซื้อของได้เฉพาะในร้านของนายจ้าง ซึ่งราคาค่อนข้างแพง เมื่อไม่มีเงินพวกเขาจะใช้วิธีซื้อสินค้าเชื่อไว้ก่อน ทำให้หนี้สินเพิ่มพูนยิ่งขึ้น การสูบฝิ่นและการพนันก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้กุลิจีนต้องทำงานกับนายจ้างตลอดไป นอกจากนี้การทำงานร่วมกันในระบบกงสี ซึ่งมีบ้านพักอาศัยอยู่ร่วมกันแต่ไม่ถูกสุจริตกษณะ เพราะอยู่กันอย่างแออัด การต้องทำงานหนักวันละ 10 - 12 ชั่วโมง ทำให้สุขภาพของกุลิเหล่านี้ค่อนข้างจะทรุดโทรม จึงมีกุลิล้มตายไปเป็นจำนวนมาก เนื่องจากถ้าเกิดการเจ็บป่วยจะไม่มีใครรักษาพยาบาล กุลิที่ขัดชินหรือหลบหนีจะได้รับโทษ ในสภาพเช่นนี้กุลิไม่สามารถหลบหนีงานหรือหนีสินของตนได้

ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่ากุลิชาวจีนนั้นเป็นพื้นฐานอันสำคัญยิ่งในการสะสมทุนของพ่อค้าชาวจีน

3.4 สรุปปัจจัยที่ส่งเสริมให้ชาวจีนมีบทบาทสำคัญในด้านเศรษฐกิจ

ชาวจีนอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในหมู่เกาะอินโดนีเซียในลักษณะ "เสื่อผืนหมอนใบ" แต่กลับสามารถสร้างฐานะได้จนร่ำรวยเหนือกว่าชาวพื้นเมือง โดยเฉพาะในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 19 ซึ่งเป็นระยะ "การก่อร่างสร้างตัว" จนสามารถสะสมทุนและทุนอำนาจทางเศรษฐกิจได้ เป็นเรื่องที่น่าสนใจอย่างยิ่งว่ามีปัจจัยอะไรบ้างที่ส่งเสริมให้พวกเขาประสบความสำเร็จได้อย่างสูงสุด และส่งผลให้วิถีชีวิตของพวกเขาเปลี่ยนแปลงไปกลายเป็นปัญหาของประเทศอินโดนีเซีย จนอาจกล่าวได้ว่าปัญหาเรื่องคนจีนกับเศรษฐกิจของอินโดนีเซีย เป็นเรื่องที่แก้ไขได้ยาก² จากตัวอย่างในเรื่องบทบาทต่าง ๆ ของชาวจีน สรุปได้ว่าชาวจีนนั้นเป็นกลุ่มบุคคลที่มีความผูกพันอย่างใกล้ชิดกับเศรษฐกิจของอินโดนีเซียมาตั้งแต่ต้น ๆ ยุคอาณานิคมแล้ว บทบาทเหล่านั้นค่อย ๆ

¹Jan Bremen. Taming the Coolie Beast. 1985. p.108

²วิทยา สุจริตชนารักษ์. "เศรษฐกิจอินโดนีเซีย," เอเชียปริทัศน์. 6(1): 18;

พัฒนาก้าวหน้าขึ้นจนกลายเป็นกลุ่มบุคคลที่กุมอำนาจทางเศรษฐกิจไว้ได้ ปัจจัยที่ส่งเสริมให้ชาวจีนมีอำนาจทางเศรษฐกิจนั้นได้แก่

1. การมีเครือข่ายการค้า และการจัดองค์กรที่ดี ชาวจีนนั้นได้เชื่อว่ามีเครือข่ายการค้าที่ดี ในการทำธุรกิจทุกอย่างชาวจีนคิดว่าการมีเครือข่ายธุรกิจที่ดีเป็นสิ่งจำเป็น ชาวจีนนิยมทำธุรกิจในหมู่พวกเดียวกันช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เครือข่ายของชาวจีนสามารถโยงกับเครือข่ายระดับประเทศหรือแม้แต่เครือข่ายระหว่างประเทศได้ ตัวอย่างเช่นเครือข่ายของพวกเขาที่อยู่นอกเมืองในหวาดะวันออกจะสามารถติดต่อกับเครือข่ายชกเกี้ยนอื่นในเมืองในเกาะสุมาตราได้ และหากจำเป็นก็สามารถติดต่อกับพวกในสิงคโปร์หรือในที่อื่น ๆ ที่มีพวกชกเกี้ยนอยู่ได้ เครือข่ายการค้าของชาวจีนอาจจำแนกตามภาษาถิ่นเดียวกัน เช่น ชกเกี้ยน แต่จิวหรือตามถิ่นที่เกิด แต่แม้จะจำแนกตามลักษณะดังกล่าวแล้วก็มีไม่ว่าคนที่พูดภาษาใดภาษาหนึ่ง เช่น ชกเกี้ยน จะสังกัดเครือข่ายชกเกี้ยนได้ทุกคน แม้ว่าความสามารถในการพูดชกเกี้ยนและการมี "บุคลิกชกเกี้ยน" จะเป็นเงื่อนไขจำเป็นสำหรับการเข้ามาอยู่ในเครือข่านั้น แต่ก็ยังมีเงื่อนไขอื่น ๆ อีกมากด้วย ที่สำคัญที่สุดในสิ่งเหล่านี้ คือสิ่งที่ชาวจีนเรียกว่าความเชื่อถือได้ (Shinyung) เพราะการทำธุรกิจมักจะได้รับปากด้วยคำพูด และแม้ว่าจะมีการทำสัญญา การบังคับให้เป็นไปตามสัญญาก็ไม่มีประสิทธิภาพและมีต้นทุนสูงหากมีการผิดสัญญา ชาวจีนที่มีความเชื่อถือได้ย่อมจะไม่ผิดคำพูดหรือทำลายสัญญา ดังนั้นบุคคลเช่นนั้นเท่านั้นจึงจะรวมอยู่ในเครือข่ายของชาวจีน ชาวจีนมีความผูกพันใกล้ชิดกันเป็นสังคมของชนกลุ่มน้อยซึ่งชีวิตธุรกิจและสังคมเกี่ยวพันกันมาก ถ้าใครทำผิดหรือไม่ซื่อสัตย์ก็จะถูกสังคมลงโทษค่อนข้างรุนแรง ในขณะที่เดียวกันการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร การพบปะทางการค้า โดยเฉพาะข้อมูลในด้านลบ จะมีการป้อนเข้าสู่เครือข่ายได้รวดเร็ว เพราะเป็นสังคมกลุ่มเล็กการติดต่อสื่อสารกันอย่างรวดเร็ว ทำให้การปรับเปลี่ยนภายในเครือข่ายกระทำได้รวดเร็วและมีประสิทธิภาพ และแม้ว่าวันเวลาจะผ่านไป แต่เครือข่ายทางการค้าของชาวจีนยังคงเหนียวแน่น และดำเนินไปบนพื้นฐานของความเชื่อถือกัน นอกจากนี้ในครอบครัวชาวจีนมักจะมีลูกชายเป็นผู้สืบทอดธุรกิจที่มีความสามารถ เช่น ตระกูลเอี้ยว (Oei) และการมีความสัมพันธ์ทางการแต่งงาน เช่น ตระกูลตัน (Tan) กับตระกูลเบี (Be) แห่งเซอมารัง ก็ทำให้เครือข่ายทางธุรกิจมีความสัมพันธ์ดีแนบแน่นยิ่งขึ้น

2. นโยบายของรัฐบาลอาณานิคม ที่ให้โอกาสชาวจีนได้เข้ามาเป็นพ่อค้าคนกลาง เป็นนายอากร เป็นเจ้าของโรงงานค้าใหญ่เป็นผู้ประกอบการและเป็นนายทุน ทั้งนี้เพราะนโยบายของรัฐบาลอาณานิคมนั้นมุ่งหาการค้าทางการค้าเป็นหลัก การที่จะกอบโกยผลประโยชน์จากชาวพื้นเมืองได้อย่างเต็มกอบเต็มกำนั้น รัฐบาลอาณานิคมฯ ใช้นโยบายชาวจีนเป็นเครื่องมือเพราะรัฐบาลอาณานิคมตระหนักดีว่า ชาวจีนนั้นเป็นพ่อค้าที่มีความสามารถ คงจะนำผลประโยชน์มาสู่ตนได้อย่างเต็มเม็ดเต็มหน่วย ในขณะที่เดียวกันชาวจีนเมื่อได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลอาณานิคม พวกเขาก็ใช้โอกาสนี้แสวงหาผลประโยชน์ให้แก่ตนเองด้วย ดังนั้นชาวจีนจึงมีบทบาทอยู่ในวงการด้านเศรษฐกิจในทุกเรื่อง ซึ่งมีผู้กล่าวว่าทั้งรัฐบาลอาณานิคมและชาวจีนต่างก็ร่วมมือกันแสวงหาประโยชน์ซึ่งกันและกัน

3. นิสัยส่วนตัว เช่น ขยัน ประหยัด หรือการยอมเสียผลประโยชน์บางอย่างเพื่อผลประโยชน์ส่วนใหญ่นั้นตามมา ชาวจีนที่อพยพเข้ามาสู่หมู่เกาะอินโดนีเซียนั้นเริ่มต้นชีวิตจาก "เสื้อผืน หมอนใบ" มีชาวจีนหลายคนที่ประสบความสำเร็จในชีวิต อาทิเช่น ตระกูลเกา (Khouw) ต้นตระกูลของพวกเขาเดินทางมายังหมู่เกาะอินโดนีเซีย ในคริสต์ศตวรรษที่ 18 และเริ่มต้นด้วยการค้าขายเล็ก ๆ น้อย ๆ เมื่อมาถึงคริสต์ศตวรรษที่ 19 เกา เทียน เซก (Khouw Tian Seck) ลูกหลานคนหนึ่งของตระกูล สามารถสร้างความยิ่งใหญ่ให้กับตระกูลโดยมีกิจการการค้าข้าวที่ใหญ่ที่สุดในปัตตาเวีย และยังมีที่ดินอีกมากมาย น้องชายคนที่สามของตระกูลนั้น เป็นเจ้าของนาข้าวในทั้งเจอรัง (Tangerang) และเบกาซี (Bekasi) และมีโรงสีถึง 3 โรงด้วยกัน¹ การก่อสร้างสร้างตัวของพวกเขานั้นส่วนหนึ่งอาจจะเพราะพวกเขาอพยพมาอยู่ในดินแดนใหม่ซึ่งต้องมีการแข่งขันตลอดเวลาทำให้ชาวจีนเหล่านี้มีนิสัย ขยัน ประหยัดอดทน เพื่อความอยู่รอดของตนเอง คุณสมบัติเหล่านี้เองทำให้พวกเขาสร้างตัวเองให้ยิ่งใหญ่ในวงการธุรกิจได้ ความสัมพันธ์กับชาวยุโรป ก็เป็นสิ่งที่พวกเขาจำเป็นต้องกระทำเพื่อโอกาสในทางการค้านั่นเอง ดังนั้น การให้สินบนของขัวญหรือการจัดงานเลี้ยง จึงเป็นเรื่องปกติสำหรับชาวจีนที่ปฏิบัติต่อเจ้าหน้าที่ของบ้านเมือง เช่น ในปี ค.ศ. 1894 กับต้นชาวจีน คือเกา กิม โป (Khouw Kim Po) ได้จัดงานเลี้ยงอาหารค่ำให้กับชาวยุโรป ที่ภัตตาคารคาร์วาดิโน (Cavadino)

¹Susan Abeyasekere. Jakarta : A History. 1989. p.62.

4. ลักษณะของสังคมชาวพื้นเมือง และความด้อยพัฒนาของเศรษฐกิจแบบตลาดของชาวพื้นเมือง ทำให้ชาวจีนฉวยโอกาสเข้ามามีบทบาทอย่างมากมายในด้านเศรษฐกิจ แต่ความด้อยพัฒนาของเศรษฐกิจแบบตลาดของชาวพื้นเมืองนั้น อาจจะมาจากการคำนึงของชาวพื้นเมืองเอง ที่เน้นการพักผ่อนและการปรับตัวของคนให้เข้ากับธรรมชาติ เพราะจากลักษณะทางภูมิศาสตร์ หมู่เกาะอินโดนีเซียมีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ ดังนั้นจึงไม่มีความจำเป็นที่ชาวพื้นเมืองจะต้องทำงานหนักเพื่อการดำรงชีวิต อย่างน้อยที่สุดก็ไม่ต้องทำงานหนักเหมือนกับชาวจีนที่อาศัยอยู่ในประเทศจีนตอนใต้ซึ่งมีประชากรหนาแน่นกว่า และบางครั้งก็ประสพภัยธรรมชาติ ดังนั้นชาวจีนที่อพยพเข้ามาจึงต้องขยัน มีจริยธรรมในการทำงานและนิยมค้าขาย โดยเฉพาะเมื่อชาวพื้นเมืองไม่สนใจเรื่องนี้ ชาวจีนก็เลยเข้ามาแสดงบทบาทต่าง ๆ ได้อย่างสะดวก และเมื่อได้รับการยินยอมจากรัฐบาลอาณานิคมด้วย ชาวจีนจึงสามารถก้าวไปสู่เส้นทางความเป็นมหาอำนาจทางเศรษฐกิจได้อย่างสะดวกสบาย

โดยสรุปแล้วชาวจีนนับว่าเป็นกลุ่มบุคคลกลุ่มหนึ่งที่โชคดี สามารถก้าวเข้ามามีอำนาจทางเศรษฐกิจในหมู่เกาะอินโดนีเซียได้อย่างเต็มที่ แม้ว่าในระยะหลัง ๆ จะเกิดการต่อต้านชาวจีนจากชาวยุโรปและชาวพื้นเมืองแต่ทุนที่พวกเขาได้สะสมไว้นั้นมีจำนวนมากมายมหาศาล แม้ว่าจะถูกกดดันจากฝ่ายบ้านเมืองแต่ชาวจีนก็สามารถที่จะแปรรูปทุนนั้นให้กลายเป็นการลงทุนในด้านอื่นที่ได้รับผลกำไรอย่างงาม ทั้งนี้เพราะความเป็นชาวจีนที่มีคุณสมบัติของพ่อค้าชั้นน่านั่นเอง

บทที่ 4

บทบาททางด้านสังคมของชาวจีนในหมู่เกาะอินโดนีเซีย

การอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานของชาวจีนโพ้นทะเลในหมู่เกาะอินโดนีเซียปรากฏชัด และมีปริมาณมากนับตั้งแต่กลางคริสต์ศตวรรษที่ 19 เป็นต้นมา ชาวจีนส่วนใหญ่มักอาศัยอยู่ในเขตตัวเมืองของเกาะต่าง ๆ หรือไม่ก็อาศัยอยู่ในเขตเหมืองแร่ดีบุก และเขตเพาะปลูกสำคัญ ๆ ที่บรรดาเจ้าภานายอากรจีนผูกขาดสิทธิสัมปทานการพัฒนาที่ดินมาอีกทอดหนึ่ง เนื่องจากรัฐบาลอาณานิคมอนุญาตให้ชาวจีนได้ปกครองตนเองได้โดยมีกัปตันชาวจีนเป็นหัวหน้าควบคุมดูแล ดังนั้นชาวจีนจึงมักอยู่รวมกันเป็นระบบกงสี (Kongsi) ซึ่งโครงสร้างภายในของกงสีนั้นมีความผูกพันเหมือนกับเป็นครอบครัว มีความเคารพนับถือผู้อาวุโส หัวหน้าหรือผู้ปกครอง มีการเลียนแบบคุณค่าทางสังคมของบรรพชนชั้นนาที่สังคมเอาไว้ให้อนุชนคนรุ่นหลังได้เรียนรู้ และนำไปปฏิบัติกันต่อ ๆ ไป เพราะฉะนั้นเป้าหมายสำคัญของการตั้งถิ่นฐานในหมู่เกาะอินโดนีเซีย ก็คือแนวทางที่บรรพบุรุษรุ่นแรก ๆ ของชาวจีนยกเกียนได้พัฒนา มาหลายชั่วอายุคนนั่นเอง ชาวจีนยกเกียนรุ่นแรก ๆ เมื่อสามารถตั้งถิ่นฐานในดินแดนแห่งนี้เรียบร้อยแล้ว ส่วนใหญ่สมรสอยู่กับสตรีชาวพื้นเมือง ทายาททั้งหญิงชายของผู้สามีภรรยาเหล่านี้ก็คือลูกครึ่งอินโดนีเซีย หรือที่ชาวอินโดนีเซียโดยทั่วไปเรียกว่า เปอรานากัน (Peranakan) ลูกครึ่งเหล่านี้จะถูกบ่มเพาะด้วยขนบธรรมเนียมประเพณีจีน แต่เมื่อมาถึงคนรุ่นที่ 3 ของแต่ละครอบครัว ความเป็นจีนของคนเหล่านั้น ก็จะจืดจางลงไปอย่างชัดเจน ในขณะที่ชาวจีนซึ่งเพิ่งอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในหมู่เกาะอินโดนีเซียหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 เป็นต้นมา ซึ่งชาวพื้นเมืองเรียกว่า โตตอก (Totok) นั้น จะมีลักษณะความเป็นจีนแท้ และมีลักษณะต่าง ๆ ที่แตกต่างจากพวกเปอรานากันอย่างชัดเจนทั้งในเรื่องทัศนคติการดำรงชีวิตประจำวัน ภาษาพูด ฯลฯ

4.1 ความแตกต่างระหว่างจีนเปอรานากัน และจีนโตต็อก

ชาวจีนที่เกิดในหมู่เกาะอินโดนีเซีย เรียกว่า จีนเปอรานากัน (Pernakan) ชาวจีนกลุ่มนี้มีบทบาทสำคัญในชุมชนชาวจีนนับตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 18 ถึงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 ชาวจีนที่อพยพเข้ามาในรุ่นใหม่นี้เรียกว่า จีนโตต็อก (Totok) ซึ่งหมายถึงชาวจีนที่เกิดในต่างแดนแล้วอพยพเข้ามาสู่หมู่เกาะอินโดนีเซีย ในช่วงหลังชาวพื้นเมืองอินโดนีเซีย เรียกชาวจีนโตต็อกว่า สิงเค (Sinkhe) แปลว่าผู้เข้ามาใหม่หรือแขกคนใหม่ (new guests) . จีนโตต็อกอพยพเข้ามาอยู่ในเกาะรอบนอกมากกว่าชาวจีนเปอรานากันถึง 2 - 3 เท่า ในด้านการครองชีพจีนโตต็อกมักจะมีกิจการเป็นตนเอง

ความแตกต่างระหว่างจีนเปอรานากัน และจีนโตต็อก ก็คือชาวจีนซึ่งเคยเดินทางมาค้าขายและพำนักอยู่ในหมู่เกาะอินโดนีเซียเป็นเวลานานหลายชั่วอายุคน ลูกหลานของชาวจีนกลุ่มนี้เรียกว่า จีนเปอรานากัน หรือบาบา (Babah) หรือที่เรียกกันโดยทั่วไปว่าลูกครึ่งจีน เพราะมีเลือดผสมของชาวพื้นเมืองอินโดนีเซีย เนื่องจากชาวจีนอพยพเข้ามาในรุ่นแรก ๆ แต่งงานกับสตรีชาวพื้นเมือง แต่ก็ยังคงรักษาวัฒนธรรมความเป็นจีนไว้จนรุ่นลูกหลาน ส่วนชาวจีนที่เพิ่งอพยพเข้ามาในระยะหลัง เรียกว่า จีนโตต็อก หรือบางที่เรียกเปรียบเทียบว่าเป็นจีนแท้

การตั้งถิ่นฐานของชุมชนชาวจีนทั้ง 2 กลุ่มนี้ จะแตกต่างกันออกไปคือ ชาวจีนเปอรานากันส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในเมือง ส่วนชาวจีนโตต็อกมักตั้งถิ่นฐานอยู่ในชนบท ประกอบอาชีพเป็นเกษตรกร ในขณะที่ชาวจีนเปอรานากันนิยมประกอบอาชีพเป็นเสมียน นักธุรกิจ หรือพ่อค้าชาวจีนโตต็อกส่วนใหญ่จะเป็นชาวจีนกวางตุ้งซึ่งอพยพมาจากมณฑลทางภาคใต้ของจีนมีฐานะค่อนข้างยากจน เมื่อเข้ามาอยู่ในชุมชนชาวจีนบนหมู่เกาะอินโดนีเซีย พวกเขาจึงมีสถานภาพค่อนข้างต่ำ แต่ในขณะเดียวกันชาวจีนโตต็อกบางกลุ่มก็มีฐานะร่ำรวยที่สุดบนหมู่เกาะอินโดนีเซียเช่นกัน ใน ค.ศ. 1920 ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ชาวจีนอพยพเข้ามาเป็นจำนวนมากนั้น ชุมชนของชาวจีนทั้ง 2 กลุ่ม ต่างก็กระจัดกระจายอยู่ตามเกาะต่าง ๆ ดังตารางต่อไปนี้

ตาราง 3 ชุมชนชาวจีนเปอรานากันและชาวจีนโรตต็อกในหมู่เกาะอินโดนีเซีย ปี ค.ศ. 1920

เขต	ชาวจีน ทั้งหมด	จีนเปอรานากัน		จีนโรตต็อก	
		'000	%	'000	%
เกาะชวา	384	268	69.9	116	30.1
สุมาตรา	304	18	5.8	286	94.2
สุมาตราตะวันตก	11	7	64.9	4	35.1
ปาเลมบัง	13	4	31.9	9	68.1
กาลิมันตันตะวันตก	68	-	0.3	68	99.7
อื่น ๆ	54	27	49.5	27	50.5
เมนาโด	11	9	82.3	2	17.7
สุลาเวซี	13	6	48.5	7	17.7
กาลิมันตันใต้และตะวันออก	15	5	31.4	10	68.6
ติมอร์	4	3	74.4	1	25.6
บาหลีและลอมบอก	7	2	31.5	5	68.5
รวม	810	313	39.9	497	60.1

ที่มา : Charles A. Coppel. Indonesian Chinese in Crisis. p.10.

รูปแบบทางวัฒนธรรมของจีนเปอรานากัน เป็นการผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมจีน และวัฒนธรรมชาวพื้นเมือง ทั้งนี้ก็เพื่อการอยู่รอดในสังคมใหม่ที่แตกต่างจากบ้านเกิดเมืองนอนนั่นเอง ชาวจีนเปอรานากันเป็นชาวจีนที่ยอมรับวัฒนธรรมของชาวพื้นเมือง เข้ามาผสมผสานกับ วัฒนธรรมของตนเอง แต่ก็มิได้หมายความว่าพวกเขาจะถูกกลืน ในทางวัฒนธรรมลักษณะความเป็นจีนยังคงปรากฏให้เห็นในชุมชนของพวกเขา อาทิเช่น การแต่งกายก็ยังคงนุ่งกางเกง ขาวยาวแบบจีน มีเสื้อคลุมตัวยาวสวมทับ หรือผู้ชายก็ยังคงไว้ผมเปียยาว หรือในด้านการ ศึกษา เด็ก ๆ ลูกจีนก็ยังคงได้รับการศึกษาแบบจีน เช่น เด็กผู้ชายจะต้องเรียนคณิตศาสตร์ การทำบัญชี เรียนรู้วิธีค้าขาย เพื่อจะได้มีความสามารถทางด้านการค้าเช่นเดียวกับบรรพบุรุษ เด็กผู้หญิงก็จะได้รับการสอนให้เรียนเย็บปักถักร้อย ทอผ้า และหัดค้าขายเล็ก ๆ น้อย ๆ ดังคำกล่าวที่ว่า "ปฏิบัติตัว เช่น สตรีในบ้านเกิดของเรา"¹

ชาวจีนเปอรานากันจำนวนมากได้รับการศึกษาดี พวกเขาจะเข้าศึกษาในโรงเรียน ที่ชุมชนชาวจีนตั้งขึ้นมา หรือโรงเรียนของรัฐบาลอาณานิคม ดังนั้นชาวจีนเปอรานากันจึงมี บุคลิกภาพเช่นชาวตะวันตก ผู้นำชาวจีนเปอรานากันส่วนใหญ่ได้รับการศึกษาจากโรงเรียนของ รัฐบาลอาณานิคม พวกเขามีความรู้ดีประสบความสำเร็จอย่างสูงในด้านการศึกษา จึงนิยม ประกอบอาชีพธุรกิจ เช่น เป็นเสมียนในบริษัทการค้า

ส่วนจีนโศกต็อกนั้นมีคนกล่าวว่าบุคลิกยังเป็นคนบ้านนอก ผู้นำของจีนโศกต็อกที่มีฐานะ ราวรายก็เนื่องมาจากการก่อร่างสร้างตัวเอง ความแตกต่างระหว่างชาวจีน 2 กลุ่มนี้ ก็ยัง ไม่อาจขีดเส้นแบ่งได้แน่นอน

ส่วนหนึ่งที่ทั้งชาวจีนเปอรานากันและจีนโศกต็อกมีแนวความคิดเหมือนกันก็คือ ปรัชญา ทางศาสนา ชาวจีนทั้ง 2 กลุ่ม ต่างก็นับถือลัทธิขงจื้อเช่นกัน ส่วนลัทธิเต๋า และพุทธศาสนา ก็มีอิทธิพลในสังคมของชาวจีนอยู่บ้าง

ชาวจีนเปอรานากันนิยมแต่งงานกันในกลุ่มของตนเอง แต่ในระยะหลังเนื่องจาก มีสตรีชาวจีนอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในหมู่เกาะอินโดนีเซียมากขึ้น ประกอบกับอิทธิพลของ ลัทธิชาตินิยมจากประเทศจีน ทำให้ชาวจีนเปอรานากันค่อนข้างจะแสดงความเป็นจีนแท้มาก

¹Victor Purcell. The Chinese in Southeast Asia. 1965. p.400.

ขึ้น ในขณะที่ชาวจีนเร่ร่อนกลับต้องการมีวิถีชีวิตแบบชาวพื้นเมือง จึงหันไปแต่งงานกับสตรีชาวพื้นเมืองมากขึ้น ดังนั้นถ้าใช้มาตรฐานทางสังคมวัฒนธรรมเป็นตัวกำหนดว่าชาวจีนกลุ่มนี้เป็นชาวจีนเปอรานากัน กลุ่มนั้นเป็นจีนเร่ร่อน เป็นเรื่องที่ยากที่จะกำหนดกฎเกณฑ์เป็นเครื่องชี้ชัด ดังนั้นในการศึกษาบทบาทของชาวจีนในหมู่เกาะอินโดนีเซีย จึงเป็นการศึกษาบทบาทของชาวจีนทั้งสองกลุ่มไปด้วยกัน ประกอบกับในเวลาต่อมาก็มีการก่อตั้งองค์กรความร่วมมือระหว่างชาวจีนทั้ง 2 กลุ่มเข้าด้วยกัน การศึกษาบทบาทของชาวจีนจึงมุ่งเน้นในประเด็นที่สำคัญ คือ บทบาทของชาวจีนด้านสังคมเท่านั้น มิได้ศึกษาเน้นเฉพาะกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง

การศึกษามหาบททางด้านสังคมของชาวจีนในหมู่เกาะอินโดนีเซียซึ่งมีหลายด้าน แต่ผู้วิจัยจะกล่าวเน้นเฉพาะบทบาทที่เด่นของชาวจีนในระหว่าง ค.ศ. 1800 - 1945 เท่านั้น คือ บทบาททางการศึกษา และการดำเนินกิจการหนังสือพิมพ์

4.2 บทบาททางการศึกษาของชาวจีน

ชาวจีนเปอรานากันส่วนใหญ่เกิดในหมู่เกาะอินโดนีเซียและมีสายเลือดชาวพื้นเมืองจากฝ่ายมารดา ดังนั้นชาวจีนเปอรานากันจึงไม่นิยมพูดภาษาจีน แต่พูดจาสื่อสารติดต่อกันด้วยภาษาพื้นเมือง ในเมืองใหญ่ ๆ ของเกาะชวาโดยเฉพาะบริเวณชายฝั่งทะเลตอนเหนือ ซึ่งชาวจีนส่วนใหญ่ตั้งถิ่นฐานอยู่ที่นี่มีการติดต่อกันด้วยภาษามาเลย์ตลาด (Bazaar Malay) และภาษาฮกเกี้ยน หรือภาษาดัตช์เป็นภาษากลาง (lingua franca) ในตอนปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 ภาษาเหล่านี้ก็พัฒนามาเป็นภาษามาเลย์ (Batavian Malay) และในที่สุดก็กลายเป็นภาษากลางสำหรับชุมชนชาวจีนเปอรานากันในเกาะชวาไปในที่สุด

ชาวจีนในหมู่เกาะอินโดนีเซีย นั้น นอกจากยอมรับภาษาท้องถิ่นมาใช้เป็นของตนเองแล้ว ในด้านวิถีชีวิตของพวกเขาก็ดำเนินไปเช่นเดียวกับชาวพื้นเมืองอินโดนีเซีย วัฒนธรรมประเพณี ความเชื่อและศาสนาต่างก็มีการผสมผสานกลมกลืนให้เข้ากับวัฒนธรรมของท้องถิ่น ตัวอย่างเช่น นักเขียนชาวจีนเปอรานากันคนหนึ่งคือ กวี เต็ก ฮวย (Kwee Tek Hoay) ได้กล่าวว่า

"จากการที่มีบิดา ซึ่งถือกำเนิดในประเทศจีน ชาวจีนเปอรานากัน จึงได้รับการอบรมแบบชาวจีนท่ามกลางขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมแบบพื้นเมืองจากฝ่ายมารดา"¹

หรือ กวี เก็ก เบ็ง (Kwee Kek Beng) ซึ่งเป็นผู้นำชาวจีนเปอรานากันคนหนึ่ง² ก็ได้ตั้งข้อสังเกตว่า "ชาวจีนเปอรานากันนั้น มีความเป็นชาวจีนมากกว่าที่จะเป็นชาวอินโดนีเซีย และบางครั้งก็เป็นชาวอินโดนีเซียมากกว่าที่จะเป็นชาวจีน"³

สำหรับเรื่องการศึกษาของชาวจีนเปอรานากันนั้น ก่อนคริสต์ศตวรรษที่ 20 มีหลักฐานในเรื่องนี้น้อยมาก จากที่มีการบันทึกไว้อย่างสั้น ๆ ได้กล่าวถึงการศึกษาของชาวจีนเปอรานากันสมัยก่อนว่าไม่ได้ให้ความสนใจด้านการศึกษากับบุตรหลานมากนัก ทั้งนี้อาจจะเนื่องจากความจริงที่ว่าบิดาของพวกเขานั้นมาจากชนชั้นที่ไม่ได้รับการศึกษาและส่วนใหญ่ก็จะให้ความสนใจกับการหาเงินมากกว่าที่จะสนใจด้านการศึกษา⁴ อาจจะมีเพียงชาวจีนที่มั่งคั่งเพียงกลุ่มเล็ก ๆ ที่ว่าจ้างครูชาวจีนมาสอนภาษาจีน และศิลปวิทยาการให้กับลูกผู้ชายของตนเอง ซึ่งเด็กผู้ชายจะได้เรียนการอ่าน เรียนเลขคณิต การทำบัญชี และเรียนการเป็นพ่อค้า ซึ่งการเรียนวิชาต่าง ๆ เหล่านี้กลายเป็นพื้นฐานให้คนเหล่านี้เติบโตขึ้นมาและเป็นคนที่มีความสามารถด้านการค้าขายในเวลาต่อมา ส่วนเด็กผู้หญิงจะถูกสอนในเรื่องการเย็บปักถักร้อย การทอผ้า และสอนวิธีการค้าขายบ้างเพื่อที่จะเป็นผู้หญิง เช่น ในประเทศจีน⁵

โรงเรียนซึ่งไม่เป็นทางการของชาวจีนแห่งแรกตั้งขึ้นที่กรุงจาการ์ตา ในปี ค.ศ. 1729 ในระยะแรกมีนักเรียนเพียง 30 คน โดยแบ่งส่วนหนึ่งของโรงพยาบาลของชาวจีนให้เป็น

¹Leo Suryadinata. The Chinese Minority in Indonesia. 1978. p.3.

²กวี เก็ก เบ็ง (Kwee Kek Beng) เป็นหัวหน้าหนังสือพิมพ์ชาวจีนเปอรานากันในช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 และเป็นหัวหน้ากองบรรณาธิการหนังสือพิมพ์ Sin po ซึ่งเป็นหนังสือพิมพ์ชั้นนำในกรุงจาการ์ตา.

³Ibid. p.3.

⁴Ibid.

⁵Victor Purcell. The Chinese in Southeast Asia. 1965. p.400.

โรงเรียน ในปี ค.ศ. 1753 ผู้มีอำนาจของดัตช์ตัดสินใจให้เด็กชายชาวดัตช์เข้าไปเรียนที่โรงเรียนนี้ด้วยโดยมีจุดประสงค์เพื่อจะให้เรียนรู้ภาษาจีน แต่ในที่สุดโรงเรียนแห่งนี้ก็ถูกปิดไปเพราะจัดการผิดพลาด และหลังจากนั้นก็ไม่มีโรงเรียนใดปรากฏกันอีกเลย แม้ว่าในภายหลัง เมื่อปี ค.ศ. 1787 กับต้นชาวจีนได้พยายามเปิดโรงเรียนขึ้นมาอีกครั้งหนึ่งที่เกลนติง (Klenting) โรงเรียนของชาวจีนเริ่มมีจำนวนมากขึ้น ในช่วง 15 ปีหลังของคริสต์ศตวรรษที่ 19 เช่น ใน ค.ศ. 1899 มีโรงเรียน 217 โรง และนักเรียน 4,452 คน บนเกาะชวา และมาดรา และในเกาะรอบนอก มีโรงเรียน 152 แห่ง พร้อมด้วยนักเรียน 2,170 คน¹ สาเหตุที่มีโรงเรียนเกิดขึ้นมากมายในช่วงนี้อาจจะเนื่องมาจากชาวจีนที่ได้รับการศึกษาอพยพเข้ามาสู่หมู่เกาะอินโดนีเซียอย่างมากมาย

โรงเรียนของชาวจีนส่วนใหญ่เป็นที่รู้จักกันว่าเป็นโรงเรียนของชาวจีนฮกเกี้ยนซึ่งเป็นชนกลุ่มใหญ่ในชุมชน หลักสูตรการศึกษาในโรงเรียนเหล่านี้อยู่บนพื้นฐานของลัทธิขงจื้อ และเน้นในเรื่องความมากกว่าความเข้าใจในบทเรียน เด็กนักเรียนส่วนใหญ่ไม่เข้าใจความหมายของหนังสือที่พวกเขาถูกสอนให้อ่าน นอกจากนั้นภายหลังการเรียนในโรงเรียนเป็นเวลานาน พวกเขาก็กังคังพูดและเขียนภาษาจีนไม่ได้ ด้วยเหตุนี้เองจึงเป็นเหตุผลประการหนึ่งให้ชาวจีนเปอรานากันบางกลุ่ม เมื่อมีโอกาสจะหันไปเรียนในโรงเรียนของดัตช์ หรือโรงเรียนของพวกมาเลย์ ซึ่งส่งผลให้ชาวจีนเปอรานากันในรุ่นหลัง ๆ ได้รับการศึกษาดีกว่าชาวจีนเปอรานากันรุ่นแรก ๆ และกลายมาเป็นผู้นำของชาวจีนในเวลาต่อมา

ชาวจีนเปอรานากันกับการจัดการศึกษาของฮอลันดา

โรงเรียนแรกสำหรับเด็กนักเรียนชาวดัตช์ ตั้งขึ้นในปี ค.ศ. 1816 เด็กนักเรียนชาวจีนเปอรานากันเริ่มหันมาสนใจการศึกษาแบบตะวันตกในช่วงหลังของคริสต์ศตวรรษที่ 19 เมื่อมิชชันนารี ชาวดัตช์ 3 คน คือ ซี. อัลเบิร์ต (C. Albers) เอส. โคลสมา (S. Coolsma) และ ดี.เจ. แวน เดอร์ลินเดน (D.J. Van der Linden) เริ่มก่อตั้งโรงเรียนขึ้นมานั้น

¹Leo Suryadinata. The Chinese Minority in Indonesia. 1978.

ชาวตะวันตกเมื่อ ค.ศ. 1863 เด็กนักเรียนชาวมุสลิมจะไม่ค่อยสนใจโรงเรียนแห่งนี้ แต่เด็กนักเรียนชาวจีนเปอรานากันกลับให้ความสนใจสมัครเข้ามาศึกษาเล่าเรียน ซึ่ง เอส. โคลสมา (S. Coolisma) ประมาณว่ามี จำนวนนักเรียนถึง 80 - 90 คน¹ ต่อปี ที่เข้ามาเรียนในโรงเรียนแห่งนี้ โรงเรียนแห่งนี้เปิดสอนวิชาภาษามลายู, การเขียน, เลขคณิต, การวาดภาพ และศึกษาพระคัมภีร์ไบเบิล ในช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 เด็กนักเรียนชาวจีนซึ่งส่วนใหญ่เป็นบุตรชายของข้าราชการจีนและนักธุรกิจชาวจีนที่มั่งคั่งได้ถูกส่งเข้าไปเรียนในโรงเรียนของรัฐบาลที่ฮอลันดาตั้งขึ้นมาในเวลาเดียวกัน ครอบครัวชาวจีนเปอรานากันก็นิยมส่งบุตรหลานไปศึกษาในโรงเรียนแห่งนี้เช่นกัน นอกจากนี้ครอบครัวชาวจีนเปอรานากันก็นิยมส่งบุตรหลานไปศึกษาในโรงเรียนเอกชนของดัตช์ซึ่งบริหารงานโดยข้าราชการดัตช์ที่เกษียณจากงาน

รัฐบาลอาณานิคมนั้นมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการศึกษาของเด็กชาวจีนที่แตกต่างกันออกไป แต่เป้าหมายสำคัญอันดับแรกก็คือต้องการฝึกหัดชาวพื้นเมืองให้เข้ามารับราชการ² นโยบายด้านการศึกษาในบางช่วงเวลาจะห้ามมิให้เด็กชาวพื้นเมืองอินโดนีเซียและเด็กชาวจีนเข้าเรียนในโรงเรียนที่รัฐบาลตั้งขึ้น แม้ว่าข้อห้ามนี้จะถูกยกเลิกไปในปี ค.ศ. 1864 แต่ในทางปฏิบัติก็มีเด็กชาวจีนเปอรานากันและเด็กชาวพื้นเมืองไม่กี่คนที่ได้เข้าไปเรียนในโรงเรียนของรัฐบาล ใน ค.ศ. 1871 รัฐบาลอาณานิคมเริ่มหันไปให้ความสนใจส่งเสริมด้านการศึกษาเฉพาะเด็กชาวพื้นเมือง แต่กลับไม่เอาใจใส่เด็กชาวจีน จนกระทั่ง ค.ศ. 1896 รัฐบาลอาณานิคมจึงอนุญาตให้เด็กชาวจีนเข้าไปเรียนในโรงเรียนของดัตช์ หรือโรงเรียนพื้นเมืองได้แต่ต้องมีที่ว่างเท่านั้น ข้อบังคับเหล่านี้ส่งผลให้ผู้นำชาวจีนเปอรานากันหลายคนไม่พอใจในนโยบายที่แตกต่างกันออกไป ดังนั้น เผา เคง เฮก (Phoa Keng Hek) จึงได้ตั้งโรงเรียนของสมาคมชาวจีนขึ้นมาในปี ค.ศ. 1901 ทั้งนี้เพื่อผลักดันให้ผู้มีอำนาจของดัตช์เปิดโรงเรียนสำหรับเด็กชาวจีนเปอรานากัน

¹ก่อนปี ค.ศ. 1880 ชาวดัตช์ไม่สอนภาษาดัตช์ให้กับเด็กชาวจีน ยกเว้นพวกมิชชันนารีบางคน จำนวนนักเรียนส่วนใหญ่ซึ่งเป็นเด็กชาวจีนนั้น เป็นการคาดคะเนของ เอส. โคลสมา.

²Victor Purcell. The Chinese in Southeast Asia. 1965. p.452.

การก่อตั้งของโรงเรียนจีนสมัยใหม่

การก่อตั้งสมาคมจีนและโรงเรียนอื่น ๆ นั้นเป็นผลจากการพัฒนาที่เกิดขึ้นโดยทั่ว ๆ ไป ในทวีปเอเชีย แต่ในหมู่เกาะอินโดนีเซียนั้นจะมีลักษณะพิเศษ เพราะภายหลังสิ้นสุดคริสต์ศตวรรษที่ 19 ในหมู่เกาะอินโดนีเซียมีผู้นำชาวจีนเปอรานากันหลายคนที่ได้รับการศึกษามาจากตะวันตก และถูกรัฐบาลอาณานิคมกวดจี้เข้มงวด เช่น ถูกจำกัดให้อยู่ในเขตชาวจีนเท่านั้น หรือเดินทางออกจากเขตชาวจีนได้ต่อเมื่อพวกเขาจะมีใบผ่านทางซึ่งได้รับอนุญาตโดยผู้มีอำนาจเท่านั้น นอกจากนี้ก็ถูกมองว่ามีฐานะต่ำต้อยกว่าชาวยุโรปและชาวพื้นเมือง ในส่วนของเจ้าหน้าที่ที่กระทบต่อชาวจีนอย่างไม่มีเหตุผล หรือป้ายความชั่วร้ายมาให้ ระบบการจัดเก็บภาษีอากรซึ่งชาวจีนทหาหน้าที่เป็นผู้จัดเก็บภาษีและนับว่าเป็นรายได้สำคัญของชาวจีนในเกาะชวาก็ถูกยกเลิกโดยรัฐบาลอาณานิคม

ในขณะที่ชาวจีนเปอรานากัน ซึ่งได้รับการศึกษาแบบตะวันตกบางส่วนเกิดความไม่พอใจในนโยบายของรัฐบาลอาณานิคม นักปฏิรูปชาวจีนเปอรานากันอีกกลุ่มหนึ่งก็กำลังฟื้นฟูวัฒนธรรม ประเพณีการแต่งงานและงานศพตามแบบประเพณีจีนขึ้นมา ตลอดจนพยายามฟื้นฟูลัทธิขงจื้อขึ้นมาอีกครั้ง ดังนั้นการก่อตั้งสมาคมจีนนั้นก็เพื่อจุดประสงค์ในการส่งเสริมลัทธิขงจื้อและวัฒนธรรมของจีนโดยตรง โดยมีการจัดตั้งโรงเรียนจีนขึ้นมาเพื่อส่งเสริมสนับสนุนเป้าหมายนี้ให้สัมฤทธิ์ผล เมื่อเวลาผ่านไปสมาคมจีนจึงเป็นตัวแทนทางการศึกษาและเป็นหน่วยงานที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับการก่อตั้งโรงเรียนโดยเฉพาะในเกาะชวา และขยายไปถึงทั่วทั้งหมู่เกาะอินโดนีเซียในเวลาต่อมา

โรงเรียนของสมาคมจีนแห่งแรก ชื่อว่าโรงเรียน ลู กุย ฟาง (Lu Kui fang) อยู่ที่ จาร์กาตา ผู้ก่อตั้งเป็นชาวจีนฮกเกี้ยน ซึ่งเป็นระบบเดียวกับระบบที่ใช้กันในโรงเรียนชั้นประถมศึกษาในประเทศญี่ปุ่น และนำเอาครูผู้สอนมาจากญี่ปุ่น ในโรงเรียนนี้การศึกษาลัทธิขงจื้อถูกยกเลิกไปและหันมาใช้ตำราจีนโดยทั่ว ๆ ไปซึ่งนำมาจากประเทศญี่ปุ่น และใช้ภาษากลาง

¹สมาคมจีน หรือ THHK ย่อมาจากคำว่า Tiong Hoa Hwee Koan ซึ่งนับเป็นองค์กรแห่งแรกของชาวจีนบนเกาะชวา องค์กรนี้นับเป็นศูนย์รวมของชาวจีน ส่งเสริมลัทธิขงจื้อ และได้ก่อตั้งโรงเรียนสำหรับเด็กชาวจีน ซึ่งเลิกกิจการไปใน ค.ศ. 1958.

ที่เรียกว่า Kuo-yu ต่อมาเมื่อมีการพิมพ์ตำราของจีนขึ้นมาใช้เอง จึงได้ยกเลิกตำราเรียนที่นำมาจากญี่ปุ่น และมีข้อที่น่าสนใจก็คือภาษาต่างประเทศภาษาแรกที่ใช้ในโรงเรียนก็คือภาษาอังกฤษไม่ใช่ภาษาดัตช์ เพราะชาวจีนในอินโดนีเซียต้องติดต่อด้านการค้ากับชาวจีนในสิงคโปร์ซึ่งใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษากลางในการค้าขายกับประเทศทางตะวันออก ในเวลาต่อมาจึงมีการตั้งแผนกภาษาอังกฤษขึ้นมาเพิ่มเติม

ผู้บริหารของโรงเรียนของสมาคมจีนก็คือผู้นำชุมชนชาวจีนในท้องถิ่น และค่อนข้างเป็นที่นิยมของชาวจีน เช่น จากสถิติ ในปี ค.ศ. 1901 มีโรงเรียนเพียง 1 โรง แต่ 2 ปีต่อมาเพิ่มเป็น 13 แห่ง และในปี ค.ศ. 1908 มีโรงเรียนทั้งหมด 54 โรง ความก้าวหน้าในการก่อตั้งโรงเรียนชาวจีนเช่นนี้ย่อมเป็นที่จับตามองทั้งของชาวจีน และรัฐบาลอาณานิคมในเวลาต่อมา และนำไปสู่การก่อตั้งโรงเรียนโดยรัฐบาลอาณานิคมเพื่อชาวจีนโดยเฉพาะ

การตั้งโรงเรียนดัตช์สำหรับเด็กนักเรียนชาวจีน

รัฐบาลจีน¹ เริ่มตระหนักถึงความสำคัญของชาวจีนในพื้นที่ โดยเฉพาะในการขอสนับสนุนด้านการเมือง และการเงิน จึงเริ่มหันมาติดต่อกับชาวจีนในหมู่เกาะอินโดนีเซีย โดยการส่งหน่วยงานของชาวจีนเข้ามาเป็นเจ้าหน้าที่คอยช่วยเหลือบริการให้กับโรงเรียนจีน อาทิเช่น มีทุนให้เด็กชาวจีนได้กลับไปเรียนที่ประเทศจีน ซึ่งมีนักเรียนบางส่วนจากโรงเรียนของสมาคมจีนได้รับทุนไปศึกษาต่อในแผ่นดินแม่

การพัฒนาและความเจริญก้าวหน้าของโรงเรียนของสมาคมจีน รวมทั้งการที่รัฐบาลจีนให้ความสนใจชาวจีนในหมู่เกาะอินโดนีเซีย จึงเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ผู้มีอำนาจของดัตช์กลัวว่าจะควบคุมชาวจีนเปอรานากันมิได้ ดังนั้นในต้นปี ค.ศ. 1905 รัฐบาลอาณานิคมจึงมีความเห็นว่าโรงเรียนสำหรับชาวจีนจะต้องอยู่ภายใต้การควบคุมดูแลของรัฐบาลอาณานิคม ในปี ค.ศ. 1907 นาย ดี. ฟ็อค (D. Fock) รัฐมนตรีอาณานิคมได้ตัดสินใจในเรื่องก่อตั้งโรงเรียน สำหรับชาวจีนอย่างรีบด่วน และให้จัดตั้งโรงเรียนพิเศษสำหรับชาวจีน เรียกว่า โรงเรียนคนจีนของ

¹รัฐบาลจีนในสมัยนั้นตรงกับสมัยของ ดร.ซุนยัตเซ็น.

ฮอลแลนด์ (The Hollandsch Chineesch School) หรือ HCS ขึ้น ณ กรุงจาการ์ตา ต่อมาก็ขยายไปยังเมืองสำคัญอื่น ๆ โรงเรียนเหล่านี้มีรูปแบบ คือ ใช้ภาษาดัตช์และไม่สอนวัฒนธรรมจีนเลย หลักสูตรการเรียนเหมือนกับหลักสูตรของโรงเรียนในยุโรปและถ้าผู้ปกครองต้องการความรู้เกี่ยวกับธุรกิจการค้า ทางโรงเรียนก็จะจัดหลักสูตรให้ ในปี ค.ศ. 1910 รัฐบาลอาณานิคมประกาศใช้กฎหมายเชื้อชาติ ทำให้ชาวจีนเปอรานากันต้องกลายเป็นคนในบังคับของดัตช์ ในปีต่อมาดัตช์จึงเปิดโรงเรียนแบบตะวันตกสำหรับชาวจีน และให้โรงเรียน HCS เป็นโรงเรียนในระดับมัธยมต่อไป ในส่วนของนักศึกษาที่สนใจภาษาดัตช์นั้น บางคนสามารถเดินทางไปศึกษาต่อในเนเธอร์แลนด์ เรียนรู้ภาษาดัตช์เป็นอย่างดี สามารถเขียนสนธิสัญญาเป็นภาษาดัตช์ได้ อาทิเช่น สนธิสัญญาภาษีที่ดินที่เขียนขึ้นโดยชาวจีนและนักศึกษาชาวจีน บางคนก็ได้รับการฝึกหัดให้เป็นแพทย์ในเนเธอร์แลนด์แล้วกลับมาเป็นแพทย์และทำธุรกิจขายยาในบ้านเกิดเมืองนอน

สำหรับชาวจีนเปอรานากันนั้นเมื่อมองจากภูมิหลังทางวัฒนธรรมและทัศนคติต่อการศึกษา ชาวจีนเปอรานากันจะสนใจในโรงเรียนของดัตช์ซึ่งในขณะนั้นเพิ่มจำนวนอย่างรวดเร็ว พอ ๆ กับโรงเรียนของสมาคมชาวจีน หนังสือพิมพ์ฉบับหนึ่งของดัตช์ได้ตั้งข้อสังเกตในเรื่องนี้ไว้ว่า "การก่อตั้งโรงเรียนสำหรับชาวจีนของรัฐบาลอาณานิคมดูจะไม่ประสบความสำเร็จ เพราะภายในเวลาไม่กี่ปีต่อมาโรงเรียนของสมาคมชาวจีนก็ต้องค่อย ๆ เลิกล้มไปในที่สุด"¹

แต่ปรากฏว่าคำทำนายนี้ไม่เป็นความจริงเพราะโรงเรียนของสมาคมชาวจีนมิได้เลิกล้มไป ส่วนจำนวนเด็กนักเรียนชาวจีนที่ได้รับการศึกษาจากโรงเรียนที่รัฐบาลอาณานิคมตั้งขึ้นกลับเพิ่มมากขึ้น เช่น ในปี ค.ศ. 1915 จำนวนนักเรียนจีนในโรงเรียนที่รัฐบาลอาณานิคมตั้งขึ้นมีถึง 8,060 คน ส่วนนักเรียนชาวจีนในโรงเรียนของสมาคมชาวจีนมีจำนวน 16,499 คน² ซึ่งมากกว่าจำนวนนักเรียนในโรงเรียนที่รัฐบาลอาณานิคมตั้งขึ้น ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะการสอบเข้าเรียนในโรงเรียนของรัฐบาลอาณานิคมค่อนข้างยากและมีเพียงชนชั้นกลางชาวจีนเท่านั้นที่สามารถจ่ายค่าเล่าเรียนซึ่งค่อนข้างแพงได้ และ "นักเรียนชาวจีนเปอรานากันส่วนใหญ่

¹Leo Suryadinata. The Chinese Minority in Indonesia. 1978. p.9.

²Ibid.

ที่เข้าไปเรียนโรงเรียนของสมาคมชาวจีน ก็คือพวกที่สอบตกพลาดจากการเข้าโรงเรียนของรัฐบาลอาณานิคมนั่นเอง..."¹

แม้ว่าโรงเรียนของสมาคมชาวจีนจะมีนักเรียนเป็นจำนวนมาก แต่ก็ไม่สามารถสนองความต้องการของชาวจีนเปอรานากันได้เพราะหลักสูตรการเรียนนั้นเหมาะกับการใช้ชีวิตในประเทศจีนไม่เหมาะกับการใช้ชีวิตในหมู่เกาะอินโดนีเซีย เช่น การจ้างงานในหมู่เกาะอินโดนีเซียนั้น ไม่จำเป็นต้องใช้ภาษาจีนในหน่วยงานของรัฐบาล ดังนั้นจึงทำให้โรงเรียนของสมาคมชาวจีนไม่ได้รับความสนใจจากชาวจีนเปอรานากันซึ่งต้องการจะทำงานเป็นเสมียนหรืองานอาชีพที่เป็นลูกจ้าง นอกจากนี้นักเรียนจากโรงเรียนของสมาคมชาวจีนยังดูแตกต่างไปจากชาวจีนที่ได้รับการศึกษาจากโรงเรียนรัฐบาลในระดับเดียวกัน และแม้ว่าเวลาผ่านไปถึง 20 ปีจากปีที่มีการก่อตั้งคือ ในปี ค.ศ. 1901 โรงเรียนของสมาคมชาวจีนก็ยังเป็นโรงเรียนระดับประถมศึกษา² สาเหตุอีกประการก็คือ ผู้ที่ดูแลโรงเรียนของสมาคมชาวจีนไม่ค่อยเข้าใจในเรื่องการศึกษาและขาดการจัดการที่ดีพอ และผู้นำชาวจีนเปอรานากันส่วนใหญ่ก็จะส่งลูกหลานเข้าเรียนในโรงเรียนคนจีนของฮอลแลนด์ แทนที่จะเข้าเรียนในโรงเรียนของสมาคมชาวจีนในเวลาเดียวกัน มีข้อที่น่าสังเกตคือ การอพยพเข้ามาของชาวจีนรุ่นใหม่นั้นเองซึ่งเรียกว่าจีนเรดต็อกทั้งหญิงและชาย ชาวจีนเรดต็อกนอกจากเกิดในเมืองจีนแล้วยังมีวัฒนธรรมประเพณีที่คงความเป็นจีนอย่างเคร่งครัด ในส่วนของลูกหลานของชาวจีนเรดต็อกแม้จะเกิดในหมู่เกาะอินโดนีเซีย แต่พวกเขาก็มิได้เป็นจีนเปอรานากันพวกเขายังคงรับวัฒนธรรมประเพณีแบบจีนดั้งเดิม ชุมชนชาวจีนเรดต็อกจึงค่อย ๆ พัฒนาขึ้นมาเป็นชุมชนใหญ่ ชาวจีนดั้งเดิมในเกาะชวานั้นจะเป็นชาวจีนเปอรานากันจากการสำรวจสำมะโนประชากรในปี ค.ศ. 1930 จะพบว่า 63.5% ของชาวจีนทั้งหมดในเกาะชวาอยู่กันมาถึงรุ่นที่ 3 แล้ว ดังนั้นการเกิดชุมชนชาวจีนเรดต็อกทำให้ระบบการศึกษา ซึ่งดูแลจัดการโดยชาวจีนเปอรานากัน ไม่ได้รับการตอบสนองเท่าที่ควร และผู้นำของสมาคมชาวจีนจะเป็นชาวจีนเรดต็อกมากขึ้นทำให้การออกเสียงของชาวจีนเปอรานากันที่ชาวจีนเรดต็อกไม่ได้

¹Leo Suryadinata. The Chinese Minority in Indonesia. 1978. p.9.

²อันที่จริงสมาคมชาวจีนเคยก่อตั้งโรงเรียนในระดับมัธยมศึกษาใน ปี ค.ศ. 1913 แต่ต้องปิดกิจการไปหลังจากตั้งมาได้ 6 เดือน เพราะขาดนักเรียนและเงินทุน.

ความพยายามของชาวจีนเปอรานากันในการฟื้นฟูโรงเรียนของสมาคมชาวจีน

ผู้นำของโรงเรียนของสมาคมชาวจีนต่างก็ทราบปัญหาที่เกิดขึ้นกับโรงเรียนกันเป็นอย่างดี พวกเขาจึงพยายามที่จะปรับปรุงโรงเรียนขึ้นมาใหม่โดยผ่านหน่วยงานที่เรียกว่า จาวา ฮัก บอล จุง หวี (Djawa Hak Bol Tjong Hwee) ซึ่งหน้าที่สำคัญของหน่วยงานก็คือควบคุมดูแลการทำงานของโรงเรียนของสมาคมชาวจีน และจ้างครูที่มีคุณภาพมาจากประเทศจีน หน่วยงานย่อยของหน่วยงานนี้คือ เกา โยก หวี (Kauw Yok Hwee) ซึ่งตั้งขึ้นก่อนปี ค.ศ. 1919 มีหน้าที่ดูแลหลักสูตรการเรียนของโรงเรียนของสมาคมชาวจีน ในปี ค.ศ. 1919 มีการสัมมนาประจำปี หน่วยงานนี้ได้ให้คำแนะนำเกี่ยวกับหลักสูตรการเรียนว่าควรจะให้พัฒนาให้เป็นแบบจีนแบบชาวอินโดนีเซีย เพราะว่าชาวจีนเปอรานากันส่วนใหญ่นั้นตั้งใจที่จะตั้งถิ่นฐานอยู่ในอินโดนีเซีย หลังจากสำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนของสมาคมชาวจีน หลังจากนั้นจึงได้มีการวางแผนแต่งตำราเรียนแต่ก็ได้มีการตีพิมพ์ตำราเหล่านี้ เหตุผลสำคัญประการหนึ่งก็คือขาดเงินทุนและชาวจีนส่วนใหญ่ก็มิได้สนใจในเรื่องสถานภาพของตนเป็นสำคัญ หลังจากนั้นโรงเรียนของสมาคมชาวจีนก็ค่อย ๆ เสื่อมลง ชาวจีนเปอรานากันจึงได้ส่งบุตรหลานเข้าเรียนในโรงเรียนของรัฐบาลอาณานิคม ในขณะที่เดียวกันโรงเรียนเอกชนของดัตช์ก็ตั้งขึ้นอีกมากมาย¹ ผลที่ตามมาก็คือ

1 อัตราการเจริญเติบโตของโรงเรียนคนจีนของฮอลแลนด์ในหมู่เกาะอินโดนีเซีย จากปี 1915 - 1928 มีดังนี้

ปี	จำนวนนักเรียน(รัฐบาล)	จำนวนนักเรียน(เอกชน)
1915	27	2
1918	33	9
1920	34	14
1922	34	17
1924	38	23
1926	45	36
1928	53	51

ที่มา : จาก Somers. "Peranakan Chinese Politics," p.51.

กลางคริสต์ศตวรรษที่ 20 มีผู้นำจีนเปอรานากันบางคนสนับสนุนการเปลี่ยนแปลงรูปแบบของโรงเรียนของสมาคมชาวจีน เป็นแบบโรงเรียนคนจีนของฮอลแลนด์ (HCS)¹ ผู้ที่สนับสนุนแนวความคิดนี้ได้แก่ กวี อี้ จาต (Kwee Hing Tjia) และ เตอ เคียน ซิง (The Kian Sing)

ในปี ค.ศ. 1925 กวี อี้ จาต (Kwee Hing Tjia) ชาวจีนเปอรานากัน ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลดัตช์ได้หันมาสนับสนุนให้ชาวจีนในหมู่เกาะอินโดนีเซียหันมาเข้าเรียนในโรงเรียนของรัฐบาล โดยให้ความเห็นว่ามีความเหมาะสมกับชาวจีนในหมู่เกาะอินโดนีเซียมาก หนังสือพิมพ์ของชาวจีนเปอรานากันหลายฉบับให้การสนับสนุนเขา และหันมาโจมตีโรงเรียนของสมาคมชาวจีน แนวโน้มดังกล่าวนี้นำไปสู่การก่อตั้งสมาคมค้นคว้าทางการศึกษาของชนจีน (Tiong Hoa Kauw Yok Gian Kioe Hwee หรือ Chinese Educational Research Association) ซึ่งได้จัดให้มีการสัมมนาเกี่ยวกับปัญหาทางการศึกษาของชาวจีน เพื่อจะได้หาข้อยุติในเรื่องความขัดแย้งและแบ่งแยกในเรื่องการศึกษาของชาวจีนในหมู่เกาะอินโดนีเซีย ที่ประชุมตกลงที่จะสร้างรูปแบบของโรงเรียนสำหรับชาวจีนทุกคนในอาณานิคม อย่างไรก็ตาม แผนการนี้ก็ล้มเหลวเพราะความสำเร็จเนื่องจากไม่ได้รับความสนใจ และขาดเงินทุน มีการวิเคราะห์ถึงความลำบากในการวางแผนก่อตั้งรูปแบบของโรงเรียนท่ามกลางความแตกต่าง และความขัดแย้งของชาวจีนหลายรุ่นในหมู่เกาะอินโดนีเซีย ว่าในหมู่เกาะอินโดนีเซียนี้มีชาวจีนทั้งหมด 5 กลุ่มด้วยกัน คือ

1. ชาวจีนเปอรานากันที่เป็นชนชั้นกลางและค่อนข้างมีทรัพย์สิน พวกนี้มีความต้องการที่จะตั้งถิ่นฐานอยู่ในหมู่เกาะอินโดนีเซีย และสนใจในการศึกษาระดับสูงขึ้นไป
2. ชาวจีนเปอรานากันที่ยากจน ต้องการตั้งถิ่นฐานอยู่ในหมู่เกาะอินโดนีเซีย และ

¹HCS (Hollandsch-Chinese school) เป็นโรงเรียนประถมศึกษาของดัตช์ตั้งขึ้นสำหรับเด็กชาวจีน ในช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2.

ต้องการให้บุตรหลานอ่านออกเขียนได้ด้านภาษามาเลย์¹

3. ชาวจีนเปอรานากันชาตินิยม ยังคงเชื่อว่าการศึกษแบบชาวจีนเป็นสิ่งจำเป็นจะขาดเสียไม่ได้ แม้ว่าบุตรหลานของพวกเขาจะไม่ต้องการเดินทางกลับไปยังประเทศจีน แต่กลุ่มนี้ก็ยังต้องการที่จะส่งบุตรหลานกลับไปช่วยเหลือประเทศจีน

4. ชาวจีนเปอรานากันและชาวจีนโตต็อกที่มุ่งรักษาผลประโยชน์ของชาติ โดยการศึกษาเอกลักษณ์ของชาวจีนไว้ แต่ในขณะเดียวกันพวกเขาก็เชื่อว่าการเรียนรู้ภาษาจีนเพียงอย่างเดียวไม่เพียงพอในการดำเนินชีวิตที่ดีในภายหน้า

5. ชาวจีนโตต็อกโดยเฉพาะชาวจีนแคะและจีนกวางตุ้ง พวกนี้ต้องการกลับไปประเทศจีน กลุ่มต่าง ๆ เหล่านี้ต่างก็ต้องการรูปแบบการศึกษาสำหรับบุตรหลานแตกต่างกันไป ดังนั้นการจัดหารูปแบบการศึกษาเพียงรูปแบบเดียวเพื่อคนหลายกลุ่มย่อมจะเป็นไปได้ยากและประสบความสำเร็จอย่างแน่นอน

ความพยายามครั้งที่สอง ในการปฏิรูปโรงเรียนของสมาคมชาวจีนเริ่มขึ้นอีกครั้งในปี ค.ศ. 1927 โดย เตอ เคียน ซิง (The Kian Sing) ซึ่งเป็นชาวจีนเปอรานากันชาตินิยมจากสุราบายา เขาเสนอความคิดเห็นว่าควรที่จะเปลี่ยนระบบโรงเรียนเป็นแบบใหม่โดยใช้ระบบการศึกษาของเนเธอร์แลนด์เป็นพื้นฐานของหลักสูตร เพื่อให้นักเรียนจะได้ไปศึกษาในโรงเรียนรัฐบาลของอาณานิคมหรืออาจไปเรียนต่อที่เนเธอร์แลนด์ได้ ส่วนการสอนภาษาจีนก็ควรที่จะเปิดสอนในภาคค่ำ ซึ่งจะได้เชิญครูพิเศษมาสอนและเน้นในเรื่องเกี่ยวกับวัฒนธรรมจีน เขาได้ส่งโครงการของเขาไปยังสมาคมชาวจีนที่จาร์กาต้า เพื่อที่จะได้พิจารณาและวางแผนประชุมกันที่สุราบายา

หลังจากมีการประกาศโครงการนี้ออกไป ก็มีผู้เขียนคำวิจารณ์ว่า

¹ในปี ค.ศ. 1925 รัฐบาลอาณานิคมได้ก่อตั้งโรงเรียนสอนภาษามาเลย์สำหรับชาวจีนเปอรานากันที่ยากจน เรียกว่า Maleisch Chineesche Scholen หรือชื่อย่อว่า MCS แบ่งระดับการศึกษาเป็น 6 ปี โดยใช้ภาษามาเลย์เป็นหลัก และใช้ภาษาดัตช์เป็นภาษารอง แต่ผู้นำชาวจีนเปอรานากันบางคนต่อต้านการก่อตั้ง โดยกล่าวว่าโรงเรียนนี้ไม่มีมาตรฐานต่ำ อย่างไรก็ตาม MCS ก็อยู่มาได้อีกประมาณ 10 ปี.

"ไม่ต้องสงสัยเลยว่า ชาวจีนในอินโดนีเซียจะได้รับประโยชน์จากโครงการ โดยเฉพาะชาวจีนที่ต้องการจะตั้งถิ่นฐานอยู่ที่นี้ แต่ทว่าโครงการนี้จะสำเร็จหรือไม่ ก็โดยความร่วมมือจากโรงเรียนจีนทุกโรงเรียนในเกาะชวา ซึ่งก็คงจะเป็นไปไม่ได้ คุณ เต๋อ เคียน ชิง คงจะลืมไปว่าชาวจีนในอินโดนีเซีย ไม่ได้มีเพียงชาวจีนเปอรานากัน เท่านั้น ข้าพเจ้าคิดว่าครึ่งหนึ่งของชาวจีนในอินโดนีเซียเป็นจีนโหดต็อก หรือเป็นชาวจีนที่มีวิถีชีวิตและแนวความคิดคล้าย ๆ กับจีนโหดต็อก พวกเขายังคงมีสายสัมพันธ์ที่แนบแน่นกับประเทศจีน และยังคงเดินทางไปมาหาสู่กัน สำหรับชาวจีนกลุ่มนี้ภาษาจีนมีความสำคัญต่อพวกเขามาก แม้ว่าพวกเขาจะต้องการเรียนภาษาต่างประเทศ พวกเขาก็จะเรียนภาษาอังกฤษแทนที่จะเป็นภาษาดัตช์ ทั้งนี้เพราะปัญญาชนในเอเชียตะวันออกต่างก็ใช้ภาษาอังกฤษ ในขณะที่ภาษาดัตช์นั้นมีผู้ใช้เฉพาะในเขตปกครองของดัตช์เท่านั้น ดังนั้นถ้าต้องการให้ลูกหลานของชาวจีนกลุ่มนี้หันไปเรียนภาษาดัตช์เป็นภาษาหลักและเรียนภาษาจีนเป็นภาษารอง ก็ย่อมจะเป็นไปไม่ได้ และจะนำไปสู่ความล้มเหลวของโครงการอย่างแน่นอน" ¹

มีผู้ตั้งข้อสังเกตว่า เพื่อให้โครงการนี้ยังผลประโยชน์แก่จีนเปอรานากัน ก็ไม่ควรรอคอยข้อตกลงจากผู้นำทั้งหมดของสมาคมชาวจีน ซึ่งล้วนแล้วเป็นจีนโหดต็อกแทบทั้งสิ้น เพราะถ้ารอคอยโครงการนี้จะไม่ประสบผลสำเร็จ การวิเคราะห์เช่นนี้เป็นไปอย่างถูกต้อง เพราะโรงเรียนของสมาคมชาวจีนในจาการ์ดำ และที่อื่น ๆ ในหมู่เกาะอินโดนีเซียต่างก็ไม่พอใจการปฏิบัติตามแผนการนี้ ครูในโรงเรียนของสมาคมชาวจีน และชาวจีนโหดต็อกต่างก็จับมือรวมกลุ่มกันต่อต้านและโจมตีโครงการนี้อย่างรุนแรง

¹Leo Suryadinata. The Chinese Minority in Indonesia. 1978.

บทบาทด้านการศึกษาของจีนเปอรานากันและจีนโรตติอก

อย่างไรก็ตามชาวจีนเปอรานากันก่อสร้างโรงเรียนเอกชนแบบของดัตช์เพิ่มขึ้น เช่น ที่สุราบายา และโบกอร์ ในปี ค.ศ. 1927 มีการรวมกลุ่มของปัญญาชนชาวจีนเปอรานากันที่เขมารัง ทำให้รัฐบาลอาณานิคมถูกเร่งรัดให้เปิดโรงเรียนสำหรับคนจีนเพิ่มขึ้นและมีการสอนภาษาจีน ศิลปวัฒนธรรมเพิ่มเข้าไปด้วย รัฐบาลอาณานิคมได้ตั้งโรงเรียนแบบนี้อีกหลายแห่ง แต่สิ่งหนึ่งที่มิได้เปลี่ยนแปลงก็คือ หลักสูตรการเรียน ซึ่งสาเหตุประการหนึ่งก็คือการเปิดสอนภาษาจีนและวัฒนธรรมจีนอาจจะเป็นปัจจัยที่ไปกระตุ้นความรู้สึกราชาตินิยมของชาวจีนก็ได้

จากการสำรวจพบว่า ในปี ค.ศ. 1926 มีเด็กนักเรียนชาวจีนประมาณ 27,802 คน ได้รับการศึกษาแบบดัตช์ ขณะที่นักเรียน 32,668 คน ได้รับการศึกษาจากโรงเรียนจีนของสมาคมชาวจีน และโรงเรียนอื่น ๆ ที่ได้รับการสนับสนุนจากองค์กรต่าง ๆ แต่อย่างไรก็ตามหลังจากกลางคริสต์ศตวรรษที่ 20 บทบาทของชาวจีนเปอรานากัน และโรงเรียนของสมาคมชาวจีนในด้านการศึกษาก็ค่อย ๆ ลดบทบาทลงไป ชาวจีนโรตติอกหันไปตั้งโรงเรียนของตนเอง เนื่องจากไม่พอใจระบบการศึกษาของโรงเรียนของสมาคมชาวจีน เช่น ในเมืองบันดุง มีโรงเรียนของชาวจีนโรตติอกถึง 3 แห่ง ส่วนที่เมืองจาการ์ตา ชาวจีนและ ฮกเกี้ยน และ กวางตุ้ง ก็ตั้งโรงเรียนสำหรับบุตรหลานของตนเอง ซึ่งอาจเป็นจุดประสงค์ของโรงเรียนของสมาคมชาวจีนที่ต้องการให้ชาวจีนแต่ละกลุ่มต่างก็มีโรงเรียนสำหรับบุตรหลานของตนเอง จากนั้นไปชาวจีนโรตติอกก็กลายมาเป็นผู้นำทางด้านการศึกษานานูเกาะอินโรตติเซีย ซึ่งมีผู้เขียนเกี่ยวกับเรื่องนี้ไว้ว่า

"ในบางท้องที่ ซึ่งชาวจีนโรตติอกไม่อาจตั้งโรงเรียนของตนเองขึ้นมาได้ เขาก็ใช้วิธีเข้าไปดูแลกิจการแทนที่จีนเปอรานากัน เช่น ที่ ปาซาบาร์ ทานาอามัง, ปาซา ซิเนน ซึ่งนักเรียนส่วนใหญ่จะเป็นจีนโรตติอกและจีนเปอรานากันที่ยากจน และไม่สามารถเข้าเรียนในโรงเรียน HCS ได้ โรงเรียนในโบกอร์ ซึ่งเดิมอยู่ในความดูแลของจีนเปอรานากัน ในช่วงเวลา

นี้ก็ตกอยู่ภายใต้การดูแลของจีนโศกต็อก เนื่องจากจีนโศกตอกให้ความสำคัญในโรงเรียนที่ทำการสอนด้วยภาษาจีน ดังนั้นในทุก ๆ สถานที่ ที่มีชาวจีนโศกตอกอาศัยอยู่ ย่อมมีโรงเรียนแบบจีนปรากฏอยู่ ในขณะที่โรงเรียนของชาวจีนเปอรานากันได้เปิดตัวเอง หรือบางแห่งก็ไม่ได้รับการสนใจดูแลเท่าที่ควร"¹

ในปี ค.ศ. 1932 หนังสือพิมพ์ เทียน เิง เยอะเป้า (T'ien sheng Jih-pao) ซึ่งเป็นหนังสือพิมพ์ที่สนับสนุนพรรคก๊กมินตั๋งในจาการ์ตา ได้ให้คำแนะนำเกี่ยวกับโรงเรียนของชาวจีนในอินโดนีเซีย เป็นที่น่าสังเกตว่า โรงเรียนเหล่านี้ดูแลโดยชาวจีนโศกตอก เช่น กวง จิน (Kwong Djin) ดำเนินการโดยองค์กรของชาวจีนกวางตุ้ง, กี เิง (Gie Seng) ดำเนินการโดยจีนฮักกา, พินมิน (Pin Min) ก่อตั้งโดยองค์กรของชาวจีนฮักกาอีกกลุ่มหนึ่ง และโรงเรียนของจีนฮกเกี้ยน ซึ่งก่อตั้งโดย ฟู - เียน ฮวย กวาน (Fu - chien Hui - Kuan)

การที่โรงเรียนซึ่งดำเนินการโดยจีนโศกตอกเพิ่มจำนวนมากขึ้น สาเหตุหนึ่งมาจากการเพิ่มขึ้นของชาวจีนโศกตอกนั่นเอง ชาวจีนโศกตอกโดยทั่ว ๆ ไปนิยมส่งบุตรหลานเข้าเรียนในโรงเรียนของชาวจีน ในขณะที่ชาวจีนเปอรานากันพยายามส่งลูกหลานเข้าเรียนในโรงเรียนของรัฐบาลอาณานิคม หนังสือพิมพ์ซินโป (Sin Po) ซึ่งเป็นหนังสือพิมพ์ภาษาจีนฉบับใหญ่ที่สุดในหมู่เกาะอินโดนีเซียได้กล่าวถึงแนวทางการศึกษาของชาวจีนใน ค.ศ. 1934 และสรุปว่า ในหมู่เกาะอินโดนีเซียขณะนั้นมีโรงเรียนสำหรับชาวจีน ประมาณ 450 แห่ง ในจำนวนนี้มีเพียง 20 โรงเรียนที่เปิดถึงขั้นมัธยมศึกษา และมีโรงเรียนประถมของรัฐบาลอาณานิคมถึง 117 แห่ง ที่เปิดสำหรับลูกหลานชาวจีน ส่วนโรงเรียนมัธยมศึกษาแบบพิเศษได้ปิดไป นับแต่รัฐบาลอาณานิคมได้เปิดโรงเรียนมัธยมสำหรับทุกคนชั้นในหมู่เกาะอินโดนีเซีย

¹Leo Suryadinata. The Chinese Minority in Indonesia. 1978.

ในส่วนนโยบายของรัฐบาลอาณานิคมเกี่ยวกับการศึกษาของชาวจีนในระบอบที่ 1930 นั้น รัฐบาลอาณานิคมอนุญาตให้ก่อตั้งโรงเรียนเอกชนซึ่งได้รับการอุดหนุนจากรัฐบาล ส่วนโรงเรียนที่ไม่ได้รับเงินอุดหนุนจะมีความเป็นอิสระในการบริหารกิจการของโรงเรียน ซึ่งในความเป็นจริงแล้วการจัดการศึกษาควรเป็นสิทธิของใครก็ได้ แม้แต่โรงเรียนที่องค์กรของชาวจีนก่อตั้งขึ้นมาก็ถือว่าเป็นโรงเรียนเอกชน (Private schools) เช่นกัน สามารถที่จะจ้างครูจากที่ไหนก็ได้เพื่อมาสอนนักเรียน รัฐบาลอาณานิคมจะมีสิทธิว่ากล่าวตักเตือนในกรณีที่ครูชาวจีนเหล่านั้นแสดงบทบาททางการเมืองมากเกินไป ตลอดจนกระทำการที่เป็นอันตรายต่อความมั่นคงปลอดภัยของหมู่เกาะอินโดนีเซีย ซึ่งเหตุการณ์ดังกล่าวก็ทำให้เกิดขึ้นในบางโรงเรียนที่มีครูชาวจีนทำการสอนได้ถูกเนรเทศออกไป เช่น กรณี ตามัน ซิสวา ซึ่งเป็นโรงเรียนเอกชนที่เปิดให้มีการแพร่ขยายของลัทธิชาตินิยมของชาวอินโดนีเซีย ใน ค.ศ. 1932 ผู้มีอำนาจของรัฐบาลอาณานิคมได้ออกกฎหมายซึ่งรู้จักกันในนามว่า ข้อบังคับโรงเรียนเถื่อน (The Wild School Ordinantie) กฎหมายฉบับนี้มีเป้าหมายสำคัญ คือต้องการจำกัดบทบาทของนักชาตินิยมชาวอินโดนีเซีย โดยที่ใครจะมาเป็นครูสอนในโรงเรียนเอกชนชาวจีนและอินโดนีเซียจะต้องได้รับอนุญาตจากรัฐบาลอาณานิคมเท่านั้น เมื่อกฎหมายฉบับนี้ประกาศใช้ปรากฏว่าได้รับการต่อต้านจากชาวพื้นเมืองอินโดนีเซียมากโดยเฉพาะจาก ตามัน ซิสวา (Taman Siswa) กฎหมายฉบับนี้ใช้มาจนกระทั่งสิ้นสุดสมัยการปกครองของดัตช์

ความเจริญก้าวหน้าทางการศึกษาสำหรับชาวจีนในหมู่เกาะอินโดนีเซีย

ในระหว่างก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 นั้น ความเจริญก้าวหน้าทางการศึกษาของชาวจีนในหมู่เกาะอินโดนีเซียมีน้อยมาก ชาวจีนคนใดต้องการได้รับความรู้ ความก้าวหน้าทางการศึกษาต้องเดินทางไปศึกษายังประเทศจีน แต่ถ้ามีความรู้ภาษาอังกฤษอยู่บ้างก็อาจจะไปเรียนต่อที่ฮ่องกงหรือประเทศทางตะวันตก หนังสือพิมพ์ซินโป (Sin Po) ได้ให้ข้อมูลว่า มีนักศึกษาชาวจีนจากอินโดนีเซียประมาณ 800 คน เดินทางไปศึกษาที่ประเทศจีนในแต่ละปี¹

¹Leo Suryadinata. The Chinese Minority in Indonesia. 1978.

แต่ไม่สามารถแยกได้ว่าเป็นชาวจีนเปอรานากันหรือชาวจีนเรตต็อก ดังนั้นเมื่อกลับมายังหมู่เกาะอินโดนีเซีย พวกเขา ก็จะกลับมาศึกษาในสถานศึกษาของชาวจีนซึ่งส่วนใหญ่มักจะส่งเสริมลัทธิชาตินิยมชาวจีน อันเป็นผลต่อลัทธิชาตินิยมในหมู่เกาะอินโดนีเซียในเวลาต่อมาความแตกต่างอีกประการหนึ่งของการศึกษาของชาวจีนในหมู่เกาะอินโดนีเซีย ก็คือถ้าชาวจีนคนใดได้รับการศึกษาจากโรงเรียนของดัตช์ เมื่อพวกเขาต้องการเดินทางไปศึกษาต่อยังต่างประเทศจะได้รับการต้อนรับอย่างดี พวกเขาสามารถเข้าเรียนต่อในมหาวิทยาลัยหรือวิทยาลัยในท้องถิ่นนั้น ๆ ได้เลย เช่น ใน ค.ศ. 1928 มีนักศึกษาชาวจีนประมาณ 43 คน ได้เข้าเรียนในวิทยาลัย และใน ค.ศ. 1940 ก็มีนักศึกษาชาวจีนเปอรานากันถึง 741 คน¹ ศึกษาในมหาวิทยาลัยในเนเธอร์แลนด์ จากจำนวนนี้ นักศึกษาชาวจีน 107 คน สำเร็จการศึกษาและกลับมาทำงานในดินแดนหมู่เกาะอินโดนีเซีย ซึ่งพวกเขาเหล่านี้จะเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาทางการศึกษาของชาวจีนในหมู่เกาะอินโดนีเซียต่อไปในอนาคต

สรุป

จากการศึกษาทางประวัติศาสตร์ แสดงให้เห็นว่าชาวจีนในอินโดนีเซียนั้นประกอบด้วยหลายกลุ่มซึ่งมีความสนใจในการศึกษาที่แตกต่างกันออกไป ทั้งนี้เนื่องมาจากความเป็นมาทางวัฒนธรรมประเพณี และวิถีการดำเนินชีวิตของพวกเขาในหมู่เกาะอินโดนีเซีย อาทิเช่น ชาวจีนเรตต็อกซึ่งยังคงมีวัฒนธรรมความเป็นจีนอยู่มาก และยังคงผูกพันกับประเทศเมืองแม่ ดังนั้นจึงสนใจในการศึกษาแบบจีนมากกว่าชาวจีนกลุ่มอื่น ๆ

เมื่อเกิดการเคลื่อนไหวของขบวนการชาตินิยมชาวจีนขึ้น โรงเรียนของสมาคมชาวจีนได้ถูกก่อตั้งขึ้นมาเพื่อสนองความต้องการของชาวจีนในหมู่เกาะอินโดนีเซียโดยเฉพาะเพื่อสนองความต้องการการศึกษาแบบสมัยใหม่ ทั้งชาวจีนเปอรานากันและชาวจีนเรตต็อกต่างก็ให้ความสนใจส่งบุตรหลานของตนเข้ารับการศึกษารวมทั้งโรงเรียนของสมาคมชาวจีน อย่างไรก็ตามรัฐบาลอาณานิคมก็มิได้นิ่งนอนใจได้ตอบสนองความต้องการของชาวจีนเปอรานากัน โดยการตั้งโรงเรียน

¹Leo Suryadinata. The Chinese Minority in Indonesia. 1978. p.19.

และจัดการศึกษาแบบดัดจริตขึ้นมาให้ลูกหลานของชาวจีนเปอรานากัน โรงเรียนของดัดจริตทั้งโรงเรียน รัฐบาลและโรงเรียนเอกชนเพิ่มจำนวนมากขึ้นอย่างรวดเร็วในหมู่เกาะอินโดนีเซีย ส่วนโรงเรียนของชาวจีนนั้น ในระยะต่อมาตกอยู่ภายใต้การดูแลบริหารกิจการของชาวจีนเรตต์อ็อก ส่งผลให้ชาวจีนเปอรานากันบางกลุ่มมีความคิดอ่าน "นิยมเรตต์อ็อก" ทั้งนี้เพราะผลกระทบจากการศึกษาของชาวจีนนั่นเอง แต่ส่วนใหญ่ก็ยังคงความคิดอ่านเป็นชาวจีนเปอรานากัน

การเข้ายึดครองหมู่เกาะอินโดนีเซียของญี่ปุ่น ก็มีผลทำให้ชาวจีนเปอรานากันบางกลุ่มหันมานิยมแนวความคิด วิถีชีวิต และการศึกษาแบบเรตต์อ็อกมากขึ้น ซึ่งเห็นได้จากการที่ชาวจีนเปอรานากันนิยมส่งบุตรหลานเข้าเรียนในโรงเรียนของชาวจีนแท้ ๆ แต่เหตุการณ์เช่นนี้ก็ค่อย ๆ น้อยลงไปเรื่อย ๆ เพราะชาวจีนเปอรานากันส่วนใหญ่ตระหนักดีว่าการที่จะตั้งถิ่นฐานอยู่ต่อไปในอินโดนีเซียซึ่งสภาพสังคมและการเมืองค่อนข้างจะไม่แน่นอน สำหรับพวกเขา นั้นการศึกษาจากโรงเรียนจีนคงไม่เพียงพอสำหรับบุตรหลาน ดังนั้นในระยะหลัง ๆ โรงเรียนของชาวจีนจึงค่อย ๆ น้อยลงไป และไม่ได้ได้รับความสนใจเท่าที่ควรจากชาวจีนเปอรานากัน และแม้กระทั่งชาวจีนเรตต์อ็อกเองก็มีแนวความคิดเห็นเช่นเดียวกับชาวจีนเปอรานากัน ดังนั้นพวกเขาจึงได้ส่งบุตรหลานเข้าไปศึกษาในโรงเรียนของชาวอินโดนีเซียโดยตรง ดังนั้นชาวจีนรุ่นใหม่ในหมู่เกาะอินโดนีเซีย โดยเฉพาะชาวจีนเรตต์อ็อกจะมีความเป็นชาวจีนเปอรานากันมากขึ้น คือยอมรับวัฒนธรรม ประเพณีของชาวพื้นเมืองมากขึ้น พัฒนาการดังกล่าวนี้ค่อย ๆ ดำเนินไปอย่างรวดเร็ว นับตั้งแต่การปิดโรงเรียนของชาวจีนใน ค.ศ. 1966

4.3 บทบาทของชาวจีนในหมู่เกาะอินโดนีเซียกับกิจการหนังสือพิมพ์

หนังสือพิมพ์ของชาวจีนในหมู่เกาะอินโดนีเซียถือกำเนิดขึ้นมาในคริสต์ศตวรรษที่ 20 แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ

1. หนังสือพิมพ์ภาษาจีน
2. หนังสือพิมพ์ภาษามาเลย์

ในระยะแรกแห่งการก่อตั้ง ชาวจีนเปอรานากันจะเป็นผู้ดำเนินการ แต่ในระยะต่อมาชาวจีนเรตต์อ็อกเป็นผู้ดำเนินการหนังสือพิมพ์

ชาวจีนเปอรานากันกับกิจการหนังสือพิมพ์

หนังสือพิมพ์ฉบับแรกที่ถูกตีพิมพ์ในหมู่เกาะอินโดนีเซียเมื่อ ค.ศ. 1744 มีชื่อว่า บัตตาเวีย โนวเล (Bataviaasche Nouvelles) จาก ค.ศ. 1744 - 1856 หนังสือพิมพ์จะถูกควบคุมโดยรัฐบาลอาณานิคม ๆ เป็นเจ้าของกิจการและพิมพ์ออกมาเป็นภาษาดัตช์เพื่อเผยแพร่ในกลุ่มคนดัตช์เท่านั้น รัฐบาลอาณานิคมมิได้สนใจที่จะเผยแพร่ไปยังชาวพื้นเมืองหรือชาวจีนเลย หลังจาก ค.ศ. 1854 เป็นยุคเสรีนิยม รัฐบาลอาณานิคมเริ่มเห็นความสำคัญของประชาชนในอาณานิคม จึงอนุญาตให้มีหนังสือพิมพ์ที่พิมพ์เป็นภาษามาเลย์ โดยมีพวกลูกผสมดัตช์ (Dutch Eurasian) เป็นบรรณาธิการและนักหนังสือพิมพ์ มีจุดมุ่งหมายเพื่อสื่อสารเฉพาะในกลุ่มของตนเท่านั้น แต่ก็อาจจะมีการอ่านจากกลุ่มอื่นด้วย หนังสือพิมพ์ภาษามาเลย์ฉบับแรกคือ ซูรัต คาบาร บาฮาซา เมลายู (Soerat Chabar Bahasa Melajoe) ถูกตีพิมพ์ขึ้นใน ค.ศ. 1856 ที่เมืองสุราบายา หลังจากนั้นก็มีหนังสือพิมพ์เกิดขึ้นอีกหลายฉบับ อาทิเช่น บินดัง ติมูร์ (Bintang Timoer) (เชอมาริง. 1860) และ สลอมเปรต เมลายู (Slomporet Melajoe) (ปาดัง. 1860) หนังสือพิมพ์เหล่านี้มีชาวดัตช์ลูกผสมเป็นเจ้าของกิจการ ในทศวรรษที่ 1880 จำนวนหนังสือพิมพ์ภาษามาเลย์เพิ่มจำนวนมากขึ้นทั้งนี้เพราะเป็นความต้องการของชาวจีนเปอรานากันและชุมชนชาวพื้นเมือง ตลอดจนแรงกระตุ้นจากนักหนังสือพิมพ์ชาวจีนเปอรานากัน ในขณะเดียวกันหนังสือพิมพ์ของชาวจีนเปอรานากันก็เกิดขึ้นอีกหลายฉบับ อาทิเช่น เป็มเบริตา เบตาวิ (Pembrita Betawi) (1884 - 1914), บินดัง สุราบายา (Bintang Soerabaja) (1887 - 1924) และ บินดัง เบตาวิ (Bintang Betawi) (1893 - 1906) นักเขียนในหนังสือพิมพ์เหล่านี้ก็ล้วนเป็นชาวจีนเปอรานากัน ภาษาที่ใช้ในหนังสือพิมพ์เหล่านี้เป็นภาษามาเลย์ ซึ่งชาวจีนเปอรานากันสามารถเข้าใจได้ดีและคุ้นเคย หนังสือพิมพ์เหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นกระบอกเสียงที่สำคัญต่อชุมชนชาวจีนในหมู่เกาะอินโดนีเซีย

ในปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านความคิดความอ่านของชาวจีนเปอรานากันในหมู่เกาะอินโดนีเซีย กล่าวคือพวกเขามีความต้องการที่จะศึกษาเรื่องราวเกี่ยวกับประเทศจีน หรือทุกสิ่งทุกอย่างที่เกี่ยวกับประเทศจีนและตัวเองด้วยภาษาที่พวกเขาคุ้นเคย ชาวจีนบางคนก็สนใจในธุรกิจการพิมพ์จึงได้ตั้งโรงพิมพ์ขึ้นมาเพื่อที่จะพิมพ์

หนังสือเหล่านี้เพื่อเป็นการสนองความต้องการของชาวจีนเปอรานากัน แต่จำนวนโรงพิมพ์ในระยะแรกตั้งมีจำนวนน้อย เพราะมีคู่แข่งคนสำคัญคือชาวดัตช์ลูกผสม ทั้งๆที่ชาวจีนเปอรานากันซึ่งได้รับการศึกษาแบบดัตช์หรือมาเลย์ก็เพิ่มจำนวนมากขึ้นแต่ก็ยังมิอาจเข้าไปมีบทบาทในการพิมพ์มากนัก

บทบาทของชาวจีนเปอรานากันในด้านการพิมพ์ ปรากฏให้เห็นชัดเจนภายหลังการก่อตั้งองค์กรชาวจีนในเกาะชวา (Pan-Chinese) ชาวจีนเริ่มคิดถึงผลประโยชน์ของพวกเขา และความคิดเห็นเหล่านี้ปรากฏออกมาในหนังสือพิมพ์ ซึ่งจะกล่าวถึงปัญหาที่เกิดขึ้นกับชาวจีนมากขึ้น การเคลื่อนไหวขององค์กรชาวจีน (Pan-Chinese) นับเป็นเครื่องมือที่สำคัญต่อบทบาทของชาวจีนเปอรานากันในด้านการพิมพ์ นักหนังสือพิมพ์ชาวจีนเปอรานากันหลายคนสามารถใช้ชีวิตได้อย่างทัดเทียมผู้อื่น เนื่องจากพวกเขาได้รับการศึกษาสูงขึ้นทำให้สถานภาพทางสังคมของพวกเขาดีขึ้นมากส่งผลให้ชาวจีนเปอรานากันหันมาสนใจงานกิจการหนังสือพิมพ์ ตลอดจนการตั้งโรงพิมพ์อีกหลายแห่งในเวลาต่อมา

หนังสือพิมพ์ฉบับแรกของชาวจีนเปอรานากันเกิดขึ้นในซูกาบูมิ¹ ชื่อ ลิโป (Li Po) หนังสือพิมพ์ฉบับนี้สนับสนุนการสอนลัทธิขงจื้อ และมีความสัมพันธ์อันดีกับสมาคมของชาวจีน (THHK)² หนังสือพิมพ์ฉบับต่อมา อาทิเช่น เปอวารต้า สุราบายา (Per warta Soerabaia) (สุราบายา. 1902) วาร์นะ วาร์ตะ (Warna Warta) (เชอมาริง. 1902) กาบาร์ เปอร์นิอะกะอัน (Chabar Perniagaan) (จาการ์ตา. 1903) จาวา เต็งงะห์ (Djawa Tengah) (เซมาแรง. 1909) และ ซินโป (Sin Po) (จาการ์ตา. 1910) หนังสือพิมพ์ของชาวจีนเปอรานากันเหล่านี้ในระยะแรกยังคงใช้ชาวดัตช์ลูกผสมเป็นบรรณาธิการ ทั้งนี้เพราะชาวดัตช์ลูกผสมมีสถานะทางสังคมค่อนข้างสูงและมีสถานภาพที่ถูกต้องตามกฎหมายในอาณานิคมทำให้ปลอดภัยจากตำรวจนั่นเอง แต่หลังจาก ค.ศ. 1907 มีชาวจีนเปอรานากันหลายคนได้รับสถานภาพเท่ากับชาวยุโรป ดังนั้นทีมงานของหนังสือพิมพ์เหล่านี้จึงค่อย ๆ เปลี่ยนมาเป็นชาวจีนเปอรานากันทั้งหมด ในขณะที่เดียวกันก็มีนักข่าวชาวอินโดนีเซียเข้ามาร่วมงานกับพวกเขาด้วย

¹ซูกาบูมิ (Sukabumi) เป็นเมืองเล็ก ๆ อยู่ด้านตะวันตกของเกาะชวา.

²องค์กรของชาวจีนที่ก่อตั้งในจาการ์ตา เมื่อ ค.ศ. 1900.

ในระบอบทศวรรษที่ 1930 มีหนังสือพิมพ์ฉบับเล็ก ๆ หลายฉบับปิดฉากตัวเองลงเพราะ มีคู่แข่งคือหนังสือพิมพ์ใหญ่ ในขณะที่เดียวกันระหว่างทศวรรษที่ 1920 ก็มีหนังสือพิมพ์เกิดใหม่อีก หลายฉบับ อาทิเช่น บิน เซ็ง (Bin Seng) (จารีกาดา. 1922) เค็ง โป (Keng Po) (จารีกาดา. 1923), ซิน ยิต โป (Sin Jit Po) (สุราบายา. 1924) ซูอารา ปุบลิก (Soeara Publik) (สุราบายา. 1925) ในจำนวนหนังสือพิมพ์เหล่านี้ปรากฏว่า เค็ง โป (Keng Po) กลายเป็นหนังสือพิมพ์ฉบับสำคัญและเป็นที่ยอมรับของชาวจีนเปอรานากัน

ระยะเวลาในช่วงนี้ข่าวที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์จะเป็นข่าวที่เกี่ยวกับการเมืองในท้องถิ่น ซึ่งแตกต่างจากในยุคแรก ๆ ที่บทความในหนังสือพิมพ์จะเป็นเรื่องเกี่ยวกับลัทธิชาตินิยมของจีน บรรณาธิการหนังสือพิมพ์ที่มีชื่อเสียง อาทิเช่น หลิม เค็ง เอียน (Liem Koen Hian) เขา ประจำอยู่ที่หนังสือพิมพ์ ซูอารา ปุบลิก (Soeara Publik) และ ซิน ยิต โป (Sin Jit Po) เขาเป็นชาวจีนเปอรานากันผู้หนึ่งที่มีส่วนในการกระตุ้นให้เกิดลัทธิชาตินิยมขึ้นในอินโดนีเซีย¹

ผลกระทบจากการต่อต้านสงครามกับญี่ปุ่น ทำให้เกิดหนังสือพิมพ์ตามมาอีกหลายฉบับ อาทิเช่น นานซิง (Nansing) (เซอมารัง. 1930), เกีย เซ็ง (Kia Seng) (จาการ์ตา. 1931) กง หัว โป (Kong Hoa Po) (จาการ์ตา. 1934) เป็นข้อควรสังเกตว่าหนังสือพิมพ์ที่เกิดขึ้นในช่วงนี้มักจะเน้นในเรื่องการเมืองเป็นส่วนใหญ่ และมักจะมีสมาชิก ซึ่งสนใจในกระแสทางการเมืองมาก อาทิเช่น หนังสือพิมพ์ ซินโป (Sin Po), เซียงโป (Siang Po) และซินยิตโป (Sin Tit Po) ต่างก็เป็นตัวแทนของกระแสทางการเมือง ที่แตกต่างกันสามแนวความคิดในชุมชนชาวจีนเปอรานากันคือ ซินโปเป็นตัวแทนของประชาชนที่ นิยมลัทธิชาตินิยมของจีน ส่วนเซียงโพนั้นชื่นชมกับการปกครองของรัฐบาลอาณานิคม และซินยิตโป ก็เป็นตัวแทนของลัทธิชาตินิยมของชาวอินโดนีเซีย²

นับแต่ ค.ศ. 1930 เป็นต้นมา หนังสือพิมพ์ของชาวจีนในอินโดนีเซียก็เริ่มหันมาต่อต้านชาวญี่ปุ่น ทั้งนี้เนื่องจากความขัดแย้งระหว่างญี่ปุ่นกับจีนนั่นเอง นักสังเกตการณ์

¹Leo Suryadinata. "A Short History of the Indonesian Chinese Press," The Chinese Minority in Indonesia. 1975. p.133.

²Ibid. p.133 - 134.

ชาวญี่ปุ่นได้บันทึกไว้ว่า "...หัวใจของชาวจีนรักทะเล เล่นเนเธอร์แลนด์อินดีสตั้นั้นจดจ่ออยู่กับ การสู้รบ หนังสือพิมพ์ในอินโดนีเซียจะกระพือความเกลียดชังชาวญี่ปุ่น เพื่อที่จะสร้างความพอใจให้ชาวจีน ซึ่งมีอำนาจทางเศรษฐกิจอย่างแท้จริง..."¹ แต่อย่างไรก็ตาม ก็มีหนังสือพิมพ์บางฉบับมิได้ลงข่าวต่อต้านญี่ปุ่น อาทิเช่น หนังสือพิมพ์ มาร์ตา ฮารี (Mata Hari) แห่งเซมารัง ได้ตีพิมพ์โฆษณาเรื่องราวของชาวญี่ปุ่นและต่อต้านชุมชนชาวจีน นอกจากนี้ก็มีหนังสือพิมพ์ ฮอง โป (Hong Po) ซึ่งเป็นที่รู้จักดีว่ามีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับญี่ปุ่น เพราะเมื่อญี่ปุ่นเข้ามายึดครองเกาะชวา ญี่ปุ่นได้สั่งปิดหนังสือพิมพ์ทุกฉบับยกเว้นหนังสือพิมพ์ฉบับนี้²

ในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 นักหนังสือพิมพ์ชาวจีนส่วนใหญ่ คือ ทั้งจีนเปอรานากันและจีนโตต็อกต่างก็ถูกกักขังอยู่ในค่ายกักกัน และเมื่อญี่ปุ่นแพ้สงครามในปี ค.ศ. 1945 พวกเขา ก็กลับมาดำเนินกิจการหนังสือพิมพ์ต่อไป หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 หนังสือพิมพ์ของชาวจีนเปอรานากันบางฉบับกลับเติบโตและยิ่งใหญ่กว่าในยุคก่อนสงคราม อาทิเช่น เค็ง โป (Keng Po) และ เป็งฮาราบัน (Pengharapan) แห่งบันเจอร์มาซิน ข้อที่ควรสังเกตอีกประการคือ หนังสือพิมพ์ของชาวจีนเปอรานากันส่วนใหญ่ จะมีอยู่ในเมืองใหญ่ ๆ บนเกาะชวาเท่านั้น ส่วนในเกาะรอบนอกนั้น มีจำนวนน้อยมาก

หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 หนังสือพิมพ์ของชาวจีนเปอรานากันเริ่มแบ่งขั้วทางการเมืองเป็น 2 ฝ่าย คือฝ่ายซ้ายและฝ่ายขวา อาทิเช่น หนังสือพิมพ์ ชินโป, ชินมิน นิยมลัทธิคอมมิวนิสต์ ส่วนเค็งโป และกวงโปนั้นจะตีเตียนลัทธิคอมมิวนิสต์ นอกจากนี้หนังสือพิมพ์ของชาวจีนเปอรานากันยังมีการเปลี่ยนแปลงไปเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงสภาพของชาวจีนด้วย กล่าวคือ ใน ค.ศ. 1946 กฎหมายของอินโดนีเซียประกาศให้ชาวจีนเปอรานากันเป็นพลเมืองของอินโดนีเซียอย่างสมบูรณ์แบบยกเว้นแต่พวกเขาไม่ต้องการดำรงสถานภาพเช่นนี้ ดังนั้นนักหนังสือพิมพ์ชาวจีนเปอรานากันหลายคนจึงเปลี่ยนสถานภาพไปเป็นชาวอินโดนีเซีย หนังสือพิมพ์หลายฉบับ ก็ต้องเปลี่ยนชื่อและหันมาร่วมกับหนังสือพิมพ์ของอินโดนีเซีย แต่ทีมงานของหนังสือพิมพ์แต่ละฉบับก็ยังคงเป็นชาวจีนเปอรานากัน

¹Leo Suryadinata. "A Short History of the Indonesian Chinese Press," The Chinese Minority in Indonesia. 1975. p.134.

²Ibid.

ภาษาที่ยังใช้ตีพิมพ์อาจจะไม่ใช่ภาษาอินโดนีเซียและผู้อ่านหนังสือพิมพ์ส่วนใหญ่ ก็ยังคงเป็น
ชาวจีนเปอรานากันอยู่นั่นเอง

ในช่วงประชาธิปไตยแบบชี้นำ (Guided Democracy, 1959-65) หนังสือพิมพ์
ของชาวจีนเปอรานากัน จะหันไปจ้างชาวพื้นเมืองอินโดนีเซียมาทำงานและเปลี่ยนชื่อหนังสือพิมพ์
ให้เป็นภาษาอินโดนีเซียมากขึ้นเช่น

เค็งโป (Keng Po) เปลี่ยนเป็น ปอส อินโดนีเซีย (Pos Indonesia)

ซินโป (Sin Po) เปลี่ยนเป็น วาร์ตะ บักติ (Warta Bhakti)

กวงโป (Kuang Po) เปลี่ยนเป็น ซินาร์ อินโดนีเซีย (Sinar Indonesia)

ในช่วงเวลานี้เองที่ชาวอินโดนีเซียเข้ามาจับบทบาทหนังสือพิมพ์มากขึ้น ในปี ค.ศ. 1965
มีการต่อสู้ระหว่างพรรค PKI และพวกฝ่ายซ้าย หนังสือพิมพ์ของชาวจีนเปอรานากันที่นิยม
ฝ่ายซ้ายทั้งหมดจะถูกห้ามตีพิมพ์ หนังสือพิมพ์ ปอส อินโดนีเซีย (Pos Indonesia) ซึ่งมี
ภาพพจน์ว่าค่อนข้างเสรีนิยมได้กลับมาตีพิมพ์อีกครั้งหนึ่ง แต่หลังจาก ค.ศ. 1965 แล้ว
หนังสือพิมพ์ของชาวจีนเปอรานากันจะค่อย ๆ หายไปในที่สุด

หนังสือพิมพ์ของชาวจีนในอินโดนีเซีย

หนังสือพิมพ์ภาษาจีนในอินโดนีเซีย นั้นเป็นผลผลิตโดยตรงของลัทธิชาตินิยมของ
ชาวจีนในหมู่เกาะอินเดียตะวันออก โดยเฉพาะการปฏิบัติของ ดร.ซุนยัตเซน หรือองค์กร
เซียงหวี (Siang Hwee) ของชาวจีน หนังสือพิมพ์ฉบับแรกที่ตีพิมพ์ออกมาเป็นภาษาจีน
ในหมู่เกาะอินโดนีเซีย คือ หนังสือพิมพ์ มินเปา (Min Pao) เป็นที่น่าสังเกตว่าหนังสือพิมพ์
ของชาวจีนมักจะมีความสัมพันธ์กับสมาคมผู้อ่านหรือ ชัวโปเซีย (Soe Po Sia)

ในช่วงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 มีหนังสือพิมพ์รายสัปดาห์ 4 ฉบับ ซึ่งเป็นที่รู้จักกันดี
คือ หัว โต เปา (Hua - To Pao) ตีพิมพ์ในกรุงจาการ์ตา ส่วนในเมืองเซอมารังก็มี
หนังสือพิมพ์ ชัวโปเซีย (Soe Po Sia) เมืองใหญ่อีกเมืองหนึ่งของเกาะชวา คือ สุราบายา
ก็มีหนังสือพิมพ์ ฮัน เหวิน ซินเปา (Han - wen Hsin - pao) ซึ่งบรรณาธิการเป็น
ชาวจีนโตตอกที่เคยเป็นครูในโรงเรียนของสมาคมชาวจีนมาก่อนและในเมืองเมดานก็มีหนังสือพิมพ์

ซู หมิ่น ตา ลา เปา (Su-men-ta-la Pao) นอกจากอิทธิพลของลัทธิชาตินิยมแล้วในคริสต์ศตวรรษที่ 20 ชาวจีนในหมู่เกาะอินโดนีเซียต้องการเรียนรู้ภาษาจีนให้มากขึ้นโดยเฉพาะในชุมชนชาวจีนโตต็อก ชาวจีนโตต็อกจะไม่นิยมอ่านหนังสือพิมพ์ของชาวจีนเปอรานากันนั่นคือเหตุผลหนึ่งที่ทำให้เกิดหนังสือพิมพ์ฉบับใหญ่ ๆ ตามมา อาทิเช่น ฮซินเปา (Hsin Pao)

ในระหว่างการยึดครองของญี่ปุ่น หนังสือพิมพ์ภาษาจีนเหล่านี้ก็ถูกปิดและนักหนังสือพิมพ์ชาวจีนโตต็อกก็ถูกกักตัวไว้ในค่ายกักกัน แต่หลังจากญี่ปุ่นถอนตัวออกไปก็มีหนังสือพิมพ์เกิดใหม่อีกหลายฉบับตามมา การก่อตั้งสาธารณรัฐประชาชนจีนทำให้หนังสือพิมพ์ภาษาจีนในหมู่เกาะอินโดนีเซียแบ่งเป็น 2 ขั้ว คือ ฝ่ายนิยมปักกิ่ง และฝ่ายนิยมไทเป ความยุ่งยากระหว่างหนังสือพิมพ์ 2 กลุ่มนี้ดำเนินไปจนถึง ค.ศ. 1958 เมื่อเกิดการปฏิวัติในอินโดนีเซีย หนังสือพิมพ์ฉบับที่นิยมไต้หวันซึ่งสนับสนุนฝ่ายกบฏก็จะถูกรัฐบาลอินโดนีเซียสั่งยุติการพิมพ์ นับแต่นั้นมาหนังสือพิมพ์ทุกฉบับก็หันไปนิยมปักกิ่ง และหลังจาก ค.ศ. 1960 ก็เกิดการต่อต้านชาวจีนในอินโดนีเซีย ซึ่งส่งผลให้หนังสือพิมพ์ภาษาจีนทั้งหมดในอินโดนีเซียต้องยุติการพิมพ์ไปโดยปริยาย และเมื่อจีนหันมาฟื้นฟูความสัมพันธ์กับอินโดนีเซียอีกครั้งหนึ่ง หนังสือพิมพ์ภาษาจีนก็หวนกลับมาเปิดกิจการอีกครั้งหนึ่ง เช่น หนังสือพิมพ์ ฮุง เป เปา (Hung-pai Pao) ในสุราบายา

ปัจจุบันนี้ชุมชนชาวจีนในอินโดนีเซียเติบโตขึ้นมาก หนังสือพิมพ์ภาษาจีนเป็นที่ต้องการของประชาชนที่มีเชื้อสายจีน ดังนั้นรัฐบาลอินโดนีเซียจึงอนุญาตให้มีหนังสือพิมพ์ ยินตูนิฮิยาเยอะเป้า (Yin-tu-ni hsi-ya Jih-pao) ขึ้นมาใน ค.ศ. 1966 และยังคงดำเนินการต่อมา

ประวัติศาสตร์หนังสือพิมพ์ภาษาจีนในอินโดนีเซียมีข้อที่ควรสังเกตคืออยู่ภายใต้อิทธิพลของกระแสทางการเมืองทั้งจากภายในประเทศและภายนอกประเทศเป็นสำคัญ แม้ว่าบางครั้งจะถูกกระแสการเมือง ดุดกลั่นจนหายไปจากวงการ แต่ในที่สุดก็หวนกลับมาอีกและก็อาจจะปิดกิจการไปอีกได้ ทั้งนี้ทั้งนั้นขึ้นอยู่กับผู้มีอำนาจในการปกครองประเทศนั่นเอง

สรุป ชาวจีนในหมู่เกาะอินโดนีเซียในสมัยอาณานิคมมีบทบาททางสังคมที่แปลกแยกจากชาวพื้นเมือง ชาวจีนเปอรานากันและชาวจีนโตต็อกต่างก็ยังคง "ความเป็นจีน" แต่พวกเขาก็พยายามปรับตัวให้เข้ากับสังคมอินโดนีเซีย เพราะพวกเขาคิดว่าสังคมอินโดนีเซีย นั่นแหละคือสังคมบ้านเกิดเมืองนอนของพวกเขา การศึกษาทำให้ชาวจีนมีสถานภาพที่ทัดเทียม

กับชาวพื้นเมือง การศึกษาทำให้พวกเขาเกิดความรู้สึกราชาตินิยมและร่วมเป็นพลังในการต่อสู้
เพื่อเอกราชของประเทศควบคู่ไปกับการเป็นกระบอกเสียงและกระจายข่าวไปสู่ชุมชนของ
หนังสือพิมพ์จีน ทั้งสองสิ่งนี้เองที่ก่อให้เกิดบทบาททางด้านสังคมของชาวจีนในสมัยอาณานิคมโดดเด่น
และเป็นแบบอย่างให้กับชาวพื้นเมืองต่อไป

บทบาททางการเมืองของชาวจีนในหมู่เกาะอินโดนีเซีย

เพอร์นิวาลได้กล่าวถึงวิธีการปกครองของรัฐบาลแห่งอินเดียตะวันออกของเนเธอร์แลนด์ (The Netherlands East Indies Government)¹ ต่อชาวอาณานิคมและชาวพื้นเมืองว่า

"...พวกดัตช์นั้นมีแนวความคิดในเรื่องการปกครองเช่นเดียวกับพวกโปรตุเกสคือเปิดโอกาสให้ชาวพื้นเมืองในอาณานิคมนั้น ๆ ปกครองกันเอง "

ดังนั้นในฐานะที่เป็นผู้ปกครองชาวจีนในหมู่เกาะอินโดนีเซีย ดัตช์จึงให้มีการแต่งตั้งหัวหน้าชาวจีน ขึ้นมาปกครองชุมชนชาวจีนด้วยตนเอง²แต่ก็มิได้หมายความว่า ดัตช์จะปล่อยให้ชุมชนชาวจีนได้มีอิสระในการปกครองภายใต้ผู้นำของตนเองหรือชาวจีนจะได้เลือกผู้นำด้วยตนเองรัฐบาลอาณานิคมจะเป็นผู้มีอำนาจสิทธิ์ขาดในการคัดเลือกและแต่งตั้งหัวหน้าชาวจีนหรือที่เรียกว่ากัปตันชาวจีน ดังกล่าวไว้ว่า

"...โดยทางทฤษฎี และการถูกจำกัดอย่างเข้มงวด ชาวจีนต้องรับผิดชอบต่อหัวหน้าชาวจีน และหน่วยงานของเขา แต่อาจเด็ดขาดที่แท้จริงนั้นอยู่ในกำมือของรัฐบาลอาณานิคม

¹คำว่า "อินเดียตะวันออกของเนเธอร์แลนด์" (The Netherlands East Indies : NEI) จะถูกเรียกอย่างเป็นทางการ เมื่อระบอบอาณานิคมของดัตช์ได้แผ่ขยายไปทั่วทั้งหมู่เกาะอินโดนีเซีย ตั้งแต่ต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 เป็นต้นมา แต่คำดังกล่าวก็ถูกใช้เรียกชื่อดินแดนเหล่านี้จากชาวดัตช์และชาวยุโรปอื่น ๆ อย่างแพร่หลายมาก่อนหน้านั้นเป็นเวลานานแล้ว คือ ตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 17 เมื่อดัตช์สามารถปกครองดินแดนต่าง ๆ อันประกอบด้วยหมู่เกาะโมลุกกะ เกาะสุลาเวซี และบริเวณอื่น ๆ อีกหลายส่วนของเกาะชวาได้โดยตรง.

²J.S. Furnivall. Netherlands India : A Study of Plural Economy. 1944. p.89.

ซึ่งถูกควบคุมโดยตรงจากกรุงเฮก..."¹

5.1 แนวความคิดชาตินิยมของชาวจีนในหมู่เกาะอินโดนีเซีย

บทบาททางการเมืองของชาวจีนในหมู่เกาะอินโดนีเซีย เริ่มทวีความเข้มข้นมากขึ้น เมื่อชาวจีนถูกรัฐบาลอาณานิคมกีดกันออกไปจากการแสวงหาผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ โดยการนำนโยบายจริยธรรม (Ethical Policy) มาใช้ในอาณานิคม ทำให้ชาวจีนเริ่มหันมาสนใจปรับปรุงตัวเองโดยเฉพาะด้านการศึกษาซึ่งเป็นจุดสำคัญที่จะนำไปสู่ความก้าวหน้าในชีวิตของชาวจีนที่มีฐานะเป็นเพียงชนกลุ่มน้อยในหมู่เกาะอินโดนีเซีย ในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 19 ชาวจีนซึ่งได้รับการศึกษาสูงมีจำนวนมากขึ้นทั้งกำลังศึกษาในโรงเรียนในอินโดนีเซียและการไปศึกษาที่ต่างประเทศ เช่น จีน ฮอลันดา ประกอบกับอิทธิพลของลัทธิชาตินิยมซึ่งก่อกำเนิดในประเทศจีนได้แพร่แนวความคิดมายังปัญญาชนชาวจีนในหมู่เกาะอินโดนีเซีย ด้วยปัจจัยต่าง ๆ ดังกล่าวมานี้ทำให้ชาวจีนเปอรานากันและชาวจีนโตต้อกรวมกันก่อตั้งสมาคมของชาวจีนขึ้นมาเพื่อเป็นปากเสียงแทนชาวจีนทั้งหมดที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ในบริเวณหมู่เกาะอินโดนีเซีย

สมาคมแห่งแรกของชาวจีนในหมู่เกาะอินโดนีเซียที่มีชื่อเสียงและมีความสำคัญมาก คือ สมาคมชาวจีน (Tiong Hoa Hwee Koan) หรือ Chung-hua Hui-Kuan หรือชื่อย่อ คือ THHK ผลงานเด่นชิ้นแรกของสมาคมชาวจีนก็คือการตั้งโรงเรียนจีนสมัยใหม่ขึ้นมา รัฐบาลอาณานิคมได้ตอบสนองปฏิริยาทางการเมืองและการตื่นตัวด้านวัฒนธรรมของชาวจีนในเรื่องนี้โดยใน ค.ศ. 1908 ก่อตั้งโรงเรียนสำหรับให้ชาวจีนได้ศึกษาที่เรียกว่า โรงเรียนคนจีนของฮอลแลนด์ หรือ HCS² รูปแบบของโรงเรียนคล้ายกับโรงเรียนในเนเธอร์แลนด์ หลักสูตรของโรงเรียนนี้จะสอนโดยใช้หลักสูตรแบบตะวันตก นโยบายการศึกษาที่เกิดขึ้นใหม่โดยเฉพาะการศึกษาแบบตะวันตกของดัตช์ ค่อย ๆ พัฒนาไปไกลทำให้เด็กนักเรียนชาวจีนในอาณานิคม

¹Charles A. Coppel. "Patterns of Chinese Political Activity in Indonesia," The Chinese in Indonesia. 1976. p.22.

²HCS คือ โรงเรียนที่รัฐบาลอาณานิคมก่อตั้งขึ้นมา เพื่อให้เด็กชาวจีนได้เข้ามาศึกษาเป็นโรงเรียนระดับประถมศึกษา ใช้เวลาศึกษา 7 ปี.

ได้เรียนรู้วิธีการทำงานแบบชาวตะวันตก จึงพากันภายในปี ค.ศ. 1930 ผู้นำของ
ชาวจีนเปอรานากันส่วนใหญ่ได้รับการศึกษาแบบตะวันตก

เมื่อชาวจีนเปอรานากันซึ่งได้รับการศึกษาสูงมีจำนวนมากขึ้น ชาวจีนเหล่านี้จะเกิด
ความรู้สึกว่าตนเองถูกกดขี่จากรัฐบาลอาณานิคมในหลายเรื่องด้วยกัน อาทิเช่นกฎหมายการเกษตร
(ค.ศ. 1870) ซึ่งห้ามชาวจีนซื้อที่ดินหรือการแบ่งระดับในการให้การศึกษาแก่นักเรียนชาวจีน
ตลอดจนการออกกฎหมายผ่านทาง (pass system) ซึ่งกำหนดให้ชาวจีนที่จะเดินทาง
ไปมาในหมู่เกาะอินโดนีเซียจะต้องได้รับใบอนุญาตจากรัฐบาลอาณานิคมก่อน สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้
เป็นปัญหาอยู่านจิตใจของชาวจีนแทบทุกคน ดังนั้นความรู้สึกชาตินิยมจึงค่อย ๆ ก่อกำเนิดขึ้นมา
และผลักดันให้เกิด หน่วยงานต่าง ๆ ที่พร้อมจะเคลื่อนไหวดำเนินงานทางการเมืองต่อไป คือ

1. สมาคมพ่อค้าจีน เรียกว่า เซียงหวิ (Siang Hwees)
2. พรรค ตงเม็งฮุย (T' ung-meng hui) ซึ่งเป็นสาขาของพรรคก๊กมินตั๋ง
ซึ่ง ดร.ซุนยัตเซ็น เป็นผู้นำต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็น ชิ นาน เซอ (Chi - nan she)
(Nanyang Travellers Club)
3. สมาคมนักอ่าน หรือ โซ โป เซีย (Soe Po Sia) เป้าหมายคือเผยแพร่
ความคิดชาตินิยมออกไปซึ่งก่อนการก่อตั้งสาธารณรัฐจีนปรากฏว่ามีสมาคมนักอ่านถึง 52 แห่ง
ในหมู่เกาะอินโดนีเซีย

กลุ่มปัญญาชนชาวจีนรุ่นใหม่

ช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 ผู้นำชาวจีนส่วนใหญ่โดยเฉพาะในเกาะชวามาจาก
ตระกูลที่มีชื่อเสียงและส่วนใหญ่มักจะเป็นเจ้าหน้าที่หรือเสมียนชาวจีนซึ่งดัดจริตเป็นผู้แต่งตั้ง โดย
เลือกจากผู้ที่มีความรู้รอบรู้¹ อำนาจทั้งหลายจึงยังคงเป็นของดัดจริตหน้าตาของพวกเขาก็คือดูแล
ชาวจีนในชุมชนทั้งในด้านกฎหมายและกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ตลอดจนการเก็บภาษีให้กับรัฐบาลอาณานิคม
ดังนั้นผู้นำชาวจีนรุ่นแรก ๆ นี้ย่อมไม่สนใจในเรื่องลัทธิชาตินิยม

¹Leo Suryadinata. Peranakan Chinese Politics in Java. 1981.

ก่อนสิ้นสุดคริสต์ศตวรรษที่ 19 ได้เกิดรูปแบบใหม่ของผู้นำชาวจีนในหมู่เกาะอินโดนีเซีย ก็คือผู้นำชาวจีนรุ่นใหม่จะเป็นข้าราชการและบุตรของนักธุรกิจที่มีฐานะร่ำรวยในเกาะชวา ปัญญาชนรุ่นใหม่เหล่านี้ต่างได้รับการศึกษาจากโรงเรียนของมิชชันนารีชาวต่างชาติ หรือโรงเรียนที่รัฐบาลอาณานิคมตั้งขึ้นสำหรับชาวยุโรป¹ ความคิดความอ่านของพวกเขาย่อมแตกต่างจากคนรุ่นบิดา ซึ่งได้รับการศึกษาจากโรงเรียนแบบจีน ปัญญาชนชาวจีนในรุ่นนี้อาทิเช่น เผา เค็ง เฮก (Phoa Keng Hek) เป็นบุตรของข้าราชการชาวจีนแห่งเมืองบองอร์, ลี กิม ฮก (Lie Kim Hok) บุตรชายของนักธุรกิจชาวจีน โย่ ไจ๋ เซียง (Yoe Tjai Siang) บุตรชายของนักธุรกิจชาวจีน และ เกา เป็ง เหลียง (Gouw Peng Liang) ซึ่งเป็นบรรณาธิการของหนังสือเบอร์นีอะกะอัน (Perniagaan) ก็เป็นบุตรชายของตระกูลที่มั่งคั่ง นอกจากนี้ก็มี เอี้ยว เตียง ฮัม (Oei Tiong Ham) และ เกา คิม อาน (Khouw Kim An) ปัญญาชนกลุ่มนี้มีการติดต่อกับชาวจีนที่อพยพเข้ามาใหม่ซึ่งมีฐานะดีและอาจจะติดต่อกับองค์กรของชาวจีนในสิงคโปร์และประเทศจีนด้วย

ปัญญาชนซึ่งเป็นผู้นำของสมาคมชาวจีนในรุ่นแรก ๆ มักจะเป็นจีนเปอรานากัน ส่วนสมาคมอื่นมักจะมีตัวแทนจากทุกกลุ่มภาษา แต่ผู้นำของสมาคมนักอ่านมักจะเป็นชาวจีนโศดต็อก คริสต์ศตวรรษที่ 20 ถือเป็นจุดแบ่งความเป็นผู้นำของปัญญาชนชาวจีนรุ่นใหม่ อิทธิพลของเจ้าหน้าที่ชาวจีนในบริษัทจะค่อยๆ ลดบทบาทลงไปเพราะถูกมองว่าเป็นเครื่องมือของรัฐบาลอาณานิคม และผู้นำชาวจีนเปอรานากันจะหันไปตั้งองค์กรของตนเอง ดังนั้นผู้ที่เข้ามาแทนที่ก็คือชาวจีนโศดต็อก

ในตอนปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 รัฐบาลจีนซึ่งตรงกับสมัยราชวงศ์ชิง เริ่มให้ความสำคัญกับชาวจีนโพ้นทะเล โดยเฉพาะชาวจีนในหมู่เกาะอินโดนีเซียว่าเป็นทรัพยากรทางการเงินและการเงินที่สำคัญของประเทศจีนจึงได้มีการส่งข้าราชการจีนเข้ามาแนะนำและเป็นพี่ปรักษาในเรื่องการศึกษาของชาวจีน ตลอดจนจัดสรรทุนให้เด็กชาวจีนโพ้นทะเลกลับไปศึกษาในประเทศจีน

¹ใน ค.ศ. 1900 มีนักเรียนจำนวน 15,462 คน ในโรงเรียนที่รัฐบาลอาณานิคมตั้งขึ้นเพื่อชาวยุโรป และในจำนวนนี้นักเรียน 325 คน เป็นชาวต่างชาติตะวันออก.

5.2 ความร่วมมือด้านการเมืองกับชาวพื้นเมืองในการสร้างลัทธิชาตินิยม

ก่อนที่จะศึกษานในเรื่องนี้ จะขอย้อนกลับไปศึกษาพัฒนาการทางการเมืองในประเทศจีน และในหมู่เกาะอินโดนีเซีย กล่าวคือการปฏิวัติในจีนเมื่อปี ค.ศ. 1911 ทำให้ราชวงศ์ชิง ต้องสูญเสียอำนาจและเกิดสาธารณรัฐจีนขึ้นมาแต่ก็ไม่ได้มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในกลุ่ม ชาวจีนเพราะชนชั้นกษัตริย์เข้ามาเป็นผู้นำที่เผด็จการ เขาต้องการให้จีนกลับไปปกครองใน ระบบกษัตริย์เช่นเดิม หลังจากเขาตายในปี ค.ศ. 1916 ประเทศจีนก็แตกแยกเป็นหลายฝัก หลายฝ่ายแต่ละฝ่ายก็มีผู้นำเป็นผู้นำ ในช่วงนี้เองชาติตะวันตกและญี่ปุ่นก็เริ่มเข้ามาคุกคาม ประเทศจีน ความวุ่นวายทางการเมืองทำให้เกิดรัฐบาลจีนขึ้นมา 2 รัฐบาล ฝ่ายหนึ่งคือ พวก ชนชั้นที่มีฐานที่มั่นอยู่ที่ปักกิ่ง และอีกฝ่ายคือรัฐบาลนานกิงซึ่งอยู่ภายใต้การควบคุมของพรรค ก๊กมินตั๋ง

ก่อนการปฏิวัติในปี ค.ศ. 1911 ในหมู่เกาะอินโดนีเซียก็เกิดหน่วยงานที่เคลื่อนไหว เรื่องชาตินิยม คือ พรรค บูดีโอโตโม (Boedi Oetomo) ซึ่งมีจุดมุ่งหมายเพื่อรักษา ขนบธรรมเนียมและสถานะทางเศรษฐกิจของชาวจา哇 หลังจากนั้นในปี ค.ศ. 1912 ก็เกิด พรรคชาเรอ์กัตอิสลาม (Sarekat Islam) ซึ่งเกิดจากพ่อค้าชาวมุสลิมที่สูญเสียผลประโยชน์ ทางเศรษฐกิจ จึงตั้งหน่วยงานนี้ขึ้นมาต่อต้านพ่อค้าชาวจีนในชา哇 แต่ขบวนการนี้ไม่มีวิธีการ ดำเนินงานเน้นหนักด้านการเมือง นอกจากหน่วยงานต่าง ๆ ข้างต้นแล้วยังมีพรรคเล็ก พรรคน้อยอีกหลายพรรค อาทิ พรรค อินเดียส (Indies Party) องค์การสังคมประชาธิปไตย อินเดียส (Indies Social Democratic Organization) พรรคคอมมิวนิสต์อินโดนีเซีย (Indonesian Communist Party) หรือ PKI และสมาคมสังคมประชาธิปไตยของ หมู่เกาะอินโดนีเซีย (ISDV) ซึ่งก่อตั้งโดย สนิฟลิต (H. Sneevliet) ทุกพรรค การเมืองดำเนินงานและเป็นสมาชิกของชาเรอ์กัตอิสลาม จน ค.ศ. 1921 พรรคชาเรอ์กัต อิสลามจึงแตกแยกกันไป

หลังจากนั้นสภาประชาชน (Volksraad) ก็ถูกตั้งขึ้นเพื่อตอบสนองแรงกดดันของ ชนกลุ่มต่าง ๆ ในสังคมอาณานิคมที่แสวงหาความเป็นตัวของตัวเองมากขึ้นชาวจีนก็เป็นชนกลุ่ม หนึ่งที่ได้รับเลือกเข้าไปเป็นสมาชิกของสภาประชาชน ซึ่งในระยะแรกยังไม่มีกำหนดจำนวน ที่ตายตัว ผู้นำชาวจีนคนหนึ่งของปัตตาเวียคือ เอช.เอช. คาน (H.H. Kan) หรือ

Kan HoK Hoei)¹ ได้วางแผนนำรายชื่อชาวจีนเสนอต่อข้าหลวงใหญ่ ก่อนการเปิดประชุมสภา ในปี ค.ศ. 1918 และเขายังได้ชักชวนชาวจีนซึ่งเป็นสมาชิกของสมาคมต่าง ๆ ในหมู่เกาะอินโดนีเซีย ให้เข้าร่วมประชุมที่บันดุง² และในที่สุดที่ประชุมก็ส่งเขาไปกับชาวจีนคนอื่นอีก 4 คนเข้าไป รับสมัครเป็นสมาชิกของสภาประชาชน การกระทำของเขาเช่นนี้ทำให้องค์กรบางองค์กรของ ชาวจีนไม่เห็นด้วยเพราะเขาไม่ได้ปรึกษาขอความเห็นจากองค์กรเหล่านั้นเลย ผลที่ตามมาก็คือ หนังสือพิมพ์ของชาวจีนเปอรานากันได้ตีพิมพ์ความคิดเห็นในการเข้าเป็นสมาชิกของสภาประชาชน ซึ่งค่อนข้างจะไม่เห็นด้วยกับเขา อาทิเช่น หนังสือพิมพ์ชินโปได้ตีพิมพ์บทความสรุปได้ว่า

"...ชาวจีนในหมู่เกาะอินโดนีเซียเป็นคนต่างด้าว ในฐานะเป็นคนต่างด้าว ก็คงไม่สามารถเข้าไปร่วมกิจกรรมทางการเมืองได้ เหตุผลประการสำคัญอีกเหตุผล หนึ่งก็คือรัฐบาลจีนก็มีสถานทูตอยู่ที่กรุงเฮกแล้วสามารถติดต่อโดยตรงกับผู้นำของรัฐบาล อาณานิคม การทูตของจีนได้ก้าวไปไกลกว่าการเข้าเป็นสมาชิกของสภาประชาชนของ ชาวจีนซึ่งเป็นคนในบังคับของดัตช์ และก็คงจะไม่มีประโยชน์อะไรในการส่งตัวแทน ชาวจีนเข้าไปในสภาประชาชนเพราะชาวจีนมีเสียงส่วนน้อย เสียงจากการหวัด ก็คงจะไม่ได้รับการสนใจ ประการสำคัญถ้าเข้าไปเป็นสมาชิกก็เท่ากับยอมรับการเป็น คนในบังคับของดัตช์ซึ่งต้องเข้าไปรับการเกณฑ์ทหาร นอกจากนี้ชาวจีนเปอรานากันก็ยัง คงมีสัญชาติจีนเช่นเดียวกับชาวจีนโรตต็อก การเข้าไปเป็นสมาชิกก็เท่ากับเป็นการทิ้ง ชาวจีนโรตต็อกให้โดดเดี่ยว ถ้าชาวจีนในหมู่เกาะอินโดนีเซียต้องการความปลอดภัย พวกเขาไม่ควรที่จะแยกตัวทั้งด้านการเมืองและวัฒนธรรมไปจากเมืองแม่ ข้าราชการ ชาวจีนในหมู่เกาะอินโดนีเซียมิใช่ตัวแทนของชาวจีน พวกเขาเป็นเพียงคนในสังคม

¹H.H. Kan เป็นเจ้าของที่ดินรายใหญ่ ได้รับการศึกษาแบบดัตช์และเขาสนใจใน สภาประชาชน.

²Leo Suryadinata. Peranakan Chinese Politics in Java. 1981. p.14.

ของดัตช์ ดังนั้นชาวจีนในหมู่เกาะอินโดนีเซียจึงไม่ควรปล่อยให้ผู้นำของพวกเขาไป
ผิดทาง”¹

อย่างไรก็ตามการประชุมก็จัดขึ้นในวันที่ 4 พฤศจิกายน 1917 ที่เซอมารัง มีผู้เข้าร่วม
ประชุมประมาณ 700 คน ประกอบด้วยสมาชิกชาวจีนจากองค์กรต่าง ๆ ในท้องถิ่นของชวา
และรวมถึงชาวจีนในเกาะชวาที่สนใจในเรื่องการเมือง องค์กรที่เข้าร่วมประชุมส่วนใหญ่ก็คือ
สมาคมชาวจีน, สมาคมพ่อค้าจีนและสมาคมอื่น ๆ ของชาวจีน การประชุมครั้งนี้ถือเป็น
การรวมตัวครั้งยิ่งใหญ่ของชาวจีนนับตั้งแต่มีการก่อตั้งสมาคมของชาวจีนขึ้นในเกาะชวา ภาษา
ที่ใช้ในการประชุมคือภาษาบาฮาซาเมลายู เอช.เอช. คาน (H.H. Kan) ท้าหน้าที่เป็น
ประธานของการประชุม เขาได้อธิบายจุดประสงค์ของการประชุมและเปิดโอกาสให้ชาวจีนที่
ไม่เห็นด้วยกับการเป็นสมาชิกของสภาประชาชนได้ออกมาปราศรัยได้

ในจำนวนผู้ที่ออกมาปราศรัยทั้ง 5 คน นี้ ได้ เคียน ซิง (The Kian Sing) เป็น
ผู้หนึ่งที่แสดงความคิดเห็นต่อต้าน เขามองว่าสภาประชาชนเป็นกับดักของรัฐบาลอาณานิคม และ
กล่าวว่าข้าราชการชาวจีนมิใช่ตัวแทนของชาวจีนทั้งหมด เพราะคนเหล่านี้ถูกแต่งตั้งโดยรัฐบาล
อาณานิคม คำปราศรัยของเขานับได้ว่ามีอิทธิพลต่อการเข้าร่วมในสภาประชาชนมาก และเขา
คือผู้หนึ่งที่จุดประกายความรู้สึกชาตินิยมขึ้นในหมู่ชาวจีนเปอรานากัน² ดังนั้นเมื่อเขาจบคำปราศรัย
จึงมีผู้ตะโกนขึ้นในที่ประชุมว่า "อย่าเข้าไปร่วมกับสภาประชาชน" (Don't Take part in
the Volksraad) ในส่วนของ เอช.เอช. คาน (H.H. Kan) และผู้นำคนอื่น ๆ มีความคิด
ว่าควรเป็นสมาชิกของสภาประชาชน เพราะปัญหาเรื่องเชื้อชาตินั้นรัฐบาลจีนอ่อนแอเกินไปที่จะ
เข้ามาช่วยเหลือชาวจีนในหมู่เกาะอินโดนีเซียได้ ดังนั้นจึงต้องพยายามที่จะพิสูจน์สถานะภาพของ
พวกเขาให้ได้โดยไม่ต้องรอความช่วยเหลือจากจีน ส่วนเรื่องเกณฑ์ทหารเขาไม่ได้กล่าวถึง
เพราะเขาคิดว่าเป็นการยากที่จะรับประกันได้ว่าพวกเขาจะถูกเกณฑ์ทหารหรือไม่

¹Leo Suryadinata. Peranakan Chinese Politics in Java. 1981.
p.15 - 16.

²Ibid. p.18.

ผลของการประชุม ผู้ที่ไม่เห็นด้วยในการเป็นสมาชิกสภาก็คือตัวแทนจากหนังสือพิมพ์
 จีนโป และกลุ่มชาวจีนที่มาจากชาวตะวันออกโดยเฉพาะจากสุราบายา ส่วนกลุ่มของ
 เอช.เอช. คาน (H.H. Kan) เห็นด้วยในการเข้าร่วมเป็นสมาชิกของสภา แต่ในที่สุด
 เมื่อเกิดการแตกแยกทางความคิดจึงไม่มีข้อตกลงที่แน่นอนแต่อย่างน้อยการประชุมครั้งนี้ก็สะท้อน
 ให้เห็นว่าชาวจีนในหมู่เกาะอินโดนีเซียก็ให้ความสนใจต่อการเมือง เพียงแต่พวกเขายังมี
 ความคิดเห็นที่แตกต่างกันไม่สามารถรวมเป็นหนึ่งเดียวได้ ส่วนใหญ่ยังคงยึดติดกับความเป็น
 ชาวจีนและเชื่อว่าความรู้สึกราชาตินิยมนั้นไม่ควรถูกแบ่งแยกไปจากเชื้อชาติ ความคิดของพวกเขา
 ต่อรัฐบาลอาณานิคมก็คือรัฐบาลอาณานิคมทำงานไม่โปร่งใสโดยเฉพาะพวกเขาไม่ต้องการถูกเกณฑ์
 ทหารและคิดว่าควรได้รับการปกป้องจากประเทศจีน นอกจากนี้ก็มีกลุ่มผู้นำชาวจีนเปอรานากัน
 บางกลุ่มต้องการเข้าไปมีส่วนร่วมกับการเมืองในระดับท้องถิ่น ทั้งนี้เพื่อการพิทักษ์ผลประโยชน์ของ
 ตนเองเท่านั้น พวกนี้คิดว่าเขาคงไม่ได้รับการช่วยเหลือจากจีนและพร้อมที่จะยอมรับในกฎหมาย
 สัญชาติของดัตช์ ผู้นำเหล่านี้ได้แสดงความคิดเห็นเช่นกันแต่ไม่ได้รับการสนับสนุน การประชุม
 ครั้งนี้ยังแสดงให้เห็นว่าผู้นำชาวจีนเปอรานากันบางคนยังไม่กล้าตัดสินใจว่า เขาเองก็ต้องการมี
 ส่วนร่วมในการเมืองระดับท้องถิ่นแต่ขณะเดียวกันเขาก็กลัวการเผชิญหน้ากับกลุ่มนักชาตินิยมชาวจีน

สรุป

ความร่วมมือระหว่างชาวจีนกับชาวพื้นเมืองอินโดนีเซีย ในการสร้างลัทธิชาตินิยมนั้น
 ไม่ได้รับเสียงสนับสนุนจากชาวจีนด้วยกันเอง เนื่องจากเกิดการแตกแยกทางความคิด แต่การ
 ประชุมที่เขอมารังก็คือจุดเริ่มต้นที่แสดงให้เห็นว่าชาวจีนก็ให้ความสนใจต่อการเมือง และ
 การเข้าไปเป็นสมาชิกสภาประชาชนก็คือความร่วมมือของชาวจีนกับชาวอินโดนีเซียในการ
 เรียกร้องเอกราชจากฮอลันดา นับเป็นการสร้างลัทธิชาตินิยมได้ในระดับหนึ่ง

5.3 การรวมกลุ่มทางการเมืองของชาวจีนในหมู่เกาะอินโดนีเซีย

1. ระบบกงสีกับการปกครองตนเอง

ระบบกงสีเริ่มจากชาวจีนอพยพเข้าไปทำเหมืองทองคำ ในปี ค.ศ. 1850 พวกเขาได้รับอนุญาตจากรัฐบาลอาณานิคม สุลต่านของรัฐที่อยู่ริมฝั่งทะเล ตลอดจนชนพื้นเมืองเผ่าดัยก (Dayaks) ให้มีอิสระในการปกครองตนเอง ชุมชนชาวจีนที่กาลิมันตันตะวันตกนั้น "...ปกครองโดยกฎหมายของตนเอง เก็บภาษีด้วยตนเอง และมีบทลงโทษในการทำผิดกฎหมายที่เป็นไปตามความคิดของกลุ่มของพวกเขา..." สมาชิกของกงสีเท่านั้นจึงจะได้รับส่วนแบ่งผลประโยชน์จากการทำเหมือง และพวกเขาเท่านั้นที่มีสิทธิในการออกเสียง

กงสีที่สำคัญในบอร์เนียวตะวันตกและใต้มี 3 กงสี คือ¹

1. ไตกง (The Tai Kong) นับเป็นกงสีที่ใหญ่และมีอำนาจมากที่สุด เหมืองทองคำของพวกเขาตั้งอยู่ในเมืองมอนเตร์ราโด-ลาร่าห์ (Monterado-Larah) ซึ่งอยู่ในเขตแซมบัส (Sambas)
2. ลานฟง (The Lan Fong) ตั้งอยู่เมือง มอนโดร์ (Mandor) ของเขตปอนติอานัค (Pontianak Territory)
3. ซินตาเกียว (The Sin Ta Kiou) ตั้งอยู่ที่เมืองเซปัง (Sepang), เซมินิส (Seminis) และ เพมังกัส (Pemangkat) ในหุบเขาแซมบัส

กงสีทั้ง 3 แห่ง ไม่ได้ขึ้นตรงต่อสุลต่านแห่งแซมบัสและปอนติอานัค แต่จะจ่ายภาษีอากรให้กับรัฐบาลอาณานิคม² ดังนั้นจึงย่อมเป็นที่ไม่พอใจของสุลต่านแห่งรัฐต่าง ๆ ในแง่

¹D.J.M. Tate. The Making of Modern South-East Asia Vol I. 1977. p.259.

²Ibid.

ที่ว่าชุมชนชาวจีนเหล่านี้มีอิสระเสรีภาพมากย่อมเป็นตัวอย่างที่ไม่ดีสำหรับการปกครองคนในบังคับของพวกเขา และที่สำคัญเหนืออื่นใดก็คือผลประโยชน์ทั้งหมดจากการทำเหมืองทองคำชาวจีนจะได้รับอย่างเต็มที่ ในขณะที่เดียวกันก็อาจมีการค้าขายติดต่อกับสิงคโปร์ซึ่งเท่ากับเป็นคู่แข่งทางการค้ากับสุดต่านแห่งแอมบัสและปอนดิอานัน สำหรับรัฐบาลอาณานิคมนั้นเนื่องจากมีนโยบายที่ไม่วุ่นวาย ดังนั้นในปี ค.ศ. 1909 จึงได้ประกาศยกเลิกระบบกงสีที่มีการปกครองตนเอง ประกอบกับภายในแต่ละกงสีที่มีปัญหาภายในมากมายในที่สุดรัฐบาลอาณานิคมก็เข้าไปจัดการปกครองเสียเอง

ในรูปแบบของระบบการปกครองซึ่งพัฒนาขึ้นมาในหมู่เกาะอินโดนีเซีย แม้ว่าเจ้าหน้าที่ของชาวจีนจะได้รับการแต่งตั้งจากรัฐบาลอาณานิคม แต่สิ่งที่เป็นปัจจัยสำคัญประกอบการพิจารณาแต่งตั้งก็คือ ความร่ำรวย เครือข่ายธุรกิจการค้า และความคุ้นเคยกับข้าราชการชาวดัตช์¹ คุณสมบัติทั้ง 3 ประการประกอบกันมาจะทำให้หาได้ง่ายดายในแต่ละครอบครัว การสมรสระหว่างครอบครัวก็มีผลต่อการก้าวไปสู่ตำแหน่งหน้าที่การงานเช่นกัน แต่เหนืออื่นใด ความคุ้นเคยใกล้ชิดสนิทสนม และจงรักภักดีต่อข้าราชการชาวดัตช์ย่อมสำคัญที่สุด

2. การก่อตั้งกลุ่มชินโป และบทบาทของกลุ่มชินโป

ผลจากการประชุมที่เซอมารัง ในปี ค.ศ. 1917 แสดงถึงชัยชนะของลัทธิชาตินิยมของชาวจีนในเกาะชวา ทำให้ความรู้สึกชาตินิยมของชาวจีนในหมู่เกาะอินโดนีเซียก่อตัวขึ้นอย่างรวดเร็วและแผ่ขยายไปในหมู่ชาวจีน ดังนั้นจึงเกิดการรณรงค์ต่อต้านกฎหมายสัญชาติของดัตช์ ในปี ค.ศ. 1919 - 1920 ผู้ที่เป็นผู้นำในการต่อต้านก็คือ กลุ่มชินโป (Sin Po) นั่นเอง หนังสือพิมพ์ชินโป (Sin Po) ก่อตั้งขึ้นในปี ค.ศ. 1910 ที่เมืองปัตตาเวีย แต่อิทธิพลทางการเมืองของหนังสือพิมพ์ฉบับนี้ปรากฏขึ้นภายหลังการประชุมที่เซอมารัง ผู้ที่เป็นหัวเรี่ยวหัวแรงของหนังสือพิมพ์นี้มาจากบุคคลหลายกลุ่มซึ่งรวมกันเรียกว่ากลุ่มชินโป (Sin Po)

¹Charles A Coppel. "Pattern of Chinese Political Activity in Indonesia," The Chinese in Indonesai. 1976. p.23.

สมาชิกของกลุ่มประกอบด้วยชาวจีนเปอรานากันและชาวจีนโติดอกมีจุดประสงค์สนับสนุนให้เด็กชาวจีนได้รับการศึกษาและเข้าไปมีส่วนร่วมในทางการเมืองของประเทศจีน พวกเขาปฏิเสธการมีส่วนร่วมในการเมืองระดับท้องถิ่น กลุ่มไม่สนับสนุนข้าราชการชาวจีนในหมู่เกาะอินโดนีเซีย ซึ่งพวกเขาคิดว่าน่าทางพวกเขาไปในทางที่ผิด

ในกลางปี ค.ศ. 1918 รัฐบาลอาณานิคมตัดสินใจยกเลิกระบบสำนักงานชาวจีนซึ่งมีกับตันชาวจีนเป็นผู้นำและดูแลกิจการเกี่ยวกับคนจีนทั้งหมดโดยรัฐบาลอาณานิคมจะเข้ามาทำหน้าที่แทน กลุ่ม Sin Po เห็นด้วยกับความคิดนี้โดยให้เหตุผลว่าตำแหน่งต่าง ๆ ในสำนักงานนั้นรัฐบาลอาณานิคมเป็นผู้แต่งตั้งนับเป็นสัญลักษณ์แห่งความแตกแยกและเป็นศัตรูกับชาวจีนโดยทั่ว ๆ ไป หนังสือพิมพ์ของชาวจีนเปอรานากันอีกหลายฉบับก็เห็นด้วยกับการยกเลิกระบบนี้มีเพียงหนังสือพิมพ์บางฉบับเท่านั้นที่คัดค้านโดยให้เหตุผลว่าหน่วยงานนี้ยังมีประโยชน์ คือเป็นผู้ประสานงานระหว่างชาวจีนในหมู่เกาะอินโดนีเซียกับรัฐบาลอาณานิคม ความขัดแย้งในเรื่องหน่วยงานนี้ส่งผลให้เกิดความยุ่งยากในการเลือกผู้นำชาวจีนในหมู่เกาะอินโดนีเซีย ทำให้เห็นว่าชาวจีนในหมู่เกาะอินโดนีเซียไม่น่าเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน รัฐบาลอาณานิคมเองก็หวั่นเกรงว่าอาจทำให้ขาดความร่วมมือจากผู้นำชาวจีนเปอรานากัน ดังนั้นรัฐบาลอาณานิคมจึงชะลอการยกเลิกหน่วยงานนี้

สภาพประชาชนเปิดขึ้นในกลางปี ค.ศ. 1918 มีชาวจีน 2 คน ที่ได้รับเลือกเป็นสมาชิกของสภาประชาชน แต่กลุ่มจีนโบไม่เห็นด้วย เมื่อสิ้นสุดเดือนตุลาคม ค.ศ. 1918 เกิดการขัดแย้งทางด้านเชื้อชาติในเมือง กูดส (Koedoes) ซึ่งอยู่ตอนกลางของเกาะชวา เรียกเหตุการณ์ครั้งนั้นว่า เหตุการณ์ที่กูดส (Koedoes Incident) เป็นความขัดแย้งระหว่างพ่อค้ามุสลิมกับพ่อค้าชาวจีน ทำให้บ้านเรือนของชาวจีนในเมืองถูกไฟเผาไหม้ไปเป็นจำนวนมาก หนังสือพิมพ์ของชาวพื้นเมืองส่วนใหญ่กล่าวโจมตีพ่อค้าชาวจีน

เหตุการณ์ที่กูดสกระทบต่อจิตใจของชาวจีนในหมู่เกาะอินโดนีเซียเป็นอย่างมาก ดังนั้นสมาคมพ่อค้าชาวจีนที่เชอมารังจึงได้จัดให้มีการประชุมในวันที่ 20 พฤศจิกายน ค.ศ. 1918 โดยมีตัวแทนจากสมาคม องค์กรต่าง ๆ ถึง 1,000 คนมาร่วมประชุม ที่ประชุมตกลงว่าจะให้การช่วยเหลือผู้เคราะห์ร้ายจากเหตุการณ์ครั้งนี้และควรหลีกเลี่ยงการขัดแย้งในเรื่องเชื้อชาติ แต่ชาวจีนบางกลุ่มได้มองการณ์ไกลถึงเหตุการณ์ในอนาคตว่า พวกเขาควรจะมีสถานที่อยู่อาศัยซึ่งสงบและมีความมั่นคงอย่างเพียงพอและไม่มีปัญหาเรื่องเชื้อชาติซึ่งก็คือประเทศจีน

สรุปแล้วเป้าหมายในการทำงานของกลุ่มชินโป (Sin Po) ก็คือสนับสนุนลัทธิชาตินิยมจีน โดยการหันมาส่งเสริมการใช้ภาษาจีนในกลุ่มชาวจีนเปอรานากันให้มากขึ้น พยายามรวมกลุ่มชาวจีนเปอรานากันและชาวจีนโตนี้ออกเข้าด้วยกัน สนับสนุนให้ชาวจีนเปอรานากันกลับไปเรียนและทำงานในประเทศจีนและต้องการให้ชาวจีนในหมู่เกาะอินโดนีเซียได้รับสัญชาติจีนโดยละสถานภาพความเป็นชาวยุโรป หรือการเข้ามามีส่วนร่วมกับสถาบันทางการเมืองในประเทศจีนแทนที่จะเป็นสถาบันการเมืองในหมู่เกาะอินโดนีเซีย นอกจากนี้ยังให้การช่วยเหลือกองทัพของจีนในการต่อต้านญี่ปุ่นตลอดจนการบอยคอตสินค้าญี่ปุ่น ถ้าจะกล่าวถึงผลสำเร็จในการทำงานของกลุ่มชินโปก็จะเห็นได้จากการที่ชาวจีนเปอรานากันหันมาให้ความสนใจการศึกษาแบบจีนมากขึ้นเท่านั้น

ส่วนความพยายามในการรวมกลุ่มชาวจีนโตนี้ออกและจีนเปอรานากันเข้าด้วยกันของกลุ่มชินโปก็ยังไม่สัมฤทธิ์ผลนักทั้งนี้เพราะพื้นฐานการศึกษาที่แตกต่างกัน และแม้แต่ในด้านเศรษฐกิจชาวจีนทั้ง 2 กลุ่ม ก็ยังคงแข่งขันกัน ภาษาจีนก็เป็นข้อจำกัดอีกอย่างหนึ่งสำหรับชาวจีนเปอรานากัน ชาวจีนเปอรานากันที่ได้รับการศึกษาจากโรงเรียนของสมาคมชาวจีนอ่านหนังสือพิมพ์ภาษาจีนมาเลย์มากกว่าหนังสือพิมพ์ภาษาจีน¹ เพราะหนังสือพิมพ์มาเลย์มีข่าวสารมากมายจากทั่วทั้งหมู่เกาะอินโดนีเซียและประเทศอื่น

ความไม่ประสบผลสำเร็จอีกประการหนึ่งของกลุ่มชินโป ก็คือการรณรงค์ต่อต้านเรื่องสัญชาติ กล่าวคือชาวจีนเปอรานากันรวมทั้งนักศึกษาชาวจีนเปอรานากันที่ไปศึกษายังประเทศจีนมักจะต้องเดินทางไปทั่วทั้งทะเลทรายใช้หนังสือเดินทางของดัตช์ทั้งนี้โดยมีจุดประสงค์เพื่อต้องการความสะดวกสบายในฐานะคนในบังคับของดัตช์และนักศึกษาชาวจีนเหล่านี้ส่วนใหญ่มักจะปรับตัวให้เข้ากับวิถีชีวิตในแผ่นดินแม้ได้ยากพวกเขาจึงต้องเดินทางกลับมาทำงานให้กับดัตช์ในที่สุด

ในระหว่างที่ญี่ปุ่นเข้ามายึดครองหมู่เกาะอินโดนีเซีย กลุ่มชินโปได้ช่วยกันรณรงค์ในเรื่องการต่อต้านญี่ปุ่นแต่ก็ไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควรโดยเฉพาะชาวจีนเปอรานากันจะให้ความร่วมมือน้อยมาก เมื่อเกิดสงครามระหว่างจีนกับญี่ปุ่นผู้นำชาวจีนที่สิงคโปร์ ได้เปิด

¹Leo Suryadinata. Peranakan Chinese Politics in Java. 1981.

ประชุมกลุ่มชาวจีนทั้งหมดในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เพื่อขอการสนับสนุนด้านการเงิน ชาวจีนที่เขมารั้งและสุราบายาไม่ได้สนใจส่งตัวแทนเข้าประชุมและให้การช่วยเหลือเลย คงมีแต่ตัวแทนชาวจีนที่ปัตตาเวียและบันดุงได้ให้การช่วยเหลือด้านการเงินเพียงบางส่วน

แม้ว่าอิทธิพลของกลุ่มชินโรเปื่อมลงในกลุ่มชาวจีนเปอรานากันแต่กลุ่มชินโรเป่ก็คือสัญลักษณ์ของกระบวนการทางการเมืองในหมู่เกาะอินโดนีเซียกลุ่มหนึ่ง และก็ยังคงมีหนังสือพิมพ์ของกลุ่มออกมาตีพิมพ์ได้ถึง 8,000 ฉบับซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า กลุ่มชินโรเป่ก็ยังคงเป็นกระแสทางการเมืองที่มีอิทธิพลอยู่กระแสหนึ่ง แม้ว่าในเวลาต่อมาชาวจีนโรตติกจะกลายเป็นตัวหลักสำคัญของกลุ่มชินโรเป่ งานหลักของกลุ่มชินโรเป่ ก็คือการต่อต้านญี่ปุ่นดังตัวอย่างในปี ค.ศ. 1937 มีการก่อตั้งกองทุน ซึ่งมีเป้าหมายสำคัญ คือช่วยเหลือประเทศจีนสู้รบกับญี่ปุ่น ผลก็คือภายในเวลา 4 ปี กลุ่มชินโรเป่ได้รวบรวมเงินเพื่อช่วยเหลือจีนได้ถึง 1,715,854 กิลเดอร์

3. การก่อตั้งพรรค จุง หวา ฮุย (Chung Hwa Hui หรือ CHH)

พรรค จุง หวา ฮุย (Chung Hwa Hui) คือ พรรคการเมืองของชาวจีนเปอรานากันพรรคแรกในหมู่เกาะอินโดนีเซียตั้งขึ้นมาโดยมีผลมาจากการรณรงค์ต่อต้านปัญหาเรื่องสัญชาติ (DNL) ไม่ประสบผลสำเร็จ สมาชิกผู้ก่อตั้งพรรคนี้ส่วนใหญ่เป็นนักศึกษาชาวจีนซึ่งศึกษาอยู่ที่เมืองไลเดน (Leiden) ในเนเธอร์แลนด์ พวกเขาก่อตั้งพรรคการเมืองโดยการช่วยเหลือตนเองมิได้ขอความช่วยเหลือจากประเทศจีนเช่นกลุ่มชินโรเป่ ในขณะนั้นลัทธิชาตินิยมจีนได้แพร่ขยายมาทั่วหมู่เกาะอินโดนีเซีย สมาชิกของพรรคตระหนักดีว่าประเทศจีนมิใช่ประเทศที่พวกเขาจะกลับไปตั้งถิ่นฐาน ดังนั้นสมาชิกของพรรคจึงไม่ต้องการเดินทางไปยังประเทศจีน พวกเขาคิดว่าอินโดนีเซียคือบ้านเกิดเมืองนอน และเป็นสถานที่ที่พวกเขาจะพักพิงอยู่ต่อไป ดังนั้นสมาชิกส่วนใหญ่ของพรรคจึงเดินทางกลับมายังชวาและเริ่มก่อตั้งสมาคมจุงหัว (Chuhg Hwa Club) ขึ้นมาเป็นองค์กรแรกของกลุ่ม

แรงผลักดันให้เกิดการตั้งพรรคการเมือง จุง หวา ฮุย (CHH)

การถูกบีบบังคับจากรัฐบาลอาณานิคมในหลาย ๆ เรื่อง เช่นสถานภาพของชาวจีน ทำให้ปัญญาชนชาวจีนต่างตระหนักในความต้องการที่จะตั้งหน่วยงานของชาวจีนขึ้นมาเพื่อพิทักษ์ผลประโยชน์ของพวกเขา นักการเมืองชาวจีนที่สำคัญ เช่น เอช.เอช. คาน (H.H. Kan), โย เฮง คัม (Yo Heng Kam) และ ฮั่น เตียว จง (Han Tiau Tjong) ต่างก็มีแนวความคิดเช่นเดียวกันทั้งนี้เพราะการเข้าไปเป็นสมาชิกของสภาประชาชน ทำให้พวกเขามิมีสิทธิมีเสียงอะไรมากนักแม้แต่ความคิดเห็นก็ไม่ได้รับการดูแลเอาใจใส่จากรัฐบาลอาณานิคม นอกจากนี้บทบาทของพรรคการเมืองของลูกผสมดัตช์ยังเป็นที่ประทับใจแก่ปัญญาชนชาวจีนมาก กล่าวคือพรรคการเมืองดังกล่าวตั้งขึ้นมาโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อยกระดับทางสังคม ความคิดอ่าน และเศรษฐกิจตลอดจนสถานภาพทางการเมือง ในความคิดของปัญญาชนชาวจีนจึงคิดว่าควรมีการตั้งพรรคการเมืองเพื่อเป็นกระบอกเสียงของพวกเขาตน ประกอบกับการปฏิรูปสภาประชาชน ในปี ค.ศ. 1927 บังคับให้เหล่านี้จึงกลายเป็นตัวเร่งให้เกิดการตั้งพรรคจุงหวาฮุยเร็วขึ้น

ในคริสต์ศตวรรษที่ 20 ธุรกิจการค้าของชาวจีนเกิดขึ้นมากมาย และเป็นธุรกิจที่ยิ่งใหญ่พอ ๆ กับธุรกิจการค้าของชาวยุโรป ทำให้ชาวจีนในหมู่เกาะอินโดนีเซียคิดว่าถ้าตั้งพรรคการเมืองขึ้นมาก็คงจะมีเงินทุนที่ให้การสนับสนุนด้านการเงินแก่พรรคการเมืองได้เพราะในขณะนั้นชาวจีนในอินโดนีเซียมีบริษัทธุรกิจการค้าที่ยิ่งใหญ่และมีความสำคัญ ถึง 1,892 บริษัท ในจำนวนนี้จัดเป็นธุรกิจขนาดใหญ่และขนาดกลาง ในการส่งออกและนำเข้าสินค้ารวมถึงการมีกิจการรับซื้อผลผลิตทางการเกษตรด้วย บริษัทธุรกิจขนาดใหญ่เหล่านี้มีมากมายในเขตชวาตะวันออก และชวาภาคกลางโดยเฉพาะที่เซอมารัง บริษัทธุรกิจที่ใหญ่ที่สุดของพ่อค้าชาวจีนซึ่งดูแลธุรกิจบนเกาะชวาและเกือบทั้งหมดของหมู่เกาะอินโดนีเซียก็คือ บริษัทของ เอี้ยว เตียง ฮัม (Oei Tiong Ham) ซึ่งให้การสนับสนุนการก่อตั้งพรรค

ในระยะเวลาที่รัฐบาลอาณานิคมผ่านนโยบายจริยธรรมมาใช้ในหมู่เกาะอินโดนีเซีย รัฐบาลอาณานิคมได้ยึดกิจการหลายอย่างของชาวจีนมาดำเนินการเอง ซึ่งมีผลกระทบต่อพ่อค้าชาวจีนอย่างมาก อาทิเช่นมีธนาคารหลายแห่งต้องล้มละลาย การเกิดปัญหาเช่นนี้ในทางเศรษฐกิจทำให้พ่อค้าชาวจีนมีปัญหามากเพราะสิ่งที่พวกเขาหวังเกรงมิใช่พ่อค้าชาวยุโรป

ซึ่งเป็นคู่แข่งงานด้านการค้ามาตลอด แต่กลับเป็นพ่อค้าชาวญี่ปุ่นที่เข้ามาซื้อกิจการบริษัทและดำเนินการค้าแทนที่พ่อค้าชาวจีน ดังนั้นสิ่งที่เกิดขึ้นในแวดวงเศรษฐกิจเช่นนี้ย่อมเป็นสัญญาณเตือนภัยสำหรับชาวจีนในอันที่จะคุ้มครองผลประโยชน์ของตน

ปัจจัยอีกประการหนึ่งที่มีส่วนผลักดันให้เกิดการตั้งพรรคจุฬหายุทธก็คือ การก่อตั้งหน่วยงานสำหรับดูแลชาวจีนไร้พหะ เลขของ ดร. จุนยัตเซนซึ่งให้การรับประกันว่าชาวจีนจะได้รับความยุติธรรมจากดินแดนที่พวกเขาตั้งถิ่นฐานอยู่อาศัย หน่วยงานนี้มีอายุสั้นเพราะ ดร. จุนยัตเซนถึงแก่กรรม แต่ก็ได้รับการฟื้นฟูขึ้นมาอีกครั้งในปี ค.ศ. 1926 โดยมีขบวนการชาตินิยมของอินโดนีเซียมาร่วมให้การสนับสนุนด้วย

สถานการณ์ทางการเมืองของอินโดนีเซีย ในระหว่าง ค.ศ. 1919 - 1927 นั้น มีปรากฏการณ์อย่างหนึ่งเกิดขึ้นคือมีการก่อตั้งพรรคคอมมิวนิสต์ รัฐบาลอาณานิคมต่อต้านพรรคการเมืองดังกล่าวอย่างหนัก ส่งผลให้เกิดการจลาจลสิ่งทีตามมาก็คือนักการเมืองชาวอินโดนีเซียถูกจับและถูกนำไปยังคุกในเกาะนิวกินีตะวันตกหลายคน

หลังจากเกิดการจลาจลของพรรคคอมมิวนิสต์ในระหว่าง ค.ศ. 1926 - 1927 ทำให้ชาวจีนเกิดความรู้สึกที่พวกเขาควรมีส่วนร่วมในทางการเมืองในอินโดนีเซีย โดยการก่อตั้งพรรคการเมืองซึ่งเป็นตัวแทนของพวกเขาทำหน้าที่เรียกร้องในสิทธิที่พึงมีพึงได้ ในที่สุดพรรคจุฬหายุทธก็ก่อตั้งขึ้นมาในวันที่ 8 เมษายน ค.ศ. 1928 โดย เอช.เอช. คาน (H.H. Kan) ได้รับเลือกเป็นประธานคนแรก และมีสมาชิกชั้นนำอีก 16 คน ช่วยกันก่อตั้งคณะกรรมการบริหารของพรรค¹ เป้าหมายของพรรคก็คือทำงานเพื่อชีวิตที่ดีขึ้นของชาวจีนในหมู่เกาะอินโดนีเซีย โดยอาศัยวิธีการแก้ไขและความถูกต้องตามกฎหมายเป็นหลัก นอกจากนี้ก็มีเป้าหมายในการเชื่อมสัมพันธ์กับแผ่นดินแม่ โดยการให้การศึกษแก่เด็กชาวจีนและพยายามที่จะพัฒนารัฐกิจของชาวจีนให้ก้าวหน้ายิ่งขึ้น²

¹สมาชิกของคณะกรรมการบริหารพรรคมี 17 คน มาจากชาวตะวันตก 5 คน จากชาวกลาง 7 คน และมาจากชาวตะวันออก 5 คน.

²Leo Suryadinata. Peranakan Chinese Politics in Java. 1981. p.61.

การก่อตั้งพรรคจีนอินโดนีเซีย (Partai Tionghoa Indonesia)

การก่อตั้งจุฬหวาสุยเป็นความร่วมมือระหว่างปัญญาชนชาวจีนเปอรานากันกับนักธุรกิจชาวจีนโดยมี เอช.เอช. คาน (H.H. Kan) เป็นผู้นำของพรรค เป้าหมายของพรรคก็คือต้องการให้ชาวจีนยังคงผูกพันกับรัฐบาลอาณานิคม เพราะเขาเชื่อว่าผลประโยชน์ของพวกเขาจะดีขึ้นถ้าได้รับการดูแลโดยรัฐบาลอาณานิคม แต่ในพรรคก็ยังมีบุคคลบางคนไม่เห็นด้วยกับความคิดนี้ อาทิเช่น ชิม กี อาย (Sim Kie Ay)¹ เขาต้องการให้พรรคจุฬหวาสุยอยู่ตรงกลางระหว่างชาวจีนอินโดนีเซียกับรัฐบาลอาณานิคม ทั้งนี้เพื่อผลประโยชน์ในอนาคต เมื่อเกิดความคิดเห็นขัดแย้งกันมากที่สุดกลุ่มของ ชิม กี อาย ก็แยกตัวออกไป และในวันที่ 25 กันยายน ค.ศ. 1932 กลุ่มของ ชิม กี อาย และชาวจีนเปอรานากันในสุราบายาได้ร่วมมือกับพรรครวมชาติอินโดนีเซีย (Persatoean Bangsa Indonesia) และนักชาตินิยมชาวจีนอินโดนีเซีย อาทิ ซูโรโตมา (Dr. Soetoma) และ ซูโรโซ (Soeroso) ได้ร่วมกันก่อตั้งพรรคจีนอินโดนีเซีย (Partai Tionghoa Indonesia) ขึ้นมาโดยมีชื่อย่อว่า PTI หรือ Indonesia Chinese Party โดยมี หลิม กอง เอียน เป็นประธานพรรค

จุดมุ่งหมายของพรรคจีนอินโดนีเซีย คือต้องการช่วยเหลือชาวจีนอินโดนีเซียในด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ประชาชนทุกคนควรจะได้รับความสะดวกเท่าเทียมกัน แต่มีข้อที่น่าสังเกตว่าในกฎของพรรคกล่าวไว้ว่ามีเพียงชาวจีนเปอรานากันเท่านั้นที่ได้รับการยอมรับเป็นสมาชิกซึ่งก็หมายความว่าพรรคไม่ยอมรับชาวจีนที่ตกเป็นสมาชิก

โดยสรุปแล้วในช่วงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 ชาวจีนในหมู่เกาะอินโดนีเซียได้เข้าไปมีบทบาทในการเมืองโดยการจัดตั้งองค์กรของชาวจีน ตลอดจนพรรคการเมืองต่าง ๆ โดยสรุปแล้วมีแนวทางกระแสมือง 3 กระแสดังนี้

1. กลุ่มซินโป (Sin Po) ซึ่งมีหนังสือพิมพ์ซินโป (Sin Po) เป็นตัวแทนของกลุ่ม กลุ่มนี้จะไม่ยอมรับในเรื่องกฎหมายเกี่ยวกับสัญชาติซึ่งรัฐบาลอาณานิคมออกมาใช้ กลุ่มซินโป

¹ชิม กี อาย (Sim Kie Ay) เกิดที่ โปรโบลิงโก (Probolinggo) เขาสำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนในเซอมารัง และเดินทางไปศึกษาด้านเภสัชศาสตร์ที่กรุงอัมสเตอร์ดัม เขามีบทบาทด้านการเมืองอย่างมากในขณะที่เป็นนักศึกษา.

(Sin Po) ต้องการให้ชาวจีนในหมู่เกาะอินโดนีเซียยังคงมีสัญชาติจีนและพยายามดึงชาวจีนโดยเฉพาะชาวจีนเปอรานากันให้ใกล้ชิดกับประเทศจีนมีความเป็นจีนมากกว่าชาวจีนโรตดอก สนับสนุนให้คิดว่าแผ่นดินแม่ของชาวจีนนั้นหมายถึงประเทศจีน

2. พรรคจุหวาฮุย (CHH) ต้องการให้ชาวจีนในหมู่เกาะอินโดนีเซียยังคงมีความเป็นจีนภายใต้การปกครองของรัฐบาลอาณานิคมดัตช์ พวกเขายอมรับความจริงว่ากฎหมายสัญชาติเป็นสิ่งที่ถูกต้องแต่ก็ยังคงผูกพันกับประเทศจีน ในขณะที่เดียวกันก็ให้ความร่วมมือกับรัฐบาลอาณานิคมและทำงานเพื่อความเจริญรุ่งเรืองของรัฐบาลอาณานิคม

3. พรรคจีนอินโดนีเซีย (PTI) ต้องการให้ชาวจีนในหมู่เกาะอินโดนีเซียยังคงมีความเป็นจีนเช่นเดียวกับแนวความคิดของพรรค CHH แต่ต้องการให้มีการผสมกลมกลืนทางการเมืองเข้ากับสังคมของชาวพื้นเมืองอินโดนีเซียและให้ชาวจีนคิดว่า ประเทศอินโดนีเซียคือแผ่นดินแม่ พวกเขาจะเรียกตัวเองว่า อินโดนีเซีย (Indonesiers) ต้องการความเท่าเทียมกัน ความถูกต้องและข้อผูกมัดเช่นเดียวกับชาวจีนอินโดนีเซีย พวกเขาต้องการที่จะต่อสู้เพื่อเอกราชของอินโดนีเซีย และเชื่อมั่นว่าวิถีชีวิตของพวกเขาผูกพันอยู่กับชาวพื้นเมืองอินโดนีเซีย

จะสังเกตได้ว่ากระแสการเมืองทั้ง 3 กลุ่มนี้มีบางสิ่งที่เหมือนกันคือพวกเขายังคงความเป็นคนจีน กลุ่มซินโป (Sin Po) และพรรคจุหวาฮุย (CHH) มีความเหมือนกันในความรู้สึกว่าพวกเขายังต้องสนับสนุนวัฒนธรรมจีน แต่จะแตกต่างกันในวิธีการที่จะเข้าไปใกล้ชิด และทั้ง 2 กลุ่มคิดว่าชาวจีนควรได้รับสถานภาพเป็นชาวยุโรป แต่พรรคจีนอินโดนีเซียคิดว่าทุกเชื้อชาติในหมู่เกาะอินโดนีเซีย ควรได้รับสถานภาพที่เท่าเทียมกัน ในด้านการเมือง กลุ่มซินโป (Sin Po) ต่อต้านระบบอาณานิคมและขัดขวางการที่ชาวจีนเข้าไปมีส่วนร่วมในสถาบันทางการเมืองในระดับท้องถิ่น แต่ในเวลาต่อมากลับต้องการให้มีสัมพันธไมตรีกับรัฐบาลอาณานิคม และหันมาจับบทบาทในการเมืองระดับท้องถิ่น

อย่างไรก็ตามทั้งพรรคจุหวาฮุยและพรรคจีนอินโดนีเซีย มีสิ่งที่เหมือนกันคือต่างก็มองว่าหมู่เกาะอินโดนีเซียคือแผ่นดินแม่ และคิดว่าชาวจีนในหมู่เกาะอินโดนีเซีย ควรมีส่วนร่วมในการเมืองระดับท้องถิ่น แต่สิ่งที่ตรงกันข้ามกันก็คือพรรคจีนอินโดนีเซียจะไม่เห็นด้วยกับการปกครองของรัฐบาลอาณานิคม เขาจะสนับสนุนนักชาตินิยมชาวจีนอินโดนีเซียในการต่อสู้เพื่อเอกราชความรู้สึกต่อต้านรัฐบาลอาณานิคม ทำให้กลุ่มซินโป (Sin Po) และพรรคจีนอินโดนีเซีย เข้ามาทำงานร่วมกันครั้งหนึ่งเมื่อ ค.ศ. 1932 นอกจากนี้ พรรคจีนอินโดนีเซียมีความคิดเห็นเรื่อง

กฎหมายสัญชาติที่ต่างจากพรรคจงหวาฮุย คือพรรคจงหวาฮุยยอมรับกฎหมายสัญชาติแต่พรรค
จีนอินโตนีเซียกลับไม่ยอมรับเพราะกลุ่มนี้คิดว่า เขาเป็นชาวอินโตนีเซีย

เขตพื้นที่ซึ่งให้การสนับสนุนกลุ่มการเมืองทั้งสามกลุ่ม

กลุ่มการเมืองทั้งสามกลุ่มมีเขตพื้นที่ที่ให้การสนับสนุนพวกเขาที่แตกต่างกันออกไป ทั้งนี้
อาจเนื่องจากภูมิหลังทางประวัติศาสตร์กล่าวคือ กลุ่มชินโรจะมีเขตอิทธิพลและฐานเสียงอยู่ใน
เมืองปัตตาเวีย ส่วนพรรคจงหวาฮุยมีฐานเสียงอยู่ที่เขตชวภาคกลางโดยเฉพาะในเมือง
เชอมารัง ส่วนพรรคจีนอินโตนีเซียมีฐานเสียงอยู่ที่เมืองสุราบายา ซึ่งจะได้ศึกษาถึงภูมิหลัง
ของแต่ละเมือง ดังนี้

1. ปัตตาเวีย เคยเป็นเมืองท่าซึ่งสามารถติดต่อได้กับสิงคโปร์ อันเป็นเมืองใหญ่
ที่มีชาวจีนตั้งถิ่นฐานอยู่เป็นจำนวนมาก รวมทั้งเป็นศูนย์กลางของนักชาตินิยมชาวจีนในเขต
เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ สิงคโปร์จะเป็นเมืองที่ได้รับอิทธิพลในเรื่องลัทธิชาตินิยมมาก
นอกจากนี้ชาวจีนที่อพยพมายังเกาะชวานั้นส่วนใหญ่มักจะตั้งถิ่นฐานที่เมืองปัตตาเวีย ทำให้ชาวจีน
ที่เมืองปัตตาเวียมีจำนวนมากกว่าชาวจีนในเมืองอื่น ๆ เช่น ใน ค.ศ. 1930 มีชาวจีนใน
เมืองปัตตาเวียถึง 71,688 คน จากจำนวนนี้ 38,165 คน มีบิดาเป็นจีนโตต็อก จึงส่งผลให้
ชาวจีนที่นี่มีความรู้สัญชาตินิยมรุนแรง นอกจากนี้ยังมีสมาคมของชาวจีนหลายสมาคมในเมือง
ปัตตาเวีย ร่วมกันตั้งกองทุนหาเงินช่วยเหลือประเทศจีนตลอดจนประชาสัมพันธ์เรื่องความ
สัมพันธ์ของชาวจีนโพ้นทะเลกับประเทศจีนอยู่เสมอ โดยเฉพาะตัวกงสุลจีนประจำปัตตาเวีย
เป็นผู้ที่มีบทบาทสูงมากในเรื่องนี้ หนังสือพิมพ์ชินโรก็ได้รับการสนับสนุนจากชาวจีนในปัตตาเวีย
เป็นอันมาก

2. เชอมารัง เป็นเมืองที่อยู่ห่างไกลจากปัตตาเวีย และการคมนาคมติดต่อกับโลก
ภายนอกก็เป็นไปด้วยความยากลำบาก เชอมารังเป็นเมืองเก่าแก่ของชุมชนชาวจีนเปอรานากัน
แต่จำนวนชาวจีนที่นี่มีจำนวนน้อย เช่นเมื่อ ค.ศ. 1930 มีชาวจีนเพียง 27,423 ในเชอมารัง
และจากจำนวนนี้ 16,413 คน มีบิดาเป็นจีนเปอรานากัน และเป็นชาวจีนฮกเกี้ยน ซึ่งไม่ค่อย
สนใจในการมีส่วนร่วมทางการเมือง นักธุรกิจที่มีชื่อเสียงของเชอมารัง คือ เอี้ยว เตียง ฮัม

(Oei Tiong Ham) ซึ่งเป็นกำลังสำคัญของพรรคจงหวาสุย และสมาชิกส่วนใหญ่ของพรรคนี้ ก็คือลูกจ้างในบริษัทของเขานั้นเอง

3. สุราบายา เป็นเมืองสำคัญอีกเมืองหนึ่งของชาวจีนเปอรานากัน ในปี ค.ศ. 1930 มีชาวจีนที่สุราบายาจำนวน 38,871 คน ครึ่งหนึ่งของจำนวนนี้เป็นชาวจีนเปอรานากัน และส่วนใหญ่เป็นชาวจีนฮกเกี้ยน คือ ประมาณ 19,747 คน สุราบายาต่างจากเซอมารังคือ สุราบายาจะไม่มีกลุ่มนักธุรกิจที่สำคัญ ๆ เลย แต่จะมีลักษณะของความสัมพันธ์ระหว่างนักชาตินิยมชาวอินโดนีเซียกับชาวจีนเปอรานากันและชาวอาหรับ ซึ่งจะไม่พบในเมืองปัตตาเวียและเซอมารัง ความสัมพันธ์ของคนทั้งสามกลุ่มเห็นได้จากการให้ความร่วมมือในการพิมพ์ตลอดจนการจัดการประชุมกันบ่อยครั้ง เจ้า ตี เหลียง (Tjoa Tie Liang) ซึ่งเป็นผู้นำของพรรคจีนอินโดนีเซีย ก็ทำงานกับหนังสือพิมพ์ ซูอาระ อูมมูม (Soeara Oemoem) และบรรณาธิการผู้ช่วยของ หนังสือพิมพ์ฉบับนี้ก็ทำงานกับหนังสือพิมพ์ ซิน ยิต โป (Sin Tit Po) เช่นกัน หนังสือพิมพ์ทั้งสองฉบับเป็นหนังสือพิมพ์ของพรรครวมชาติอินโดนีเซีย (Persatoean Bangsa Indonesia) ทำให้ความสัมพันธ์ของชาวจีนกับชาวอินโดนีเซียเป็นไปอย่างราบรื่นในสุราบายา

บทบาทของกลุ่มการเมืองทั้งสามหลังจาก ค.ศ. 1932

ภายหลัง ค.ศ. 1932 เป็นต้นมา กลุ่มการเมืองทั้งสามกลุ่มต่างก็เริ่มมีบทบาทในทางการเมืองมากขึ้น ต่างหันมาแข่งขันชิงกันและกัน โดยมีเป้าหมายทางการเมืองที่แตกต่างกัน ซึ่งย่อมสะท้อนให้เห็นถึงความต้องการของผู้สนับสนุนในแต่ละกลุ่มได้ดี

การพัฒนาการของพรรคจีนอินโดนีเซีย

หลังจากการก่อตั้งในสุราบายาเมื่อวันที่ 25 กันยายน ค.ศ. 1932 พรรคจีนอินโดนีเซีย ก็เริ่มขยายอิทธิพลเข้าสู่ชาวตองกลาง โดยการก่อตั้งสาขาพรรคที่เซอมารัง หลังจากนั้นทางพรรคก็เปิดโอกาสให้มีการสมัครเข้าเป็นสมาชิกพรรคได้ทั้งชาวจีนเปอรานากันและชาวจีนโศต็อก ต่อมามีการตั้งสาขาอื่น ๆ ทั้งในชวากลางและชวตะวันออก เช่น ในมาลัง, รามโจเกอร์โต

และ อัมบาราวา แต่พรรคจีนอินโดนีเซียกลับไม่ประสบผลสำเร็จในเขตชวาตะวันตกเพราะ
ที่นั่นเป็นเขตอิทธิพลของกลุ่มชินโป และพรรคจุหงหวาฮุย

สมาชิกของพรรคเพิ่มขึ้นจากจำนวน 30 คน ในระยะแรกก่อตั้งจนถึง ค.ศ. 1933
สมาชิกเพิ่มขึ้นเป็น 600 คน¹ และมีสาขาพรรค 7 แห่ง คือที่สุราบายา, มาลัง, เซมารัง,
อัมบาราวา, ซาลาดิกา, โรมเบเกอร์โต และตาสีมาลาจา พรรคจีนอินโดนีเซียเป็นพรรค
ค่อนข้างเล็กและมีฐานเสียงอยู่ในเขตชวาตะวันออกโดยเฉพาะในสุราบายา สมาชิกมีจำนวน
น้อย และเป้าหมายของพรรคเน้นเรื่องแนวความคิดมากกว่าที่จะคำนึงถึงจำนวนสมาชิก พรรค
มีนโยบายต่อต้านลัทธิอาณานิคมเช่นเดียวกับกลุ่มชินโป ดังนั้นในเดือนตุลาคม ค.ศ. 1932
กลุ่มชินโป (Sin Po) ได้จัดการประชุมระหว่างกลุ่มชินโป (Sin Po) และหนังสือพิมพ์
กลุ่มที่นิยมพรรคจีนอินโดนีเซีย ผลของการประชุมคือร่วมกันต่อต้านลัทธิอาณานิคม แต่ความ
ร่วมมือค่อนข้างมีอายุสั้น และยุติความร่วมมือใน ค.ศ. 1935 เพราะเป้าหมายและวิธีการ
ดำเนินงานของทั้งสองกลุ่มค่อนข้างแตกต่างกัน

การพัฒนาการของพรรคจุหงหวาฮุย

พรรคจุหงหวาฮุยมีสาขาพรรคมากกว่าพรรคจีนอินโดนีเซีย คือใน ค.ศ. 1933 พรรค
จุหงหวาฮุยมีสาขาพรรคทั่วเกาะชวาถึง 12 สาขา และสมาชิก 332 คน²

การที่พรรคจีนอินโดนีเซียตั้งขึ้นมาเป็นคู่แข่งของพรรคจุหงหวาฮุย ทำให้ผู้นำรุ่นใหม่
พรรคคิดจัดระบบพรรคใหม่เน้นความสัมพันธ์ระหว่างสาขาพรรคกับพรรคใหญ่ให้มากขึ้น โดยแบ่ง
เป็น 3 แผนก คือ แผนกชวาตะวันตก ชวากลาง และชวาตะวันออก

จุดอ่อนของพรรคนี้คือแม้ว่าพรรคจะมีสาขามากมาย แต่ในสาขาของพรรคมีการกล่าวถึง
นโยบายของพรรคน้อยมาก การตัดสินใจทั้งหมดเกี่ยวกับด้านนโยบายอยู่ที่คณะกรรมการบริหาร

¹Leo Suryadinata. Peranakan Chinese Politics in Java. 1981.
p.89.

²Ibid. p.91.

ของพรรคซึ่งอยู่ภายใต้อิทธิพลของกลุ่ม เอช.เอช. คาน (H.H. Kan) ก่อนจะมีการประชุมสภาประชาชน ในปี ค.ศ. 1935 ได้มีการรณรงค์เรื่องประชาธิปไตยในพรรค มีผู้เสนอแนวความคิดว่า สำนักงานสาขาพรรคมีสิทธิในการรับสมัครสมาชิกแต่อำนาจในการตัดสินใจนั้นอยู่ที่คณะกรรมการบริหารพรรคและตัวแทนของพรรคถ้าได้เข้าไปนั่งเป็นตัวแทนอยู่ในสภาประชาชน ก็ไม่ควรได้รับเลือกจากคณะกรรมการบริหารพรรคแต่ควรเลือกจากที่ประชุมใหญ่ของพรรค ซึ่งความคิดนี้ทำให้กลุ่มของ เอช.เอช. คาน (H.H.Kan) ไม่พอใจ ดังนั้นจึงเกิดความขัดแย้งขึ้นมาในพรรค

แต่ เอช.เอช. คาน (H.H. Kan) ก็ยังประสบความสำเร็จในการชักชวนสมาคมของชาวจีนในท้องถิ่นหลายคน เข้ามาร่วมงานเพื่อสนับสนุนพรรคในการเข้าไปเป็นสมาชิกของสภาประชาชน เมื่อเวลาผ่านไปพรรคนี้จะได้เสียงสนับสนุนส่วนใหญ่จากเซอมารัง และจากการเลือกตั้งสมาชิกของสมาคมชาวจีนในเซมาแรง พรรคก็ได้รับชัยชนะได้ที่นั่งทั้งหมด ส่วนพรรคจีนอินโดนีเซีย และกลุ่มอื่น ๆ กลับพ่ายแพ้ในการเลือกตั้ง จากความสำเร็จครั้งนี้เองทำให้พรรคจงหวาสูยชนะในการได้รับเสียงเข้าไปเป็นสมาชิกของสภาประชาชนในที่สุด

5.3 ชาวจีนในหมู่เกาะอินโดนีเซียกับลัทธิชาตินิยม

สมาคมชาวจีน (Tiong Hoa Hwee Koan) เป็นองค์กรที่ตั้งขึ้นมาเพื่อเป็นศูนย์รวมของชาวจีนในหมู่เกาะอินโดนีเซีย และเป็นองค์กรที่ก่อตั้งขึ้นมาก่อนองค์กรอื่น ๆ ของชาวอินโดนีเซีย ในการสนับสนุนลัทธิชาตินิยม ในระยะต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 ชาวจีนส่วนใหญ่มองว่าตัวเองเป็นส่วนหนึ่งของชาติจีน (bangsa Tiong hoa)¹ ซึ่งแตกต่างจากชาวดัตช์และชาวพื้นเมือง ดังนั้นจึงมีพรรคการเมืองหลายพรรคของชาวอินโดนีเซียไม่ยอมรับชาวจีนเป็นสมาชิก และบางพรรคก็ต่อต้านชาวจีนด้วย อาทิเช่น พรรค บูดี อูโตโม (Boedi Oetomo)

¹คำว่า "Tiong hoa" นิยมใช้หมายถึงชาวจีนในหมู่เกาะอินโดนีเซียหลังจากเกิดการรวมตัวตั้งเป็นองค์กรของชาวจีน.

ในระหว่างที่แนวความคิดเกี่ยวกับลัทธิชาตินิยมแพร่ไปทั่วหมู่เกาะอินโดนีเซีย ความสัมพันธ์ระหว่างชาวพื้นเมืองกับชาวจีนในชนบทไม่ค่อยราบรื่น ชาวจีนส่วนใหญ่เป็นนายทุนเงินกู้ และพ่อค้า ดังนั้นทั้งชาวพื้นเมืองอินโดนีเซียและรัฐบาลอาณานิคมจึงมองว่าชาวจีนเป็นกลุ่มที่มีฐานะร่ำรวยและอนุรักษนิยมกลุ่มหนึ่ง จากการที่รัฐบาลอาณานิคมนำเอานโยบายจริยธรรมมาใช้อย่างทำให้เกิดความรู้สึกต่อต้านชาวจีนมากยิ่งขึ้น ทำให้เกิดเหตุการณ์ในสุราการ์ตาและสุราบายา เมื่อ ปี ค.ศ. 1912 หรือความวุ่นวายในอูดุสเมื่อปี ค.ศ. 1918 ส่วนแล้วแต่เกิดจากความขัดแย้งระหว่างพ่อค้าชาวจีนในชนบทกับพ่อค้าชาวพื้นเมืองทั้งสิ้น

การก่อตั้งพรรค PNI¹ ในเวลาต่อมาสะท้อนให้เห็นถึงความรู้สึกต่อต้านชาวจีน เพราะกฎของพรรคข้อหนึ่งระบุว่า คนที่จะสมัครเป็นสมาชิกพรรคจะต้องเป็นชาวพื้นเมืองอินโดนีเซียซึ่งอายุไม่น้อยกว่า 18 ปี ส่วนชาวเอเชียชาติอื่นอาจจะสมัครเป็นสมาชิกได้ แต่ในทางปฏิบัติชาวจีนซึ่งเป็นชาวเอเชียกลุ่มหนึ่งกลับไม่ได้รับการยอมรับจากพรรค

ชาวจีนบางคนพยายามเข้าไปร่วมมือกับพรรค PNI แต่นักชาตินิยมชาวอินโดนีเซียจะไม่ยอมรับชาวจีนเข้าเป็นสมาชิกพรรค เหตุผลสำคัญก็คือเรื่องเชื้อชาตินั่นเอง นอกจากนี้ การก่อตั้งองค์กรที่ชื่อว่า Pan-Asia ยิ่งเป็นการเน้นให้เห็นถึงความแตกแยกระหว่างชาวจีนและชาวพื้นเมืองอินโดนีเซีย ความรู้สึกที่ว่าตนเองเป็นชาวเอเชียของคนทั้ง 2 กลุ่มทวีความรุนแรงในช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 20 สมาชิกของทั้ง 2 กลุ่มต่างก็คิดว่าตนเองเป็นชาวเอเชียและมีเป้าหมายเหมือนกันคือขับไล่อิทธิพลอำนาจของชาวยุโรปออกจากทวีปเอเชีย แต่ความคิดเช่นนี้ไม่ได้ทำให้พวกเขาเชื่อมความสัมพันธ์เข้าด้วยกัน กลับยิ่งทำให้เกิดการเผชิญหน้ากันมากขึ้น

ในขณะที่แนวความคิดเรื่อง Pan-Asianism กำลังเป็นที่นิยมกลับเกิดแนวความคิดในเรื่อง Inter-Asianism หรือ Antara-Asia เป็นของนักชาตินิยมชาวอินโดนีเซีย เช่น กลุ่มเกอบังงัน (Kebangoenan) ที่ต้องการอธิบายความคลุมเครือของแนวคิด

¹พรรค PNI หรือพรรค Partai Nasionalis Indonesia เป็นหัวหอกสำคัญในการเรียกร้องให้กลุ่มสมาคมและพรรคการเมืองอื่น ๆ ของชาวพื้นเมืองร่วมกันกู้เอกราช ผู้นำคนสำคัญของพรรคนี้ คือ ซูการ์โน.

Pan-Asianism โดยใช้นโยบายเรื่อง Inter-Asianism มาใช้อธิบายแทน คือแนวคิด Pan-Asianism นั้นเน้นผลประโยชน์ของชาวเอเชียต้องมาก่อน แต่แนวคิดของ Inter-Asianism กลับเน้นผลประโยชน์ของอินโดนีเซียเป็นอันดับแรกและเน้นในเรื่องลัทธิชาตินิยมของชาวอินโดนีเซียเป็นพิเศษ แม้ว่ากลุ่มการเมืองและพรรคการเมืองหลายพรรคของอินโดนีเซีย เช่น ปารินดรา (Parindra) และ เกอรินโด (Gerindo) ต่างก็ยอมรับชาวจีนเข้าเป็นสมาชิกพรรคแต่พวกเขาก็ยังคงมีความสงสัยในเรื่องความซื่อสัตย์และจงรักภักดีของชาวจีนต่อประเทศอินโดนีเซียอยู่ เมื่อญี่ปุ่นเข้ามายึดครองหมู่เกาะอินโดนีเซีย นักชาตินิยมชาวอินโดนีเซียกลุ่มหนึ่งได้ตั้ง พรรคการเมือง ชื่อ กากิ (Gapi) ขึ้น พรรคจีนอินโดนีเซียพยายามจะเข้าร่วมเคลื่อนไหวทางการเมือง แต่ไม่ได้รับการต้อนรับจากพรรคกากิ (Gapi) บทบาททางการเมืองของชาวจีนในอินโดนีเซีย แม้ว่าจะมีการเคลื่อนไหวเรียกร้องเอกราชเพียงใด แต่ถ้าขาดความร่วมมือจากชาวพื้นเมืองอินโดนีเซียก็ย่อมจะไม่ประสบความสำเร็จดังเหตุการณ์ที่ผ่านมาในอดีต

สรุป

จากการศึกษาบทบาทของชาวจีนในทางการเมืองจะพบว่าชาวจีนส่วนใหญ่ ทั้งชาวจีนเปอรานากันและชาวจีนที่ต่างก็ให้ความสนใจทางการเมือง อาจจะกล่าวได้ว่ามากกว่าชาวพื้นเมืองอินโดนีเซียทั้งนี้เพราะชาวจีนเหล่านี้ส่วนใหญ่จะได้รับการศึกษาจากต่างประเทศ โดยเฉพาะการได้ไปศึกษาในเนเธอร์แลนด์ทำให้เห็นความทุกข์ยากของบรรพบุรุษ ซึ่งถือว่าอินโดนีเซียคือบ้านเกิดเมืองนอน เมื่อกลับมาจากการศึกษาพวกเขาต่างก็เกิดความรู้สึกลัทธิชาตินิยมต้องการขับไล่ชาติตะวันตกออกไป ความพยายามในการตั้งพรรคการเมือง และการพยายามแสดงตนว่าเป็นคนอินโดนีเซีย ความคิดต้องการต่อสู้เพื่อประเทศชาติยังไม่ได้รับการยอมรับจากชาวอินโดนีเซียอย่างแท้จริง ทั้งนี้เพราะชาวอินโดนีเซียยังคงมีความคิดในเรื่องเชื้อชาติว่าพวกเขาเป็นชาวจีน ดังนั้นความพยายามในการต่อสู้ในเรื่องลัทธิชาตินิยมของชาวจีนจึงยังไม่ได้รับการยอมรับจากชาวอินโดนีเซีย แต่แนวความคิดในเรื่องลัทธิชาตินิยมของชาวจีน กลับเป็นเสมือนแสงไฟที่จุดประกายความคิดชาตินิยมของชาวอินโดนีเซียให้ลุกโชนขงและต่อสู้กับชาติตะวันตก จนกระทั่งประสบความสำเร็จและได้รับเอกราชในที่สุด

บทที่ 6

บทสรุป

ชาวจีนในอินโดนีเซียพวกแรกที่อยู่ร่วมกันดีก็คือ สมณทูต พาเหียน และอึ้งจิ้ง ซึ่งใช้ชีวิตระยะหนึ่งอยู่ในอาณาจักรศรีวิชัยก่อนการเดินทางไปแสวงบุญต่อที่อินเดีย พ่อค้าชาวจีนเดินทางมาค้าขายในบริเวณหมู่เกาะอินโดนีเซียตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 10 และนิยมตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณเมืองท่าชายฝั่งทะเล พวกเขาเริ่มต้นใช้ชีวิตเฉกเช่นพ่อค้าฮินดูและพ่อค้ามุสลิม การถ่ายทอดวัฒนธรรมและความคิดทางการเมืองมาสู่ผู้นับถือนท้องถิ่นเป็นไปอย่างกว้างขวาง แต่อิทธิพลของแนวความคิดทางการเมืองของจีนกลับปรากฏอย่างผิวเผินในหมู่เกาะอินโดนีเซีย มีพ่อค้าชาวจีนจำนวนเล็กน้อยที่มีโอกาสได้เข้าไปใช้ชีวิตในราชสำนัก หรือได้รับตำแหน่งหน้าที่การงานสูงส่ง ชาวจีนส่วนใหญ่ยังคงเป็นผู้อยู่อาศัยชั่วคราว พักอยู่ในเขตที่อยู่ของคนจีนคล้ายกับพ่อค้ากลุ่มอื่นที่มาติดต่อค้าขายกับชาวอินโดนีเซีย ในระยะแรกชาวจีนจะมีจำนวนน้อยและยอมรับเอาวัฒนธรรมประเพณีของชาวพื้นเมืองมาเป็นของตนซึ่งเป็นผลให้ชาวจีนเหล่านี้ค่อย ๆ ผสมกลมกลืนกับชาวพื้นเมือง นอกจากนี้ก็ยังปรากฏว่าในคริสต์ศตวรรษที่ 15 มีชาวมุสลิมจากมณฑลยูนนานของจีนได้อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานทางตอนเหนือของเกาะชวา ซึ่งได้มีการอ้างว่าชาวจีนกลุ่มนี้เองที่เป็นผู้นำศาสนาอิสลามมาสู่หมู่เกาะอินโดนีเซีย แต่ก็ยังเป็นความเชื่อที่ยังขัดแย้งกันอยู่

ภายใต้การปกครองของบริษัทดัตช์อีสต์อินเดีย หรือ วีโรซี ชาวจีนเริ่มแสดงบทบาทในการเป็นพ่อค้าคนกลาง และเนื่องจากความเสื่อมของราชสำนักในอินโดนีเซียยิ่งเป็นแรงผลักดันให้ชาวจีนได้เข้ามามีบทบาทกับวีโรซีมากขึ้น ชาวจีนพบว่ารากฐานวัฒนธรรมของฮอลันดานั้นมีลักษณะที่พิเศษ และระบบบริหารก็มีความเข้มงวด ชาวจีนจึงจำเป็นต้องพยายามยกฐานะของตนเองในสังคมของวีโรซี ให้ดีกว่าที่เคยเป็นอยู่ในราชสำนักชวาและสุมาตรา ชาวจีนจึงค้นพบแหล่งผลประโยชน์ที่สำคัญคือการได้รับสัมปทานเก็บภาษีอากร ภาษีตลาด, ตัวแทนจำหน่ายเกลือและฝิ่น ในคริสต์ศตวรรษที่ 19 ชาวจีนมีบทบาทสำคัญมากในกิจการรองรับจำนำ ฝิ่น และการพนัน ดังนั้นชุมชนชาวจีนจึงมีอำนาจทางเศรษฐกิจมากแต่กลับได้รับการกีดกันในการเข้ามามีบทบาททางการเมือง สังคมชาวจีนเป็นตัวอย่างขององค์กรที่มีอิสระในการปกครองตนเอง ชาวจีนมีหน่วยงานที่ปกครองดูแลกันเองในด้านการเก็บภาษีหรือการออกคำสั่งในชุมชน

ในคริสต์ศตวรรษที่ 19 การแบ่งแยกชาวจีนออกจากสังคมอินโดนีเซียเห็นได้จากการที่เรียกชาวจีนว่าเป็น "ชาวต่างชาติตะวันออก" ชาวจีนที่อาศัยอยู่ในหมู่เกาะอินโดนีเซียจึงเริ่มที่จะรับเอาวัฒนธรรมท้องถิ่นมาเป็นของตนเอง ซึ่งต่อมาเรียกว่าพวกบาบาหรือ จินเปอรานากัน ซึ่งมีมากในเกาะชวา ชาวจีนกลุ่มนี้ยังคงใช้ชื่อจีนและนับถือลัทธิขงจื้อ แต่พูดภาษามาเลย์และยอมรับวัฒนธรรมของมาเลย์ตัวอย่าง เช่น การใช้ผ้าบาติก

ระหว่างคริสต์ศตวรรษที่ 19 มีชาวจีนอีกกลุ่มหนึ่งอพยพมาสู่หมู่เกาะอินโดนีเซียเรียกกันในเวลาต่อมาว่า จินโตต็อก ส่วนใหญ่เป็นชายจีนที่ยากจนจากจังหวัดทางใต้ของจีน คือกวางตุ้ง, ฝูเจี้ยน และกวางสี ชาวจีนกลุ่มนี้ส่วนมากเข้ามาเป็นกรรมกร เช่นในเหมืองทองคำที่กาลิมันตัน ตะวันตกซึ่งปรากฏว่ามีชาวจีนถึง 50,000 คนในกลางคริสต์ศตวรรษที่ 19 และในเหมืองแร่ดีบุกที่เกาะบังกา, บิลิตัน หรือบางกลุ่มก็ไปรับจ้างทำงานในไร่ที่สุมาตราตะวันออก ในปี ค.ศ. 1860 ประมาณว่ามีชาวจีนในอินโดนีเซียถึง 222,000 คน ในกาลิมันตัน พวกที่อพยพมาในระยะหลังก็จะหันมาเป็นชาวนา หรือบางกลุ่มก็หันไปค้าขายติดต่อกับญาติพี่น้องซึ่งตั้งถิ่นฐานตามหาภักินในดินแดนอื่นของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งในที่สุดทำให้ชาวจีนกลายเป็นพ่อค้าที่มีอิทธิพลมีเครือข่ายโยงใยไปทั่ว จินโตตอกมักจะมีกิจการค้าที่ใหญ่อะไรหรือเล็กบ้าง ในขณะที่จินเปอรานากันจะทำงานด้านสินเชื่อ หรือรับซื้อผลผลิตทางการเกษตร หรือด้านวิชาชีพ

จากที่ได้ศึกษาพัฒนาการและบทบาทของชาวจีน ในหมู่เกาะอินโดนีเซียระหว่างสมัยอาณานิคม (ค.ศ. 1800 - 1945) พบว่า การมีอำนาจในทางเศรษฐกิจของชาวจีนในอินโดนีเซียทำให้ฮอลันดาเริ่มเล็งเห็นถึงอันตราย ดังนั้นในปี ค.ศ. 1740 จึงมีการกวาดล้างกำจัดชาวจีนในเมืองปัตตาเวีย ภาพพจน์ในเวลาต่อมาของชาวจีน คือ ผู้ดักดวงผลประโยชน์ เป็นอันตรายสำหรับกิจการต่าง ๆ ของชาวพื้นเมืองอินโดนีเซียรวมทั้งผลประโยชน์ของฮอลันดาด้วย จนกระทั่งในปี ค.ศ. 1904 ชาวจีนถูกควบคุมการตั้งถิ่นที่อยู่อาศัยและการเดินทางในเขตชนบทของอินโดนีเซีย ในระหว่างยุคที่ฮอลันดาประกาศนโยบายจริยธรรม ชาวจีนถูกกีดกันจากการหารายได้จากการเพาะปลูกซึ่งนับว่าเป็นรายได้หลักของพวกเขา ดังนั้นชาวจีนจึงหันไปมีบทบาทด้านการค้าทั้งขายส่งและขายปลีกโดยเฉพาะในพื้นที่ชนบทของอินโดนีเซีย ในช่วงระยะต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 ชาวจีนเริ่มหันไปมีบทบาทด้านอุตสาหกรรมบาติกและยาสูบ ธุรกิจของชาวจีนจะบริหารงานกันในกลุ่มครอบครัว ดังนั้นชาวจีนที่ประกอบธุรกิจการค้าแต่เพียงลำพังบางครั้งก็อาจจะเจริญแต่บางครั้งก็อาจล้มเหลวได้

สถานภาพของชาวจีนในอินโดนีเซียยังคงคลุมเครือ เนื่องจากความแตกต่างด้านกฎหมาย สิทธิบางอย่างที่ชาวจีนถูกกีดกันจากรัฐบาลอินโดนีเซีย ซึ่งต่างจากชาวอาหรับ ชาวจีนไม่ได้นับถือ ศาสนาอิสลามเช่นชนพื้นเมือง และบทบาทในการขายฝิ่น, เหล้า, การพนันและช่องโหว่ภาษี ทำให้ชื่อเสียงของชาวจีนไม่ค่อยดีนัก แม้ว่าก่อนการเกิดลัทธิชาตินิยมในอินโดนีเซีย ความคิดเกี่ยวกับเรื่องนี้ได้รับอิทธิพลมาจากจีนบนผืนแผ่นดินใหญ่ โดยเฉพาะในกลุ่มจีนเร่ร่อนหรือแม้แต่การแสดง บทบาทของพรรคก๊กมินตั๋งในอาณานิคมเหล่านี้ สถานภาพของชาวจีนในอินโดนีเซียก็ยังไม่ได้รับการ ยอมรับเท่าที่ควร

การถูกกีดกันและกีดกันจากรัฐบาลอาณานิคมก็เป็นเหตุผลหนึ่งที่ทำให้ชาวจีนหันมาปรับปรุง สถานภาพของตนเอง โดยการหันไปให้ความสนใจกับการศึกษา ซึ่งในเวลาต่อมา กลายเป็น ปัจจัยประการหนึ่งที่ทำให้ชาวจีนเกิดความรู้รักสามัคคี และเป็นผู้ดำเนินการขับไล่อิทธิพลตะวันตก แต่บทบาทของชาวจีนก็ยังไม่ได้รับการยอมรับจากชาวอินโดนีเซียและชาวจีนก็กลายเป็นปัญหาสำหรับ ชาวอินโดนีเซียมาตราบนานพอ

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

หนังสือภาษาไทย

- จอห์น แบสตัน และแฮรี เจ. เบ็นดา. ประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้สมัยใหม่.
 ลัทธิอาณานิคม ลัทธิชาตินิยมและการสลายตัวของลัทธิอาณานิคม. ชื่นจิตต์ อาภาพรธ
 ภรณ์ กาญจนยัษฐิติ ผู้แปล ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 2 สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
 ร่วมกับ มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2529.
- ดี.จี.อี. ฮอลส์. ประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เล่ม 1, 2. แปลโดย คุณวรุณญา
 สนิทวงศ์ ณ อยุธยา และคนอื่น ๆ. กรุงเทพฯ : มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์
 และมนุษยศาสตร์, 2522.
- ชาติชาย พณานนท์. เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ การอ่านและวิเคราะห์. ภาควิชา
 ประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2526.
- สุภัทรดิศ ดิศกุล, ม.จ. ประวัติศาสตร์เอเชียอาคเนย์ถึง พ.ศ. 2000. กรุงเทพฯ : สมาคม
 ประวัติศาสตร์ในพระราชูปถัมภ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาสยามบรมราชกุมารี, 2516.
- อุษณีย์ กรรณสูต และพัชรี สีโรรส. พื้นฐานการเมือง เศรษฐกิจ สังคม ในกลุ่มประเทศ
 เอเชียตะวันออกเฉียงใต้. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2516.
- เอลซา ไชนูติน. ประวัติศาสตร์อินโดนีเซีย. แปลโดย เพ็ชรี สุมิตร. กรุงเทพฯ : มูลนิธิ
 โครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2523.

หนังสือภาษาอังกฤษ

- Abeyasekere, Susan. Jakarta: A History. Revised edition. Singapore:
 Oxford University Press, 1989.
- Alexander, Garth. The Invisible China. New York : Macmillan Publishing
 Co., Inc., 1973.

- Amyot, Jacques. The Chinese and the National Intergration in Southeast Asia. Institute of Asian Studies, Faculty of Political Science. Chulalongkorn University, 1972.
- Breman, Jan. Taming the Coolie Beast : Plantation Society and the Colonial Order in Southeast Asia. Oxford University Press, 1989.
- Ching-hwang, Yen. Coolies and Mandarins. Singapore : Singapore University Press, 1985.
- Coppel, Charles A. Indonesia Chinese in Crisis. Kuala Lumpur, Malaysia : OUP, 1983.
- Cribb, Robert. Historical Dictionary of Indonesia. Metuchen. N.J. & London : The Scarecrow Press Inc., 1992.
- Day, Clive. The Dutch in Java. Oxford in Asia Historical Reprint, 1960
1st publ, 1904.
- Fitzgerald, C.P. The Third China. Donald Moore Press Limited for the Australian Institute of Internation Affairs, 1965.
- Furnivall, J.S. Netherlands India : A Study of Plural Economy. New York : The Mac millan Company, 1944.
- Hall, D.G.E. A History of South - East Asia. Fourth Edition Hong Kong : Macmillan, 1981. Reprinted 1985, 1986.
- Heidhues, M.F.S. Southeast Asia's Chinese Minorities. Australia : Longman, 1966.
- Kahin, G. McT. Nationalism and Revolution in Indonesia. New York : Cornell University Press, 1952.
- Lim. Linda Y.C. The Chinese in Southeast Asia. Vol 1, 2. Singapore : Maruzen, 1983.

- Mackie, J.A.C. ed. The Chinese in Indonesia. Melbourne : Nelson, 1976.
- McVey, Ruth T. ed. Indonesia. New Haven. Connecticut : Yale University Press. 1963.
- Penders, Chr. L.M. Indonesia. Selected Documents on Colonialism and Nationalism 1830 - 1942. St.Lucia, Queensland : University of Queensland Press, 1977.
- Purcell, Victor. The Chinese in Southeast Asia. Second edition, London : Oxford University Press, 1965.
- Ricklefs, M.C. Chinese Muslims in Java in 15th and 16th centuries. The Malays Annals of Semarang and Cerbon. Monash University Press, 1984.
- Rush, James R. Opium to Java : Revenue Farming and Chinese Enterprise in Colonial Indonesia, 1860 - 1910. Cornell University Press, 1990.
- Sievers, Allen M. The Mystical World of Indonesia. Cultured & Economic Development in Conflict. The John Hopkins University Press, 1974.
- Somers, Mary F. Peranakan Chinese Politics in Indonesia. New York : Cornell Modern Indonesian project, Cornell University, 1961.
- Suryadinata, Leo. The Chinese Minority in Indonesia. Chopmen Enterprises, 1975.
- _____. "Overseas chinese," in Southeast Asia and China's foreign Policy an Interpretative Essay. Singapore : Institute of Southeast Asian Studies, 1978.
- _____. Peranakan Chinese Politics in Java. 1917 - 42. Singapore : ISEAS, 1978.

- Suryadinata, Leo. Pribumi Indonesians. the Chinese Minority and China : a study of perceptions and politics. 2d ed. Singapore : ISEAS, 1986.
- Tan, Giok - lan. The Chinese of Sukabumi. New York : Cornell University Press, 1963.
- Tate, D.J.M. The Making of Modern South-East Asia Vol.I. Kuala Lumpur : Oxford University Press, 1979.
- Viraphol, Sarasin. The Nanyang Chinese. Bangkok : Institute of Asian Studies, Faculty of Political Science. Chulalongkorn University, 1972.
- William, Lea E. Overseas Chinese Nationalism : the genesis of the Pan-Chinese movement in Indonesia. 1900 - 1916. Glencoe NY : Free Press, 1960.
- Willmott, Donald E. The national status of the chinese in Indonesia. 1900 - 1958. New York : Cornell Modern Indonesia Project, 1961.
- _____. The Chinese of Semarang : a changing minority community in Indonesia. New York : Cornell University Press, 1960.

วารสารและบทความ

- ภูวดล ทรงประเสริฐ. "ชาวจีนในอินโดนีเซีย," สังคมศาสตร์ปริทัศน์. ปีที่ 18. ฉบับที่ 2. มกราคม-มิถุนายน 2540.
- วิทยา สุจริตชนารักษ์. "เศรษฐกิจอินโดนีเซีย," เอเชียปริทัศน์. 6(1) : 17 - 31 ; ม.ค. - เม.ย. 2528.
- วิภา อุตมฉันท. "ชาวจีนพื้นทะเลกับศิลปวัฒนธรรมจีนในเอเชียอาคเนย์," เอเชียปริทัศน์. 7(2) : 28 - 44 ; พ.ค. - ส.ค. 2529.
- วุฒิชัย มูลศิลป์. "เมื่อประวัติศาสตร์โลกเกือบเปลี่ยนโฉมหน้า : การสำรวจทางทะเลของจีนสมัยต้นราชวงศ์หมิง (Ming)," วารสารประวัติศาสตร์. 2535. ฉบับเกษียณอายุของ รศ.สาคร ช่วยประสิทธิ์.

- Blussé, Leonard. "Batavia, 1619 - 1740 : The Rise and Fall of a Chinese Colonial Town," Journal of Southeast Asian Studies. Vol XII. No.1. March, 1981.
- Copel, Charles A. "The Origins of Confucianism as an Organized Religion in Java, 1900 - 1923," Journal of Southeast Asian studies. Vol XII No. 1 March, 1981.
- Fryer, Donald W. and James C.Jackson "The Chinese : An Indigestible Minority ?," in Indonesia. Boulder: Westview Press, 1979.
- Heersink, Chirstiaan G. "Selayar and the Green Gold : The Development of the Coconut Trade on an Indonesian Island (1820 - 1950)," Journal of Southeast Asian Studies. 25 March, 1994.

הכנת חומר

ภาคผนวก

บริษัทการค้าของดัตช์

"ผู้ยิ่งใหญ่ทั้งห้า" ซึ่งเป็นบริษัทการค้าของดัตช์ในช่วงก่อนสงคราม ได้แก่ บริษัท Jacobson George Wehry บริษัท Borsumij บริษัท Internatio และบริษัท Lindeteves สามบริษัทแรกเติบโตในอินโดนีเซียในฐานะบริษัทการค้าในช่วงหลังของศตวรรษที่ 19 บริษัท Internatio แรกเริ่มตั้งขึ้นในเนเธอร์แลนด์เพื่อทำธุรกิจธนาคารพาณิชย์ในอินโดนีเซีย แต่ต้องเผชิญปัญหาในช่วงวิกฤติการณ์น้ำตาลในต้นทศวรรษ 1880 และต่อมาก็จัดตั้งขึ้นมาใหม่เป็นบริษัทการค้า บริษัท Lindeteves เข้ามาดำเนินการในอินโดนีเซีย ในฐานะผู้ส่งเข้าด้านเทคนิค (ซื้อขายเครื่องจักร) ช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง นอกจากการค้าแล้ว บริษัท George Wehry และบริษัท Borsumij ได้ลงทุนในการทำไร่ขนาดใหญ่ ผลิตอุตสาหกรรม และการทำเหมือง บริษัทการค้าเหล่านี้เข้ามาดำเนินการในอินโดนีเซีย หลังสงครามโลกครั้งที่สอง แต่ถูกโอนเป็นของรัฐบาลอินโดนีเซียในปี 1957 และมิได้ดำเนินการธุรกิจานภูมิภาคนี้อีก

Javasche Bank (Java Bank)

ธนาคารที่ตั้งขึ้นมาในปลายทศวรรษ 1820 เพื่อให้สินเชื่อกับพ่อค้าในอินโดนีเซีย ธนาคารได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลอาณานิคมของฮอลแลนด์ซึ่งถือหุ้นอยู่บ้าง แต่ส่วนใหญ่แล้วเอกชนเป็นเจ้าของ แต่ธนาคารเหล่านี้ก็มาไม่ใช่เป็นธนาคารเอกชนธรรมดา แต่เป็นธนาคารแห่งเดียวที่ออกธนบัตร เป็นผู้รับและจ่ายเงินของรัฐบาล และทำหน้าที่เช่นเดียวกับธนาคารกลางในหลาย ๆ อย่าง แต่ถึงอย่างไรธนาคารนี้ก็เป็ธนาคารพาณิชย์ด้วยเพราะถึงแม้ว่าจะไม่รับฝากเงิน แต่ก็ให้กู้เงินและทำกิจกรรมหลายอย่างเหมือนธนาคารพาณิชย์ หลังจากที่ยินโดนีเซียได้เอกราชธนาคารนี้ก็ถูกโอนมาเป็นของรัฐ และเปลี่ยนชื่อใหม่เป็น Bank Indonesia

Koninklijke Paketvaart Maatschappij (KPM)

บริษัทนี้มีอำนาจผูกขาดในการเดินเรือระหว่างเกาะในอินโดนีเซียก่อนสงคราม และในบริการเดินเรือระหว่างสิงคโปร์และปีนังด้วย ตั้งขึ้นในปี 1888 โดยที่ปรึกษาของบริษัท ฮอลแลนด์ โดยบริษัท Nederlandsche Handel-Maatschappij เพื่อจะได้ช่วงชิงการควบคุมการเดินเรือระหว่างเกาะจากเรือของอังกฤษของจีน ซึ่งครอบคลุมบริเวณตั้งแต่สิงคโปร์มาภายใต้คุ้มครองของรัฐบาลอาณานิคมของฮอลแลนด์ ซึ่งทำสัญญาอนุญาตให้บริษัททำการรับส่งของทางไปรษณีย์ และกีดกันเรือต่างชาติจากการเดินเรือระหว่างเกาะ บริษัท KPM กลายเป็นบริษัทหนึ่งที่ใหญ่ที่สุดของฮอลแลนด์ ภายหลังสงครามแปซิฟิก บริษัทได้กลับเข้ามาดำเนินกิจการในอินโดนีเซีย แต่ถูกโอนเป็นของรัฐโดยรัฐบาลอินโดนีเซีย ในปี 1957

Nederlandsche handel-Maatschappij (NHM)

บริษัท NIIM ซึ่งเรียกกันโดยทั่วไปว่า "Factorij" เป็นหนึ่งในสองของบริษัทขนาดใหญ่ ซึ่งได้รับการส่งเสริมจากรัฐบาลอาณานิคมฮอลแลนด์ในทศวรรษ 1820 (อีกบริษัทหนึ่ง คือ ธนาคาร Java Bank) ก่อนสงครามบริษัทเป็นธนาคารการเกษตรที่ใหญ่ที่สุด พอ ๆ กับที่เป็นธนาคารพาณิชย์ที่ใหญ่ที่สุดในอินโดนีเซีย บริษัทนี้ก่อตั้งขึ้นในทศวรรษ 1820 เพื่อส่งเสริมการค้าระหว่างอินโดนีเซียและเนเธอร์แลนด์ และในช่วงที่มีการผูกขาดการเกษตรโดยรัฐ บริษัทได้เป็นตัวแทนแต่ผู้เดียวในการจำหน่ายผลผลิตเกษตรของรัฐบาล และกลายเป็นบริษัทการค้าที่สำคัญใหญ่เกาะอินดีส ในช่วงเวลาดังกล่าวบริษัทได้ขยายสินเชื่อให้แก่เกษตรกร และพ่อค้าเป็นรายบุคคล และเริ่มดำเนินกิจการบางอย่างของธนาคาร หลังจากที่ได้มีการยกเลิกระบบการผูกขาดการเกษตรโดยรัฐ บริษัท NHM ได้สูญเสียธุรกิจการค้าที่ทำกับรัฐบาล และเป็นที่รู้จักดีกว่าในฐานะสถาบันการเงิน หลังสงครามแปซิฟิก บริษัท NHM ได้กลับมามีบทบาทในอินโดนีเซีย แต่ถูกโอนเป็นของรัฐโดยรัฐบาลอินโดนีเซียในปี 1957 แผนธนาคารพาณิชย์ได้กลายเป็นธนาคารของรัฐ ชื่อ Bank Ekspor Impor Indonesia บริษัท NHM ยังคงมีกิจการนอกประเทศอินโดนีเซียแต่ในปี 1964 ก็ได้รวมตัวกับธนาคารดัตช์อีกแห่งหนึ่ง (ชื่อธนาคาร de Twentsche Bank) กลายเป็น Algemene Bank Nederland

บริษัท Nomura

Nomura Tokuhichi ผู้ก่อตั้งบริษัทธุรกิจขนาดยักษ์ Nomura เป็นนายหน้าค้าหลักทรัพย์ ซึ่งทำเงินได้จากตลาดหุ้น เมื่อได้ตั้งธนาคาร Nomura ขึ้นมาเขาก็ได้มุ่งความพยายามของเขาไปยังการทำให้ขนาดใหญ่นะเออเจียอาคเนย์ บริษัทลงทุนเป็นครั้งแรกในการผลิตยางนบอร์เนียว หลังจากนั้นอีกหลายปีได้ลงทุนในการผลิตกาแฟสุมาตรา บริษัทได้ตั้งบริษัทค้ายางในสิงคโปร์ หลังสงครามแปซิฟิกทรัพย์สินทั้งหมดของบริษัทสูญหายไปถูกยึดและบริษัทได้สลายตัวไป ต่างกับบริษัทธุรกิจขนาดยักษ์อื่น ๆ คือ บริษัทในเครือ Nomura ไม่มีการรวมกลุ่มกันอีก บริษัทเหล่านี้ได้แก่บริษัท Nomura ธนาคาร Daiwa Bank (เดิมคือ Nomura Bank) และบริษัท Nomura Trading ไม่ได้รวมกันเป็นกลุ่ม ทุกวันนี้ธนาคาร Daiwa bank เป็นหุ้นส่วนรายย่อยของธนาคาร Bank Perdanania ในอินโดนีเซีย บริษัท Nomura Trading ได้รวมกับบริษัท Shikishima Boscki (บริษัทปั้นด้วยของญี่ปุ่น) และได้ลงทุนในประเทศไทยและอินโดนีเซีย

Asuransi Jiwa Bersama Bumiputera 1912

AJB Bumiputera 1912 ซึ่งหมายถึงบริษัท Bumiputera 1912 Mutual Life Insurance Company ซึ่งเป็นบริษัทประกันชีวิตที่เก่าแก่ที่สุดและมีขนาดใหญ่ที่สุดในอินโดนีเซียในปัจจุบัน บริษัทนี้ดำเนินกิจการทั่วประเทศและมีผู้เอาประกันกว่า 600,000 ราย และมีสินทรัพย์ทั้งหมดกว่า 60 พันล้านรูเปีย บริษัทนี้ยังควบคุมบริษัทประกันชีวิตสำหรับประชาชนที่มีรายได้ต่ำ (Pertanggungan Jiwa Jaminan) บริษัทประกันสิ่งที่ไม่มีชีวิต (Asuransi Umum BumiputeraMuda 1967) บริษัทจัดการด้านบำนาญ (Asuransi Pensiun Bumiputera 1974) บริษัทอสังหาริมทรัพย์ (Wisma Bumiputera ซึ่งเป็นเจ้าของอาคารสำนักงานบนถนนสายสำคัญในจาการ์ตา ถนน Jalan Jenderal Sudirman) บริษัทการพิมพ์ (Percetakan Mardi Mulyo ในชอกยาคาร์ตา) และบริษัทก่อสร้าง (Macadam Indonesia) และยังเป็นผู้ถือหุ้นรายใหญ่ในโรงแรม Bumi Hyatt ในสุราบายาและโรงแรม Nusa Dua ในบาห์ลี บริษัทเหล่านี้รวมกันเป็นกลุ่ม Bumiputera. 1912

AJB Bumiputera 1912 ก่อตั้งขึ้นในปี 1912 โดย R. Dwidjosewojo ร่วมกับ M.K.H. socbroto และ M. Adimidjojo, Dwidjosewojo ซึ่งกลายมาเป็นประธานของคณะกรรมการบริหาร เคยเป็นเลขานุการเอกของคณะกรรมการบริหารของ Budi Utomo (เป็นองค์การชาตินิยมรุ่นแรก ๆ ซึ่งก่อตั้งขึ้นในปี 1908) และเคยเป็นครูโรงเรียนที่เมือง ยอกยาคาร์ตา ต่อมาเขาได้เป็นสมาชิกคนหนึ่งของ Volksraad (People's Council) การเริ่มบริษัทประกันแห่งนี้เป็นปรากฏตัวของอุดมการณ์ชาตินิยมขององค์การ Bumi Utomo ในด้านเศรษฐกิจ

ในระยะแรก ภายใต้อำนาจของ "Onderlinge Levensverzekering Mij P.G. H.B." บริษัทนี้จำกัด ผู้ถือกรรมสิทธิ์เฉพาะครูโรงเรียนชาวอินโดนีเซียเท่านั้น ซึ่งเป็นกลุ่มที่คณะผู้ก่อตั้งมีการติดต่ออยู่บ้างแล้ว อันเนื่องมาจากภูมิหลังของพวกเขา แต่ต่อมา ภายใต้อำนาจใหม่ "O.I.Mij.Boemi Poetera" บริษัทได้ขยายการประกันไปสู่มหาชนโดยทั่วไป เมื่อถึงราวปี 1940 บริษัทได้ออกกรมธรรม์ประมาณ 13,000 ราย มีมูลค่าครอบคลุมการเอาประกันประมาณสิบล้านกิลเดอร์ และบริษัทเป็นเจ้าของบริษัทในเครือขนาดเล็ก ในด้านการค้าและการอุตสาหกรรมหลายแห่ง

ในฐานะที่เป็นบริษัทประกันแบบกองทุนรวม (mutual insurance company) บริษัทนี้ไม่มีผู้ถือหุ้น แต่ผู้เอาประกันทั้งหลายเป็นเจ้าของร่วมกัน ตัวอย่างเช่น ในเวลาที่ก่อตั้งบริษัทจะไม่มีเงินทุนของบริษัทเงินทุนของบริษัทจะมาจากเบี้ยประกันของผู้ก่อตั้ง และเงินทุนนี้จะเพิ่มขึ้นต่อไปเมื่อมีการเพิ่มจำนวนผู้เอาประกันเท่านั้น ในระยะเริ่มต้นนี้เช่นกัน สมาชิกของคณะกรรมการบริหารของบริษัทจะทำงานให้บริษัทแบบอาสาสมัครไม่มีเงินเดือนเพื่อความสำเร็จของบริษัท แม้ว่าภายหลังการจัดการแบบนี้จะเป็นสิ่งที่ปฏิบัติไม่ได้เมื่อบริษัทเติบโตขึ้น แต่บุคคลอย่าง Dwidjosewojo และ Rocdjito ซึ่งเป็นประธานบริษัทก็เป็นบุคคลที่มีอุดมการณ์สูงมาก

เดิมบริษัทนี้มีสำนักงานใหญ่อยู่ในเมืองมาเกล็งในชวาตอนกลาง ซึ่งเป็นสถานที่ก่อตั้งบริษัท ต่อมาในปี 1921 สำนักงานใหญ่ย้ายไปเมืองยอกยาคาร์ตา และในปี 1958 ก็ย้ายไปอยู่ที่จาการ์ตาจนถึงทุกวันนี้

นักธุรกิจชาวจีนใน อินโดนีเซียและสิงคโปร์

Wee, Cho Yaw

Wee cho Yaw เป็นชาวจีนฮกเกี้ยนเกิดในประเทศจีน บิดาของเขา Wee Kheng Chiang เป็นผู้ส่งออกพริกไทยและยางจากชาวาวักไปยังสิงคโปร์และยังดำเนินกิจการธนาคารแบบร้านกาแฟ (coffee-shop type of Bank) ในเมืองกัวลาลัมเปอร์ ในปี 1935 บิดาของเขาได้ตั้งธนาคาร United Chinese Bank ขึ้นในสิงคโปร์ Wee Cho Yaw ได้รับการศึกษาที่โรงเรียน Chung Cheng High School และที่ St. Andrew's high School หลังจากจบการศึกษาและได้ไปอังกฤษเป็นเวลาหลายเดือน ในราวปี 1950 เขาเริ่มทำงานให้กับบริษัทการค้าพืชผลของครอบครัว บริษัท Kheng Leong ที่ซึ่งเขาทำงานจนถึงปลายทศวรรษ 1950 ในปี 1958 บิดาของเขาได้ขอให้เขาเป็นผู้ช่วยธนาคาร และเขาก็ได้ทำงานในตำแหน่งผู้ช่วยฝ่ายบริหารของธนาคารสองปีต่อมา บิดาของเขายังคงอยู่ในฐานะประธานธนาคารจนถึงปี 1974 แต่คือ Cho Yaw ที่เป็นส่วนในการสร้างความเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วให้ธนาคารในทศวรรษ 1960 และ 1970 ชื่อของธนาคารได้เปลี่ยนเป็น United Overseas Bank (UOB) ในปี 1965 ธนาคาร UOB ซึ่งได้จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ในสิงคโปร์และในกัวลาลัมเปอร์ ตั้งแต่ปี 1970 ปัจจุบันเป็นธนาคารเอกชนที่ใหญ่ที่สุดเป็นอันดับสองในสิงคโปร์ และเป็นแกนของกลุ่มบริษัทเครือ UOB กลุ่มนี้รวมธนาคาร Chung Khiaw Bank (ธนาคารที่ตั้งโดย Aw Boon Haw) ธนาคาร Lee Wah บริษัท United Overseas Land (บริษัทอสังหาริมทรัพย์) Plaza Hotel บริษัท Haw Par Brothers International (ซึ่งเคยเป็นบริษัทของตระกูล Aw) บริษัท Setron (บริษัทที่ทำการผลิตอุปกรณ์ไฟฟ้าในครัวเรือน) และบริษัทประกันภัย United Overseas Insurance, Wee Cho Yaw เป็นผู้ถือหุ้นรายใหญ่ที่สุดของกลุ่ม

Whampoa (Hoo Ah Kay)

Whampoa เป็นชาวจีนกวางตุ้งเกิดในประเทศจีน ในปี 1816 เขามาสิงคโปร์ ในปี 1830 เพื่อช่วยบิดาของเขาในร้านจัดส่งเสบียงอาหาร เขาเรียนภาษาอังกฤษและได้เป็นผู้จัดส่งเสบียงอาหารสำหรับเรือชาวยุโรปซึ่งมาแวะที่สิงคโปร์ เขาเข้ากับพ่อค้ายุโรปและข้าราชการได้อย่างดี และบางครั้งเข้าไปมีส่วนร่วมในโครงการของพวกเขา เช่น บริษัท Tanjong Pagar Dock Co. ร้านจัดส่งเสบียงอาหารของเขา Whampoa & Co. รุ่งเรืองดี และเขาได้ธุรกิจอย่างอื่น (เช่น เขาตั้งโรงงานทอผ้าไหมและโรงงานหมักเบียร์) ในปี 1880 เขาถึงแก่กรรมอย่างพอล้ค่าที่ร่ำรวยและมีหน้ามีตา

Chang, Pi Shih (Thio Thiau Siat)

Chang เป็นชาวกวางตุ้งเกิดในประเทศจีนในปี 1840 เมื่ออายุได้สิบห้าปี เขาได้อพยพมาจากการ์ตา และต่อมาอีกยี่สิบปีเขากลายเป็นชาวจีนที่รวยที่สุดคนหนึ่งในชวา เมื่อชาวดัตช์ได้เคลื่อนเข้าสู่สุมาตรา Chang ได้ตามไปด้วย และจากสุมาตราเขาขยายไปยังบีนังก่อนและต่อมาไปยังสิงคโปร์ ความสำเร็จของเขาในอินโดนีเซียและบางส่วนของบีนัง ขึ้นอยู่อย่างมากกับความสามารถของเขาในการทำงานร่วมกับชาวตะวันตกได้อย่างดี เขาได้รับอำนาจผูกขาดการเก็บภาษีที่ทำกำไรอย่างมากจากรัฐบาลอาณานิคม เขาเป็นผู้จัดส่งเสบียงอาหารให้แก่กองทัพดัตช์ในการต่อสู้ที่เมืองอัตเจห์ และเขาเป็นผู้จัดหาแรงงานที่สำคัญให้แก่การทำไร่ขนาดใหญ่ของชาวดัตช์ เขามีความสนใจในการทำไร่ขนาดใหญ่ การขนส่งและการค้าขาย ในช่วงปลาย ๆ อายุของเขา เขาหันมาสนใจประเทศจีน เพื่อเป็นไปตามคำร้องขอของราชวงศ์ชิง ซึ่งต้องการทำให้เศรษฐกิจทันสมัยด้วยความช่วยเหลือด้านทุนและความชำนาญของคนจีนโพ้นทะเล เขาได้ลงทุนอย่างมากในประเทศจีน ตัวอย่างเช่น เขาเป็นผู้หนึ่งที่สนับสนุนการก่อสร้างทางรถไฟสาย Canton-Hankow แม้ว่ารัฐบาลชิงจะหมดอำนาจลงแล้ว เขาก็ยังอยู่ในประเทศจีน และจนกระทั่งเขาถึงแก่กรรม ในปี 1916 เขาได้พยายามช่วยรัฐบาล Republican ในการทำเศรษฐกิจให้ทันสมัย

Ciputra (Tjie Siem Hoan)

Ciputra เกิดในสุลาเวสีตอนกลาง ในปี 1931 และจบการศึกษาจาก ITB ด้วยปริญญาทางสถาปัตยกรรม เขาเริ่มมีชื่อเสียงโดยเป็นประธานบริษัท Pembangunan Java ซึ่งปัจจุบันเป็นหนึ่งในบริษัทก่อสร้างและอสังหาริมทรัพย์ที่ใหญ่ที่สุด รัฐบาลจาการ์ตามีหุ้นมากพอที่จะควบคุมบริษัท แต่การจัดการของบริษัทมอบหมายให้เขาเป็นผู้ดูแล เขาได้รับความไว้วางใจจาก Ali Sadikin ผู้ว่าราชการจังหวัดจาการ์ตา ตั้งแต่ปี 1966 จนถึงปี 1977 Ciputra ยังร่วมเป็นเจ้าของของกลุ่ม Metropolitan ซึ่งเป็นกลุ่มอสังหาริมทรัพย์ที่ใหญ่รายหนึ่ง (หุ้นส่วนของเขากลุ่มนี้ คือ Liem Sioe Liong และ Budi Brasali) อ้างอิง : NBS : AS

Go, Ka Him (Suhargo Gondokusumo)

Go Ka Him เป็นเจ้าของกลุ่ม Dharmala เป็นหนึ่งในสิบสองกลุ่มที่ใหญ่ที่สุดในอินโดนีเซีย ซึ่งนอกจากกิจการอื่น ๆ แล้ว ยังมีโรงงานผลิตอาหารสัตว์ การพัฒนาที่อยู่อาศัย และการค้าพืชผล แต่เดิมนั้น Go หักขายผลิตผลของลำปูงในสุมาตรา เช่น กากแฟ ยาง และพริกไทย และต่อมาเขาได้มีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับ Bulog ด้วยการที่ได้จากการค้า เขากระจายไปสู่ธุรกิจด้านอื่น ๆ เมื่อเร็ว ๆ นี้เขาได้สร้างตึกขนาดใหญ่ Wisma Dhamnala ที่ถนน Jalan Jenderal Sudirman บุตรชายของเขา Triono แต่งงานกับบุตรสาวของ Go Swie Kie

Go, Swie Kie (Dasuki Angkosubroto)

Go Swie Kie เป็นเจ้าของกลุ่ม Gunung Sewu ซึ่งมีธุรกิจการค้าและอสังหาริมทรัพย์ เขามีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับ Bulog โดยทำหน้าที่เป็นตัวแทนแต่ผู้เดียวในการนำเข้าข้าวและน้ำตาล และโดยธุรกิจนี้ดูเหมือนเขามีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับ จีน วัฒนพานิช แห่งประเทศไทย และ Robert Kuok แห่งมาเลเซีย กลุ่มนี้เชื่อมกับกลุ่ม Dharmnala ของ Go Ka Ilim โดยการแต่งงานกับ Go Swie Kie เป็นชาวจีนที่มั่งคั่งที่สุดคนหนึ่งในอินโดนีเซีย

Jananto, Soetopo (Yap Swie Kie)

Jananto เป็นผู้ก่อตั้งกลุ่ม BerKat ซึ่งมีธุรกิจการค้า การทำเยื่อกระดาษและกระดาษ (บริษัท Indah Kiat Pulp & Paper Corp) และโรงงานผลิตยาง (บริษัท Bridgestone Tire Indonesia) เขาเริ่มทำเงินได้จากการทำไม้ซุง (เขาได้รับสัมปทานการตัดไม้จำนวนมากในกาลิมันตันและในสุมาตรา) และต่อมาได้กระจายไปสู่การตัดอุตสาหกรรม ปัจจุบันเขาถึงแก่กรรม และกลุ่มก็ดูแลโดยครอบครัวของเขา

Jauw, Tjongkie

Jauw เป็นกรรมกรคลังใบสังเคราะห์ทำให้เป็นเส้นในตอนต้นทศวรรษ 1970 โดยการหันเส้นที่นำเขาจากญี่ปุ่นและขายผลผลิตสำเร็จรูปให้แก่ผู้ทอและผู้ถัก ในปลายทศวรรษ 1970 เขาได้ตั้งบริษัท Yasinta Poly และทำการผลิตเส้นใยโพลีเอสเตอร์เทคโนโลยีสำหรับธุรกิจนี้มาจากบริษัทเยอรมัน Zimmer Jauw ยังมีบริษัทอีกบริษัทหนึ่ง Yasonta ซึ่งทำการผลิตเครื่องใช้ไฟฟ้าในครัวเรือนภายใต้ใบอนุญาตจากบริษัท Sharp ของญี่ปุ่น

Koh (Khouw), Kim An

Koh Kim An เป็นชาวจีนฮกเกี้ยน เกิดในปัตตาเวียในปี 1876 รัฐบาลอาณานิคมของดัตช์แต่งตั้งให้เขาเป็นร้อยโทในปี 1905 และหลายปีต่อมาเขาได้เลื่อนตำแหน่งเป็นพันตรีในช่วงหลังของทศวรรษ 1910 เขาได้ตั้งธนาคาร Batavia ร่วมกับชาวจีนอื่น ๆ อีกสองสามคน (Captain Lie Tjien-Tjoen น้องเขยของ Lie และ Tjong A Fie) ปรากฏว่าพวกเขาได้ตั้งธนาคารนี้ขึ้นตามความประสงค์ของ Chang Pi Shih ตามคำบอกกล่าวของ Tjong A Fie ผู้ซึ่งเดินทางไปจาการ์ดาเพื่อจัดการพินัยกรรมของเขา ภายหลังการตายของเขา ธุรกิจของธนาคารดำเนินไปได้ไม่คึกคักในตอนแรกและต้องลดทุนลงครึ่งหนึ่งในกลางทศวรรษ 1920 (จาก 10 ล้านกิลเดอร์เป็น 5 ล้านกิลเดอร์) Koh เป็นประธานของธนาคารอยู่ระยะหนึ่งและถึงแก่กรรมในปี 1945

Lie, Siong Thay (Susanta Lyman)

Lie Siong Thay ได้รับสัมปทานทำไม้จำนวนมากและต่อมาได้เขาไปทำธุรกิจแปรรูปไม้ ในปลายปีที่ผ่านมาเขาได้กระจายการลงทุนไปสู่อำเภอเมืองผ่านหิน การผลิตตัวถังรถยนต์ และการผลิตวัตถุระเบิดเครื่องกระเบื้อง บริษัทของเขาได้ตั้งเป็นกลุ่ม Satya Djaya Raya เป็นหนึ่งในกลุ่มที่ใหญ่ที่สุดของอินโดนีเซียในธุรกิจการตัดไม้และการแปรรูปไม้

Liem, Eng Hway (Adil Nurimba)

Liem Eng Hway เป็นเจ้าของกลุ่ม Gesuri ซึ่งเป็นหนึ่งในสามของกลุ่มบริษัทเดินเรือที่ใหญ่ที่สุดในอินโดนีเซีย บริษัทหลักของกลุ่มนี้ คือ Perusahaan Pelayaran Samudera Gesuri Lloyd หรือเรียกสั้น ๆ ว่า Gesuri Lloyd เขาเกิดในสมมาตร ในปี 1922 เป็นบุตรชายของชาวจีนซึ่งทำธุรกิจเดินเรือชายฝั่งที่นั่น ในระหว่างช่วงการยึดครองของญี่ปุ่น Liem Eng Hway ก็ยังทำกิจการเดินเรืออยู่ ซึ่งเขาดำเนินกิจการต่อภายหลังสงครามเลิกในเมืองเมดาน ภายหลังเขาย้ายไปจาการ์ตา และในช่วงวสันตโยบาย New Order เขาเข้าทำธุรกิจเดินเรือระหว่างประเทศ ปัจจุบันเขามีบริษัทหลายแห่งซึ่งเกี่ยวข้องกับกิจการเดินเรือหลายประเภท

Liem, Sioe Liong (Sudono Salim)

Liem Sioe Liong มีธุรกิจกลุ่มที่ใหญ่ที่สุดในอินโดนีเซีย เขาเกิดในมณฑลฮกเกี้ยน ในปี 1916 เขามาอินโดนีเซียเมื่ออายุยี่สิบสองปีและได้ทำงานครั้งแรกที่ร้านของลุงของเขาในชวาตอนกลาง ในสองทศวรรษแรกหลังสงครามเขายังไม่ได้เป็นนักธุรกิจที่รู้จักกันระดับชาติ แต่เขาได้สร้างความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับซูฮาร์โตเป็นผู้บังคับบัญชาหน่วย Diponegoro และหลังจากที่ซูฮาร์โตได้ขึ้นสู่อำนาจ Liem ได้รับสิทธิการผูกขาดกิจการหลายอย่าง (เช่น กานพลู แป้ง ฯลฯ) และยังได้สั่งอายความสะดวกจากรัฐบาลด้วย ทุกวันนี้กลุ่ม Liem

Sioe Liong ประกอบด้วยกลุ่มย่อยหลายกลุ่ม ได้แก่ Bank Central Asia กลุ่ม Metropolitan กลุ่ม Bogasari กลุ่ม Indocement กลุ่ม Tarumatex กลุ่ม First Pacific กลุ่ม Sinar Mas Inti Perkasa กลุ่ม Indosteel กลุ่ม Indomobil Utama และกลุ่ม Waringin Kencana ธนาคาร Bank Central Asia เป็นธนาคารพาณิชย์เอกชนที่ใหญ่ที่สุด กลุ่ม Metropolitan เป็นกลุ่มกิจการอสังหาริมทรัพย์ที่ใหญ่ที่สุดกลุ่มหนึ่ง บริษัท Bogasari Flour Mills มีอำนาจผูกขาดในการผลิตและจำหน่ายแป้ง กลุ่ม Indocement ในเมืองจิบินองเป็นกลุ่มปูนซีเมนต์ที่ใหญ่ที่สุดในเอเชีย ทำการผลิตประมาณร้อยละ 40 ของการผลิตในอินโดนีเซีย ในปี 1985 บริษัท First Pacific เป็นศูนย์ที่อยู่ต่างประเทศของกลุ่ม มีฐานอยู่ที่ฮ่องกง บริษัท Sinar Mas Inti Perkasa เป็นกิจการที่ร่วมทุนกับบริษัท Eka Cipta Widjaya มีส่วนแบ่งใหญ่ในตลาดน้ำมันประกอบอาหาร บริษัท Indosteel กำลังก่อสร้างโรงงานผลิตเหล็กม้วนเย็น (cold rolling) ร่วมกับบริษัท Krakatau Steel บริษัท Indomobil Utama เป็นบริษัทที่ผลิตรถที่ขายดีที่สุดในปี 1986 คือรถ Suzuki และบริษัท Waringin Kencana เป็นบริษัทการค้าที่ใหญ่บริษัทหนึ่ง ซึ่งได้สิทธิการผูกขาดสินค้าสองสามอย่างรวมทั้งกานพลู บริษัทสิ่งทอ Tarumatex เป็นสมาชิกที่มีอนาคตไม่สดใสเพียงบริษัทเดียวของกลุ่มธุรกิจนี้

Liem, Soei Ling

Liem Soei Ling เป็นเจ้าของบริษัท Sampoema ในเมืองสุราบายา ซึ่งทำการผลิตบุหรี่ปากพูล ยี่ห้อ "Dji Sam Soe" และเป็นผู้ผลิตบุหรี่ปากพูลที่เก่าแก่ที่สุดในบรรดาผู้ผลิตบุหรี่ปากพูลรายใหญ่ ๆ (Gudan Garam, Bentoel, Djanum Kudus และ Sampoema) บริษัทนี้ตั้งขึ้นในปี 1913 โดยบิดาของ Soei Ling ชื่อ Liem Seng Tee ปัจจุบัน Soci Ling มีอายุมากแล้วและบุตรชายของเขาเป็นผู้ดูแลบริษัท

Nyoo, Han Siang

Nyoo Han Siang เกิดในมณฑลยูนนานปี 1930 และได้ไปประเทศจีนในปี 1946 แต่ได้กลับมาอินโดนีเซียในปี 1950 เขาเริ่มทำงานเป็นนักหนังสือพิมพ์และต่อมาก็เข้าสู่วงการธุรกิจ ในช่วงาขึ้นนโยบาย New Order เขาได้สร้างความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับนักการเมืองชั้นสูง ชาวอินโดนีเซีย โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับ Ali Murtopo ในปี 1968 เขาได้ชื่อธนาคาร Umum Nasional (ปัจจุบันเป็นธนาคารเอกชนที่ใหญ่ที่สุดเป็นอันดับสาม) จากสมาชิกบางคนของพรรค PNI (Partai Nasional Indonesia) ซึ่งต่อมาเขาได้ขายไป เขาถึงแก่กรรมในปี 1985 ธนาคารนี้ปัจจุบันเป็นของ Kaharuddin Ongko อ้างอิง : Suryadinata

Oei, Tiong Ham

Oei Tiong Ham ได้สร้างกลุ่มธุรกิจชาวจีนที่ใหญ่ที่สุด คือ กลุ่ม Oei Tiong Ham ในตอนก่อนสงคราม ในเอเชียอาคเนย์ ในราวทศวรรษ 1930 กลุ่มนี้ประกอบด้วยบริษัทต่อไปนี้ N.V. Handel Mij Kian Gwan เป็นบริษัทการค้าใหญ่ที่มีสาขาในบอมเบย์ กัลกัตตา การากี เชียงไฮ้ ฮองกง ไห่ผิง สิงคโปร์ และลอนดอน บริษัท N.V. Algemeene Mij Tot Exploitatie der Oei Tiong Ham Suikerfabrieken ซึ่งเป็นเจ้าของโรงงานน้ำตาล ห้าแห่ง ทำการผลิตประมาณ 10,000 ตันต่อปี บริษัท N.V. Heap Eng Moh Steamship Co. เป็นบริษัทเรือซึ่งขึ้นส่งระหว่างท่าเรือชาวและ the Straits Settlements ธนาคาร N.V. Bank Vereeniging Oei Tiong Ham เป็นธนาคารเงินแห่งแรกในชา บริษัท N.V. Bouw Mij Randoesarie เป็นบริษัทก่อสร้างและพัฒนาอสังหาริมทรัพย์ และ บริษัท N.V. Midden Java Veem เป็นบริษัทคลังสินค้าขนาดใหญ่ดำเนินการอยู่ในเขมารัง สุราบายา และเมืองอื่น ๆ อีกสองสามเมืองในชา

บิดาของ Tiong Ham ชื่อ Oei Tjie Sien อพยพจากมณฑลฮกเกี้ยนไปเขมารัง ในปลายทศวรรษ 1850 และได้เริ่มดำเนินการค้าน้ำตาลในสองสามปีต่อมาภายใต้ชื่อบริษัท

Kian Gwan และได้กลายเป็นพ่อค้าที่ค่อนข้างประสบความสำเร็จ บุตรชายคนโต Tiong Ham ได้เริ่มช่วยเขาในปลายทศวรรษ 1880 และในที่สุดได้เข้ารับการดูแลธุรกิจของครอบครัว เหมือนพ่อค้าชาวจีนรายใหญ่ ๆ ในเวลานั้น Tiong Ham ก็รุ่งเรืองจากการค้าฝิ่นด้วยเช่นกัน แต่เขาไม่เหมือนกับพวกนั้น เขายังไม่พอใจกับสิ่งที่ได้รับและเดินทางไปในการสร้างอาณาจักร ธุรกิจที่สามารถแข่งกับบริษัทตะวันตก ในตอนต้นทศวรรษ 1920 เขาย้ายไปสิงคโปร์ ที่ซึ่งเขาถึงแก่กรรม ในปี 1924 ภายหลังการถึงแก่กรรมของเขา กลุ่ม Oei Tiong Ham ได้บุตรชายของเขาสองคน Tjong Hauw และ Tjong Swan บริหารร่วมกัน ในตอนต้นทศวรรษ 1930 Tjong Swan ตัดสินใจที่จะถอนตัวออก ดังนั้น Tjong Hauw จึงรับภาระดูแลเต็มที่ หลังจากนั้นในปี 1950 เขาถึงแก่กรรมกะทันหัน หลังจากนั้นน้องชายคนสุดท้อง Tjong Tjay เป็นหัวหน้ากลุ่มจนกระทั่งถูกรัฐบาลอินโดนีเซียโอนกิจการไปเป็นของรัฐบาลในปี 1961 ภายหลังจากที่ผ่านสงครามแปซิฟิก การปฏิบัติภายหลังสงครามและมาตรการชาตินิยมต่าง ๆ ของทศวรรษ 1950 เมื่อถึงเวลาที่ถูกโอนไปเป็นของรัฐ กลุ่ม Oei Tiong Ham ก็ได้ลดขนาดลงอย่างมาก รัฐบาลอินโดนีเซียไม่สามารถตัดต้องสินทรัพย์ของกลุ่มที่อยู่ภายนอกประเทศ บุตรชายคนหนึ่งของ Tiong Ham เป็นหัวหน้ากลุ่ม Kian Gwan ในกรุงเทพฯ และอีกคนหนึ่งไปสิงคโปร์ กลุ่ม Kian Gwan ในกรุงเทพฯ เป็นกลุ่มที่ค่อนข้างใหญ่

Ong, Sin King

Ong เป็นผู้อำนวยการของบริษัท Coopa (บริษัทการค้า) และธนาคาร Ramayana ในปลายทศวรรษ 1960 เขาเกี่ยวข้องกับเรื่องอื้อฉาวในช่วงต้นทศวรรษ 1970 ในข้อหาได้รับเงินหลายล้านดอลลาร์ จากรัฐบาลสำหรับปูซึ่งไม่เคยมีการส่งมอบ ดูเหมือนเขาจะเข้าไปเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติที่ไม่ถูกระเบียบหลายเรื่อง เขาใกล้ชิดกับนายพลเอก Soerjo และโดยผ่านนายพลผู้นี้เขาเข้าไปใกล้ชิดกับประธานาธิบดีซูฮาร์โต เขาถึงแก่กรรมในปี 1976

Onggo, Henry (Liem Hen Sin)

เขาเป็นเจ้าของ Ratu Plaza Complex ซึ่งประกอบด้วยอาคารสำนักงานทันสมัย ศูนย์การค้าและดีท็อกฟาร์ทเมนต์ที่หรูหรา เขายังกำลังสร้างคอมเพล็กซ์อีกแห่งหนึ่ง เรียกว่า Landmark Center ดูเหมือนแต่เดิมเขาจะทำเงินได้จากการระดมทุนแล้วเข้าสู่กิจการจำหน่ายปูนซีเมนต์ เพิ่งจะเมื่อเร็ว ๆ นี้ ที่เขาเข้าสู่ธุรกิจพัฒนาอสังหาริมทรัพย์โดยการทำการเงินทุน เขายังมีผลประโยชน์ในกิจการลงทุนร่วมกับหุ้นส่วนบริษัทสิ่งทอ ชื่อบริษัท Unitex

Ongko, Kaharuddin (Ong Ka Huat)

Ongko เป็นเจ้าของกลุ่ม Arya Apaya ซึ่งประกอบด้วยธนาคาร Umaum Nasional (ธนาคารเอกชนที่ใหญ่ที่สุดเป็นอันดับสาม) บริษัท Indikisar Djaja (บริษัทก่อสร้างและพัฒนาอสังหาริมทรัพย์) และ Keramika Indonesia Assosiasi (บริษัทร่วมทุนกับบริษัท American Standard และเป็นผู้ผลิตเครื่องถ้วยชามกระเบื้องและเครื่องสุขภัณฑ์) ดูเหมือนเขาจะเริ่มธุรกิจนี้ในสุมาตราตอนเหนือและต่อมาย้ายมาจากรีตา

Rahardja, Hendra (Tan Tjie Hin)

Hendra เกิดในอุงงันตันในปี 1943 ในตอนต้นทศวรรษ 1960 เขาเริ่มทำธุรกิจกับเพื่อนเพื่อค้าขายรถจักรยานยนต์ที่ผลิตในยุโรป หลายปีต่อมาเขากลายเป็นตัวแทนของบริษัท Yamaha Motor และทำเงินได้จากการจำหน่ายและการประกอบรถจักรยานยนต์ของ Yamaha ในทศวรรษ 1970 เขาเข้าสู่กิจการอสังหาริมทรัพย์ การธนาคาร และโรงแรม เขาสร้างตึก Harapan Building ที่ถนน Jalan Gajah Mada เขาซื้อธนาคารเล็ก ๆ สองสามแห่งในสุราบายาและในเมืองเมดาน และเขาได้เริ่มโครงการโรงแรมขนาดยักษ์ในสิงคโปร์ (เขาวางแผนที่จะสร้างโรงแรมหกแห่งและสร้างเสร็จสองแห่ง หนึ่งในสองแห่งนี้คือ โรงแรม Meridien) แต่โครงการที่สิงคโปร์ประสบความยุ่งยากเพราะภาวะเศรษฐกิจถดถอยที่นั่น และภาวะดังกล่าว

มีผลให้เกิดความยุ่งยากทางการเงินแก่ธุรกิจงานอินโดนีเซียของเขา มีข่าวลือว่าธุรกิจบางอย่างของเขาถูก Liem Sioe Liong ซื้อมากิจการไป

Riady, Mochtar (Lee Mo Sing)

Mochtar Riady เกิดในมาลาง ในปี 1929 เขาได้รับการศึกษาครั้งแรกในโรงเรียนชาวจีน และในช่วงต้นหลังสงครามในประเทศจีน เขากลับมาในปี 1950 และได้เข้าทำธุรกิจ เขาได้เริ่มอาชีพการธนาคารหลังจากที่เขาได้เป็นผู้จัดการธนาคารเล็ก ๆ แห่งหนึ่งซึ่งประสบความยุ่งยาก ในปี 1964 เขาได้ออกไปอยู่กับธนาคารอีกแห่งหนึ่ง และในช่วงต้นทศวรรษ 1970 เขาได้เข้าร่วมธนาคาร Pan Indonesia ซึ่งตั้งขึ้นใหม่ สองสามปีต่อมาเขาได้รับการเชื้อเชิญจาก Liem Sioe Liong ให้เข้าบริหารธนาคาร Bank Central Asia (BCA) หลายปีต่อมา Mochtar Riady ได้ทำให้ธนาคาร BCA เป็นธนาคารเอกชนชั้นยอด เขายังคงเป็นหัวหน้าฝ่ายบริหารของธนาคาร BCA แต่เขาก็มีกลุ่มธุรกิจของตัวเอง กลุ่ม Lippo ซึ่งมีบริษัทหลักคือ ธนาคาร Pemiagaan Indonesia ซึ่งเขาเป็นเจ้าของร่วมกับ Hasyim Ning (แม้ว่าการควบคุมเหมือนว่าตกอยู่กับ Mochtar Riady) กลุ่ม Lippo ในตอนแรกมุ่งเน้นในด้านการเงิน แต่เมื่อเร็ว ๆ นี้ได้เข้าสู่วงการหัตถอุตสาหกรรม โดยทำการผลิตเครื่องใช้ไฟฟ้าในครัวเรือน โดยร่วมกับบริษัท Mitsubishi Electric Co. ภรรยาของ Mochtar Riady เป็นพี่สาวของพี่น้องตระกูล Gunawan แห่งธนาคาร Pan Indonesia แต่กล่าวกันว่าเขาได้ออกจากธนาคารนี้ไปอยู่ธนาคาร BCA เพราะเขาไม่สามารถจะทำงานร่วมกับพี่น้องนี้ได้

Setiawan, Akie (Kho Kie Piang)

Akie Setiawan เป็นบุคคลสำคัญที่อยู่เบื้องหลังกลุ่ม Hutrindo กลุ่มนี้เจริญเติบโตจากสัมปทานไม้ซุง และในขณะที่ยังทำธุรกิจไม้ซุง ก็ยังทำการผลิตไม้อัดและผลิตภัณฑ์ไม้อื่น ๆ (บริษัท Hutan Raya Indonesia Timber บริษัท Hutrindo Prajen Plywood ฯลฯ) กลุ่มนี้ยังได้เกี่ยวข้องกับวงการหัตถอุตสาหกรรม บริษัทหนึ่งของกลุ่มบริษัทนี้ คือ Serinco

Djaya Marmer Industries ทำการผลิตกระเบื้องมุงหลังคาและภาชนะกระเบื้องดินเผาอื่น ๆ และอีกสองบริษัท Willi Antariksa Electronics และ Natric Jaya Industries ทำการผลิตเครื่องใช้ไฟฟ้าในครัวเรือนโดยผูกพันกับบริษัท Toshiba

Soeryadjaya, William (Tjia Kian Liong)

William เป็นหัวหน้ากลุ่ม Astra ในปัจจุบัน เป็นกลุ่มที่ใหญ่เป็นอันดับสองในอินโดนีเซีย กลุ่ม Astra ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นตัวแทนผู้เดียวของบริษัทรถยนต์ และบริษัทผู้ผลิตอุปกรณ์หนักของญี่ปุ่น หลายบริษัท เช่นบริษัท Toyota บริษัท Daihatsu บริษัท Honda และบริษัท Komatsu ในด้านพาหนะรถยนต์ กลุ่ม Astra ยังได้ดำเนินธุรกิจประกอบรถยนต์และการผลิตเครื่องยนต์ กลุ่ม Astra ยังเป็นตัวแทนผู้เดียวของบริษัทอุปกรณ์สำนักงานของญี่ปุ่น และบริษัทผลิตเครื่องจักรการเกษตร เช่นบริษัท Fuji บริษัท Xerox และบริษัท Kubota ด้วยกำไรที่ได้จากกิจการนี้ ในทศวรรษ 1970 กลุ่ม Astra ได้เริ่มกระจายไปสู่ด้านการทำธนาคารใหญ่ การแปรรูปไม้ การประมง การก่อสร้าง อสังหาริมทรัพย์ การบริการทางการเงิน และการค้าทั่วไป

William เกิดในชวาตะวันตกในปี 1923 และเป็นภาพวาดตั้งแต่เมื่ออายุยังน้อย ดูเหมือนเขาจะเริ่มต้นธุรกิจของเขาในตอนต้นทศวรรษ 1940 บริษัทที่เป็นแกนกลางของกลุ่มในปัจจุบัน คือ บริษัท Astra International ได้ตั้งขึ้นตั้งแต่ปี 1957 แต่การพัฒนาของบริษัทนี้เกิดขึ้นในช่วงาชนโยบาย New Order ความสำเร็จของบริษัทส่วนหนึ่งเป็นเรื่องของกลยุทธ์ทางธุรกิจ บริษัท Astra International มุ่งเน้นในเครื่องมือหนัก และรถยนต์ซึ่งเป็นธุรกิจที่นักธุรกิจชาวจีนอื่น ๆ มีความลังเลในการที่จะเข้าไป แต่เป็นธุรกิจที่เจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว ด้วยโครงการพัฒนาใหม่ ๆ สถาบันผู้วางแผนการพัฒนาของกลุ่ม Astra คือน้องชายของ William ชื่อ Tjia Kian Tie เขาเป็นผู้วางแผนในการนำเอากลยุทธ์มาใช้ และเป็นผู้สร้างการติดต่อที่จำเป็นกับรัฐบาลในช่วงหลังทศวรรษ 1960 แต่เขาถึงแก่กรรมอย่างกะทันหันในปลายทศวรรษ 1970 และตั้งแต่นั้นมา William ก็เป็นผู้นำกลุ่มด้วยความช่วยเหลือของน้องชายของเขาที่ชื่อ Benjamin

Soetantyo, Teguh (Tan Kiong Liep)

Soetantyo เกิดในเยอกยาการ์ตาดานปี 1918 หลังจากที่จะจบการศึกษาจากโรงเรียนมัธยมต้น (MULO) เขาก็เริ่มต้นทำธุรกิจ ปัจจุบันเขาเป็นเจ้าของกลุ่ม Mantrust ซึ่งแข่งขันในธุรกิจการแปรรูปและในการจำหน่ายอาหาร เขาเป็นส่วนฝ่ายอินโดนีเซียในกิจการร่วมทุนกับชาวยุโรปในการผลิตนมข้นและนมผงคือ บริษัท Friesche Vlag Indonesia บริษัทหนึ่งของกลุ่ม Mantrust เป็นบริษัทการค้า คือ บริษัท Borsumij Wehry Indonesia บริษัทซึ่งตั้งชื่อตามบริษัทดัตช์ สองบริษัทก่อนสงคราม

Sosrodjojo, Sutjipto (Liem Hway Ho หรือในอีกชื่อหนึ่งว่า Souw Hway Ho)

Sutjipto เป็นคนหนึ่งในพี่น้องสามคน ซึ่งเป็นเจ้าของบริษัท Sinar Sosro ซึ่งทำการผลิตเครื่องดื่ม (ชาหวานบรรจุขวด) ภายต้ยี่ห้อ "Teh Botol Sosro" พี่น้องอีกสองคนคือ Sugiharto และ Surjanto (Surjanto) ศึกษาการบริหารธุรกิจในเยอรมันตะวันตก) พวกเขามาจากชาลาวี ชาวตอนกลาง บิดาของพวกเขาได้เริ่มต้นทำการค้าผลิตภัณฑ์อาหารหลายอย่างเมื่อราวสี่สิบปีที่แล้ว แต่ในที่สุดเขาก็เลือกชำนาญในการค้าชาแห้งแต่กิจการชาเฟื่องฟูขึ้นหลังจากที่เขาถึงแก่กรรม พี่น้องทั้งสามได้ดำเนินธุรกิจผลิตชาขวดในปี 1975 และประสบความสำเร็จอย่างใหญ่หลวง ในแง่ของปริมาณ ชาขวด Teh Botol Sosro มีส่วนแบ่งตลาดที่ใหญ่ที่สุดในตลาดเครื่องดื่มใหญ่กว่าโคคาโคลา หรือยี่ห้อต่างประเทศอื่น ๆ

Tan, Siong Kie

Tan Sion Kie เป็นเจ้าของกลุ่ม Roda Mas ซึ่งเป็นผู้ผลิตแผ่นเหล็กชุบสังกะสี (GI) ที่ใหญ่ที่สุดในอินโดนีเซีย ได้รับการผูกขาดในการผลิตกระจกแผ่น (โดยเป็นกิจการลงทุนร่วมกับบริษัท Asahi Glass แห่งญี่ปุ่น) เป็นผู้ผลิตผงชูรสรายใหญ่ที่สุด (MSG) (ใช้ชื่อยี่ห้อว่า "Sasa") มีบริษัทผลิตผงซักฟอก ซึ่งแข่งขันกับบริษัท Unilever (ใช้ชื่อยี่ห้อว่า

"Dino") เป็นเจ้าของตึก Summitmas Building ที่ถนน Jalan Jenderal Sudirman (ร่วมกับบริษัท Sumitomo Corp) และควบคุมธนาคาร Bank Buana Indonesia ธนาคารเอกชนอินโดนีเซียที่ใหญ่เป็นอันดับหก กลุ่มนี้ได้วางแผนที่จะทำธุรกิจผลิตภัณฑ์ปิโตรเคมี (โดยทำการผลิต Vinyl chloride monomer) Tan Siong Kie เกิดในเขมารัง ในกลางทศวรรษ 1910 ในบรรดาคนรุ่นเดียวกับเขา เขาเป็นผู้มีการศึกษาคดี จบการศึกษาจากมหาวิทยาลัยเซียงไฮ้ เขากลับไปอินโดนีเซียภายหลังสงครามแปซิฟิก ในปลายทศวรรษ 1950 เขาได้ตั้งบริษัท Roda Mas เพื่อส่งเข้าวัสดุก่อสร้าง เช่น เหล็กกล้า และ กระดาษแผ่น บริษัทนี้เป็นบริษัทแม่ (holding company) ของกลุ่มในทุกวันนี้

The, Ning King

The Ning King เกิดในบันดุง ในปี 1931 หลังจากจบการศึกษาในโรงเรียนมัธยมปลาย เขาได้เริ่มช่วยบิดาของเขาผู้ทำการค้าสิ่งทอในบันดุง ในปี 1949 เขาย้ายไปจาการ์ตากับบิดาของเขา และต่อมาอีกสองสามปีเขาได้ตั้งโรงงานสิ่งทอเล็ก ๆ ในเมืองซาลาดิกาวาในชวาตอนกลาง ปัจจุบันเขาเป็นเจ้าของกลุ่ม Damatcx ซึ่งรวมโรงงานสิ่งทอที่ใหญ่ที่สุดของอินโดนีเซีย คือโรงงาน Daya Manunggal Textile Manufacturing บริษัท Budidharma Jakarta เป็นบริษัทผลิตเหล็กกล้าขนาดใหญ่ ซึ่งมีเตาสำหรับหลอมโลหะเปิดได้สี่ด้าน บริษัท Fumira เป็นบริษัทผลิตแผ่นเหล็กชุบสังกะสี และบริษัทร่วมทุนกับบริษัทญี่ปุ่น Kuraray Manunggal Fiber Industries ซึ่งผลิตเส้นใยโพลีเอสเตอร์ ธุรกิจหัตถอุตสาหกรรมของเขาได้เติบโตโดยผ่านการผูกติดกับบริษัทญี่ปุ่น แต่บริษัท Kuraray Manunggal เป็นบริษัทสำคัญบริษัทเดียวที่ยังคงผูกพันกับบริษัทญี่ปุ่นอยู่

Tjioe, Yan Hwie (Budhiwidjaya Kusumanegara)

Tjioe เป็นประธานผู้ธนาคารของบริษัท Perusahaan Rokok Tiap Bentoel ซึ่งเป็นบริษัทผลิตบุหรี่กานพลูรายใหญ่ ภูมิหลังส่วนตัวของเขาไม่เป็นที่ชัดเจนตั้งแต่เขาคงเกิดในช่วงกลางทศวรรษ 1920 และได้เข้าร่วมกับบริษัท Perusahaan Rokok Tiap Bentoel ใน

กลางทศวรรษ 1950 โดยเป็นผู้ถือหุ้นประวัติของบริษัท Bentoel ย้อนหลังไปก่อนสงคราม แต่ความเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วและการผลิตแบบสมัยใหม่เกิดขึ้นในช่วงการำนโยบาย New Order โดยเฉพาะในช่วงทศวรรษ 1970 หุ้นของบริษัทนี้ได้กระจายอยู่ในหลายตระกูล แม้ว่า Tjioe จะไม่ได้เป็นผู้ถือหุ้นรายใหญ่ที่สุดแต่เขาก็เป็นบุคคลสำคัญในการบริหาร

Tjoa, Jien Hwie (Surya Wonowidjojo)

Tjoa Jien Hwie เป็นผู้ก่อตั้งบริษัท Gudang Garam บริษัทผลิตบุหรี่กานพลู รายใหญ่ที่สุด ไม่เป็นที่แน่ชัดว่าเขาเข้าสู่ธุรกิจยาสูบตั้งแต่เมื่อไร แต่บริษัท Gudang Garam ได้ตั้งขึ้นในปลายทศวรรษ 1950 เช่นเดียวกับบริษัทบุหรี่อื่น ๆ คือ ความเจริญเติบโต และการผลิตที่ทันสมัยได้เกิดขึ้นในช่วงการำนโยบาย New Order Tjoa ถึงแก่กรรมในปี 1985 และปัจจุบันบุตรชายของเขา Rachman Halim (Tjoa To Hing) เป็นผู้บริหารบริษัท Gudang Garam

Tjong, A Fie

Tjong A Fie เป็นชาวจีนและเกิดในกวางตุ้ง จากการสนับสนุนของลูกพี่ลูกน้อง ที่ประสบความสำเร็จของเขาที่ชื่อ Chang Pi Shih เขาและน้องชาย Tjong Yong Hian ได้ไปเมืองเมดาน ในปลายทศวรรษ 1870 และในสองสามทศวรรษต่อมาเขากลายเป็นผู้มั่งคั่ง มหาศาล Yong Hian ได้ถึงแก่กรรมในปี 1911 และ A Fie ถึงแก่กรรมในปี 1921 A Fie เป็นผู้ก่อตั้งธนาคารชาวจีนแห่งแรกในอินโดนีเซีย ธนาคาร Deli เขาเป็นเจ้าของไร่นาขนาดใหญ่ยาว 16,000 เฮกตาร์และลงทุนในการรถไฟในประเทศจีน เหมือนกับ Chang Pi Shih เมื่อเขาถึงแก่กรรม รัฐบาลอาณานิคมดัตช์ได้ประมาณทรัพย์สินของเขามีราว 40 ล้านกิลเดอร์ (ราคาตลาดของทรัพย์สินของเขาน่าจะมากกว่านั้นประมาณสองเท่า)

Uray, Burhan (Bong Sung On)

ในช่วงกลางทศวรรษ 1960 Burhan เป็นลูกจ้างที่ไม่มีใครรู้จักในบริษัททำไม้ในกาลิมันตันได้ แต่ในปี 1969 ด้วยวิธีใดก็ตาม เขาได้หาทุนตั้งบริษัทขึ้นบริษัทหนึ่งชื่อ Djajanti Djaja ด้วยการสนับสนุนของเพื่อนผู้มีอำนาจ บริษัทนี้ได้รับสัมปทานขนาดใหญ่ในการทำไม้ในกาลิมันตัน และได้กลายเป็นผู้ส่งออกไม้ขนาดใหญ่ เขายังได้เริ่มต้นผลิตไม้อัดในช่วงกลางทศวรรษ 1970 และหลายปีต่อมาเขาได้ตั้งโรงงานขนาดใหญ่อีกแห่งหนึ่งในเมืองเซรัม ในปี 1984 เขาต้องการลงทุนในการผลิตกระจกแผ่นด้วย โดยทำทำการผูกขาดของบริษัท Asahimas แต่แผนการยังไม่ปรากฏเป็นรูปเป็นร่าง แต่กระนั้นเขาก็ยังสามารถกระจายไปสู่ธุรกิจการประมง ธุรกิจของเขาประกอบกันเป็นกลุ่ม Djajanti ในกลางทศวรรษ 1980 ดูเหมือนว่าโรงงานไม้อัดของเขาเผชิญกับปัญหาการเงินอันเนื่องมาจากภาวะตกต่ำของตลาด

Wibawa, Halim (NgBoen Hwa)

Wibawa เป็นเจ้าของบริษัท Telesonic Electric & Development เป็นบริษัทที่ทำการผลิตเครื่องใช้ไฟฟ้าในครัวเรือนและจักรเย็บผ้า โทรศัพท์มือถือ "Telesonic" ของบริษัทนี้เป็นรู้จักกันดีและแข่งขันกับยี่ห้อต่างประเทศได้ ด้วยราคาที่ถูกลงกว่าจึงเป็นที่นิยมในหมู่ประชาชนซึ่งมีรายได้ต่ำ โดยเฉพาะในเขตชนบท

Widjaya, Eka Cipta (Oei Ek Tjhong)

Widjaya เป็นเจ้าของกลุ่ม Sinar Mas ซึ่งทำธุรกิจการผลิตน้ำมันสำหรับปรุงอาหารเป็อกระดาศและกระดาศ และเหล็กชุบสังกะสี การเดินเรือ การค้า และกิจการอสังหาริมทรัพย์ บริษัท Bimoli เป็นบริษัทที่ผลิตน้ำมันสำหรับปรุงอาหารที่ใหญ่ที่สุดในอินโดนีเซียเป็นของกลุ่มนี้ เมื่อเร็ว ๆ นี้ Widjaya ได้ซื้อหุ้นที่เพียงพอที่จะควบคุมกิจการธนาคาร Bank International Indonesia ซึ่งเป็นธนาคารเอกชนที่ใหญ่ที่สุดอันดับเจ็ดเมื่อเร็ว ๆ นี้ Liem Sioe Liong ดูเหมือนจะได้ซื้อหุ้นในกลุ่มนี้

ประวัติย่อของผู้วิจัย

ชื่อ นาง อธิตากรณ์ ศุภสร

เกิดวันที่ 22 พฤศจิกายน พ.ศ. 2496

ภูมิลำเนา อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี

สถานที่อยู่ปัจจุบัน 702 หมู่บ้านอยู่เจริญ 29 ถนนรัชดาภิเษก เขตห้วยขวาง
กรุงเทพมหานคร 10320

ตำแหน่งหน้าที่การงานปัจจุบัน - อาจารย์ 2 ระดับ 7
- หัวหน้างานสารบรรณ และบุคคล

สถานที่ทำงานปัจจุบัน โรงเรียนจันทร์หุณาเพ็ญ เขตห้วยขวาง กรุงเทพมหานคร

ประวัติการศึกษา

พ.ศ.2514 มัธยมศึกษาปีที่ 5 จากโรงเรียนสตรีสุราษฎร์ธานี

พ.ศ.2518 ศิลปศาสตรบัณฑิต (ประวัติศาสตร์) จากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

พ.ศ.2539 ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ประวัติศาสตร์เอเชีย) จากมหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร